Dünya Mizahından Seçme Hikâyeler

Dünya Mizahından Seçme Hikâyeler

Bilgi Yayınevi

1 (ANTOLOJİ)

BİLGİ YAYINLARI : 286/1

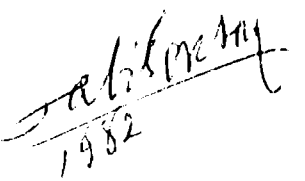
Birinci Basım
Aralık 1981

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46/A
Telf: 18 55 76 — 25 12 58
Yenişehir/Ankara

Babıâli Cad. 19/2
Telf: 22 52 01
Cağaloğlu - İstanbul

Dünya Mizahından Seçme Hikâyeler - 1

(Antoloji)

Hazırlayan Münip Koruyan

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : erdoğan özer

Aslımlar Matbaası — Ankara
Telf : 17 32 41

İÇİNDEKİLER

ALMANYA

Bertold Brecht : Augsburg Tebeşir Dairesi 11

Müller-Preusser : Yağmur Havası/
Pahalı Yumurtalar 28

Ralph Urban Ve Her İkisi de Mutluydular 34

ARJANTİN

Chamico : Nüfus Sayımı 39

AVUSTRALYA

Zana Vera Webb Paylaşılmış Köpek 45

Dal Stivens Şans da Ne Oluyormuş 52

AVUSTURYA

Roda Roda Sigorta 59

Percy Eckstein Girolamo Dayı 64

BREZİLYA

Fernando Sabino : Çıplak Adam 71

DANİMARKA

Kristian Zarp Ayağa Nasıl Kalkarmış 75

HOLLANDA

Ferdinand Langen : Beyaz Çizgili Kazak 83

JAPONYA

Tadasu Jizawa : Konserve Kutusundan
Çıkan Ses 87

İSPANYA

Pedro Antonio De Alarcon :
Buscabeatas'ın Kabakları 97

İSVİÇRE
R.H. Hassberger İlk Gün 103

İTALYA
Bruno Corra : Hasan'ın Mandaları 109
Carlo Manzoni Sosyete Oyunları 115

MEKSİKA
Fernando Benitez Kurban 125

POLONYA
Jaroslaw İwaszkiewich İkaros 137

RUSYA
Arkady Averçenko : Havyar/Kasırga 143
Anton Çehov Hatip 157
Panteleymon Romanov Bebek Borsası/
Tanrı Bağışı 163
Vyaçeslav Şişkov Örnek Başkan 174
Mihail Zoşçenko : Ufak Bir Yanlışlık 182
Valentin Katayev 1905'lerin Adamı/
Sakallı Bebek 187

YOGOSLAVYA
Branko Çopiç : Cansız Bacaklar 197

TÜRKİYE
1 — **Hüseyin Rahmi Gürpınar** :
İmrenilecek Bir Ölüm 203
2 — **Ömer Seyfettin** Dama Taşları 214
3 — **Refik Halit Karay** : Hülle 226
4 — **Reşat Nuri Gültekin** : Ahret Dönüşü 233

SUNUŞ

Dünya Mizahından Seçme Hikâyeler dizisinin 1. kitabını siz değerli okurlarımıza sunarken, antoloji tekniğinin bazı sorunlarına kısaca değinmek, bu sorunlar karşısında yeğlediğimiz yöntem üzerine açıklamada bulunmak istiyoruz.

Antolojilerin çok eleştiri aldıkları bilinen bir gerçektir. Hemen her alanda pek çok kitap yayımlanan ülkemizde, antoloji sayısının belirgin derecede az oluşu, işin zorluğu kadar, olumsuz eleştiri korkusundan ileri gelmektedir. Bu korku, özellikle antoloji alanında «Demokles'in Kılıcı» gibidir. Gerçekten de antoloji yazarlarının 'önsöz'lerine koydukları birtakım özür tümcelerinden bellidir bu. Aslına bakılırsa, bu denli zor ve kapsamlı bir işin bazı eksiklikler içermesi doğaldır kuşkusuz. Doğaldır ama onca içtenliğe, özveriye ve nesnelliğe karşın kıyasıya suçlanmak da her zaman olasıdır. Bu arada kimi değerlerin bilerek yadsındığı, gerçeklerin saptırıldığı 'özel amaçlı' ya da 'güdümlü' antolojiler de az olmasa gerektir. Sözün kısası, şimdiye dek herkesi gönendiren bir antoloji çıkarıldığına tanık olunmamıştır henüz. Öncelikle antolojiyi hazırlayan kişi ya da kurulun, ardısıra eleştirmenlerin ve okurların öznel değer yargıları yüzünden böyledir bu. Sözgelimi, bütün ülkelerden birkaç örnek içeren bir antoloji,

biçimsel olarak 'tamamlanmış' görünse bile, sağlıklı bir bakış açısından yoksun olabilir. Ya da rasgele yapılmış bir seçimin kaçınılmaz sonucu olarak, bileşkesiz bir kitap çıkabilir ortaya. Hele bir de oylumu önceden saptanmış 'önkoşullu' bir yapıtsa eğer, nesnel gerçekliğin gerisinde, durağan bir kesit sayılır düpedüz. Bir bütün oluşturduğu öne sürülen, son ve kesin biçimini aldığı varsayılan bileşimler bile, gerçekte, toplumsal gelişimin bazı 'ara saptamaları' olsa gerektir. Nesnel gerçeklik sürekli değiştiğine göre, antoloji yapımının tüm aşamalarında varılan kesinlemeler, bir süre sonra güncel gerçekliğin gerisinde kalır. Kısacası 'Dünya Mizahı' gibi kapsamlı ve devingen bir konuyu 'tamamlanmış' bir bileşim olduğu savıyla tek kitaba sığdırmak (indirgemek), işe yakın olanların hemen kabul edeceği gibi olanaksızdır.

Bu kaçınılmaz olgudan yola çıkınca, antolojiyi kısıtsız bir süreç içinde ve eleştirilerle yönlendirmek gibi bir seçenek belirdi önümüzde. Başka bir anlatımla 'EPİK' bir antoloji oluşturmak, denenmeğe değer bir yol olarak göründü.

Toplumcu kültür doğrultusunda, nesnel ve özgürlükçü yaklaşımla kotarılmış bir bileşimi amaçladık açıkcası. Gülmece mantığı ve ölçütlerinden şaşmaksızın, bir 'ortaklaşa seçim' aşamasına varmak istiyoruz. Sonuç olarak, eleştirinin yol gösterici işleviyle pekişmiş bir üründür tasarladığımız antoloji. Sürekli değişim halindeki 'bütün'ü, kendi diyalektiği içinde kavramanın en güvenli yolunu bu yaklaşımda buluyoruz. Bu yöntemin doğal sonucu olarak, birden fazla kitaptan oluşacağı ke-

sin bulunan bu antolojide, herhangi bir ülke, gerektiğinde başka başka yazarlarla yeniden gündeme gelebilecektir. Yapıtın önceden saptanmış bir oylumu bulunmadığını belirtmek, deyim yerindeyse, 'önkoşulsuz' bir antoloji olduğunu vurgulamak istiyoruz.

16 Ülkeyi içeren birinci kitapta 29 yazarın 34 öyküsü yer alıyor. Bu ülkeler şunlar Almanya, Arjantin, Avustralya, Avusturya, Brezilya, Danimarka, Hollanda, Japonya, İspanya, İsviçre, İtalya, Meksika, Polonya, Rusya, ve Yugoslavya... Görüldüğü gibi, ülkelere göre alfabetik sıra gözetilmiştir. Türkiye ise, kitabın sonunda ayrı bölüm olarak sunulmuştur. İlke olarak, yazarların yaşam öykülerinin verilmesi benimsenmiş, ancak, kimi genç sanatçıların yaşamöyküleri, bütün çabalarımıza karşın bulunamamıştır. Birincil uğraşı mizah olmamakla birlikte, kaleme aldığı kimi öykülerle çarpıcı bir 'mizah-karamizah' örneği veren bazı ünlü yazarlara da yer verilmiştir.

Birinci kitapta mizahımızın ilk ve önemli ustalarından Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay ve Reşat Nuri Güntekin bulunmaktadır. Türkiye bölümünde, mizahımızın gelişim çizgisini göstermek amacıyle, günümüze doğru "kronolojik" bir seçim uygulanacaktır.

İkinci kitapta, büyük olasılıkla Anglo-Amerikan kökenli mizaha ağırlık verilecektir. Türk mizahı ise, sürekli bir karşılaştırma olanağı sağlamak amacıyla, dizinin bütün kitaplarında geniş biçimde yer alacaktır.

Antoloji önsözlerindeki 'özür bildirimi' geleneğine uyarak, varlığını bildiğimiz eksiklikler için okurlarımızın hoşgörüsüne sığınıyor, ortak bir çabayla oluşacağını umduğumuz sonraki kitapların daha doyurucu olacağına inanıyoruz.

Bilgi Yayınevi, Dünya Mizahından Seçme Hikâyeler dizisinin I. kitabını yayımlarken, son yıllarda büyük atılımlar yapan Türk mizahına evrensel bir kaynak kazandırmanın kıvancı içindedir.

BİLGİ YAYINEVİ

ALMANYA

AUGSBURG TEBEŞİR DAİRESİ

Bertolt Brecht

Otuz Yıl Savaşı sıralarında, Zingli adında İsviçreli bir protestanın, o zamanlar yalnızca İmparatorun egemenliği altında bulunan Augsburg kentinde, büyük bir tabakhanesi vardı. Zingli, Augsburglu bir kadınla evlenmiş ve ondan bir çocuğu olmuştu. Katolikler kente doğru yürüdükleri zaman, dostları ısrarla kaçmasını söyleyip durdular. Ama herhalde ailesi engellediğinden olacak, belki de tabakhanesinin başına bir iş gelmesini istemediği için, kentten çıkıp gitmeye bir türlü karar veremiyordu.

İmparatorun kıtaları saldırıya geçtiği sırada, o hâlâ kentte bulunuyordu. Akşamüstü çapulculuk ve yağma başladığı zaman, avluda boyaların saklandığı bir çukura gizlendi. Karısı, çocuğunu alıp, kentin varoşlarında oturan akrabalarının yanına gidecekti. Ama eşyalarını, elbiselerini, değerli taşlarını ve yatakları derleyip toplamakla pek uzun süre uğraştığı için, birdenbire, birinci katın penceresinden, askerlerin avluya girdiğini gördü. Korkudan ne yapacağını şaşırarak, her şeyi olduğu yerde bıraktı ve arka kapıdan dışarı fırladı:

Böylece, çocuk evde bir başına kalmıştı. Çocuk, alt kattaki büyük sofada bulunan beşiğinde yatıyor ve tavandan sarkan bir sicimin ucuna bağlı tahta bir topla oynuyordu.

Evde bir de hizmetçi kız vardı. Mutfakta bakır kap-kacakla uğraşıyordu. O sırada, sokaktan gelen

gürültüyü duydu. Büyük bir hızla pencereye atıldığında, askerlerin, karşıdaki evi yağmaladıklarını gördü. Evin meşe kapısına inen güçlü darbelerin çıkardığı gürültüyü duyunca, doğruca sofaya koşup, çocuğu beşikten almak istedi. Büyük bir korkuya kapılarak, neredeyse uçarcasına merdivenlerden yukarı fırladı.

Sofaya içkili askerler doluşmuş, ellerine geçen her şeyi kırıp geçiriyorlardı. Askerler, bir protestanın evinde bulunduklarını biliyorlardı. Bir mucize eseri olarak, o kargaşalık sırasında hiç kimse hizmetçi Anna'yı bulamadı. Müfreze evden çekilip gidince Anna saklandığı dolaptan çıkarak, sofada, beşiğinde yatan çocuğu buldu. Çocuğa hiçbir şey olmamıştı. Çarçabuk onu kucağına aldı ve usulca avluya çıktı. Bu arada gece olmuştu ama, o dolayda yanan bir evin kırmızı ışığı avluyu aydınlatıyordu. Derken evin efendisinin paramparça edilmiş cesedine takılıp kaldı gözleri, korkuyla. Askerler onu gizlendiği çukurdan çıkarmış ve acımasızca öldürmüşlerdi.

Kucağında protestanın çocuğu olduğu halde sokakta yakalanırsa başına neler geleceğini şimdi anlamıştı hizmetçi kız. Yüreği burkularak, çocuğu yeniden beşiğe bıraktı, biraz süt verdi ona; beşiğini salladı. Çocuk uyuduktan sonra, evli kızkardeşinin oturduğu semtin yolunu tuttu. Gece saat ona doğru, eniştesiyle birlikte çocuğun anası bayan Zingli'yi kentin varoşlarında ararken, zaferlerini kutlayan askerlerin arasından geçtiler. Az sonra büyük bir evin kapısını çaldılar. Kapı, uzunca bir süre sonra aralandı. Bayan Zingli'nin amcası, çelimsiz, yaşlı bir adam kapının aralığından başını uzattı. Anna, güçlükle soluyarak, bay Zingli'nin öldüğünü, çocuğun ise sağlıcakla evde olduğunu söyledi. Yaşlı adam, bir balığınkine benziyen donuk gözleriyle ona ters ters bakıp, yeğeninin artık burda olmadığını, kendisinin de bir protestan piçiyle uğraşacak gücü kalmadığını söyledi. Oradan uzaklaşırken, Anna'nın eniştesi, bir pencere perdesinin kımıldadığını gördü ve Bayan Zingli'nin evde olduğu-

nu hemen çaktı. Duruma bakılırsa, kendi öz çocuğunu reddetmekten hiç de utanç duymamaktaydı. Anna ile eniştesi, bir süre hiç konuşmadan yanyana yürüdüler. Sonra Anna, tabakhaneye geri dönerek çocuğu alıp geleceğini söyledi. Kendi hâlinde, dürüst bir adam olan eniştesi, onu korkuyla dinledi ve bu tehlikeli düşüncesinden caydırmağa çalıştı. İnsanlara iyilik etmesinin ne anlamı vardı ki? Kendisine bir kez olsun iyi davrandıklarını anımsıyor muydu?

Anna sesini çıkarmadan dinledi onu ve budalaca birşey yapmıyacağına söz verdi. Bununla birlikte, çocuğun yine sağlıcakla durup durmadığını anlamak için, hemen, elden geldiğince çabuk, —hem de tekbaşına— tabakhaneye bakmak istiyordu. Her ne pahasına olursa olsun, yapacaktı bunu; aklına koymuştu bir kez.

Yıkıntıya dönmüş büyük sofadaki beşiğinde mışıl mışıl uyuyordu çocuk. Anna, bitkin bir halde, beşiğin yanına oturdu ve çocuğu dikkatle gözden geçirdi. Lâmbayı yakmağa cesaret edememişti, ama yakındaki ev hâlâ yanıyordu. Bu ışık altında çocuğu güzelce görebiliyordu. İncecik boynunda mini mini beni vardı.

Hizmetçi kız, bir zaman, belki bir saat, çocuğun solumasını ve ufak yumruğunu emişini seyrettiğinde, onunla birlikte uzaklara gidebilecek denli yürekli olduğunu anladı. Ağır ağır ayağa kalktı, yavaş hareketlerle çocuğu keten örtüsüne sarıp sarmaladı, kucağına aldı ve suçlu bir kişi, bir hırsız gibi, ürkek ürkek, çevresine bakınarak, avludan çıkıp gitti.

Hizmetçi kız, kardeşi ve eniştesiyle uzun uzun görüştükten sonra, çocuğu, ağabeyinin çiftçilik yaptığı Grossaitingen Köyü'ne götürdü. Çiftlik, ağabeyinin karısınındı. Ağabeyi çiftliğe içgüveyisi olarak girmişti. Çocuğun kimin nesi olduğunu, yalnızca ağabeyine söyleyecekti Anna. Çünkü çiftliktekiler kızın yüzünü hiç görmemişlerdi ve başlarına iş açacak böylesine tehlikeli bir konuğu evlerine kabul etmeyi pek göze alamazlardı.

Anna, öğleye doğru köye vardı. Ağabeyi, karısı ve evin uşakları öğle yemeğine oturmuşlardı. Evde pek de kötü karşılanmadı. Ama taze yengesinin yüzüne bir bakınca, kucağındaki bebeğin kendi öz çocuğu olduğunu söylemek zorunda kaldı. Kocasının uzak bir köyde, değirmende çalıştığını anlattıktan sonra, köylü kadın yavaş yavaş yakınlık duymağa başladı. Giderek çocuğa karşı sıcak hayranlık duyguları belirtildi. Öğleden sonra, hizmetçi kız, odun toplamak için ağabeyiyle koruluğa gitti. Orada ağaç kütüklerinin üzerinde dinlenirken Anna gerçeği söyledi. O zaman ağabeyinin tedirgin bir tavır takındığını görmekte gecikmedi. Çiftlikteki durumu henüz sağlam değildi. Bu yüzden, çenesini tutması, çok konuşmaması konusunda Anna'yı sık sık uyardı ağabeyi. Genç karısının protestan çocuğa hiç de içten davranmıyacağını pek iyi bildiği açıkça görülüyordu. Bundan böyle, bu aldatmacanın sürüp gitmesini ve hiç kimsenin en ufak bir kuşku duymamasını istemekteydi.

Ama bu durumun uzun süre devam etmesi pek de kolay olmadı.

Anna, ekin biçme işine katılıyor ve dinlenme sırasında tarladan eve koşarak «çocuğuna» bakıyordu. Çocuk, gitgide büyüyüp gelişiyordu. Anna'yı her görüşünde gülüyor ve başını kaldırmak için büyük çaba harcıyordu. Sonunda kış gelip çattı ve yenge hanım, Anna'nın kocası hakkında bilgiler edinmek için sorular sormaya başladı.

Anna'nın çiftlikte kalmasının hiçbir sakıncası yoktu. Çünkü, elinden geldiğince yararlı olmaya çalışıyordu. İşin kötü yanı şu ki, komşular, çocuğun babasının, gelmemesine şaşmaktaydılar. Anna, çocuğu için bir baba gösteremezse, bu gidişle çiftlik, ileri geri konuşmalarla çalkalanacaktı.

Bir pazar sabahı, çiftçi, atları arabaya koştu. Anna'ya âdeta buyurucasına, komşu köyden bir dana getirmek üzere kendisiyle gelmesini söyledi. Bozuk yollarda ağır aksak giderlerken, Anna'ya bir koca bulduğunu çıtlattı. Bu, ölüm derecesinde hasta, gündelikçi bir işçiydi; basık kulübesine gir-

dikleri zaman, dermansız, cılız başını pasaklı yastığından kaldıramadı.

Adam, Anna'yla evlenmek isteğindeydi. Karyolanın başucunda yaşlı ve soluk yüzlü, anası duruyordu. Anna'ya yapılan bu hizmet için, kadına bir ücret ödenecekti. Alış-veriş on dakika içinde olup bitti. Anna ile ağabeyi, yollarına devam ettiler ve köye varıp danayı satınaldılar. Evlenme işi, hafta sonunda oldu. Papaz, alçak sesle nikâh kıydığı sırada, hasta adam bir kez olsun donuk bakışlarını Anna'ya çeviremedi. Ağabeyi, kızkardeşinin birkaç gün sonra «ölüm kâğıdı»nı alacağından hiç kuşku duymuyordu.

Anna, acayip düğününden neşeyle dönüyordu. Düğünde ne kilise çanları, ne bando çalınmış, ne köylü kızları, ne de konuklar bulunmuştu. Düğün yemeği olarak, içinde bir dilim domuzyağı bulunan bir parça ekmeği, yemek odasına bitişik mutfakta yedikten sonra, ağabeyi ile birlikte, şimdi bir soyadı taşıyan çocuğun yattığı tahta beşiğin önüne gelmişti. Anna, çocuğun yorganını sıkı sıkı bastırdı ve bunu yaparken de ağabeyine bakıp tatlı tatlı gülümsedi.

Günler geçiyor, ölüm kâğıdı bir türlü gelmek bilmiyordu.

Ne ertesi hafta, ne de ondan sonraki hafta, yaşlı adamdan bir haber alınmadı. Oysa Anna çiftlikte, kocasının yola çıktığını anlatmıştı. Şimdi eşinin nerde kaldığı sorulunca, sürekli yağan karın, yolculuğu güçleştirmiş olacağını söylüyordu. Ama, üç hafta geçtikten sonra, ağabeyi adamakıllı meraklanarak, arabasına atladığı gibi, köyün yolunu tuttu.

Gece geç vakit geri döndü. Anna henüz yatmamıştı. Arabanın gıcırtılar çıkararak avluya girdiğini duyunca, hemen kapıya koştu. Ağabeyinin atları yavaş yavaş koşumdan çıkardığını gördü ve yüreği üzüntüyle burkuldu.

Gerçekten kötü haber getirdi ağabeyi. Kulübeye girince, yakında ölmesi beklenen adam masaya oturmuş, avurtlarını şişire şişire, akşam ye-

meği yerken bulmuştu. Tüm sağlığına kavuşmuştu adam. Ağabeyi, anlatmasını sürdürürken, Anna'nın yüzüne bakmıyordu. Otterer adındaki gündelikçi işçiyle anası, anlaşılan, hastalığın böyle birden geçmesine onun gibi şaşırıp kalmışlar ve ne yapıp edeceklerine herhalde bir karar verememişlerdi. Otterer, ağabeyinin üzerinde kötü bir izlenim uyandırmamıştı. Az konuşmuş, üstelik, anası, istenmiyen bir kadın ile, yabancı bir çocuğu kabullendiği için yaygaraya kalktığı zaman, ona susmasını söylemiş. Daha sonra da düşünceli bir tavırla peynirli pidesini yemeyi sürdürmüş.

Ertesi gün Anna, kuşkusuz pek üzgündü. Ev işlerinin arasında, oğluna yürümeyi öğretiyordu. Çocuk, elindeki örekeyi bırakıp ileri doğru uzanan kollarıyle paytak paytak kendisine doğru gelince, ağlamamak için kendini zor tuttu ve onu kucağına alıp sıkı sıkı sarıldı.

Bir gün ağabeyine, kocasının nasıl bir adam olduğunu sordu. Onu sadece ölüm döşeğinde görmüştü; üstelik, akşamleyin, küçük bir mumun çıkardığı zayıf bir ışıkta... Şimdi öğreniyordu ki, kocası, gücünü vaktinden önce yitirmiş, elli yaşlarında biriymiş, tam anlamıyla gündelikçi bir işçinin çökük görünümü varmış yüzünde.

Çok geçmeden, gidip onu gördü. Bir gezgin satıcı, kendisine büyük bir giz açıklar gibi, «tanıdık bir adamın» bir gün, şu saatte, Landsberg'e giden patikanın ayrıldığı noktada, kendisiyle buluşmak istediğini bildirmişti. Böylece, evliler, tıpkı eski başkumandanların, savaş hatları arasında karşılaşmaları gibi, köyleri arasında bulunan bir yerde karşı karşıya geldiler.

Anna, adamı hiç beğenmedi; ufak, kararmaya yüztutmuş dişleri nasıl da iğrençti? Anna'nın kalın bir koyun kürküne bürünmesine ve görülecek yanı kalmamasına karşın, adam onu tepeden tırnağa süzdü ve sonra da, «evliliğin kutsallığı» üzerine birtakım sözler yumurtladı. Anna ise, kısaca her şeyi bir kez daha iyice düşünüp taşınması gerektiğini söy-

ledi ona. Adam da, hiç kimseye renk vermemek için, Grossaitingen'den gelen bir tüccarla Anna'ya yolda hastalandığı haberini ulaştıracaktı.

Otterer, düşünceli düşünceli başını sallıyordu. Boyu, Anna'nınkinden biraz daha uzundu. Konuşurken hep Anna'nın boynunun sol yanına doğru bakıyordu; bu ise, Anna'nın sinirine dokunuyordu.

Fakat beklenen haber bir türlü gelmiyordu. Anna ise, kendisine yeni bir yer bulmak için daha güneye, örneğin Kempten ya da Sonthofen'a gitmeyi geçiriyordu kafasından. Ancak, köy yollarının güvensizliği üzerine bir çok söylenti yayılması, üstelik, kış mevsiminin tam ortasında bulunulması, onu harekete geçmekten alıkoyuyordu.

Bununla birlikte, artık çiftlikte oturması güçleşiyordu. Yenge hanım, öğle yemeği yenirken, bütün hizmetkârların önünde, kocası hakkında, kuşku uyandırıcı sorular yöneltiyordu kendisine. Hattâ bir keresinde, yapmacık bir acımayla çocuğa bakarak, yüksek sesle, «zavallı yavrucak» dediği zaman, Anna, her ne olursa olsun gitmeğe karar verdi. Ama o sırada çocuğun hastalanması buna engel oldu.

Çocuk, kıpkırmızı kesilen yüzü ve donuk gözleriyle, beşiğinde ateşler içinde yatıyordu. Anna, korku içinde, hiç uyumadan, geceler boyu onun başında bekledi. Çocuk yeniden iyileşmeğe yüztutup, eski neşesine kavuştuğu sıralarda, bir sabah kapı çalındı; Otterer gelmişti; bir şey söylemeden içeri girdi.

Odada Anna ile çocuktan başka kimse yoktu. Bu nedenle, değişik bir davranışta bulunmadı Anna. Üstelik korkmuştu da. Bir süre konuşmadan ayakta durdular; sonra Otterer, durumu kendi açısından iyice düşündüğünü ve onları alıp götürmek için geldiğini söyledi. Yine, «evliliğin kutsallığı» üzerine söylediklerini tekrarladı. Anna'nın canı sıkıldı. Bozuk fakat kesin bir tonla kocasına, birlikte yaşamak niyetinde olmadığını, bu evliliğe sırf çocuğu için razı olduğunu, soyadından başka, kendisinden hiçbir şey istemediğini belirtti.

Otterer, karısı çocuktan sözettiği sırada beşiğe doğru kaçamak bir göz attı, anlaşılmaz birşeyler mırıldandı, ama beşiğe yaklaşmadı. Onun bu hali, Anna'yı büsbütün tiksindirdi.

Adam, bir iki basmakalıp laf etti; Anna'nın her şeyi bir kez daha iyice düşünüp tartmasını, zâten kendi evlerinde az yemek yendiğini, anasının bile ancak mutfakta yatabileceğini söyledi. O sırada, evin hanımı olan köylü kadın odaya girdi. Adamı baştan savma bir gülümsemeyle selâmlayıp öğle yemeğine çağırdı. Adam, masaya oturduktan sonra, kayıtsızca başını sallıyarak, belli belirsiz bir eda ile ev halkını selâmladı. Sorulara, başını kaldırmadan, kısaca «evet» ya da «hayır» diyerek cevap veriyordu. Dediğine bakılırsa, Mering'te bir iş bulmuşmuş ve Anna'yı artık kendi yanına alabilirmiş. Daha sonra, bundan hiç sözetmedi adam.

Öğleüstü, çiftçiyle birlikte oturmaktan kaçınarak evin arkasında odun yardı; oysa, hiç kimse ondan böyle bir şey istememişti. Akşam yemeğinden sonra, çiftçinin karısı konuğun geceyi geçirmesi için, kuştüyünden bir yorganı Anna'nın odasına götürdü. Fakat adam, insanın tuhafına giden bir hantallıkla, yerinden kalktı ve kendi kendine mırıldanırcasına, hemen dönmesi gerektiğini söyledi. Gitmeden önce, dalgın bakışlarını beşiğe çevirip bir süre baktı. Sonra ne birşey söyledi, ne de çocuğa dokundu.

Geceleyin Anna hastalandı. Bütün vücudunu haftalarca süren bir ateş kapladı. Çoğu zaman, kendinden geçerek yattı. Yalnız birkaç kez, ateşi düştüğünde, güçlükle çocuğun yanına gidip yorganını düzeltti.

Hastalığın dördüncü haftasında, Otterer, bir saman arabasıyla gelip Anna'yla çocuğu götürdü. Anna bu kez hiç sesini çıkarmadı.

Uzun bir süre geçtikten sonra eski gücüne kavuşabildi Anna. Gündelikçi işçinin kulübesinde pişen çok sulu çorbalarla daha çabuk iyileşmesi olanaksızdı kuşkusuz. Ayrıca, çoğu da çok kötü bakılıyordu; üstü başı pislik içindeydi yağrucağızın.

Nitekim, birkaç gün sonra, kulübedeki yaşam artık dayanılamayacak bir hal aldı. Sonunda Anna, birkaç bezle iyice kundakladı çocuğu; bir ekmek, biraz peynir koyup çıkınına, çarçabuk evden ayrıldı.

Amacı Sonthofen'a gitmekti, ama fazla ilerliyemedi. Henüz ayakta duracak gücü yoktu pek; köy yolu eriyen karla kaplıydı ve köylerdeki insanlar, savaş yüzünden pek işkilli ve pinti olmuşlardı. Yola çıkışlarının üçüncü günü, bir hendeğe düşüp ayağı burkuldu. Aradan uzun saatler geçtikten sonra birileri gelip onu bir çiftliğe götürdü. Orada, ahırda yatmak zorunda kaldı. Çocuk, ineklerin ayakları arasında emekliyerek dolaşıyor, annesi korkuyla bağırınca da gülüyordu sadece. Sonunda, çiftliktekilere kocasının adını söylemek zorunluluğunu duydu. Böylelikle kocası gelip, yine Mering'e götürdü onları.

Anna, bu olaydan sonra,bir daha kaçmağa yeltenmedi ve yazgısına boyun oğdl. Kendini yıpratırcasına çalışıyordu. Ufak tarladan bir şeyler elde etmek ve bu işi sürdürmek gerçekten güç idi. Yaşamın avunulacak tek yanı, kocasının ona karşı kaba davranışlarda bulunmamasıydı. Çocuğun da karnı doyuyordu. Ara sıra Anna'nın ağabeyi onları görmeğe geliyor ve hediye olarak öte beri getiriyordu. Bir keresinde, çocuğun bir ceketini kırmızıya boyattı. Anna, bir deri boyacısının çocuğuna ancak böylesi yakışır, diye geçiriyordu kafasından.

Zaman geçtikçe, Anna, hayatından hoşnut, çocuğunu büyütmekten kıvanç duyuyordu. Böylece yıllar birbirini kovaladı. Bir gün şurup getirmek için köye gitti Anna. Döndüğünde, çocuğu kulübede bulamadı; kocası, özel bir arabayla şık giyinmiş bir bayanın geldiğini ve çocuğu alıp götürdüğünü anlattı. Anna, korkudan sendeliyerek duvara tutundu, ve aynı akşam, yanına sadece bir yiyecek çıkını alarak, Augsburg'un yolunu tuttu.

Kentte ilk gittiği yer, tabakhane oldu. Ama, içeri girmesine izin verilmediğinden çocuğu göremedi.

Kızkardeşiyle eniştesi onu boş yere avutmaya

çalıştılar. Anna, ilgili makamlara koştu. Kendinden geçerek, çocuğunun çalınmış olduğunu haykırdı. Hattâ, çocuğu protestanların çalmış olduklarını söyliyecek denli ileri gitti. Bunun üzerine, şimdi başka dönemlerin hüküm sürdüğünü, katoliklerle protestanlar arasında barış anlaşmaları imzalandığını söylediler ona.

Eğer talihi kendine yaver olmasaydı, bu işi zor başaracaktı. Davası, çok acayip bir yargıca havale edildi.

Yargıç, bütün Suab eyaletinde, kabalığı ve derin bilgisiyle tanınmış Ignaz Dollinger idi. Alman İmparatorluğu'na bağlı, özgür bir kentle ilgili davadan dolayı, Bavyera Prensi, ona, «su katılmamış Latin köylüsü» adını takmış, aşağı halk tabakasıysa, onu övüp göklere çıkaran uzun türküler yakmıştı.

Anna, kızkardeşi ve eniştesiyle yargıcın karşısına çıkarıldı. Kısa boylu, iri kemikli bir adamdı yargıç. Ufacık bir odada, parşömen kâğıdı yığınları arasında oturmaktaydı. Anna'yı kısaca dinledikten sonra, kâğıda bir şeyler yazdı. Sonra paylarcasına, «Şuraya git, ama çabuk ol!» diye emretti. Gösterdiği yer aydınlık pencere önüydü. Birkaç dakika Anna'nın yüzüne iyice baktı yargıç, sonra derin derin içini çekerek, yine eliyle çıkıp gitmesini işaret etti.

Ertesi gün, Anna'yı bir mübaşirle getirtti. Anna daha kapının eşiğindeyken, yüzüne doğru bağırarak: «Büyük bir mülkle bir tabakhanenin sözkonusu olduğundan niye hiç sözetmedin?» diye çıkıştı.

Anna, ürküntü içinde, her şeyden önce çocuğun sözkonusu olduğunu söyledi.

Yargıç, yine bağırarak, «Tabakhaneyi eline geçirebileceğini hayal etme boşuna», dedi, «O piç gerçekten senin olsa bile, bütün mal, mülk, Zingli'nin akrabalarına düşer.»

Anna, Yargıcın yüzüne bakmaksızın, «öyle» der gibi başını salladı. Sonra, «Çocuğun tabakhaneye ihtiyacı yok.» dedi.

Yargıç, âdeta kükreyerek, «Çocuk senin mi?» diye sordu.

Anna, alçak sesle, «Evet», dedi, «onu yanımda alıkoyabilmekten başka bir şeycikler istemem.»

Yargıç, öksürerek, masasının üzerinde duran parşömen kâğıtlarını düzeltti. Sonra daha sessiz, ama yine öfkeli bir tonla, «Yumurcağı istiyorsun anlaşılan; oysa, beş ipek etekliği olan öteki cadaloz da istiyor onu. Ama, çocuğa gerçek anası gerekli.»

Anna, «Evet» diyerek, yargıca baktı.

Yargıç, «Hadi bas git artık», diye homurdandı, «Kararımı cumartesi günü vereceğim.»

O cumartesi, anacadde ve belediye binasının önündeki alan, protestan çocuğu ile ilgili davayı izlemek istiyen insanlarla dolup taşmaktaydı. Bu acayip olay, başından beri herkeste büyük bir merak ve ilgi uyandırmıştı; evlerde ve işyerlerinde, kimin gerçek, kimin sahte ana olduğu üzerine tartışmalar yapılıyordu. Yaşlı Dollinger ise, hırçın, iğneleyici sözleri ve isabetli kararlar verdiği kamu davalarıyle her yerde ün salmıştı. Onun duruşmaları, ulusal bayramdan ve kiliselerin açılış töreninden daha çok ilgi topluyor, hemen herkes bu duruşmalarda bulunmaya can atıyordu.

Bundan böyle, belediyenin önünde birçok Augsburg'lu toplanmakla kalmamış, aynı zamanda, o yöredeki köylerden de, azımsanmayacak sayıda insan gelmişti oraya. Cuma günü pazar kurulduğundan köylüler, davanın nasıl sonuçlanacağını merak ederek, geceyi kentte geçirmişlerdi.

Yargıç Dollinger'in duruşmayı yönettiği salonun adı «Altın Salon»du. Bütün Almanya'da, bu büyüklükte biricik salon olarak da ün kazanmıştı. İçinde bir tek sütun bile yoktu; tavanı, çatıya zincirlerle asılmıştı.

Ufak ve yuvarlak bir et yığınını andıran yargıç Dollinger, kapalı büyük bir kapının önünde oturmaktaydı. Basit bir kordon, dinleyicilerin bulunduğu bölümü ayırıyordu. Yargıcın önünde masa fa-

lan yoktu. Yıllardır bu biçimde oturmaya alışmıştı; süsten müsten hiç hoşlanmazdı.

Kordonla ayrılmış bölümde, Bayan Zingli ile, ölen kocası Bay Zingli'nin çok görmüş geçirmiş akrabaları olan, iyi kılıklı, saygıdeğer ve çok varlıklı tüccarları andıran iki adam, ve kızkardeşiyle Anna Otterer vardı. Bayan Zingli'nin yanıbaşında, çocukla süt ninesinin bulunduğu görülmekteydi.

Herkes, taraflarla tanıklar, ayakta duruyordu. Yargıç Dollinger, yine, duruşmaya katılanlar ayakta dikildikleri sürece, duruşmaların kısa zamanda sonuçlanacağını söylemekten geri kalmadı. Belki de onları, halkın önünde kendini göstermemek için ayakta tutuyordu. Öyle ki, ancak ayak parmaklarının ucuna basıp, boyun iyice ileri uzatılınca, yargıcı görmek mümkün olabiliyordu.

Duruşma başladığı sırada, beklenmedik bir şey oldu. Anna çocuğu görünce, birden bağırarak ileri atıldı; çocuk da ona doğru gitmek istiyor, süt ninesinin kollarında, öfkeli öfkeli tepiniyordu. Derken, avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı. Yargıç, çocuğu salondan çıkarttı. Sonra da Bayan Zingli'yi çağırdı.

Bayan Zingli, ipek etekliğini fışırdatarak geldi ve elindeki ufak bir mendille ara sıra yüzünü yelpazeleyerek, imparatorun askerlerinin yağması sırasında, çocuğunu nasıl zorla elinden çekip aldıklarını anlattı. Sözde, hizmetçi kız, hemen aynı gece, babasının evine gelmiş ve çocuğun hâlâ evde olduğunu haber vermiş; belki de böyle yapmakla kendisine bir bahşiş verileceğini umuyormuş. Oysa, babası tarafından tabakhaneye gönderilen aşçı kadınlardan biri, çocuğu orda bulamamış; o zaman, (parmağiyle Anna'yı göstererek) bu kişinin, bir punduna getirip para koparabilmek amacıyla, çocuğu kendi yanında alıkoymuş olduğu kanısına varmış. Eğer atik davranılarak, çocuk elinden kurtarılmasaymış, hiç kuşkusuz, eninde sonunda bu gibi isteklerde bulunmak için ortaya çıkarmış hani.

Yargıç Dollinger, bu kez, Bay Zingli'nin iki ak-

rabasını çağırdı. Bu olay olurken, Bay Zingli'nin durumu hakkında araştırma, soruşturma yapıp yapmadıklarını ve Bayan Zingli'nin kendilerine ne anlattığını sordu.

İki adam, Bayan Zingli'nin, kendilerine, kocasının vahşice öldürüldüğünü, çocuğu bir hizmetçiye emanet ettiğini ve onun yanında güven içinde bulunduğunu anlattığını söylediler. Bu arada Bayan Zingli için ileri geri sözler de sarfettiler. Gerçi, bunda şaşacak birşey yoktu; çünkü, Bayan Zingli ile ilgili dava düşecek olursa, kocasının bütün malı mülkü onlara kalacaktı.

Bu ifadeden sonra, yargıç yine Bayan Zingli'ye döndü; baskın sırasında aklını yitirip, çocuğu ortalarda bırakmış olup olamıyacağını öğrenmek istedi.

Bayan Zingli, şaşırmış gibi, uçuk mavi gözleriyle yargıca bakarken, gücenik bir eda ile, çocuğunu zor durumda bırakmamış olduğunu söyledi.

Yargıç Dollinger, hafifçe öksürdü ve hiçbir ananın kendi öz çocuğunu zor durumda bırakabileceğine inanıp inanmadığını sordu.

Bayan Zingli, kesin olarak inanmadığını söyledi.

Yargıç, sorgusunu sürdürerek, böyle davranacak bir ananın, kıçına vurularak pataklanması gerekse, sözgelişi, o ananın acı duymamak için kaç eteklik giyeceğini sordu bunun üzerine.

Bayan Zingli hiç cevap vermedi; o zaman yargıç, eski hizmetçi Anna'yı çağırdı. Anna, alçak bir sesle, ilk kovuşturma sırasında söylediklerini yineledi. Ama, bir yandan da, dışarıya kulak veriyor, sanki çocuğun hâlâ bağırıp ağladığından kuşkulanıyormuş gibi bakıyordu.

Verdiği ifadede, gerçi o gece Bayan Zingli'nin amcasının evine gitmiş olduğunu, ama sonra İmparatorun askerlerinden korktuğu, ve komşu kasaba Lechhausen'de kalan kendi öz çocuğu için de kaygı duyduğundan tabakhaneye dönmediğini bildirdi.

Yaşlı Dollinger, onun sözünü kesti ve kentte,

korkuya benzer bir şeyler duyan, en azından bir kişinin bulunduğunu sert bir tonla belirtti. Demincek, hiç değilse bir kişinin, olay günü azbuçuk aklı başında olduğunu saptıyabildiği için sevinç duyuyormuş. Kuşkusuz, tanık hanımın kendi çocuğuna karşı hiç kaygı duymaması hoş bir şey değilmiş; oysa, halk ağzında, «Kan, sudan yoğundur, her zaman ağır basar» diye bir söz varmış. Gerçek anaya gelince, gerektiğinde çocuğu için hırsızlık bile yapabilirmiş, ama böyle bir şey yapmayı kanunlar şiddetle yasaklamış. Çünkü herkesin malı mülkü sadece kendininmiş; üstelik, hırsızlık yapan kimse yalan da söylermiş; keza, yalan söylemek de yasakmış. Sonra da, foyaları ortaya çıkıncaya dek şarlatanlık yapıp mahkemeyi kandırmıya çalışan insanların soysuzlukları üstüne, filozoflara yakışan, bilgiçce ve aynı zamanda iğneleyici ibret derslerinden birini vermeğe koyuldu yargıç. Kısa bir aradan sonra, masum ineklerin sütüne su katan köylüler ve bu köylülerden pek yüksek pazar vergileri alan kentin belediye meclisi hakkında konuştu. Dava ile ilgili olarak da, tanıkların verdikleri ifadelerin pek üstü kapalı, anlaşılmaz şeyler olduğunu ve bu yüzden hiçbir sonuç alınamadığını bildirdi.

Sonra, duruşmaya uzun bir ara verdi. Sanki bir yerlerden, davanın nasıl bir karara bağlanabileceğini gösteren bir öneri bekliyormuş gibi çevresine bakınarak, büyük kararsızlık belirtileri gösterdi.

Herkes, şaşkın şaşkın bakınıyor, çaresiz durumda olan yargıcı bir kez olsun görebilmek için boynunu ileri uzatıyordu. Ama, salonda çıt çıkmıyordu; yalnızca, sokaktaki kalabalığın gürültüsü duyulmaktaydı.

Sonra, yargıç yine içini çekerek söze başladı:

«Gerçek ananın kim olduğu saptanamadı. Çocuğun durumu insana üzüntü veriyor. Babaların çoğu kez sorumluluktan kaçındıkları ve kimi hergelelerin, «baba» olduklarını kabullenmek istemedikleri eskiden beri bilinen bir gerçektir; ama burada, aynı çocuğun anası olduğunu bildiren iki kadın bulun-

maktadır. Mahkeme, onları gereken sürece, yani tam beşer dakika dinlem,ş, sonunda, her ikisinin de, peynir ekmek yer gibi yalan söyledikleri kanısına varmıştır. Demin de söylediğim gibi, tek anası olması gereken çocuğun durumu hâlâ önemini korumaktadır. Şu halde, boş gevezeliklere girişmeksizin, çocuğun asıl anasının kim olduğunu saptamak gerekiyor.»

Öfkeyle mübaşire seslenerek, bir tebeşir getirmesini buyurdu.

Yargıç «Yere, içinde üç kişinin ayakta durabileceği bir daire çiz bakalım», diye emretti.

Mübaşir, diz çöktü ve istenen daireyi çizdi.

Yargıç, «Şimdi de çocuğu getir», diye buyurdu.

Çocuk, getirildi. Yaşlı yargıç Dollinger, çocuğun bağırıp çağırmasına hiç aldırış etmiyerek, konuşmasını biraz daha yüksek sesle sürdürdü:

— Şimdi burada yapılacak sınavı, eski bir kitapta buldum ben. Tebeşir dairesinin amacı, gerçek anayı bulup çıkarmaktır. Sözün kısası, çocuk sevgisinin gücü denenecektir şimdi. Mübaşir! çocuğu şu dairenin içine bırak.

Mübaşir, ortalığı velveleye veren çocuğu süt ninesinin kucağından alıp, dairenin içine soktu. Yargıç, Bayan Zingli ile Ana'ya dönerek,

— Sizler, dedi, tebeşir dairesinin içine girin ve çocuğun ellerinden tutun. Ben «başla» deyince de, çocuğu daireden dışarıya çekin; sevgisi daha güçlü olan, çocuğu kendi yanına çekmeyi başaracaktır.

Salona büyük bir heyecan egemendi. Dinleyiciler, ayak parmaklarının ucuna basıp yükselmeğe çalışıyor ve önlerinde duranlarla tartışıyorlardı. Ama biraz sonra, iki kadın, çocuğun ellerini tutunca, ortalığı yine derin bir sessizlik kapladı. Ne olacağını sezmiş gibi, çocuk da sesini kısmıştı. Gözyaşlarıyla kaplı ufak yüzünü Anna'ya doğru kaldırmış, öylece duruyordu. O zaman Yargıç, «başla» diye bağırdı; Ve tek hamleyle Bayan Zingli, çocuğu tebeşir dairesinden çekip çıkardı. Anna, şaşkın gözlerle baka-

kaldı. Çocuğa birşey olabileceğinden korkarak, elini hemen bırakmıştı.

Birden ayağa fırlayan yargıç Dollinger, kararlı bir sesle,

— İşte, dedi, gerçek ananın kim olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Şu uğursuz kadının elinden çocuğu kurtarın. Yoksa, bir gün hiç içi sızlamadan, parça parça eder onu.

Ve Anna'yı başıyla selâmlıyarak, çabucak salondan ayrıldı.

Ertesi hafta, o yörenin pek de boş kafalı olmayan köylüleri, yargıcın, Mering'li kadına çocuğu verdiğini söylerken, göz kırptığını anlatıyorlardı.

Brecht'in kısa yaşam öyküsü:

Alman oyun yazarı, 1898 yılında, Almanya'nın Augsburg kentinde doğdu. Doğa bilimleri ve tıp öğrenimi yaptı. Bir yıl öğrenimden sonra, 1918'de askere çağrıldı. Bir askerî hastanede hastabakıcılık etti. Savaş sonunda Münih ve Berlin'de tiyatro üzerine incelemelerde bulundu; daha ilk yıllarda, oyunları, denemeleri ve şiirleri büyük ilgi gördü. 1933'te, Berlin'deki «Deutsches Theater»ın yönetmeni Max Reinhardt'ın yanında tiyatro bilgisini artırdı. «Gece duyulan Trampet Sesleri» ilk oyunudur. Reinhardt bu oyunu beğendi. Ardından, Çek yazar Yaroslav Haşek'in, dünyaca tanınmış «Aslan Asker Şvayk» mizah romanını tiyatroya uyguladı. Ölümüne dek 30'u aşkın oyun vb. yazdı.

Nazi rejiminin amansız düşmanı olan Brecht, 1933 yılında Almanya'dan kaçmak zorunda kaldı. Avusturya, İsviçre, Danimarka, İsveç, Finlandiya ve Amerika Birleşik Devletleri, sırasıyla göç ettiği ülkeler oldu. 1948 yılına dek Amerika'da kaldı.

1938'den sonra, «Cesaret Ana ve Çocukları», «Se-

zuan'ın İyi İnsanı», «Kafkas Tebeşir Dairesi» ve «Galile'nin Yaşamı» vb. oyunları ile bugünün «öncü Alman tiyatro yazarı» ünvanını kazandı. Onca tiyatro, salt estetik bir sanat kolu değildi, aynı zamanda insanları sosyal ilişkiler üzerinde düşünmeye zorlayan bir «araç»tı da. 1948'den sonra Schiffbauerdamm'daki «Ostberliner Theater»ın yönetmeniyken «epik» tiyatro teorisini deneme fırsatını buldu. Yönetimi altında, hem kendisinin hem de başka yazarların önemli, çığır açıcı yapıtlarını sahneye uyguladı.

Başlıca öteki oyunları : «İnsan İnsandır», «Üç Kuruşluk Opera», «Arturo Ui'nin Yükselişi» M. Gorki'nin romanından uyguladığı «Ana», vb.

Yapıtları, yabancı ülkelerde de ilgi gördü, derin yankı uyandırdı.

1918 - 1933 yılları arasında yazdığı şiirler ölümünden sonra, 1960 - 1967 yılları arasında yayımlandı.

«Augsburg Tebeşir Dairesi» (1940) adlı öyküsünün, içeriği bakımından, «Kafkas Tebeşir Dairesi» (1944/-45) adlı oyunla sıkı bir ilişkisi vardır. 1956 yılında Berlin'de öldü.

PAHALI YUMURTALAR

Müller-Preusser

Cleve kentinde bir otele inen zengin bir Hollandalı tüccar, garsona on iki lop yumurta söyledi, sonra garson, bir tabak içinde yumurtaları getirip tüccarın masasına koydu. Tüccar, yumurtaları soymağa vakit bile bulamadı; çünkü, acele bir iş için kendisini ülkesine çağıran bir telgraf almıştı. Yumurtaların parasını ödemeden, otelden çıktı, atına atlayıp uzaklaştı.

Aradan on yıl geçmişti. Bizim tüccar, gidip yine aynı otele indi. Yanına gelen otelciye, bu otele ilk kez gelmediğini söyledi. Yıllarca önce pişirttiği on iki yumurtanın parasını vermek için uğramak zorunda kaldığını sözlerine ekledi.

Otelci,

— Evet, evet, dedi, anımsıyorum. On iki yumurtayı hesabınıza geçirdim. Ama bu, size pek pahalıya mal olacak...

Tüccar, kızarak,

— On iki yumurtayı ödeyecek param vardır herhalde, dedi.

Otelci, oralı olmaksızın karşılık verdi:

— Borcunuzu ödemediğiniz için, sizi daha o zamanlar mahkemeye vermiştim. Yakında, borcunuzun ne kadar olduğu ortaya çıkacak. Şimdi burada bulunduğunuza göre, yarından tezi yok, yargıç önüne çıkmanız gerekiyor.

Hollandalı tüccar aman zaman dediyse de, yararı olmadı; ertesi gün yargıcın karşısında buldu kendini.

Duruşma sırasında otelci, on iki yumurtadan on

iki civciv çıkacağını, civcivlerin büyüyüp yumurtlayacaklarını, o yumurtalardan da gene yeni civcivler çıkacağını söyledi. On yılın hesabını yaptı. Otelcinin istediği, yargıcın da onayladığı büyük parayı ödemek zorunda olduğuna onun da aklı yatmakla birlikte, gelgelelim, tüccarın büyük serveti, olağanüstü kabaran bu borcu ödemeğe yetmiyordu. Tüccar duruşma salonundan üzgün ve umutsuz çıktı. O sırada, yaşlı bir adamcağızla karşılaştı. Adam, tüccarın yolunu keserek,

— Ne o bayım, dedi, niye üzüntülüsünüz böyle? Kötü bir olay mı geçti başınızdan?

Zengin tüccar, umutsuzdu. Bir yardımı olamayacağını söyledi.

Adam,

— Belli olmaz, dedi, size belki yardımım dokunur. Tanınmış bir avukatım ben. Sadece derdinizi anlatın yeter!

Tüccar, yıllarca önce borçlandığı on iki yumurta yüzünden nasıl yoksulluğa düşeceğini anlattı.

Avukat,

— Madem borcunu ödeyecek paran yok, dedi, hiç durma, yargıca git. Davanın yeniden görüşülmesini iste. Ben de duruşmada sana yardım ederim.

Tüccar çok sevinmişti;

— Size, bu zor işi başarırsanız, 1500 lira veririm, dedi.

Adam ona güvence verdi:

— Tasalanma! dedi, bu iş olacak, sen biran önce oraya gitmeğe bak!

Tüccar denileni yaptı. Yargıç da, duruşma gününü saptadı. O gün duruşmaya gelmesini, mahkemeye kendisinin başkanlık edeceğini söyledi.

Duruşma günü gelip çatmıştı; tüccar mahkeme salonuna gelmişti, ama savunma avukatı görünürlerde yoktu. Yeşil masanın gerisinde oturan yargıç, tüccara, avukatının nerede kaldığını sordu. Vakit geçmek üzereydi. Bu yüzden yargıçlar kurulu ilk kararı onaylamak zorunda kalacaktı. En sonunda,

adam göründü. Baş yargıç, avukata niçin bu denli geciktiğini sordu.

Adam karşılık verdi :

— Önce fasulyeleri pişirmem gerekti...

Baş yargıç,

— Fasulyeleri pişirip de ne yapacaktınız? diye sordu.

Adam,

— Bahçeye ekecektim, diye yanıtladı.

Baş yargıç,

— Nasıl olur, pişmiş fasulyeler ekilmez ki, dedi, eksen bile bir şey alamazsın ki?

Adam, taşı gediğine koyarak,

— Pişmiş yumurtalardan da civciv çıkmaz ki!.. dedi ve sözünü şöyle sürdürdü:

— Görüyorsunuz sayın yargıçlar, sorun kendiliğinden nasıl da çözümlendi! Şimdi başka bir davaya geçebilirsiniz! Çünkü, ortada artık, sorun diye birşey kalmadı; müvekkilim yalnızca on iki pişmiş yumurtayı davacıya ödemek zorundadır. Ederi ne ise parasını şimdi ödeyebiliriz.

Buna yargıçların aklı yatmıştı. Kendilerince verilen ilk kararı gene kendileri bozdular. Tüccar, on iki yumurtanın parasını otelciye hemen ödedi.

Birdenbire karşısına çıkarak kendisini çok zor durumdan kurtaran bu adama, tüccar teşekkür bile edemedi. Çünkü o, çoktan kayıplara karışmıştı.

YAGMUR HAVASI

Müller-Preusser

Gleimenhain kenti dolayında, akıllı köylülerin oturduğu Hessischen'de, bir zamanlar kuraklıktan köylülerin canı yanmıştı. Yaz ayları boyunca, gökten bir damla bile yağmur düşmemişti. Güneş kızgın bir fırın gibi, ortalığı yakıp kavurmuştu. Kuraklığa çare bulunmazsa, köy yakında ortadan silinip gidecekti. Herkes yağmurun ne olduğunu handiyse unutmuştu. Yağmur da inat etmiş, birtürlü yağmıyordu. Peki, yağması için ne yapmalıydı? Durumu görüşmek isteyen belediye başkanı, köylüleri hana çağırdı. Akşam üstü hepsi handa toplandılar. Kürsüye çıkan Belediye başkanı, kısaca şöyle konuştu:

— Birkaç gün içinde yağmur yağmazsa, ne çavdarımız yetişir, ne de yulafımız. Çayırda ise bir tutam ot bile bitmeyecek...

Köylüler, bir ağızdan,

— Doğru, doğru, yağmur yağmazsa, bu uğurda, seve seve bin lira vermeğe hazırız, dediler.

Hana, akşam üstü muzibin biri olan bir tüccar gelmişti. Söylenenlere kulak verdikten sonra, söze karıştı:

— Eğer yağmur yağmazsa, bir tutam yağmur havası almak için Marburg'a gitmeniz gerekecek. Yağmur havası satan tanıdığım bir eczacı var orada. Ama bu, pek de ucuz değil.

Köylüler, hemen atıldılar:

— Zararı yok, zararı yok, dediler, işimize yararsa, o yağmur havasına yüz lira bile veririz.

Tüccar,

— Evet, dedi, sanırım ederi yüz lira dolayında...

Ertesi gün köylüler, aralarından birini yüz liralık yağmur havasını alıp getirmesi için, Marburg'taki eczacıya gönderdiler.

Eczacı, açıkgözün teki idi:

— Nerede oturuyorsun, hangi yöredensin? diye sordu köylüye.

— Gleimenhain'denim. Önceleri köyümüzde pek yağmur filân aramazdık.

Eczacı, başını kurnaz kurnaz salladı:

— Ya, dedi, buraya iti bol, sıcağı çok o köyden, yağmur havası almaya mı geldin? Senden önce başka köylerden gelenler de var, sırada. Sen şimdi git de, bir saat sonra gel. Sizin köyün yağmur havasını ancak o zaman hazırlarım.

Saf köylü uzaklaşınca, eczacı bahçeye koştu; kocaman bir eşekarısı yakaladı. Arıyı ufak bir ilaç kutusunun içine koydu. Bir saat sonra köylü yine geldi. Ufak kutuyu aldı. Yüz lirayı masanın üzerine sayıp bıraktı.

Eczacı,

— Dikkat et, köye varmadan sakın kutuyu açayım deme, yağmur havası senin üzerine uçarsa sen de hava alırsın! dedi.

Köylü hemen yola çıktı. Giderken, aradabir, kutuyu kulağına tutuyordu. Kendi kendine de söyleniyordu: «Şaşılacak iş be, şu kutunun, dışından bile titrediğini işitiyorum. Nasıl bir şey bu? Yağmur havasının ne olduğunu bilmek isterdim.»

En sonunda merakını yenemedi. Azıcık aralayıp kutunun içine bakmak istedi. Açtı kutuyu. Eşekarısı «bırr» diye vızıldıyarak kutudan dışarı fırladı, önce köylünün burnu dolayında dolanıp uçtuktan sonra, uzaklaşıp gözden yok oldu. Köylü çok korkmuştu, ama kendisini çabuk toparladı. Arının kaçtığı yönde koşmağa başladı. Koşarken de bağırıyordu:

— Doğru Gleimenhain'e git, Gleimenhain'e! Neustadt'a değil, Gileimenhain'e!

Arı çoktan yok olmuştu.

Adam, köye gelince, köylüler çevresini sarıp,

— Eee, yağmur havasını getirdin mi? diye sordular.

Köylü,

— Evet, dedi, ama yola çıktığım sırada elimden uçup kaçtı. Önce Neustadt'a gitmek istedi. Ben, «Gleimenhain'e git, Gleimenhain'e!» diye bağırdığım için bu yöne döndü. Çoktan buraya gelmiş olmalı...

Köylüler,

— Hayır, dediler, daha gelmedi.

Şu rastlantıya bakın ki, akşam üstü, gökyüzünü kapkara bulutlar kapladı; ardından zorlu bir fırtına çıktı. Ve derken bir yağmur başladı. Yağmur bütün gece yağdıktan sonra, ertesi gün de dinmedi. Akşama dek yağdı; hızını alamamış olacak ki, tam sekiz gün üst üste yağdı. Duracak gibi değildi ki! Tam on dört gün yağdı. Dur durak bilmeden yağdı da yağdı. Sanki göğün dibi hepten delinmişti. Baktılar, yağmurun dineceği yok, köylüler yine toplandı. Kafa kafaya verip aldıkları kararı şöyle açıkladılar:

— Yüz liralık yağmur havası bize çok geldi. Bir daha böyle kurak olursa, elli liralıktan çok getirtmeyelim, yoksa mahvolacağız...

VE HER İKİSİ DE MUTLUYDULAR

Ralph Urban

Delikanlı bir süre Olga'nın yanısıra yürüdü ve onu profilden iyice inceledi. Sonra, girişimini yinelemek üzere biraz geri kaldı.

Kız, kendi kendine, «Şimdi gene yaklaşacak» diye düşündü ve adımlarını sıklaştırdı. Gerçekten, ona o denli yaklaştı ki, görenler, bir «çift» olduklarını sanırlardı. Olga daha hızlı yürümeğe başladı, genç adam da geri kalmamak için hızını artırdı...

Delikanlı,

— Böyle sürdürürsek, dedi, saatte ortalama 15 kilometrelik bir hız kazanacağız. Bereket versin, yayaların hızı polisçe sınırlandırılmamış...

Olga,

— Ama, dedi, buna karşılık benim sabrımın bir sınırı vardır.

Delikanlı diretti:

— Bununla birlikte, siz benim aklımı, düşüncemi kaplıyan bir olaysınız. Kendimi tanıtayım: Adım Hans Haselmann.

Kız,

— Bu bir şey deyimlemez, dedi, hem ben yol üstünde tanış-biliş olmaya alışık değilim.

Ama sizi dansa davet etsem, acaba tanışmamız için yeter bir neden sayılmaz mı?

Olga, dişlerini sıkarak,

— Siz, dedi, korkunç canımı sıkıyorsunuz. Beni artık rahat bırakır mısınız?

Delikanlı yutkunarak,

— Peki, dedi, yalnız size şunu söyliyeyim ki çorabınızda iki delik var.

Olga ürperdi:

— Doğru olamaz!

— Ama, ant içerim!

Genç kız, gözünün ucuyla aşağısına doğru baktı.

Bay Haselmann,

— Daha yukarda, dedi.

Olga kıpkırmızı oldu ve biraz kısa olan eteklığini istemiyerek aşağı çekti.

— Şimdi ne yapacağım ben?

Haselmann, oldukça sakin şu öneride bulundu:

— Her şeyden önce, hiç korkuya kapılmak yok: Şurada, karşı sırada bir kahve biliyorum! sizi dâvet edebilir miyim?..

Genç kız, içini çekerek,

— Siz, dedi, korkunç bir insansınız!

Kahveler ısmarlandıktan sonra, Olga el çantasını aldı ve çoraplarına bakmak için yukarı çıktı. Biraz sonra öfkeyle döndü ve,

— Siz, diye haykırdı, bayağı yalanınızla beni zor duruma sokmakla kalmayıp, bir de ant içtiniz. Tuh, utanın. Ben artık gidiyorum.

Haselmann yalvardı:

— Ne olur, bir dakika durun. Üzerimde öyle bir etki yapmıştınız ki, sizi kesinlikle tanımak istiyordum. Küstahlığımı bağışlayınız. Hem, benim andım doğruydu. Her çorabınızda bir delik var.

— Nerede, nasıl olur?

Delikanlı, biraz geri çekilerek parmağıyla işaret etti:

— Eğer çoraplarınızın üst bölümünde delik olmasaydı, siz onları giyemezdiniz.

Olga, acıyla içini çekti:

— Ne budalalık! Bay garson, hesap!

Haselmann yalvardı:

— Bir dakika daha beni dinlemenizi dilerim. Ne de olsa naziksiniz. Sizi yine görmek isterdim.

Kız, buz gibi soğuk,

— Ben, dedi, buluşabileceğimizi hiç sanmıyorum.

Erkek,

— Ama, dedi, size telefon numaramı verebilirim.

Cüzdanını çıkardı:

— Belki beni ararsınız.

Kız alay etti:

— Elbette. Hemen, sabah erkenden.

Haselmann,

— Saat ikide daha uygun olur, diyerek, cüzdanından çıkardığı bir şeyin üzerine dolmakalemiyle telefon numarasını karaladı, sonra katlayıp kıza uzattı:

— Ne yazık ki, dedi, yanıma kartvizit almamışım; şimdilik lütfen bunu kabul edin.

Olga, bir an önce rahata kavuşmak için, katlanmış kâğıdı aldı ve hiç bakmadan el çantasının içine attı.

Ertesi gün öğleden sonra saat tam ikide Haselmann'ın yazı masasının üzerindeki telefon çaldı.

Delikanlı, hemen telefona uzandı:

— Evet benim. Bayan Olga; bir emriniz mi var?

Genç kızın sesi pek yumuşaktı; dünkü sertliğinden iz kalmamıştı.

— Telefon numaranızı yirmi Mark'lık bir banknot üzerine yazmakla ne düşündünüz acaba?

Bay Haselmann,

— Çünkü, dedi, beni çağıracağınızı büyük bir olasılıkla umuyordum.

Olga:

— Elbette ki size paranızı geri vereceğim. Saat sekizde aynı kahvede bekleyin beni.

Olga'nın tutumu tümden değişmişti. Zira, anası ona şunları söylemişti: «Eğer bir adam, hiç tanımadığı bir genç kız için 20 Mark'ını tehlikeye atarsa, bir kez, büyük olanaklar içinde yaşıyor demektir. İkincisi, sırılsıklam âşıktır. Şu halde oraya rahat rahat gidebilirsin.

O akşam hava çok güzeldi. Delikanlı, geceya-

rısına doğru, kızı evine götürürken, kolkola ve birbirlerine iyice sokulmuş olarak yürüyorlardı.

Haselmann,

— Geldiğin için, diye fısıldadı o kadar mutluyum ki, çünkü ..... Bir an sustu ve kızı dudaklarından öpüverdi.

Genç kız: «..... çünkü sen bensiz yaşıyamazdın» diyordu içinden.

Genç adam ise: «..... çünkü yirmi Mark'sız aybaşına dek geçinemezdim» diye düşünüyordu...

Ve ikisi de mutluydular.

NÜFUS SAYIMI

Chamico

Yol ile davar ağılı arasında, yarı köylü çiftliğini, yarı kent evini andıran bir konut. Bir tel çit ve ardında, az önce gelen ziyaretçi, ellerini birbirine vurup şaklattığı zaman, aslan kesilip havlamaya başlıyan ufak bir köpek.

Köpeğin yaygarasıyla birlikte, orta yaşın üstünde bir bayan göründü ve giysisine çeki düzen verdi.

Gelen bay, onu selâmlıyarak,

— Günaydın sayın bayan, dedi, nüfus sayımı için geldim.

— Nüfus sayımı için mi? Aman ne hoş bir sürpriz! İçeriye buyrun delikanlı, içeri buyrun. Evde olmadıkları için, kızlarım kimbilir ne kadar üzülecekler... Böyle şeyler kızların çok hoşuna gider de...

— Nüfus sayımları mı, sayın bayan?

— Aslında, kültürlü, aydın yakışıklı kişilerin bizi ziyaret etmeleri, demek istedim, efendim.

— İltifatınıza çok teşekkür ederim, sayın bayan. Soru fişini doldurdunuz mu?

— Hangi soru fişini? Ah, evet, şimdi anımsadım! Hani şu formüller, değil mi? Birden, çok şaşırdım da... Çünkü bizim eve hemen her gün bir yığın formüller, basılı el ilânları ve türlü türlü broşürler gelir... Herkes işin kolayını bulmuş... Herşeyi kâğıtla çözümlüyorlar! Yani, kâğıt bir çeşit aracılık görevi yapıyor!... Öyle değil mi?

— Öyle öyle, sayın bayan, şimdi bana lütfen şu soru fişini verir misiniz?

— Bilseniz ne kadar üzgünüm! Fakat beni bağışlıyacağınızı umarım. Biz fişi doldururken, dul kızkardeşimin oğlu, yani benim yeğenim olacak o piç kurusu, mürekkep hokkasını üzerine devirdi. Ne cansıkıcı değil mi?

— Zararı yok, sayın bayan. Yanımda bir başka soru fişi daha var, buyrun kalemimi de, Ailenin reisi kim?

— Kocam.

— Kocanızın adı nedir?

— Onun adı, onun adı... Yani o artık yaşamıyor, delikanlı. Sizin ya da benim gibi öylesine sağlıklı ve neşeliydi ki, doktor bile ne yapacağını şaşırdı. Sonra harika doktoru çağırdığımız zaman, artık ortalık iyiden iyiye kararmıştı. Doktor, bütün kötülükleri üzerinden alsın diye, hasta kocamın sol bacağına beyaz bir tavuk bağlattı, ama hiçbir yararı olmadı: Tavuk, bir yumurta yumurtladı ve kocam da o sırada ruhunu teslim etti.

— Vah vah, başınız sağolsun. Peki şimdi ailenin reisi kim?

— Yine de rahmetli kocam. Çünkü kilisede bir adakta bulundum. Sonra gömütlükte de, ona hiçbir zaman saygısızlıkta bulunmıyacağımı yineledim. Hayattayken, kendisine herhangi bir saygısızlıkta bulunduğumuz zaman pek öfkelenirdi. Tıpkı bugünmüş gibi anımsıyorum; 1898 karnavalında dansöz giysisi giydiğim için ne kadar kızmıştı... Bazan hiçbir neden yokken, kıskançlık damarı kabarıverirdi...

— İzninizle sayın bayan, bu evde kim oturuyor?

— Biz. Başka kim olacaktı ki? Geçen yıla kadar bir tek kiracımız vardı: Bir italyan. İtalyanların ne olduklarını bilirsiniz elbette. Şimdi terzilik öğrenen en büyük kızım Nelida ona bigüzel ağzının payını verdi. «Çok iyi ettin yavrum» dedim, çünkü bu el oyunlarından ben de hiç mi hiç hoşlanmam. Herhalde canınız sıkılmıştır, radyoyu açayım.

— Tanrı aşkı için açmayın, sayın bayan! Siz bana lütfen söyler misiniz, evde kim oturuyor.

— İtalyan gideli beri sadece biz. Bir gün benim vaftiz babam bize taşınmak istedi; ama bu çevrede pek çok dedikoducu insan var; en küçük kızım Adelita bakımından bu iş bana sakıncalı göründü...

— O halde burada kızlarınızla birlikte yaşıyorsunuz?

— Geçici olarak efendim, sadece geçici olarak; burada hemen hemen iğreti durumda bulunuyoruz. Kızlarıma her zaman, kente gidip, kaloriferli, sıcak suyu olan bir apartmana taşınalım diyorum. Böylesi daha iyi olmaz mı dersiniz?

— Bu size kalmış bir iş, sayın bayan.

— Kuşkusuz bunu, ortanca kızım Noemi'yi gücendirmemek için söylüyorsunuz; çünkü, onun ocakta bizden sakladığı «kalantor» biri var, bu yüzden buradan ayrılmak istemiyor.

— Ocakta «kalantor» biri mi? Peki, kızınız onun ocakta yanmasından korkmuyor mu?

— Ona bu adı biz taktık. Aslında hiç de kalantor değil. Sizin anlıyacağınız, tuğla ocaklarında çalışan iyi bir delikanlı, ama geleceği pek parlak sayılmaz.

— Sayın bayan, sizden sadece soracaklarıma açık açık cevap vermenizi diliyeceğim.

— Anladım anladım, sizden hiçbir şey saklamıyacağım. Hem sizinle konuşurken, sanki aileden biriymişsiniz gibi geliyor bana!

— Güzel. Öyleyse adınız ne sizin?

— Casilda Ortigosa de Salvatierra... Salvatierra adı, rahmetli kocamdan geliyor: Bartolomé Salvatierra. Kendisi, General Mitre'nin arabacısı idi. Onun da adı Bartolomé olduğu için, kocama «adaşım» diye hitap ederdi. Öylesine insancıl, cana yakın bir kişiydi bu general! Tanıştınız mı onunla?

— Hayır, sayın bayan; benim yaşım başım ne ki...

— Elbette tanımazsınız, siz daha yarı çocuk sayılırsınız... Bekârsınız, değil mi?

— Hayır, sayın bayan, evliyim.

— Demeyin! Kesinlikle şaka ediyorsunuz! Böylesine neşeli ve güzel giyimli bir kişiyle evli bulunan mutlu bayan kim acaba! Henüz hiç çocuğunuz yoktur umarım?

— Üç çocuğum var.

— Üçüz mü?

— Hayır, sayın bayan; sırayla dünyaya geldiler.

— Ünlü «Dionne-beşizleri»ni sinemada seyrettiniz mi? Sinemaya gitmeye bayılırız. Aileler için son derece moral verici birşey bu sinemalar. Doğrusu piknikler de pek eğlenceli oluyor... Eğer sormamda bir sakınca yoksa, elinize ayda ne kadar geçiyor?

— Bağışlayınız ama... soruları sadece ben sorarım, sayın bayan.

— Sizi incittimse lütfen darılmayın. Baktım, siz boyuna soru yağmuruna tutuyorsunuz, ben de bir sorayım bari dedim.

— İncinmiş falan değilim, sayın bayan, ama bu gidişle hiçbir zaman işin sonunu getiremiyeceğiz.

— Anlıyorum, siz hemen eve koşup karınızı ve çocuklarınızı görmek istiyorsunuz... Ya da belki başka bişey!.. Çünkü siz ne yapıp edeceğini belli etmeyen bir insan izlenimini uyandırıyorsunuz. Ama bu iyi bir şey değil. Hiçbir zaman kötü örnek olmamalıdır koca. Dolambaçlı yollara başvurmadan, rahmetlinin yüzüne karşı da söylerdim bunu, ama bana kulak asmaz, onun bunun ardından koşardı; ta, Mais adındaki kızla karşılaşıncaya dek.

— Sayın bayan; yaş?

— On sekizindeyim demesine karşın, bal gibi yirmi yaşında olacak o kız. Saman altından su yürüten, hileci bir yaratıktı.

— İyi ama, şimdi siz hangi kızdan sözediyorsunuz. kuzum?

— Elbetteki Mais adlı kızdan.

— Sayın bayan, sayın bayan, ne olur, sevdiğinizin başı için bitirelim şu işi artık!

— İki sözcükten fazla lâf edilmedi ki. Ha, ner- kalmıştık; **sizin anlıyacağınız, bir** kez de rahmetli kocam, arabasına baktığı bir tüccarın kızına taktı kancayı. Kızın babası işin farkına vardı ve üstelik kocamın evli olduğunu da öğrendi. Derken, bir gece, elinde ot yabasıyla onun yolunu kesti ve yakalayıp yemliğe bağladı. Kocam ancak bir kilo kadar mısır yedikten sonra kurtulabildi elinden (1).

— Ne kabalık!

— Bereket versin, mısır dövülmüşmüş.

— Evet, şanslıymış gene de. E, şimdi artık bana kaç yaşında olduğunuzu söylemeyecek misiniz?

— Zâten, söylenmedik bir bu kalmıştı! Beni kaç yaşında buluyorsunuz?

— Sayın bayan, falcı değilim ben.

— Ne tahmin ediyorsanız söyleyin n'olur, ben çok meraklıyımdır; çünkü herkes, kendime çok iyi baktığımı, olduğumdan çok daha genç göründüğümü iddia edip duruyor.

— Daha fazla dayanamıyacağım, sayın bayan; sizde hiç acıma duygusu yok mu! Hadi, daha başka açıklamalara dalmadan, beni azaplar içinde bırakan doğum tarihinizi, gün, ay ve yılınızı da belirterek söyleyiniz!

— Ermiş Casilda Günü'nde doğmuşum. Bu nedenle, annem bana Dosia, babamsa «Doğu'nun Nuru» adını vermek istemişse de, vaftiz sırasında bana Casilda adını takmışlar. Dosia'nın anlamı neymiş, biliyor musunuz? Dosia, bir romanın kadın kahramanıymış. Babamsa, farmason olduğu için bana «Doğu'nun Nuru» adını vermek istiyormuş. Siz de farmason musunuz ?

---

(1) Mais: Bu sözcük, aynı zamanda, «mısır» anlamına gelmektedir. (Çev.)

— Artık olacağım galiba! Ben, ekmeğini binbir güçlükle kazanan tarihsiz bir kulum yalnızca! Bugünden tezi yok, karım ve çocuklarım, ömürlerinin sonuna değin dövülmüş mısırdan başka birşey yiyemeseler bile, bu görevimden istifa edeceğim!

Bunları söyledikten sonra, hızla ordan uzaklaştı. Küçük köpek peşine takılmıştı; Donna Casilda'nın da şöyle söylendiği duyuluyordu :

— Evet, bundan başka ne gelirdi ki elinden?

Chamico'nun kısa yaşam öyküsü:

1898 yılında Buenos Aires'te doğdu. Asıl adı, «Conrade Nalé Roxlo»dur. «El Grillo» adını taşıyan ilk şiir kitabı, 1923 yılında yayımlandı. «Buenos Aires Kenti Birincilik Ödülü»nü aldı. Pek çok ödüller alan yapıtları arasında, New York'ta, Broadway'de sahneye konan oyunları da vardır. Şu sıra Chamico, «Critica» adlı günlük gazetenin edebiyat eki ile «Don Goyo» ve «Esculapion» mizah dergilerinin yönetmenliğini yapıyor.

PAYLAŞILMIŞ KÖPEK

Zana Vera Webb

Güneş artık batmıştı. Fundalığın içinden geçen yolda uzun süre yürümekten ayaklarıma kara su inmişti.

Ama, Bundoon kasabasından, hâlâ ufak bir iz yoktu. Yolda rastladığım son kişi, kasabanın üç mil uzakta olduğunu söylemişti. Oysa, ben en az dört mil daha yol almıştım.

Akşam yemeği için bir konaklama yerine vaktinde varacağımı hiç sanmıyordum. Açlık içimi eziyor, sıkıntı ve hoşnutsuzluğumu giderek arttırıyordu. Kendi kendime, «bu akşam başımı sokacak bir yer ve de yiyecek birşeyler bulabilecek miyim acaba» diye sorarken, yolda, önümde, hiç umulmadık bir anda, yeni yakılmış bir ateşin yoğun dumanının göğe doğru yükseldiğini görmiyeyim mi?... yaklaşınca, bir değil, tam tersine, birbirinden aşağı yukarı yirmi metre uzaklıkta iki meydan ateşinin yanmakta olduğunu gördüm.

Oraya vardığımda, bir köpek havlamaya başladı. Bunun üzerine, o yana doğru selâm kabilinden seslenmeyi uygun buldum: «Akşamlar hayırlı olsun; bir Tanrı konuğu geldi!» Sonra olduğum yerde durup, yamaçtan aşağı baktım. Birinci ateşin çevresini saran karanlıktan cevap geldi: «Hoş geldin, arkadaş!» Bunun ardından, tıpkı bir yankı gibi, ikinci ateşten, kalınca bir ses: «Hoş geldin, arkadaş!» diye yineledi.

Yolun kıyısından, ilk meydan ateşine şöyle bir göz attım. Havadan ve rüzgârdan yüzü kavruk yaşlı bir adam, ateşin başına çömelmiş, tel bir ızgaradan koyun pirzolası kebap ediyordu. Adamın suratı, mahun tahtasını andırıyordu. Ağarmış kabarık saçının üzerinde eski püskü bir fötr şapka vardı. Pişen pirzolanın burnuma gelen mis gibi kokusu, açlığımı belki de on kat daha arttırmaktaydı. Cehennem azabına uğramışcasına habire guruldayıp duruyordu midem. Tantalus'un çektiği acılar, şu anda benim çektiğimin yanında hiç kalırdı (1).

Yutkunarak sordum yaşlı adama:

— Kasaba buradan ne kadar uzakta?

Adam, bir süre düşündükten sonra yanıt verdi

— Bundoon'a mı? Eh, tahminen üç mil kadar.

Bunu duyunca, yüreğim yerinden fırlıyacakmış gibi oldu :

— Üç mil mi, dedin. İyi ama, nasıl olur? Dört mil önce bir çiftlik sahibi bana, oradan üç mil olduğunu söylediydi. O zamandan beri dört mil yol aldığımdan eminim.

Bu kez, öteki ateşin başındaki ses duyuldu

— Arkadaş, eğer Bundoon'a ulaşmak istiyorsan, yolu izlemen koşuluyla, ikibuçuk mil daha gitmen gerekiyor.

Arkama dönüp, dumana bürünmüş kişiye bir göz attım.

Birinci adam, hor gördüğünü belli eden tok bir sesle,

— Ona kulak asma, dedi, ne konuştuğunu bilmez o.

Sonra, ötekine meydan okurcasına daha yüksek sesle,

---

(1) **Tantalus**: Mitolojide, tanrıların gizlerini ortaya döktüğü için sonsuza değin açlığa ve susuzluğa hüküm giyen Zeüs'ün oğlu. (Çev.)

— Uç mil, arkadaş, dedi. Ne eksik, ne fazla.

Daha uzaktaki ateşten, bir hayaletin fısıldamasını andıran yanıt duyuldu :

— İkibuçuk mil.

Uzaklığı ne olursa olsun, bende kasabaya gidecek güç kalmamıştı artık.

Birinden ötekine bakarak,

— Sanırım, dedim, bugünlük bu kadar yeter. Değil bir mil, şurdan şuraya adım atacak güç yok ayaklarımda.

Alt yanımdaki ateşin başında duran yaşlı delikanlı, koyun pirzolalarını çevirdi. Yanında büzülüp yatmış olan köpek, boyuna yalanıyordu.

Tel ızgaralı adam,

— Arkadaş, dedi, en iyisi mi geceyi burda geçirirsin. Gel, sen de şu pirzolaları pişirmeyi bir dene bakalım!

Cevap vermeme vakit kalmadan, öteki ses duyuldu :

— Burada bir güvecim var, arkadaş. Eğer canın isterse...

Birbirine karşı açık seçik savaş ilân etmiş durumdaydılar. Ben hiçbirini gücendirmek niyetinde değildim. Bu yüzden, öteki meydan ateşine doğru şöyle seslendim :

— Şurdaki kardeşimiz beni pirzola yemeğe çağırdı. Belki sen de bana çayından bir bardak verirsin.

— Nasıl istersen.

Yamaçtan, birinci ateşin bulunduğu yere indim. Koyun pirzolalarının tadına diyecek yoktu. Köpek ise, bir ateşten ötekine gidip geliyordu. Burdan bir lokma yemek, ordan bir kemik veriliyordu ona. Sonunda ben de öbür yana yollandım.

Adam,

— Benim çayım gibisi yoktur, diyerek karşıladı beni.

Uzun boylu, zayıf, kum rengi saçları olan yaşlı bir adamdı bu. Elmacık kemikleri, çok zayıf bir ineğin böğürlerini andırıyordu. Yamrı yumru çay-

danlığından, onun gibi biçimsiz olan bir bardağa çay doldurarak uzattı bana. Kendisiyse çaydanlığı ağzına dayayıp içti. Sonra ordan burdan konuştuk. Öteki ateşin başındaki adam sanki bizden millerce uzaktaymış gibi geldi bana.

Geceleyin şiltemi, heriki ateşin orta yerine serdim. Köpeğin ne yapacağını merak ediyordum. Boyuna bir ateşten ötekine bakıp durduğunu, onları sürekli gözaltında bulundurduğunu gördüm. Sonra kalkıp kum rengi saçlı adamın ateşine doğru yöneldi. Fakat gün ağarırken uyandığımda, öteki ateşin soğumaya yüztutmuş küllerinin dibinde kıvrılıp yatmış olduğunu farkettim.

Sabah kır saçlı adam, ateşini yeniden tutuşturdu.

— Şimdi, dedim, bir koşu dereye inip elimi yüzümü yıkar gelirim.

Döndüğüm zaman, ateşin üzerindeki asılı kapta su kaynıyordu,

Yaşlı delikanlı,

— İstersen çay içebilirsin, dedi.

Çaydanlığı ateşin üzerinden alırken, öbür yanda bir kımıldanma oldu. Kum rengi adama bir göz attım.

Baktığımı görünce, sordu :

— Yumurtaları nasıl istersin? Katı mı, sıvık mı?

— Hm, ne katı ne sıvık, ikisi ortası olsun... Zahmetleriniz için teşekkür ederim.

Koyu demli sıcak çayı içtim. Keçi gibi inatçı olan iki adamın bu hali beni üzüyordu. Hiç kuşkusuz, kimsecikleri yoktu ve benim onlarla karşılaşmam kendileri için bir sevinç kaynağı olmuştu. Bununla birlikte, biraraya gelip birşeyler yapmağa yanaşmamaktaydılar. Eğilip, çayını yudumlıyan adama,

— Neden böyle geçimsizlik içinde çalkanıp duruyorsunuz? diye sordum.

Yaşlı adam, bardağındaki çayı bitirdikten sonra elinin tersiyle ağzını sildi :

— Artık, dedi, birbirimizden iyice bıktık. Uzun yıllardır birlikte yaşıyorduk. Sonra sonra birbirimizin sinirine dokunmaya başladık. Aramızda çekilmez bir gerginlik doğdu. Birimiz ne yapsa hemen öbürünün gözüne batıyordu. En ufak bir şey, aramızda hır çıkmasına neden oluyordu.

Ben hemen sözünü keserek,

— Pek ama, dedim, o zaman birbirinizden ayrılsaydınız daha iyi olmaz mıydı?

Yaşlı adam, başını sallıyarak :

— Bunu yapamayız. dedi. Arada şu köpek var.

Ne Ingiliz tazısına, ne de İspanyol av köpeğine benziyen, daha doğrusu ikisi arasında cins bir köpeği andıran çomara bakıp, sordum

— Kimin bu?

Yaşlı adam, çomara sevgiyle baktı

— İkimizin. Geçen yıl, Bili ve ben, kendi yolumuza gitmek istedik. Ve Fleck (köpeğin adı Fleck'ti). Kimin ardından gelirse, onun olacaktı. Ama sonuç vermedi.

— Nasıl yani?

Yaşlı adam yerden bir ot kopardı, ağzına atıp düşünceli düşünceli gevelemeğe başladı. Sonra yine anlatmasını sürdürdü :

— Görüyorsunuz işte. Köpek, encekliğinden beri bizim. Onu yolda bulduk. Gerekirse sopayla döğüp terbiye ettik. Sonunda kuzu gibi olup bize bağlandı. İkimiz de bu köpeğe pek büyük değer verir, ona gözümüz gibi bakarız.

— Onun da size pek büyük değer verdiği gün gibi ortada.

Yaşlı adam, sözümü onaylarcasına başını öne eğerek,

— Evet, dedi, birbirimizden ayrılmak istediğimiz zaman bunun farkına vardık.

Birşeyler olmasını umarcasına, ağzındaki otu emip duruyordu.

— O zamandan beri aşağı yukarı bir yıl geçti. Evet, büyük karayolunun üzerinde yola çıktık. Ben kuzeye, Bill ise güneye doğru gidiyorduk.

— Ee, Fleck kimin ardından gitti?

— Benim. Ama, tepeye çıkıp arkama döndüğüm zaman bir de ne göreyim Fleck, sanki şeytan kovalıyormuş gibi, tepeden aşağıya doğru inip, Bill'in ardında koşmuyor mu? Yoluma devam ettim ve doğrusunu söylemek gerekirse terkedilmiş olduğum duygusuna kapıldım. Aynı akşam, tam battaniyeye sarınıp yatacağım sırada, bir soluma ve koklama sesi... Beni böyle koklıyan neyin nesi diye, hafifçe doğrulup baktım. Aaa, Fleck'ti bu! Son derece aç ve yorgundu. Ona, yiyecek bir şeyler verdim. Karnı doyunca hemen oracığa kıvrıldı. Doğrusu ölü gibi uyuyordu. Fakat hayret!.. Sabahleyin uyandığımda, yoktu yanımda. Sessiz sedasız çekip gitmişti.

— Herhalde, yine doğruca Bill'in yanına, değil mi?

Yaşlı adam, «evet» anlamında başını salladı

— Fleck'in bizim bu yaptığımıza dayanamadığı açık seçik belliydi. Böylece, pılımı pırtımı topladığım gibi, geldiğim yoldon geri döndüm. Ayrıldığımız yerin hemen yakınında, bana doğru gelmekte olan Bill'e rastladım. Bizi yeniden birarada görmekten çılgına dönen Fleck, ayaklarımızın dibinde hoplayıp sıçrıyordu. Bill'le ben, birkaç gün için yeniden çadır kurup geniş bir meydan ateşi yakmak zorunda kaldık. Hem de, tam önceden olduğumuz yerde. Fleck iyice dinlenip, yorgunluğunu çıkarıncaya dek bekledik. Sonra çarçabuk çadırları sökerek, birlikte yola koyulduk. Şimdi burdayız işte.

Fleck çadırlar arasında mekik dokuyordu. Kahvaltı henüz sona ermişti ki, iki adam yine herşeyi derleyip toparlayıp denk yaptılar. Herbiriyle ayrı ayrı vedalaştım, konukseverlikleri için teşekkür ettikten sonra oradan ayrıldım.

Ufak tefek olanı,

— Önünde daha üç millik yolun var, dedi.

Öbürü, homurdanarak düzeltti :

— Hayır, ikibuçuk mil.

Yeniden, Bundoon'a giden yol üzerindeydim arkama dönüp şöyle bir göz attım.

Bill, sırtında eşyası, elinde çaydanlığı, kollarını sallıyarak, sendeliye sendeliye yürüyordu. Yol arkadaşı da, birkaç adım geriden, aynı tempo ile onu izliyordu. İkisini biraraya getirmeyi başaran köpek ise, sevinçten bir onun, bir öbürünün ardından, koşuşup duruyordu.

Zana Vera Webb'in kısa yaşam öyküsü:

Avustralya'nın Victoria eyaletinde doğdu. Bayan Zana Vera Webb, bütün dünyanın iyi tanıdığı, verimli bir yazardır. Binlerce öykü yazdı. Son yayınlanan «Ünlü Dünya Hikâyecileri Antolojisi»ne 'Paylaşılmış Köpek' adlı öyküsü alındı. Binlerce öyküsünün arasında, bu öykü, yazılış tarihi bakımından, 1300. sırada bulunmaktadır.

ŞANS DA NE OLUYORMUŞ

Dal Stivens

Babam, dokunaklı bir sesle,

— Önemli olan iştir, çalışmaktır! dedi. Bunun yerini hiçbir şey tutmaz, yavrum. İşi şansa bırakmak olmaz.

Ben piyango bileti alırken, ardımdan babam da girmişti dükkâna.

— Biletini al, dedi babam, ama bişey çıkacak diye de sakın bel bağlama, oğlum. Artık kazık kadar oldun. Senin yaşındaki birini bilet almaktan alıkoymak aklımın ucundan geçmez. Fakat şu sözlerimi de asla yabana atma ve hiçbir surette... şansa güvenme. Ben her zaman böyle konuşmam, ama...

Aslında bu, babamın en çok sevdiği konulardan biri idi. Bundan sık sık sözederdi ve ona inanmamak için hiçbir neden yoktu. Bir gün, Joe Middleton, çiftliğinde elli dolar değerinde bir altın külçesi bulduğu zaman, Joe'nun şansından bahseden herkesi bir güzel tersledi babam.

— Ne şansı yahu? dedi.

Hemen kaşları çatıldı, iri kahverengi gözleri, her kızdığı zamanki gibi, kıvılcımlar saçmağa başladı.

Sözlerini sürdürerek,

— Joe, dedi, ben bildim bileli burada altın arar. Her yağmurdan sonra gözlerini hep yere diker. Yirmi yıldır yapar bunu. Şimdi Joe'nin şansından sözedip duran biriniz de aynı şeyi yapmış olsaydı, hiç kuşkusuz o da...

Ertesi hafta, bir yığın insan gözlerini yere dikti. Hava yağmurluydu. Hattâ bazıları, Balamatta'da-

ki eski maden ocaklarını deşelemeğe başladı. Bununla birlikte, kasabanın ayyaşı olan topal Bob Brack'ten başka hiç kimse en ufak bir külçe bile bulamadı. Sonunda adamın ayyaşlığı bir işe yaradı. Bulduğu ufak altın külçesini on dolara sattı.

Bunun üzerine babama :

— Peki bu şansa ne buyrulur? diye sordu biri.

Babam altta kalacak cinsten değildi. Leyleğinkini andıran boyunu daha da dikleştirip, soru sahibine öfkeli öfkeli baktı :

— Bob yirmi yıldır bıkmadan usanmadan taşların üzerinde sekip durmadı mı? Günün birinde sarı nesnenin ufak bir parçasına toslaması pek doğal bence.

Balamatta'da, babamın kendine göre bir yorumda bulunmayacağı hiçbir şey olamazdı öyle kolay kolay. Hattâ, işinden olduğu zaman bile, hemen nedenini bulup çıkardı.

Kendisine,

— Vah vah, ne talihsizlik Peter, dediler.

Her zamanki gibi dediği dedikti onun

— Hiç de değil, diye yanıtladı, buna karınız üzülecek deseniz, hadi neyse, size katılırım, ama bunun şansla, talihsizlikle hiçbir ilgisi yok. Bu değirmen yıllardan beri hep zararına çalışmıştır. Bu gidişle günün birinde elbette duracaktı.

Babam bir an, azıcık kendinden geçerek çevresine bakındı, sonra omuzları düştü, gözleri donuklaştı.

— Bunda ben suçluyum, talihsizliğim değil. Böyle olacağını biliyordum. Kendime bir başka işyeri bulmak için de hiçbir şey yapmadım.

Sözlerini sürdürmeden önce yutkundu

— Hiçbir şey olmayacak diye boşuna kendimi kandırdım, dedi.

Var olmıyan şans üzerine yine filozofça nutuklar atmaya devam etti. Artık onun lâflarına iyice karnı tok olan dinleyicilerin birer ikişer savuşup gittiklerini farketmedi bile.

Babam, değirmenin muhasebecisi idi; bir başka iş bulması güçtü. Kasabamızda birkaç yıldan beri işler giderek bozulmuştu. Bu yüzden hiç kimse babamı işe alacak durumda değildi. Herkes onun bu haline pek üzüldü ama, talihsiz olduğunu söylememek için çok dikkat ettiler. Babam, bir memura ihtiyaç olup olmadığını anlamak için bütün kapıları çaldıktan sonra, değişik bir şey aramağa başladı. Vaktiyle ona, sigortacı olarak çalışmasını önermişlerdi; tuttu o da bunu denedi.

Babam, evden eve, çiftlikten çiftliğe millerce yol aldı. Birkaç müşteri buldu ama yeterli değildi. Babam inatçı, tuttuğunu koparan biri olmakla birlikte, iki ay sonra teslim bayrağını çekip işi bıraktı. Bir akşam eve pek yorgun geldi ve anneme,

— Hiç yararı yok, Peggy, dedi. Ben bu işi kıvıramıyorum. İnsanları öyle kolay kolay kandırıp kafese koyamıyorum. Elimden geleni yapıyorum, ama bir türlü başaramıyorum.

Babam işi bıraktıktan sonra, onun yerini açıkgöz bir delikanlı aldı. Daha başlangıçta başarılı olarak bir yığın para kazandı. Hiç kimseden çekinmedi; hattâ, sigorta ettirmek için babamı bile tavlamağa çalıştı. Beşinci denemesinde, pırıl pırıl cilâlı ayakkabısını kapının arasına sokup, babama dil döküyordu :

— Hadi, bay Franklin, kabul edin artık. Düşünün bir kere, siz ölüverseniz, bugünkü güç koşullar altında sevgili ailenizin hali nice olur...

Annem araya girip delikanlıya engel olmasaydı, babam elimizde avucumuzda kalan parayı az daha kaptıracaktı.

Babam, bu zor durumdan yakayı kurtardıktan sonra,

— Vallahi, dedi, ömrümde böyle bir şey hiç başıma gelmedi. İnsanı allem edip kallem edip kandıran yaman bir delikanlı bu. Böylesine yüzsüz, utanmaz olmayışım belirgin bir talihsizlik doğrusu.

Durdu, gözlerinde birden çakan kıvılcımlar, çabucak sönüp kayboldu.

Akşam yemeğinde babam,

— Biliyor musun Peggy, dedi, radyo satmayı deneyeceğim bu kez de.

Annem,

— İnsanlar, dedi, paralarını tekrar geri alabilecek birşeye yatırdıklarına inandıkları içindir ki radyo satın alırlar.

— Herhalde. Yaşam sigortasındaysa, hiç kimse parasını geri alamaz... Sadece hısım, akraba konar ona.

Radyo satma işi biraz daha iyiceydi ama yeterli değildi. Elde avuçtaki para, sigortacılık yaptığı zamankinden daha yavaş suyunu çekmekteydi. Her cumartesi günü öğleden sonraları babamla birlikte gidiyor, radyoları ve gerekli ıvır zıvırı taşıyordum.

Babam, her müşteri karşısında aşağı yukarı şu şekilde konuşuyordu :

— Bir radyon olsun istemez misin?

— Biliyorsun Peter, radyom var benim.

— İyi çalışıyor mu bari?

— Hem de nasıl! En ufak bir güçlük çıkarmıyor. Bütün istasyonları buluyorum.

— Bak buna sevindim işte. Öyleyse hadi eyvallah, Bill. Sana yeni bir radyo satmak için uzun boylu dil dökmenin anlamı da yok zâten.

Babam ara sıra bir radyo satabiliyordu. Örneğin, biri çıkıp yeni bir radyo almak istiyor, fazla çene patlatmadan iş kendiliğinden olup bitiyordu. Zamanla iş daha da iyiye gitti, ama yine de yeterli değildi. Elde birikmiş paramız olmasa halimiz perişandı.

Babam bir akşam üstü, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurdan sonra eve geldi. İlerlemiş yaşı, uzun iş günü, taşıdığı radyonun ağırlığı canından bezdirmişti onu. Bu yüzden, başı önüne düştü ve işte o sırada, yolun kenarında duran külçe ilişti gözüne. İri, saf bir altın külçesiydi bu. Satış sırasında, dört yüz dolardan fazla paha biçildi. Babam eve âdeta uçarak döndü. Fakat ertesi gün,

sanki hiçbir şey olmamış gibi, tekrar işinin başına döndü.

Onu her gören, karşısına dikilip,

— Şanslı oluşuna sevindim, Peter, dedi.

Babam hemen yanıtladı :

— Şans diye bir şey yoktur. Sadece yorgundum ve gözlerimi yere dikmiştim.

İş bununla kalsa iyi. Ertesi gün postacı bir mektup getirdi. Mektup, Balamatta'nın en iyi oteli olan «Royal»da kalan birinden geliyor ve babamı bir iş görüşmesine çağırıyordu: Adam kendisini, Sidney'deki büyük bir tarım makineleri fabrikasının genel müdürü olarak tanıttı ve babama, Balamatta'da fabrikanın temsilcisi olarak haftada net on beş papel ücret vermeyi önerdi.

Genel müdür diyordu ki :

— Sizin radyo sattığınızı duydum. Bana kalırsa, siz tam şirketimizin aradığı tipte bir adamsınız. Burada bir şube açmak istiyoruz. Ağız kalabalığıyla herkese herşey satabilen bir kimseye ihtiyacımız yok bizim. İsteriz ki, herkes bizim ayağımıza gelsin. Sadece bizden memnun kalan müşterilerimiz olmasını arzu ederiz. Bizim yaptığımız makineler yıllarca dayanacak cinstendir.

Babam, etekleri zil çalarak, başı göklerde uçarak çıktı «Royal»den. Fakat eve gelince, bu konuda şansın hiçbir rolü olmadığını ispatlıyan kanıtlar dökmüştü ortaya. Aslında bunlara hiç gerek yoktu. Çoğu kimseler, sadece sevindiklerini belirterek, işi tatlıya bağladılar.

Babamın bu yeni işinde büyük başarı kazanacağından emindim, ama bunu kanıtlamağa vakit bulamadı; çünkü, ancak hayal meyal hatırladığı bir büyük amcası hiçbir çocuğu olmaksızın ölmüş ve kendisine beş bin dolar miras bırakmıştı.

Babam, kaşlarını indirip kaldırarak,

— Bunun, dedi, şansla ne ilgisi olabileceğini anlamıyorum doğrusu. Oysa o benim öz be öz akrabamdı.

Fakat bunu söylerken ikna gücünden iz kalmamıştı artık. Hele «Balamatta Gazetesi»nde çıkan bir makale onun süngüsünü büsbütün düşürdü. Gazetede şöyle deniyordu «Güç koşullar altında durup dinlenmeden çalışıp didinen hemşerimiz Bay Peter Franklin'in dostları —ki, bu durumda herkes— onun bu büyük şansından ötürü olağanüstü sevinç duyacaklardır...»

Bunun aksini kanıtlamak güçtü.

Babam, şans üzerine o eski nutuklarını yeniden atma gücünü kendinde buluncaya kadar aradan nerdeyse bir ay geçti. Fakat bu nutuklarında artık o eski güç yoktu. Hele ertesi yıl, tarım makineleri ticareti giderek iyileşince, çektiği nutuklar daha kısa ve seyrek oldu. Hele bir de, piyangodan beş yüz dolar çıkan biletime ortak olduktan sonra, büsbütün vazgeçti.

Dal Stivens'in kısa yaşam öyküsü:

1921 yılında Yeni Güney Galler'de doğdu. «Jimmy Brocket» adlı romanı «Sydney Morning Herald»ın edebiyat ödülünü aldı. Mizah türündeki kısa hikâyeleri ile, İngilizce konuşulan ülkelerde, kısa sürede üne kavuştu. Sevilen bir yazar düzeyine ulaştı.

SİGORTA

Roda Roda

Mayıs ayında, Galatz'daki villayı yeni satın almıştım ki, o sırada, «Olympia»nın yetkili memurları, kendimi sigorta ettirmem gerektiğini ileri sürerek, gide gele, handiyse evimin eşiğini aşındırdılar.

Uzun süre direndim. Sonunda azbuçuk boyun eğer gibi oldum... Şöyle ki Teyzem kazaya karşı, villa doluya karşı, mobilyalar da yangına karşı sigorta edilecekti. Ama «Olympia»nın başına, tümüyle pek o kadar fazla iş açmadım.

Nasıl anlatayım, bilmem... 13 Haziranda, bir bayram günü, bizim eve yıldırım düştü; teyzem öldü, bir şemsiye paramparça oldu ve piyano yanmaya başladı.

Teyzem öldüğü sırada, kendi kendime, «oh oldu» dedim... Müzikle pek ilgim olmadığı için, piyanonun yanışına hiç aldırmadım, bırak yansın dedim Bu arada, sigorta poliçelerini gözden geçirdim, arkasında basılı kanun hükümlerini okudum ve o sırada 19. paragrafa gözüm takıldı: Meydana gelen zararı hemen sigorta şirketine bildirmem gerekiyordu.

Bununla birlikte, ancak piyanonun ne kadarının yanması gerektiğini bildiğim takdirde, zarar ziyanın ne olduğunu bildirebilirdim. Sağ yarısı, aşağı yukarı «fa»ya kadar yanıp kül olduktan sonra, piyano kendiliğinden sönmüştü.

Daha o gün, Olympia Şirketi'nin genel müdürü, rüzgâr hızıyla gelip, «E, ne oldu bakalım?» diye sordu.

Bu kabaca söze giriş bile, pek iyi şeyler olmıyacağını gösteriyordu.

Kendisini alıp piyanonun yanına götürdüm ve hiç sesimi çıkarmadan, elimle piyanoyu gösterdim. Yine hiç ağzımı açmadan, kendisine, divanda yatan teyzemi gösterdim.

Teyzemi iyice gözden geçirdi ve küçümser bir eda ile dedi ki :

— E, pek de genç değilmiş hani. Başka ne var?

— Evet, öyle, diye cevap verdim ve şemsiyemden geriye kalanları gösterdim.

Müdür,

— Bütün bu olanlar, pek kuşku verici, söylemek istemezdim ama, acayip gibi geliyor doğrusu. Nasıl oldu bu?

— Ooo, ansızın, çok hızlı geldi... Saat üçe doğru. Rahat rahat oturuyorduk...

Açık pencerenin önünde mi?

Evet.

Müdür,

Açık pen-cere-nin önünde, diye tekrarlıyarak, not defterine bir şeyler karaladı.

— Biz şöyle oturuyorduk : Teyzem piyanonun başında... ben, burda, sandalyede... O sırada hava biraz kararmıştı. Teyzem, büyük bir özenle «Eroica»yı çalıyordu. Bir ara başını döndürüp, omuzunun üzerinden bana, «Sen, kazın kuyruğundan çıkarılan yağı yemesini sever misin?» diye sordu. Bunlar son sözleri oldu. Ansızın, korkunç bir gök gürlemesi duyuldu... Gözlerimin önünde mavi bir ışık çaktı... ve başımı kaldırıp baktığım zaman, piyano yanıyordu.

Müdür, homurdanarak :

— Acayipten de acayip, diye söylendi, başını salladı ve gözlerinden kıvılcımlar saçarak yüzü-

ine baktı «Olayın mahkemece incelenmesi gerekiyor.»

— Beyefendi! dedim, nedenmiş o? Teyzemi benim mi ateşe verdiğimi söylemek istiyorsunuz yoksa?

Hiç cevap vermeden, piyanoya doğru yürüdü ve sırayla tuşlara bastı.

— Kalın sesler hâlâ çıkıyor. dedi.

Bunun üzerine ben, büsbütün küplere binerek,

— Yok canım, dedim, müzikten falan pek anladığınız yok anlaşılan. Kalın sesler tekbeşina hiç bir şeye yaramaz, olsa olsa, öteki notalara eşlik ederler. Piyanonun tüm sağ yarısı, yani neşeli bölümü yanıp gittikten sonra, bir şarkının çalınışı sırasında yüreklerimizi dolduran o coşkun sevinç sesleri nasıl çıkabilir artık?

— Sevgili dostum Bay Roda, ben gerçi ne orkestra şefiyim, ne de besteciyim, ama bildiğim kadarıyla, gerçekten ciddi, ağır müzik buradan, sol yandan, yani kalın seslerden çıkar. Ama yıldırım, sağ yönü seçmiş. Besbelli ki, teyzeniz, o sırada hiç de yakışık almıyan bir sokak şarkısı çalmış. Hem de, açık pencere önünde. Fırtınalı havada. Pencereyi siz mi açmıştınız?

— Hayır.

— Kim öyleyse? Bunun saptanması gerek. Ve asıl beni şaşkına çeviren ne, Bay Roda, Şemsiye!.. Nerden aldınız onu? Elbette ki, bir şemsiye gökten zenbille inmez. Onu satın aldığınızı ileri süreceksiniz; o halde, parasının ödenmiş olduğunu gösteren faturayı çıkarıp verin bana. Kahvelerden, çalınmış şemsiyelerden öyle çok söz ediliyor ki. Yoksa, teyze, şemsiye altında mı piyano çalar? Pencere açık bırakılırsa, bayım, şimşeği, yıldırımı içeri çeker. Yaz aylarında Romanya'da sık sık yıldırım düştüğüne ne dersiniz. Bizim toplumumuz her yıldırım düşüşte yeni bir şemsiye almak zorunda kalsa, hali nice olurdu?... Teyzenize ne baha biçiyorsunuz?

— Poliçede 10.000 altın frank olduğu yazılı.

— Hahaha! Yaşlı hanım... 10.000 frank! Buna

gülerim ben. Oysa, Oysa teyzeniz beş para bile etmez, aileye sadece yük olmaktan öteye gitmemiştir. Siz, asıl siz, bize bir şeyler ödemek zorundasınız, bayım! Ve bu bayana gelince, ne acıdır ki, yaşından başından utanmadan, sırf ortalığı karıştırmak hevesiyle, fırtınalı havada yakışık almıyan, bayağı sokak şarkıları çalıyor... Üstelik, açılmış şemsiyenin altında. Yok yok, dostum, bizim statülerimizdeki 31-a paragrafını okuyun: «Şirket, zarar gören eşyanın yerini tutacak bir şey vererek, uğranan kaybı, para yerine eşya ile tanzim etme hakkına sahiptir.» Geçenlerde, bir rastlantı sonucu, Bükreş'te çıkan bir yangından, bu yaşta bir kadını kurtardık. İsterseniz, onu alabilirsiniz. Masrafları bize ait olmak üzere, piyanonuza yeni cilâ çektirir, yeni teller taktırırsınız... Yalnız, siz bize bunu onaylayan yazılı bir belge vereceksiniz, gerisi tamam! Sizin için herhangi bir kahvehaneden şemsiye aşırmak ise, bir anonim şirketin görevi değildir... bunu lütfen kendiniz sağlayın.

Olympia Anonim Şirketi'nden edindiğim bütün bilgiler bunlar işte.

Roda Roda'nın kısa yaşam öyküsü

Takma adı Alexander Roda Roda olan Avusturyalı yazar Sandor Friedrich Rosenfeld, 1872 yılında, Hırvatistan'ın ufak bir İslâv köyü Zdenci Puszta'da doğdu. İlkin subay oldu; Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'nda haberalma subaylığı yaptı, 11 yıl sonra, askerlikten ayrıldı. Serbest yazarlıkla yaşamını sürdürdü. Almanya'da, Münih'te, o günlerin ünlü taşlama dergisi «Simplizissmus»da uzun yıllar mizah hikâyeleri, fıkralar yazdı. «Der Schnaps, der Rauchtabak und die Verfluchte Liebe» (=içki, Tütün ve Lânetlenmiş Aşk) 1908'de, «Die Sieben Leiden-

schaft» (=Yedi Tutku) 1921'de, «Die Panduren» 1934-de yayımlandı. Son olarak, komedileri ve «Ein Mann von Mittlerer Intelligenz» (=Orta Zekâlı Bir Adam) adlı otobiyoğrafik yapıtı yayımlandı.

1938 yılında politik nedenlerle Almanya'dan ayrılması gerekince, Birleşik Amerika'ya göç etti.

Roda Roda, «Die alte Donaumonarchie»nin ünlü mizah ve taşlama yazarlarındandı. Bu dergide yayımlanan sayısız fıkra ve hikâyelerinin yanısıra, çalışmalarını roman ve komedilerle de sürdürdü. Bunlar, bütün dünyada severek okunan yapıtlardır. 1945'de New York'da öldü.

GİROLAMO DAYI

Percy Eksteın

Herkesin Zi'Girolamo dayı diye çağırdığı yaşlı Girolamo'nun da bir gün köyünden çıkıp yollara düşeceği hiç kimsenin aklından geçmezdi. Her yanı sıtma tutmuş gibi takır tukur sesler çıkaran külüstür otobüse bindi. Bu otobüs, her sabah erkenden Sant Agata dağ köyünden kente giderdi. Yaşına aldırmadan arabaya keklik gibi sekerek bindiğini gören şöför, hiç şaştığını belli etmeden onu selâmladı :

— Bakın hele, Zi'Girolamo gelmiş! Sonunda siz de mi yola çıktınız? Herhalde kentte bir işiniz var?

— Var elbette, diye yanıtladı Zi'Girolamo.

Ama içinden de «İşini gücünü şeytan götürsün; bugün bunun için kente gitmek zorunda kaldım ya!» diye geçiriyordu. Ama şöförün bunu bilmesi neyine gerekti, neyi değiştirebilirdi ki.

Zi'Girolamo sessizce biletini alıp, tıka basa dolu sepetleriyle pazara giden kadınlı erkekli köylülerin ortasındaki yerine oturdu.

«Piçkurusu, lânet olasıca piçkurusu!» diye düşündü. Bununla otobüs şöförünün değil, tam tersine yeğeni Pietro'yu kastetmekteydi. İşte Zi'Girolamo'nun hiç hoşlanmadığı bu yolculuğu göze almasının nedeni, yeğeni olacak o piçkurusunun yediği halttı. Bu sıska oğlan, çalıştığı mağazanın kasasına el uzatmıştı! İtiraf ettiğine göre, tam üç yüz bin liret indirmişti cebe. Hem de bunu, patronu Sor Bartolomeo'nun hastanede yattığı topu topu iki ay içinde becermişti. Üç kere yüzbin liret! Bunu kim

yerine koyacaktı? Bu para, Sor Bartolomeo hastaneden taburcu olup tekrar kasasının başına geçmeden bir iki gün içinde yerine konmazsa, Pietro'yu jandarmalar alıp götürecek, sonra da yargıç önüne çıkarılacaktı. Bunun anlamı da delikanlı için kodesi boylamak, tüm aile için de büyük rezalet demekti.

Otobüs bol virajlı yoldan vadiye doğru homurdanarak yol aldığı sırada, «lânet olasıca piçkurusu» diye geçirdi yine içinden. Pietro, başına bu felâket geldikten sonra, zor durumda kalarak, tabii doğruca Girolamo dayısına koşmuştu. Motosikletine bindiği gibi kendini onun yanında bulmuştu (kuşkusuz, motosikleti de çalıntı para ile almıştı); hapisten kurtulmasına yardım etmesi için ona yalvarıp yakarmıştı. Girolamo'nun rahmetli kızkardeşi zavallı Angela'nın, biricik oğlunun yediği haltı görememiş olması gerçek bir mutluluktu...

Zi'Girolamo, önce bir aile meclisinin toplantıya çağrılmasından başka, hiçbir çıkar yol görmemişti. İşte şimdi aile meclisinde bulunmak üzere yola çıkmıştı. Bu toplantıdan fazla birşey beklemiyordu; çünkü, Pietro'nun bütün dayıları, halaları, kuzenleri ve enişteleri yoksul kişilerdi. Girolamo dayı kadar yoksuldu hepsi. Yerine konması sözkonusu olan bu üç yüz bin lireti hemen elbirliğiyle bulup biraraya getirecek durumda ve istekte olmadıklarına hiç kuşku yoktu. Yine de, bu piçkurusu için birşeyler yapmayı denemek gerekiyordu. Buna lâyık olduğu için falan değil... Hayır, Tanrı hakkı için böyle bir şey sözkonusu olamazdı! Tam tersine, sırf rahmetli Angelika'nın oğlu olduğu için ve sırf, aile bireylerinden birinin sinsice yediği bu halta rağmen, tüm ailenin onur ve saygınlığının aynen kalmasını sağlamak için çaba gösterilecekti.

Otobüs nihayet kente varmıştı ve sicim gibi dümdüz, uzun caddelerin parke taşları üzerinde hoplıya zıplıya yol alıyordu. Caddelerin her iki yakasında cascavlak, gri evler sıralanıyordu. Süssüz püssüz, bir tek çiçeği bile olmıyan bu çıplak taş

yığınları, insanın içini karartan tekdüzelikle uzayıp gidiyordu. Sık sık olduğu gibi, Zi'Girolamo, şu anda yine, yaşamlarını kentte geçirmek zorunda kalan insanlara yürekten acıdı. Kendisi gibi, üzüm bağları ve pırıl pırıl zeytin ağaçlarıyle çevrili bir çiftlikte, akşamları kapının önündeki taş kanepeye oturup ağustos böceklerinin şarkılarını dinliyecekleri yerde, kentin bu kasvetli havasında ömür çürütüp duruyorlardı. Kendi kendine, «böyle bir kentte yaşıyan bir delikanlı, kendini kötü düşüncelere kaptırmışsa, bunda şaşacak ne var?» diye söylendi.

Otobüsün durduğu büyük meydan bile, birkaç mağaza, bir kahvehane, bir meyhane ve hattâ bir sinema olmasına karşın, çok sevimsiz bir görünüme sahipti. Zi'Girolamo, caddenin öbür köşesinde bulunan Spor Bartolomeo'nun mağazasını hiç mi hiç görmüş olmak istemiyordu. O mağazada, içinde üç yüz bin liretin eksik olduğu o kasa bulunmaktaydı. Şu anda Zi'Girolamo'ya öyle geldi ki, sanki bu parayı yeğeni değil de kendisi cebe indirmişti.

Yan sokaklardan birine saptı. Orada, diğerleri kadar sevimsiz görünen bir evin üst katında, kuzeni Costanzo'nun oturduğu daire bulunuyordu. İşte meşhur aile meclisi orada toplanacaktı. Zi'Girolamo, görmüş geçirmiş ve de müşkül durumlar karşısında yılmak nedir bilmiyen bir adam tavrıyle, avluya çıkan dar kapıdan geçti ve Costanzo'nun oturduğu evin dış duvarı boyunca çıkan dik merdiveni tırmandı.

***

Pietro, idam mahkûmlarının oturduğu sıraya benziyen ufak bir kanepeye ilişmiş, aile meclisi tarafından kendisine savrulan küfür ve lânetleri sessizce sineye çekiyordu. Kendisini mazur göstermek için herşeyi oluruna bırakmıştı. Aslında mazur görülecek bir durum da yoktu ya ortada. Hırsızlık yapmış, patronunun ona olan güvenini kötüye kul-

lanmıştı. Yaptığının günün birinde ortaya çıkabileceğini hiç akıl etmemişti anlaşılan.

Ofelia hala, Tanrı bilir kaçıncı kez,

— Bir hırsız! Benim yeğenim bayağı, âdi bir hırsız! diye bağırarak, sanki vuracakmış gibi ellerini Pietro'ya doğru kaldırdı. «Seni hapse atacaklar, hepimizi de parmakla gösterecekler.»

Baldassare amca, derinden gelen sesiyle onun sözlerini onaylıyarak,

— Evet, dedi, hepimizi!

Girolamo dayı bir süre hiç sesini çıkarmadan oturup, aile meclisindeki gelişmelere kulak verdi. Şu ana kadar bir tek sözle bile onlara katılmamıştı; çünkü, yeğenin bu davranışı üzerine söylenmesi gereken herşeyi, motosikletine binip Sant Agata'ya geldiğinde, Pietro'ya açık seçik söylemişti. Fakat şimdi, aileden hiç kimsenin kasadaki eksiği kapatmayı göze alacak tıynette ya da niyette olmadığı giderek belirgin bir hal alınca, birden o da sesini çıkardı.

Gayet sâkin sordu :

— Söyle bakıyım, Pietro, Sor Bartolomeo'nun kasasında şimdi daha ne kadar vardır dersin?

Pietro şaşırarak, yutkundu :

— Kasada mı? Şimdi mi?

Dayısının sorusuna cevap vermeden önce bir an düşünmesi gerekti.

Sonunda şu açıklamada bulundu

— Tam bilmiyorum, ama beş yüz bin liret kadar olacak. Özellikle dün, yani ay sonunda birkaç müşteri gelip hesaplarını ödedi.

— Tahmin etmiştim. dedi Zi'Girolamo.

Sonra da, yalnızca yeğeninin değil, bütün aile meclisinin gözlerini faltaşı gibi açtıran bir soru yöneltti

— Şu halde yarın, kasadan bir üçyüz bin liret daha alabilirsin, değil mi?

Pietro, şaşkın şaşkın,

— Elbette alabilirim, diye yanıtladı.

Oysa bir kez daha böyle bir şey yapmayı dü-

şünmiyeceğine hiç kuşku yoktu. Zâten, başına gelen felâket yeterince büyüktü. Dayısının da böyle düşündüğü muhakkaktı. Ömründe, bir kez daha hırsızlık yapmıyacağı kesindi.

Dayısı elini sallayarak,

— Pekâlâ, dedi, yarın kasadan üç yüz bin liret daha alıp bana getir. Gerisini ben hallederim.

Ertesi gün, öğle vakti, şehir hastanesine gitmek üzere yola çıkan dikkate değer bir kafile oluşmuştu Girolamo dayı, Baldassare amca, Constanzo amca, Ofelia hala, Giuseppine hala, Concetta hala, Rosaline hala ve her ihtimale karşı Girolamo dayının yanına katıp getirdiği üç dört uzak akraba. Hepsi de Sor Bartolomeo ile görüşmek istiyordu. Kendilerini hemen onun yattığı odaya kabul ettiler.

Sor Bartolomeo, kalın enseli iri gövdesini bir yığın yastığa dayamış olarak, yatağında yarı oturur durumdaydı. Hiç beklenmedik anda karyolasının çevresini saran bu bir sürü ziyaretçiye şaşkın şaşkın baktı. Kaba elleri ile, oturun anlamına gelen bir işarette bulundu. Fakat odada bir tek sandalye bulunduğu için, oturun işareti lafta kaldı.

Ve sonra, Zi'Girolamo'nun hiç çaktırmadan verdiği bir işaret üzerine, Sor Bartolomeo'nun yatağını kuşatanlar, ansızın diz çöküp, ah vah diye feryat etmeğe başladılar.

Bu durum karşısında neye uğradığını şaşıran Sor Bartolomeo'nun gözleri yuvasından fırladı.

Sor Bartolomeo, birkaç dakika sonra olanı biteni anlamakta gecikmedi. Pietro'nun kasasına el uzattığını ve içinden altı yüz bin liret çaldığını, Pietro'nun bütün ailesinin, bu hayırsız günahkârın suçunun bağışlanması dileğiyle kendisine gelmiş olduğunu öğrendi.

Tüccarın iyiden iyiye tepesi atmış, alnındaki kalın damar kabarmış, yüzü mosmor kesilmişti.

— Altı yüz bin liret! Altı yüz bin liret, ha! Yarım milyondan fazla yahu!...

Bütün söyleyip söyliyeceği bu oldu.

Şimdi de Zi'Girolamo aldı sözü :

— Sor Bartolomeo, dedi, sizin de pek iyi bildiğiniz gibi, biz yoksul insanlarız. Hele Pietro başımıza bu işi açtığından beri, herbirimiz, yıllarca dişinden tırnağından arttırıp biriktirdiği üç kuruşa da el atmak zorunda kaldı. Elimizden geleni yapacağız, Sor Bartolomeo. Uğranan zarar ziyanı telâfi etmek için, elimizde avucumuzda kalan, kara gün için biriktirdiğimiz son meteliğimizi bile bu uğurda feda etmeğe hazırız!

Sor Bartolomeo'nun kabaran damarı, bu sözler üzerine indi ve yüzünün rengi birden eski haline döndü.

— Demek, uğradığım zararı karşılamak istiyorsunuz? Yanlış duymadım değil mi, Zi'Girolamo?

Zi'Girolamo, oldukça alçak gönüllü bir eda ile,

— Evet, dedi, elimizden geleni yapacağız; yani bu pek sınırlı gücümüzle demek istiyorum. Hiç kuşkusuz, altı yüz bin liretimiz yok bizim. Dile kolay, yarım milyondan fazla. Elbiselerimizi satıp sokaklarda çırılçıplak dolaşsak bile, hepimiz bu kadar parayı biraraya toplayamayız. Bunu siz de takdir edersiniz, Sor Bartolomeo.

Tüccar,

— Hımm! dedi, çalınan paranın ne kadarını karşılıyabileceksiniz, Zi'Girolamo?

Zi'Girolamo, soruya cevap vermeden, elindeki şapkayı bütün akraba arasında dolaştırmağa başladı. O zaman, mendillerin düğümü çözüldü, eski püskü para keseleri ortaya çıktı ve yavaş yavaş, Zi'Girolamo'nun şapkası irili ufaklı buruşuk banknotlarla doldu. En sonunda, Zi'Girolamo derin bir iç çekerek, pek kalın bir banknot tomarını şapkanın en üstüne koyduktan sonra yastıklar arasında yatan hastaya uzattı.

Sor Bartolomeo hemen paraları saymağa koyuldu. Şapkanın içinde tam üç yüz bin liret vardı.

Zi'Girolamc

— Sor Bartolomeo, dedi, geçirdiğiniz ağır hastalıktan sonra yeniden sağlığınıza kavuşmanız Tanrı'nın büyük bir lütfudur size. Bunu düşünerek, akılsızca davranışından derin pişmanlık duyan ve bir daha doğru yoldan kesinlikle ayrılmıyacak olan şu zavallı genci bağışlayın. Paramızı alın, Sor Bartolomeo. Pietro'ya bir şey belli etmeyin ve bundan sonra da mağazanızda çalışmasına izin verin. Artık ona kasayı emanet etmeseniz de olur. Onu bağışlıyacak mısınız, Sor Bartolomeo?

Tüccar, **uzunca bir süre hiç** cevap vermedi. Yorganın üzerinde, Zi'Girolamo'nun şapkasının yanında duran, önündeki banknot yığınına gözlerini dikmiş, hayretle bakıyordu. Sonunda, kaybolan üç yüz bin liret'in acısını yüreğinde duyduğunu kesinlikle belli eden derin bir iç çekti ve,

— Tanrı tanığım olsun!.. diyerek başını eğdi.

Yaşlı köylü, evine dönmek üzere öğleden sonra arabaya binerken, otobüs şöförü sordu:

— Ee, Zi'Girolamo, işleriniz yolunda gitti mi bari?

Zi'Girolamo'nun gözlerinde bir an için sinsi pırıltılar çakıp söndü, sonra sessizce yanıtladı

— Elbette, elbette. Bugünkü işim hiç de o kadar kolay olmadı. Ama Girolamo dayı her işin üstesinden gelmesini bilir.

Percy Eckstein'in kısa yaşam öyküsü:

1899 yılında, Viyana dolayındaki Baden kasabasında doğdu. Otuz beş yıldan beri İtalya'da yaşamaktadır. Pek çok gazetede muhabir ve çevirmen olarak çalıştı. Çağımızın çok yönlü ve verimli bir yazarıdır.

ÇIPLAK ADAM

Fernando Sabino

Uyanınca, karısına,

— Dinle, şekerim, dedi, bugün televizyon taksidinin ödenmesi gerekiyor. Hiç kuşkusuz yine o adam, elinde hesap pusulasıyle pat diye karşımıza dikilecek. Ama ne yazık ki, dün kentten gelirken yanıma para almayı unutmuşum; cebimde bir metelik bile yok.

Karısı, onu yatıştırmaya çalışarak,

— Üzme tatlı canını, dedi, durumu ona anlatırsın, olur biter.

— Böyle bir şey, hiç hoşuma gitmez. Sanki birisini aldatıyormuşum gibi geliyor bana. Her şeyden önce, yükümlülüklerini tam anlamıyla yerine getirmeye özen gösteririm. Bak aklıma ne geldi Adam gelirse, hiç ses çıkarmayız, evde kimse olmadığına inanması için çıt bile etmeyiz. Varsın yorulunca ya dek kapıyı çalsın dursun... Sonra yarın sabah gidip borcumuzu öderim.

Hemen arkasından, pijamasını çıkarıp doğru banyoya koştu. Ama karısı çoktan banyoya girmişti bile. Beklerken aklına kahve pişirmek geldi. Ocağa cezveyi koyduktan sonra, gidip ekmeği almak için arka kapıyı açtı. Çırılçıplak olduğundan, ekmekçinin mermer pencere pervazına bıraktığı kâğıda sarılı ekmeği almak için gereken iki adımı atmadan önce, çevresine büyük bir dikkatle bakındı.

Henüz pek erkendi, beklenmedik anda bir kimsenin ortaya çıkması olasılığı hemen hiç yok gibiydi. Bununla birlikte, ekmeğe henüz elini değdirmişti ki, kapı, kuvvetli bir hava akımı yüzünden, büyük bir gürültüyle çarparak kapanıverdi.

Büyük bir korkuyla kapının ziline saldırdı ve uzun uzun çaldı. Hemen açılacağını umuyor, ürkek bakışlarla bekliyordu. Birden duşun gürültüsü kesildi; ama kapıyı açmaya gelen olmadı. Karısı, zili çalanın kesinlikle radyo firmasının adamı olduğunu sanmıştı anlaşılan.

Kapıyı parmaklarıyla tıklattı, sesini alçaltarak,

— Maria! Hadi açsana, Maria. Benim, ben, diye seslendi.

Kapıya vurdukça, içerdeki sessizlik de o oranda derinleşiyordu. Bu sırada, zemin katında asansör kapısının kapandığını işitti ve kat göstergesinin, yukarıya yavaş yavaş yanıp söndüğünü gördü. Televizyon taksitlerini almağa gelen adam olmalıydı bu.

Ama o değildi. Çıplak adam, iki kat arasındaki merdiven parmaklığının arkasına gizlenerek, asansörün geçip gitmesini bekledi; sonra da, oturduğu dairenin kapısına döndü. Ekmek paketini tutan elleri, tir tir titriyordu.

— Maria, rica ederim aç şu kapıyı! Benim ben!..

Bu kez, yalvarıp yakaran seslenmelerini sürdürmeğe vakti olmadı; çünkü, merdivende birtakım ayak sesleri duyuyordu. Aşağıdan gelen yavaş ve düzenli ayak sesleri...

Paniğe kapılarak, çevresine bakındı, sonra hızla arkasını döndü. Onu, elinde ekmek paketiyle böyle çıplak durumda bir gören olsa, garip, acemice bale yapmağa yeltenen kaçık bir kimse sanırdı herhalde. Merdivenlerdeki ayak sesleri giderek yaklaşıyordu. O ise, nereye saklanacağını bilemiyordu Asansöre koşup düğmeye bastı. Bininceye dek daha bir hayli zaman geçmesi gerekiyordu. İşte o sı-

rada yanından, düşüncelere dalmış bir hizmetçi kız geçti ve yavaş yavaş bir sonraki kata çıkmağa koyuldu. İçi rahtlıyarak derin bir soluk aldı. Ekmeğin sarılı olduğu kâğıtla alnında biriken terleri sildi. O sırada, iç kapısı kapanan asansör yukarı doğru çıkmağa başladı.

Çıplak adam, korkuyla haykırdı,

— Aman Tanrım! Nedir bu başıma gelen?

Şimdi ne olacaktı? Herhalde biri, aşağıda asansör kapısını açacak ve bu çıplak hâliyle, burun buruna gelecekti. Bu belki de, tanıdık bir komşu olabilirdi... Oturduğu daireden gittikçe uzaklaştığını farketti. Kafkas türü korkunç ve sıkıntılı bir dağ tutmasına uğramış gibiydi.

Öfkeyle,

— Nedir bu başıma gelen! diye yineledi.

Asansörün iç kapısını sıkıca tutup, iki kat arasında zorla açtı ve böylece asansörü durdurdu. Derin derin soluyarak, herşeyin sadece bir düş olduğu sanısına varmak için gözlerini kapadı. Sonra da, kendi katının düğmesine bastı. Aşağıdan, asansöre doğru birtakım bağrışmalar oldu. Şimdi ne yapmalı? Herşeyden önce, imdat düğmesine basmalı. Pekiy... Ya sonra? Acaba asansör yukarı mı çıkacak, yoksa aşağı mı inecekti? Dikkatle imdat düğmesine bastı, kapıyı kapattı ve asansörü yukarı götürmeyi denedi. Manevra başarıya ulaştı ve asansör yukarı doğru harekete geçti.

Bu kez, her türlü ihtiyatı elden bırakarak,

— Maria! Asansörün kapısını aç! diye haykırdı ve kapıyı yumruklamaya başladı.

Asansörün arka kapısının açıldığını duydu. Usulca döndü, sırtını kapıya dayadı ve açık yerlerini ekmek kâğıdı ile örtmeğe çalıştı.

Gelen, bitişik dairedeki yaşlı bayandı.

Utancından ezile büzüle,

— Günaydın sayın bayan, dedi. Sakın aklınıza kötü birşey gelmesin... Yani demek istiyorum ki, ben...

Yaşlı kadın, şaşkınlıktan donarak ona baktı,

ellerini havaya kaldırıp kulakları tırmalıyan tiz bir çığlık attı.

— Ey yüce Tanrım! Ekmekçi, anadan doğma, çırılçıplak ortalarda dolaşıyor!

Sonra hemen, «hazır kuvveti» çağırmak için telefona koştu.

Çığlık seslerini duyan öteki komşular, ne olup bittiğini görmek için oraya gelmişlerdi bile.

— Bir deli.

— Aman ne korkunç!

— Oraya bakma! Hemen içeri gir, kızım!

Talihsiz adamın karısı Maria, dışarda neler olduğunu anlamak için sonunda kapıyı açtı. Kocası eve bir kasırga gibi girdi. Artık banyoyu filân düşünmeden çarçabuk giyindi. Sessizliğin yeniden egemen olmasından birkaç dakika sonra kapı çalındı.

Adam, öfke ve heyecanından hâlâ tıkanırcasına soluyarak,

— Herhalde polis olacak. dedi.

Ama polis falan değildi, televizyon taksitlerini toplıyan tahsildardı gelen.

Fernando Sabino'nun kısa yaşam öyküsü:

1923 yılında, Minas Gerais eyaletinin başkenti Belo Horizonte'de doğdu. Hukuk öğrenimi yaptı. Bir süre sonra, gazetecilik yazarlık yaşamına atıldı. İlk öykü kitabı «Os Grilos Nao Cantom Mais» 1941 yılında yayımlandı; bunu öteki öykü kitapları izledi. 1956 yılında yayımlanan «O Encontro Marcado» adlı romanı dört baskı yaptı. Aslında gazeteci olarak çalışmaktadır. 1959 yılında, Brezilya'da çıkan gazetelerin özel muhabiri olarak Avrupa'ya gitti. Rio de Janeiro'da yaşıyor. Haftalık «Manchette» dergisine ara vermeden yazılar yazmaktadır.

AYAĞA NASIL KALKARMIŞ

Kristin Zarp

Sevgili okuyucu, bu hikâye yüzünden hiç kimse sizinle tartışacak değil!... Zâten, hikâyenin konusu da, birçok büyük yelkenlinin yedi deryaya yol aldığı bir zamanda geçmiştir.

Kaptan Hein Schulze, dört direkli «Deniz Yılanı»nın klavuzu idi. Gemiyi kendi başına buyruk, başka bir deyimle, diktatörce idare ediyordu. Armatörün o güzelim yazı masası karşısında bile kendinden geçip yumuşamazdı. Armatör, öfkesinden küplere biniyordu; çünkü, Kaptan Schulze, Sili'den Hamburg'a kadar uzanmak istemişti. Bu yolculuğun ne kadar zaman alacağını ancak Tanrı bilirdi. Kendisi gemi süvarisi olarak tanınmasına karşın, hiç de iyi bir yönetici değildi. Gemi onun elinde âdeta bir oyuncaktı. Güverteden biri denize düşse, geminin rotasını istemiye istemiye çevirirdi. Yoldan geri kalmanın, gecikmenin nedeni olarak da, armatörün aklına uyup, «Deniz Yılanı»nın hiç yok yere Azor Adaları'na uğramış olması gösterilmişti seyir defterinde.

Buna pek öfkelenen armatör,

— Hay Allah kahretsin, diye bağırdı, gerçek nedenini pekâlâ açıklıyabilirdiniz.

Öfkesinin geçmesi için, o fiyakalı yazı masasının gözünde sinir yatıştırıcı bir hap araması gerekti.

Kaptan Schulze, hiç istifini bozmadan, ağzın-

da çiğnediği tütünü özenle sağ yanağından sol yanağına geçirdikten sonra öyle şiddetle tükürdü ki, tükrük hokkasının sırı tuzbuz oldu.

Sonra şunları söyledi:

— «Evet, açıklıyabilirdim, ama gerçek bir denizci olmadığınız için güç anlıyacağınızdan korkmaktayım. Bildiğiniz gibi, Şili'de ufak bir limanda demirlemiştik. Buna, liman demeye bin tanık isterdi. Daracıktı, üstelik bir mezarlıktan da sıkıcı idi. O kadar kapanıktı ki, sıcaktan bayılmak işten bile değildi. Gün geçtikçe, kızgın güneş de beynimizi yakıp kavurmağa başladı; aklımızı yitirecek gibi olduk. Tayfaların müthiş canı sıkılıyor, her an aralarında hafif tertip kavgalar çıkıyordu. Derken, günün birinde limandan ayrılıp denize açıldık. Rüzgârdan eser yoktu. Ara sıra ufak bir esinti oluyordu, ama bir bebeğin soluğundan bile güçlü değildi. Tayfalar, incir çekirdeğini doldurmayan şeyler yüzünden birbirleriyle kavga etmeğe başladılar. Fakat çoğu zaman, cansıkıntısını giderebilmek için birbirlerine birtakım uyduruk hikâyeler anlatırlardı. Gemi mürettebatı arasında, «Çopur Billy» adını taktığımız bir İngiliz tayfamız vardı. Texas'ta kovboyluk yapmış olduğunu anlatır dururdu. «Gergedan Peter» diye çağrılan yaşlı bir tayfa, —ki, doğrusunu söylemek gerekirse, bir armatörden daha mızmızdı, önemsiz şeyler için yakınır, insanı boş yere meşgul ederdi—, piposunu yaktı ve, «Sen hiçbir zaman kovboy olmadın» dedi; «herhalde, yatan bir ineğin ayağa kalkmak için ilkin ön ayakları üzerinde mi, yoksa arka ayakları üzerinde mi dikileceğini de bilmezsin.» Çopur Billy, «Hiç kuşkusuz ben bilirim, ama sen bilmezsin» dedi. Gergedan Peter ise, «Hiç de değil, ilkin arka ayakları üzerinde dikilir» diye yanıtladı. Çopur Billy, «Zâten dedi, bilmediğinden emindim. İnek, ilkin ön ayakları üzerinde dikilir». Gergedan Peter, birden yerinden sıçradı ve gözlerinde alev alev kavga ateşi yanarak, İngilize yaklaştı. Derken, sırf bir ineğin ayağa kalktığı konusunda uzlaşılamadığı için, zorlu bir döğüş

başladı. Tayfalar ikiye ayrıldı. Birinci dümenci, ne olup bittiğini görüp haber vermesi için güverteden aşağı bir adam gönderdi. Fakat adam geri dönmedi. Güvertede in cin top oynuyordu; döğüşe katılmak üzere aşağı inmişti bütün tayfalar. Sonunda dümenci de aşağıya indi. Kendisine durum anlatılıncaya kadar herşey süt limandı, ama biraz sonra, taraf tuttuğu için, o da kavgaya karıştı. Bir saat sürdü kavga. Gergedan Peter'in ağzındaki son dişi de dökülmüştü, Çopur Billy'nin iki gözü mosmor olmuştu. Mürettebatın gerisi de az çok nasibini almıştı kavgadan. Kaptan köprüsüne geldiğim zaman, birinci dümencinin orada durduğunu gördüm. Gömleği paramparça olmuş, derisi soyulmuştu. Tabii hemen ne olduğunu sordum, cevap verdi «Bütün sorun şu Bir ineğin ilkin arka ayakları üzerinde dikilip kalktığına bir türlü akıl erdiremiyor şu lânet herifler.» Saçma, dedim. benim bildiğim inek ilkin ön ayakları üzerinde dikilir, yoksa beynine kan hücum eder. Dümenci şiddetle itiraz etti, ama sonunda bayağı öfkelendim ve kendisini kaptan köprüsünden aşağı attım. Bunu yaparken de şunları söyledim : Bir ineğin ilkin ön ayakları üzerinde dikildiğini bile bilmiyen bir adama «Deniz Yılanı»nın dümenini teslim edemem ben. Nöbet değişirken, tartışma yeniden başladı ve bu kez ikinci dümencinin aşağıya inmesi gerekti. Fakat o da benim gibi, ineğin ilkin ön ayakları üzerinde dikildiği düşüncesinde olduğu için, karşıt fikirli mürettebatın hışmına uğrayıp bir hayli tartaklandı. O sırada, onun imdadına üçüncü dümenci yetişti. Ama o da «arka ayakçılar» tarafını tutmaktaydı. Bu nedenle hemen meslekdaşının gırtlağına sarıldı. Sonunda, herkesi yatıştırmak üzere ben de aşağı inmek zorunda kaldım. İncir çekirdeğini doldurmayan böyle ufak tefek şeyler için döğüşmenin düpedüz bayağılık olduğunu söyledim. Kendi düşüncemi belirleyen bir nutuk çekmeğe başladığım sıraau, mürettebatın bir bölüğü «yaşa, var ol» diye bağrışırken, öbür bölüğü domuzlar gibi homur homur ho-

murdanmağa başladı. «Arka ayakçılar» bölüğünü tutan aşçının büyük kasap bıçağını da alıp gelmiş olduğunu görünce, tabancamı çekmenin en akıllıca iş olacağını düşündüm ve bu düşüncemin, o gün bana pek yararı dokundu. Keşke o sırada elimizde bize bu konuda ışık tutan bir kitap olsaydı. Fakat bize en yakın kütüphane bile binlerce mil uzağımızdaydı. Ve armatörün cimriliği yüzünden (yani, boş yere harcamalarda bulunmamağa dikkat ettiği için) evimize telgraf bile çekemiyorduk. Mürettebatın iki kısma ayrılmış olması korkunç bir şeydi; her an bir ayaklanma olabilirdi. Kaptan köprüsüne tabancam hep dolu olarak gidiyor ve onu yastığımın altında koyarak uyuyordum. Rüzgâr çıktığında, ondan yararlanacak durumda değildik. Çünkü, tayfaların çoğu sakattı, yelken açmak için direk ve ipleri ayarlıyacak güçleri yoktu. Bu hal, giderek sinirlerimi bozmağa başladı ve zâten az olan içki stokum sür'atle tükenmeğe yüztuttu. Bütün mürettebat az çok sapıtmıştı. Bir gün, birinci dümencinin kamarasına girdiğimde, yerde yattığını, ilkin ayaklarıyle, sonra da kollariyle ayağa kalkmağa çalıştığını gördüm. Derken, günün birinde uzaktan bir Fin gemisi göründü. Şu flâma işaretinin yapılmasını emrettim «Bir inek ayağa kalkmak için ilkin ön ayaklarının mı, yoksa arka ayaklarının mı üzerinde dikilir?» Bir an sonra işaret verildi «Ön ayaklarının üzerinde». Fakat hemen ardından işaret verildi «Hayır, arka ayaklarının üzerinde». Ama çok geçmeden, bir üçüncü işarette bulunuldu «Vazgeçtik bilmiyoruz». Fin gemisinden son gördüğümüz manzara, güvertede kanlı bıçaklı bir döğüş olduğu idi. Bıçaklar güneşte çakıp çakıp sönüyordu. Başka gemilerle karşılaştık, onlara da aynı soruyu sorduk, sonuç hep aynı, yani olumsuz. Gemideki yaşam artık çekilmez oldu; çünkü aşçı, kendi tarafını tutanları kolluyor, öbürlerine madik oynuyordu. Belki de niyeti, onları açlıktan öldürmekti. Böylece taraftarlarıyle birlikte, en sonunda leşlerini sereceklerdi yere. Ne yalan söyliyeyim, bu

herifin benim yemeğime zehir katmasından da korktum. Doğal olarak iştahım kaçtı. Ve bunların hepsi, salak bir ineğin yüzündendi. Bir gün kararımı vererek bütün mürettebatı güverteye topladım. Tabii bu sırada, bir ineğin ayağa nasıl kalkacağına şkin görüşümü **belli etmeme**ğe özen göstererek, sorunun açıklığa kavuşturulması gerektiğini söyledim. Azor Adaları yakınlarındaydık; bir inek satın almak için bu adalardan birine başvurmak niyetindeydim.»

Armatör, öfkeli öfkeli soluyarak, bir hap daha aldı. Kaptan Schulze, bir kere daha yutkunup sözlerini sürdürdü

— «Böylece Azor adalarına vardık. İnek bulmak için karaya çıkacak bir adam seçtim. Tesadüfen bu adam «ön ayakçılar» yanlısı olduğu için, mürettebatın yarısı hemen itiraz etti; baktım, yeni huzursuzluklar kapıyı çalmağa başlamıştı bile. Bu nedenle, her iki taraftan da birer adam gönderdim. Bunların geri gelmesi pek uzun sürdü; çünkü hangi ineği alıp götürecekleri hususunda aralarında anlaşmazlık çıkmıştı. Yüzlerinde bu anlaşmazlığın izleri açıkça okunuyordu. İneği gemiye çıkarmak kolay olmadı. Bunca yüzü gözü yaralı adamı bir arada görünce korkmuştu. Güverteye çıkardığımız zaman, önce ortalığı bir güzel fışkıya boğup berbat etti. Korkunç birşeydi bu; hepimiz şaşkına dönmüştük. Sanki bizim daha önce yediğimiz halt onunkinden aşağı imiş gibi aptal aptal bakınıyorduk. Ama inek bir türlü yere yatmak istemiyordu. Anlaşılan, gemideki herşeyi bir bir incelemek ve de halatları kemirmek için acele ediyordu. Ve sonunda yere yattı, canı tekrar ayağa kalkmak istemedi. Mürettebat, dünyanın en pis liman meyhanesinde bile duyulmamış en galiz kelimelerle ona küfrediyor, ayağa kalkması için yalvarıp yakarıyordu. Ama bu da işe yaramadı. Sonra, ahçının kızgın bir maşa ile ona dokunması önerildi. Bu yöntem «ön ayakçılar»ı, müthiş ürküttü, derken zorlu bir döğüş başladı. Kavga sona erdiği zaman pek meraklı olan

inek dört ayağı üzerinde durmaktaydı. Ayağa nasıl kalktığını hiç kimse görmemişti; daha doğrusu hiçbirimizin gözü o sırada onu görecek halde değildi. Ancak akşam üstü tekrar yattı. O kadar rahat yatıyordu ki, canı ancak ertesi sabah kalkmak istedi. Fakat kalktığı zaman da, mürettebatın yarısı sevinç çığlıkları atarken, öbür yarısı şiddetle protestoda bulunarak, hayvanın vaktinden önce doğmuş sakat bir inek olduğunu iddia ettiler. Bunun üzerine yeni bir kavga döğüş başladı. Sükûneti sağlamak için havaya bir iki el ateş ettim: inek öyle korkmuştu ki, kendini denize atıp, karaya doğru çılgınlar gibi yüzdü. Bunun üzerine, üç ayrı çiftlikten üç inek almağa karar verdik. Üç ineği seçmek için bütün mürettebat karaya çıktı. Önce güverteyi adamakıllı pisleyip berbat ettiler. Güverte âmiri, temizlik için karşıt yanlı birkaç kişiyi görevlendirince, yine bir huzursuzluktur başladı. O zaman, «ön ayakçılar» ile «arka ayakçılar»dan oluşan karma bir ekip işe koyuldu. Sonunda her üç inek de yattı. Ayağa kalkmalarını bekledik. Fakat ancak, havaya bir iki el ateş ettikten sonra kalktılar. Her üç inek de birden ve dört ayak üstüne doğruluverdi. Böylece işin sırrı çözülmüştü. Barışın yeniden kurulması onuruna, adada birkaç gün kalmamız gerekti. Bu süre içinde çılgınlar gibi eğlendik.»

Armatör, oturduğu sandalyeden birden fırlayıp kalktı ve talihsiz kaptanı dışarı kovaladı; sonra da üçüncü hapı yuttu.

Armatörün sekreteri, birkaç dakika sonra, elinde imzalanması gereken birkaç mektupla geldi. Armatör onu da kapı dışarı etti. Kafasında uzun uzun düşünmesi gereken bir şey vardı. Bütün kitaplarına açıp baktı, ama sadece gemilerden sözetmekteydiler. İneklere dair hiçbir şey yoktu. Sonra, «Deniz Yılanı»nın birinci dümencisi gibi yüzükoyun yere uzandı ve tekrar kalkmak için birkaç acayip hareket yaptı. Başına ağrılar girmişti; dördüncü hapı da yuttu. Sonunda, hızla büyük büroya girip sekreterine seslendi :

— Tarım ve Hayvancılık Bakanına telefon edin, ama hemen.

— Günaydın bendeniz armatör Visser; lütfen söyler misiniz, bir inek ayağa kalkmak için ilkin ön ayakları üzerinde mi yoksa arka ayakları üzerinde mi dikilir?

BEYAZ ÇİZGİLİ KAZAK

Ferdinand Langen

Akşamın geç vaktiydi. İşten çıkmış eve gidiyordum. Hafif yağmur çiseliyordu; pardesümün yakasını kaldırmıştım. Evime varmam için sadece iki sokak ve bir ufak meydan kaldığı sırada, yağmur ansızın sağnağa çevirdi. Hemen büyük bir kapı kemerinin altına sığındım. Kendimi oraya dar atmıştım ki, orta yaşlı bir adam, sanki peşinden atlılar kovalıyormuş gibi, gelip aynı kapı kemerine attı kapağı. Soluk soluğa oluşuna bakılırsa, gerçekten izlendiğine inanası geliyordu insanın.

Şaka yollu sordum:

— Birilerinden mi kaçıyorsunuz?

Boğuk boğuk öksürerek,

— Evet, dedi. Alnındaki suları sildi.

Ben aynı tonla,

— Polisle ilgili bir şey mi? diye sordum.

— Hayır, dedi, benim evsahibemle ilgili...

Büsbütün meraklanarak,

— Hayrola, ne oldu? diye sorumu yineledim.

Suratını asarak yanıtladı:

— Beni yolmak istedi.

— Nasıl yani? Kirayı artırdığı, az yemek verdiği, ya da ağza konmayacak kadar berbat yemek pişirdiği için mi?

Pancar gibi kırmızı olan başını sallayarak,

— Bunlardan hiçbiri değil, dedi, böyle olsaydı

bu kadar çabuk kaçmak zorunda kalmazdım. Hayır, tam dediğim gibi, o beni yolmak istiyor.

Bir sigara yaktım ve kapı kemerine iyice sokuldum; zira, yağmur şakır şakır yağıyordu. Şişko adama bakarak, başımı salladım. Şakacı biri diye düşündüm.

Düşüncelerimi okumuşcasına,

— Hayır, dedi, şaka etmiyorum. Biraz açıklıyayım size. Benim için de bir sigaranız var mı?

Çıkarıp bir sigara verdim. Yaktı. Elinin titrediğini gördüm.

Sonra söze başladı :

— Noelden bir ay önceydi. Köyle oturan kardeşim bana bir ördek gönderdi.

Sözünü kesmek cür'etini göstererek,

— Çok nazik bir kardeşiniz varmış, dedim.

Fakat şiddetle başını sallıyarak,

— Bir kere o benim hiç ördek sevmediğimi bilir, dedi. İkincisi, (bir iki kez yutkundu) canlıydı da.

— Kim? diye sordum.

— Kim olacak, ördek tabii. Kardeşim bana bir mukavva kutu göndermişti. Kutunun kapağını kaldırınca, içinden canlı bir ördek çıktı (korkuyla dört bir yanına bakındı) Ne yapmalıydım?

Omuzlarımı silktim.

Sözlerini sürdürerek,

— Bunun üzerine, dedi, ben de onu evsahibime verdim. Evsahibem, ördeği alıp sandık odasına koydu, düzenli olarak yem yerdi; niyeti, Noele kadar onu iyice semirtmekti. Ördeğe Jakop adını taktı. Bu benim adımdır, anlıyor musunuz?

Evet anlamında başımı salladım.

O devam etti :

— Noele birkaç gün kala, ördek de başına ne geleceğini biliyordu herhalde. Ama evsahibem, haftalar boyu bakıp beslediği ördeğe bayağı alışmıştı. Ona, «benim biricik Jakobcuğum» diyordu. Karşısına geçip, saatlerce vak vak diye ötüyor, kesmek cesaretini kendinde bulamıyordu.

Ben hemen atılarak,

— O halde, dedim, bu işi siz becerdiniz.

Ürkerek, bir adım geri çekildi :

—— Ne gezer, keşke öyle yapsaymışım. Ama ne yalan söyliyeyim, ben bir sinek bile öldüremem, nerde kaldı ki bir ördek...

Bunu söylerken, sesinde nefret ifadesi vardı.

— Desenize, dedim, ördek hâlâ yaşıyor?

Üzüntülü bakışlarla yüzüme bakarak, başını salladı :

— Evsahibemin bir de üniversite öğrencisi kiracısı var. Bir tıp öğrencisi. Hayvanı hiç acı çektirmeden öldürmenin yolunu bildiğini söyleyip dururdu. Ordeği tam bir gece, içi eter dolu bir kutuya koydu. Ertesi sabah, kaskatı, hareketsiz bir ördek olup çıkmıştı.

Yine yüzüme üzgün üzgün baktı. Aynı duyguları gösterir biçimde salladım başımı.

— Sonra, dedi, evsahibesi ördeği yoldu. Yolma işini bitirince, yemek kitabına bakıp nasıl pişireceğini öğrenmek için, ördeği pencerenin önündeki kanepenin üzerine bıraktı. Yemek kitabını karıştırırken, arkasında, mutfakta tap tap tap diye sesler duydu. Ne olduğunu anladınız herhalde!

— Hayır. dedim.

— Anlatayım öyleyse. Ördek, eterin etkisiyle sadece sersemlemişti. Derken, açık pencerenin önünde yeniden kendine gelmişti. Şimdi de paytak paytak mutfağa doğru gidiyordu. Tüyleri yoluk ve de keyifli. Olacak şey değildi.

— Peki, ev sahibi kadın ne yaptı?

— Dedim ya, tüyleri yoluk, cascavlak ördeğin mutfakta sevinçle ordan oraya koşturup durması olacak şey değildi. Bu nedenle, evsahibesi ona bir yün kazak ördü. Güzel bir kazak. Kırmızı üzerine beyaz çizgili. Bunun üzerine bizim ördek daha bir hayli zaman yaşadı.

İyice ufalan sigarasından son bir nefes daha çekip fırlattı.

Baktım. yağmur hemen hemen dinmişti. Bari

ben de evin yolunu tutayım dedim. Fakat adam gitmeme engel oldu.

Yüzünü burukturarak dedi ki :

— Bu akşam eve gelip merdivenlerden çıkarken bir de ne göreyim, evsahibem elinde bir yün kazak daha örmüyor mu...

— E, ne çıkar bundan? diye sordum.

Yüzünü daha da buruşturarak,

— Benim için, dedi. Evsahibesi, bu kazağı benim için ördüğünü söyledi.

— Ne olmuş yani, dedim, fena mı?

Sesi korkudan titriyordu :

— Bu da bir kırmızı kazak... Kırmızı üzerine beyaz çizgili.

Sorar gibi yüzüne baktım.

Bir an sessizlik oldu. Yağmur tamamen dinmişti. Yanımdaki adam birden söze başladı.

— Şimdi anlamışsınızdır artık. Yolunmak istemiyorum ben. Anlıyor musunuz! Ben, kanatlarımı kimseye yoldurtmam!

Ne oluyor demeğe vakit kalmadan, kollarını ileri doğru uzatmış, kaba ve ağır hareketlerle kanat çırparak, sokağın köşesine doğru koşup kaybolmuştu.

Ferdinand Langen'in kısa yaşam öyküsü:

1918 yılında Groningen'de doğdu. Asıl adı E. Pannkoek'tür. İşe gazeteci olarak başladı, 1944 ve 1959 yılları arasında yayımlanan on iki kitabının, sadece Hollanda'da yayımlanmakla kalmayıp, çeşitli dillere çevrilmesi üzerine, bütünüyle gülmece yazarlığına yöneldi. Öykülerinde gösteriş ve yapmacıktan uzak bir üslup dikkati çeker.

KONSERVE KUTUSUNDAN ÇIKAN SES

Tadasu Jizawa

Bir gün kentin her yanında, bütün cadde ve sokaklarda, nerden geldiği, kimin getirip bıraktığı belli olmıyan birtakım konserve kutuları görüldü.

Bu kutulardan birini ilk bulan, Bay Jiro Toyama idi. Ondan önce bir başkası da bulmuş olabilirdi ama, bu kutuların üzerine kamuoyunun dikkatini ilk kez çekmiş olan, Jiro Toyama idi.

Bay Toyama, bir sabah erkenden gezintiye çıkmıştı; «Hijiribashi»nin (Bilgeler Köprüsü'nün) üzerinde, bu kutuları buldu. İstakoz konservelerine benziyordu. Üzerlerindeki etiketler çıkarılmıştı. Onları yola birisi kasten koymuş olabilirdi; çünkü, üç kutu gayet düzgün bir biçimde yanyana durmaktaydı. Bu da, onları birisinin bilerek koyduğuna kuvvetli bir kanıttı. Hattâ, her zaman işine (!) atik ve kıvrak adımlarla yıldırım gibi giden Bay Toyama bile, duraklıyarak, bu kutuların kayıp eşya olup olmıyacaklarını ve bu durum karşısında ne yapması gerekeceğini düşünmek zorunda kaldı.

Fakat boş midesi, bütün kuşkuları ortadan kaldırdı. Akıl ve mantığı, bu kutuların içinde yiyecek birşey olması gerektiği hükmüne vardı. Çarçabuk üç kutuyu alıp, evin yolunu tuttu.

Ha, söylemeyi unuttum; Bay Jiro Toyama, bu köprünün altını kendilerine meslek edinmiş, herkesin sevip, hattâ saydığı işsiz güçsüzlerden biriydi. Kısacası, burası Tokyo'nun en gözde semtle-

rindendi. Burada oturanların ahlâk kavramlarına göre, birinin kendi kısmetini en yakınlarıyle paylaşması soylu bir davranış sayılmaktaydı. Kahvaltıdan önce karşısına çıkan üç kutu, onun için her bakımdan hatırı sayılır bir kısmetti. Böylece, birkaç komşusunu tatlı uykularından uyandırıp kahvaltıya çağırdı.

Konuklar, hiç kuşkusuz, önce kutuların içinde ne olduğunu sordular.

Bay Toyama, hiç duraksamadan yanıt verdi:

— Kuru fasulye olduğunu sanıyorum. Yanılmıyorsam, savaşta askerlerin yanında böyle konserveler bulunurdu.

Konuklardan biri,

— Hele, dedi, içinde sığır eti de varsa, yeme de yanında yat.

Toyama, çakısını çıkardı ve bütün gücüyle kutuya batırdı. O sırada bir cızırdama oldu, kutunun havası, patlamiş bir bisiklet lâstiği gibi boşaldı. O anda, gayet açık seçik bir ses duydu Bay Toyama «Yakında geliyor!»

Bay Toyama, şaşkınlığını belli eden bir tonla haykırdı:

— İçinizden biri birşey söyledi mi, Tanrı aşkına?

Bunun üzerine, konuklardan biri, sesin kutudan geldiği yanıtında bulundu.

Bir diğeri ise, Bay Toyama'ya,

— Saçma, dedi, bunu bizzat kendin söyledin!

— Yo, ben hiçbir şey söylemedim. Gerçekten hiçbir şey duymadınız mı sizler?

Hiç ses yok.

— Oysa ben, sesin kesinlikle kutudan geldiği kanısındayım. Duyduğum şuydu sanırım: «Yakında geliyor». Düş mü gördüm yoksa?

Bay Toyama'nın çakısı ile açtığı delikten azıcık su çıkmıştı.

Yaşlı biri şu öneride bulundu

— Hadi, kutuyu tamamen açalım.

Bay Toyama, çevik bir hareketle kutuyu açtı.

Hepsi birden,

— Aman Tanrım! diye haykırdılar.

Kutuda, biraz, beyazımsı ve bulanık bir sudan başka birşey yoktu... Aşağı yukarı Hint lâhanası çorbası artığına benziyordu.

Bay Toyama hemen kutuyu burnuna tutup kokladı.

— Pek bir kokusu yok.

— Tadı nasıl acaba?

— Bilmem...

Bay Toyama'nın neşesi kaçmıştı; bu yüzden artık tadına madına bakmak istemiyordu canı.

O zaman yaşlı adam kutuyu alıp, içindeki sıvıdan içti azıcık.

— Tadı sudan farklı değil.

Ağzındakini tükürdükten sonra,

— Acayip doğrusu, dedi, olmaz böyle şey!

— Oyle öyle, ama ötekileri açmayı denemiyecek miyiz?

— Neden denemiyelim?

Bay Toyama, bıçağını ikinci kutuya batırdı. Yeniden cızırtı oldu, ve sonra hepsi, sesi bu kez daha belirgin bir biçimde duydular: «Yakında geliyor.» Ya da daha doğrusunu söyliyeyim mi: Hepsi de düş gördüklerini sanıyorlardı. Bununla birlikte, bu yedi kafadar çok geçmeden, sıra sonuncu kutuya geldiğinde, polise gidip kutudan ses çıktığını bildirdi.

Fakat polis, bu yedi kişinin, durmadan yemin billâh etmesine rağmen, olayı önemsemedi. Hem polisin işi başından aşkındı; bir yığın cinayet ve hırsızlık olayı ile öylesine meşguldu ki. Böyle saçma bir konuyu ne diye ele alıp inceleyecekti, hem kime ne zararı vardı bu kutuların? gerçekten kuru lâsulye ya da sığır eti uman fakat düşkırıklığına uğrayan yedi kişi dışında zarar gören yoktu.

Polis komiseri son kutuya «kayıp eşya» diye el koyarak, soruna bir çözüm buldu sonunda.

O sırada karakola gelen bir gazeteci, lafa karıştı:

— Şurdakini de açsanıza bir hele?

Böylece sorun birdenbire bambaşka bir yön aldı. Çoğu olaylar, gazetecilerin ortaya çıkmasıyle kesin bir dönüm noktasına ulaşırlar. Gazeteci «Yakında geliyor» diye ses çıktığını duyar duymaz, kutuyu kaptığı gibi uzaklaştı oradan. Öyle deli deli koşup giderken, karakolun telefon memuresine çarptı ve kutudaki suları kızcağızın keten buluzuna döktü.

Tanrı'ya şükür, tahlil için Hıfzıssıhha Enstitüsü'nün kimyahanesine vardığında, içinde aşağı yukarı daha 18 cm kadar su kalmıştı. Analiz sonucuna göre, suyun 5 ilâ 8 derece sertliği vardı ve şu maddelerden oluşmaktaydı 6.19 katı cisimler, 2.03 karbon, 0.20 lületaşı, 0.78 sülfürik asit, 3.24 karbonik asit, 0.21 klor ve 24.60 kül.

Potasyum siyanür ya da arsenik'ten hiçbir ize rastlanılamamış olması, gazeteciyi düşkırıklığına uğratmıştı. «Yakında geliyor» tümcesini de, her ne olursa olsun, kaleme alacağı makale için ilginç bulmaktaydı. Böylece, gidip durumu şefe anlattı. Şef, Hıfzıssıhha Enstitüsü'nün tahlil raporunu elinde buruşturup attıktan sonra dedi ki

— Sana inansam bile, bundan bir gazete makalesi olmaz. Böyle ses çıkaran bir nesnenin, fizikle ilgili olması gerekir. Kimya tahlili yaptırmanın ne yararı olacak ki? Kutuda herhangi bir teknik düzen gördün mü?

— Yoo, görmedim.

Bu kutunun içinde istakoz eti olduğu söylense, hiç kimse en ufak kuşku duymıyacak. Böyle bir kutuydu bu, zâhir. Genç gazeteci, şefinin dediği gibi, bu işte belki de biraz acele davranmış olduğunun farkındaydı şimdi. Birden cesaret kırıldı; öyle ki, şefinin onu avutması gerekti

— Hadi hadi, bundan gazetenin bir köşesine konulmak üzere, pekâlâ hafif bir hikâye çıkarılabilir; örneğin «Kuru Gürültü» gibi.

Günün birinde, pek ahım şahım birşey olmak-

la birlikte, şehir haberleri sayfasının en alt köşesindeki boşluğu dolduran hikâye yayınlandı.

Fakat şimdi de şef zor duruma düşmüştü.

Yazıişleri müdürlüğüne ardı arkası kesilmeyen telefon yağdı ve bir alay mektup gönderildi. Bunların hepsi, aynı kutudan kendilerinin de bulduğunu ve bu «Yakında geliyor» sesi'ni bir kutuyla gelenler bile vardı.

Bu kutu bulma işi, başlangıçta sadece Tokyo kentiyle civarını kapsamaktaydı. Ama yavaş yavaş, tıpkı bir bin yen'lik sahte banknotlar gibi tüm Japonya'ya yayıldı. Bu işten elden geldiğince yararlanmak istiyen birtakım meraklılar ve maceraperestler, bu kutuların kolayca bulunduğu söylenen yerlerde geniş çapta aramalar yapmağa başladılar. Özellikle, Bay Toyama'nın üç kutu bulduğu Bilgeler Köprüsü üzerinde büyük bir insan kalabalığı kaynaşmaktaydı. Bölge Emniyet âmirliği, gösterdiği tüm çabaya rağmen bu insan akınının önüne geçemiyordu.

Kutular çoğu zaman en olmayacak yerlerde bulunmuştu. Hattâ bir gazete haberine göre, alışverişten döndükten sonra, filesinde kutular bulmuş bir ev kadını bile vardı.

İlk kutunun bulunmasından sonra tahlil için daha bir yığın kutu getirildiği için, Hıfzıssıhha Enstitüsü'nün işi başından aşkındı. Fakat tahlil sonuçları hep aynı idi; 5 ilâ 8 derece sertlikte su, 2.03 karbon vesaire vesaire.

Bu boş sonuca rağmen, böyle bir kutu yüzünden cinayet bile işlendi. Bir pazar yerinde, iki pazarcı delikanlı, kutudan ses çıktıydı çıkmadıydı diye kavgaya tutuştu. Sonunda, biri öbürünü vurup öldürdü. O sıralarda böyle bir kutunun karaborsa fiyatı aşağı yukarı üçyüz seksen yen'di.

Derken, kutular moda oldu. Örneğin, herhangi bir firmanın verdiği büyük bir yemek sırasında, konukların eğlenip hoş vakit geçirmeleri için bu kutular ortaya çıkarılıp açılıyordu. Hele bir de o ses duyulacak olursa, bütün konukların zevkten

ağızları kulaklarına varıyordu. Ama bütün kutular «konuşan» cinsten değildi. Bu nedenle, bazan bir gece yirmi kutunun birden açılması gerekiyordu. Söylenenlere bakılırsa, bir firma bu gibi kutular için 390.000 yen harcamış.

Yabancı bir basın muhabiri, gazetesi için mizahî bir rapor yazdı. O zamandan beri, bu «sesli» konserve kutusu, yabancıların pek rağbet ettiği bir Japon hatıra eşyası oldu. Ama yabancı ülkelerde, ne yazık ki sesi işiten hiç kimse yoktu; belki de bunun nedeni, Japonca bilen çok az kişinin bulunmasıydı.

Nobel ödülü kazanmış bir Japon atom bilgini, yabancı ülkelerde yaptığı bir yolculuktan döndüğünde, hemen gazetecilerin hücumuna uğradı. Ama gayet kısa yanıt verdi bilgin :

— Bunun nötron'la hiçbir ilgisi yoktur.

Sonra da lâfı döndürüp dolaştırıp kendi uzmanlık alanına getirdi.

Bu olay şimdi de sosyal bir sorun oldu. Muhalefet, millet meclisinde başbakana, hükümetin bu konuda ne gibi önlemler almayı düşündüğünü sordu.

Başbakan, her zamanki kendini beğenmiş haliyle yanıtladı soruyu:

— Kutular istediği kadar konuşsun, hükümet böyle ufak tefek şeylerden hiç bir zaman düşmez.

Ama bakanlar kurulu toplantısında, bu olay yine sözkonusu edildi. Hattâ iki bakan, bu sesi gerçekten duymuş olduklarını iddia etti.

Bunun üzerine, başbakan pek öfkelendi ve şu soruyu yöneltti :

— Sayın kültür bakanı, böyle bir şey bilimsel bakımdan mümkün müdür?

Bakanlar arasında pek bilgiç olarak tanınan kültür bakanı, düşünceli bir suratla,

— Ben, dedi, üniversitede etik, yani törebilim öğrenimi yaptım, ama bu olayın aslında fizikle ilgili olduğunu sanıyorum. Şunu itiraf edeyim ki,

ben fizikten hiç anlamam... bununla birlikte şu kadarını söyliyebilirim: Kulakta birşey işitilince, bu şu demektir ki, kavada bir titreşim olmaktadır; sonra da bu, bizim kulak zarımızı titreten bir ses dalgası olur... Kulak zarının titremesiyle de...

Başbakan, onun sözünü keserek,

— Fizikten o kadar ben de anlarım, dedi.

Bunun üzerine, kültür bakanı,

— Öyleyse, dedi, ben de Bilimler Akademisi öğretim üyesi Bay X'e soracağım.

Bu fizik otoritesinin adını söyledikten sonra sustu.

O zaman, sözü devlet bakanı aldı:

— Bu olayın sosyal huzursuzluğa yol açıp, halkın galeyana gelmesini amaçladığı mümkün değil midir? Mademki bu, halka yöneliktir o halde kesinlikle «onların» işidir!

Başbakan yanıt verdi

— Hımm, demek muhalefetin bütün sorunu bu. Konuyu böylesine basit bir biçimde açıklamayı çocukca bulduğum için sustum ben.

— Zâten birtakım dolaplar çevirip ortalığı karıştırmak size has bir şeydir. Kimbilir niyetiniz nedir...

— Niyetim ne mi? Bu da ne demek oluyor? «Yakında geliyor»un anlamı nedir? Barış mı? Hükümet daha önce barışla ilgili beyanatta bulunmuştur. Yoksa savaş mı? Yabancı basın, bir savaş çıkması ihtimâline ilişkin görüşünü açık seçik ortaya koymuştur. Ya da ihtilâl mi? Elli yıldır sürekli olarak hep bundan konuşuluyor. Neyin ne olacağını kutulardan öğrenmeye gerek yok.

Bu sırada başbakanın keyfi iyice kaçtı. Anlaşılan, halkın kendisi kadar karar verme gücüne sahip olmaması sinirine dokunuyordu.

Bakanlar kurulu üyeleri arasında korkunç bir cansıkkınlığı başgösterdiği sırada, dini bütün bir Hıristiyan olan sosyal refah bakanı, o sesi duymuş bulunan iki bakana ansızın şu soruyu yöneltti:

— «Yakında geliyor» sözünü işittiğiniz zaman,

ne geldi aklınıza? İlkin neye yordunuz bunu? Gayet belirgin bir biçimde söyliyebilecek misiniz acaba?

Kendilerine soru yöneltilen iki bakan şaşkın şaşkın birbirinin yüzüne baktı. Sonra biri, gözünü tavana dikip hatırlamağa çalıştı. Öbürü ise, masum bir surat ve safdil bir eda ile,

— Bu, dedi, bakanlar kurulunun reorganizasyonundan önceydi. Bu nedenle ilk planda, reorganizasyonun geldiğini düşündüm.

— Bak hele, demek siz bu reorganizasyon sayesinde bakan oldunuz!

Bütün meclis çınğıraklı kahkahalar attı. Böylece, öbür bakan, farkında olmadan bir itirafta bulunmuştu. Hiç kuşkusuz, bir itirafta bulunsa da, soruna yeni bir çözüm getirmiş olamazdı.

Hükümetin bu konuşma yüzünden galeyana gelip gelmediğini bilmiyorum. Yalnız, güvenlik kurulu marifetiyle, sesi işiten kimselere gizlice bir soru fişi göndertti. Bu soru fişinde şunlar yazılıydı: «Yakında geliyor» sesini duyduğunuz zaman, ilkin aklınıza ne geldi?

Cevaplandırılmış sadece yüz otuz soru fişi geri geldi. Fişlerden yalnız ikisinde, ilkin ihtilâlin akla gelmiş olduğu bildirildi. Bu yanıtı verenlerin ikisi de, radikal genç üniversite öğrencisiydi. Elli sekizi barışı aklına getirmişti. Yirmi dördü savaşı. Ötekilerin hepsi, sesi, kendi kişisel durumlarına göre yorumlamış, bunlardan hiçbir ipucu çıkarılamamıştı.

Örneğin, Bilgeler Köprüsü altında yaşıyanların en kibarı sayılan Bay Toyama da, ilkin, «yakında yiyecek birşeyler» geliyor anlamını çıkardığı yanıtını verdi.

Bir ilde, Hazreti İsa'nın dirilip yeniden yeryüzüne geleceğine inanan kırk yedi yaşında bir Hıristiyan ise İsa'nın yeniden geliş haberi olarak yorumladı bunu. Böylece, her gün, o civarda bulunan bütün müminleri bir bir ziyaret ederek, durumu kendilerine bildirdi.

Güvenlik kurulu raporu şu cümlelerle bitiyordu

«Fazla üretim dolayısıyle meydana gelen krizi ortadan kaldırmak için bir konserve fabrikasının bu hileye başvurmuş bulunduğundan haklı olarak kuşkulanmaktayız. Hâlen fahiş fiyatlarla karaborsada satılan kutuların hepsinin bu fabrikada üretildiği sanılmaktadır. Bunu gözönünde tutarak, şimdi bütün gücümüzle gerekli incelemeleri yapacağız.»

Başbakan, raporu okuyup bitirince,

— Tuu, yazıklar olsun, dedi ve raporu kâğıt sepetine attı. O sırada birdenbire, masadaki kutulardan biri yuvarlandı. Üzerine, «kontrola gidecek» diye bir pusula yapıştırılmıştı. Eline alarak, evirip çevirip her yanına baktı. Basbayağı bir kutuydu işte Hay Allah, kutu birden elinden kurtuldu.

Makam odasında çevresine bakınıp durduğu sırada, kendini müthiş yalnız hissetti. O zaman, masasının gözünden Alman yapısı bir sustalı çakı çıkardı. Açıp kutuya sapladı. Bıçağı batırırken, parmağını kesti; çünkü bıçağı ters tutmuştu. Bir çocuğun ya da kadının eli kadar beyaz olan tombul parmağından kan fışkırdı.

Acıyan parmağını farkında olmadan ağzına götürdüğü sırada «tıs, tıs» diye bir sesle kutudaki delikten biraz su çıktı. Hemen bunun ardından, pek hafif olarak, yavaş ve açık seçik «Yakında geliyor» sesini duydu.

Bir an için ürktü başbakan. Bununla birlikte, kendini yüreklendirmeye çalıştı «Yanlış duydum! Sadece kuruntu! Kendi kendime telkin!..» Bu işin sırrını çözmek için sihirli bir söz ararcasına, birtakım hayaller kurdu, derin düşüncelere daldı. Sonunda aklını başına toplayıp, «Başıma yakında ne geliyor acaba!» diye mırıldandı.

Kafasında, şimdiye değin hiç olmamış bir düşünce belirdi : «Yaşlılık ve sonra da ölüm!..»

Aklı başından giderek, şaşkın şaşkın baktı. Bunun da bir kuruntu olup olmadığını bilmiyorum, ama kanın rengi açık ve taze değil, tam tersine, gerçekten yaşlı olduğu hükmüne vardırtacak denli koyu görünmüştü.

Tadasu Jizawa'nın kısa yaşam öyküsü:

1909 yılında Wakayama'da doğan Tadasu Jizawa, birinci planda, komedi yazarıdır. 1954 yılında, Nigo adlı satirik komedisiyle «Kishida Tiyatro Ödülü»nü aldı. Pek çok mizah öyküsünün yanısıra, çocuklar için hikâyeler ve okul piyesleri de yazmıştır.

BUSCABEATAS'ın KABAKLARI

Pedro Antonio de Alarcon

Yaşlı Buscabeatas, Rota'da oahçıvandı. Rota'yı bilmiyor musunuz? Eh, o halde ben söyliyeyim: burası, Cadiz Körfezi'nin çevresinde geniş bir yarım daire meydana getiren şirin ve güzel kasabaların en küçüğüdür. Yaşlı bahçıvanın sırtı artık bir parça kamburlaşmıştı, çünkü altmışına merdiven dayıyordu... Kırk yıldan beri bahçesini ekip biçmekteydi. Bu yıl irilikleriyle, insanı şaşırtan bir alay balkabağı yetiştirmişti. Bunlar, herhangi bir köprü korkuluğunu süsleyen taş küreler kadar iriydiler. Artık, içten de, dıştan da, olgun portakal rengini almağa başlamışlardı. Bundan da şu anlaşılıyordu ki, haziran ortasındaydık. Yaşlı Buscabeatas, onları sevecenlikle seyrederken üzüntülü bir eda ile,

— Yazık, diyordu, artık ayrılacağız!

Ama bir akşam onları gözden çıkarmıya karar verdi. Kendisine birçok alınterine mal olan sevdiği bu kabak cinsinin en güzellerini birer birer işaretledi ve şu korkunç kararı verdi:

— Yarın sabah bunların kırkını da koparıp Cadiz panayırına götüreceğim. Yiyenler tadına doyamıyacak. Hepsini satarsam, en az otuz lira kazanacağım.

Ertesi sabah bahçeye gelip de, kırk kabağının yerinde yeller estiğini görünce ne denli öfkelendi-

ğini ve ne denli üzüldüğünü tanımlamanın gereği yok. Bahçenin içinde Shylock (1) gibi şaşkın şaşkın dolaşıyor ve durmadan hep şu sözü yineliyordu :

— Ah, seni bir elime geçireyim! Hele seni bir elime geçireyim... Sana dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririm.

Sonra yine kötü kötü düşünmeğe başladı ve sevgili yavrularının artık Rota'da olamıyacakları kanısına vardı. Burada tehlike büyüktü. Çünkü onları görüp tanıyabilirdi. Ayrıca, kasabada fiyatlar da pek düşüktü.

Kendi kendine şöyle düşündü :

— Bayağı herif, alçak namussuz, onları kesinlikle Cadiz'e götürmüştür. Sefil haydut dün akşam saat dokuzda ya da onda koparmış, geceyarısı da yük vapuru ile göndermiş olacak. Eğer bu sabah ilk vapurla oraya gidip de dolandırıcıyı yakalıyamaz ve emeğimin ürünü, tombul yavrularıma yeniden kavuşamazsam, bana da adam demesinler!

Böyle söyleniyordu ama, mahvolmuş kabak tarhlarını sanki gözleriyle okşamak, kaç tanesinin eksik olduğunu saymak... ya da açmağa karar verdiği bir dava için bir-iki ipucu aramak istiyormuş gibi, olay yerinde belki yirmi dakka daha kaldı.

Saat sekizde Cadiz vapuruna bindi.

Yaşlı Buscabeatas, Cadiz panayırında bir sebze sergisinin önünde durup, kendisiyle gelen, canı sıkılmış polise,

— İşte benim kabaklarım bunlar, adamı yakalayın! dediği sırada saat aşağı yukarı on biri bulmuştu. Bunu söylerken, parmağıyle de satıcıyı gösteriyordu.

Satıcı, şaşkın ve öfkeli bağırdı :

— Beni mi yakalıyacakmış? Bunlar benim kabaklarım be! Onları tıkır tıkır para sayıp aldım.

Yaşlı Buscabeatas,

---

(1) Shylock : Shakespear'in kahramanlarından, katı yürekli tefeci.

— Bunu yargıca anlatırsınız! dedi.

— Hadi oradan, koca bunak!

— Ya sen, sen nesin koca dolandırıcı!

Polis, araya girerek,

— Durun bakalım, dedi, kendinize gelin, ne biçim sözler bunlar, daha kibar konuşamaz mısınız? Efendiler böyle mi yapar?

Ve iki kavgacıyı hafifçe göğüslerinden iterek ayırdı.

Bu sırada birkaç kişi toplanmıştı. Derken panayırın polis âmiri olan belediye üyesi, daha doğrusunu söylemek gerekirse, «Panayır Yargıcı» göründü.

Polis, davayı velinimetlerine devretti. Ve sayın beyefendi, olay hakkında bilgi aldıktan sonra, çalımlı bir eda ile satıcıya sordu :

— Bu kabakları kimden satın aldınız?

— Rota'lı yaşlı Fulano'dan.

Buscabeatas,

— Tamam, diye bağırdı, kesinlikle odur Bu işi ancak o yapar. Kısır bahçesi kendisine bir şey vermeyince, o da komşularını soymağa bakıyor.

Sorgu yargıçlığı yapan belediye üyesi, yaşlı bahçıvana dönerek,

— Pekiy, dedi, bu gece kırk kabağınızın çalınmış olduğunu kabul edelim; ama, başka kabakların değil de, ille buradaki kabakların sizin olduğunu nasıl tanıtlıyabilirsiniz?

Yaşlı Buscabeatas :

— Çok basit, diye cevap verdi, çunkü siz saygıdeğer beyefendiler, nasıl kendi kız çocuklarını tanırlarsa, ben de kabaklarımı öylece tanırım. Şuraya bakınız Bunun adı, «Tombalak», bu «Şişko» bu «Fıçıcık», bu «Alacalı» ve şurdaki de, «Manuella»... çünkü benim küçük kıza o denli benziyor ki...

Derken, yaşlı adam hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Panayır yargıcı şu kaşılıkta bulundu :

— Hepsi güzel, hepsi iyi... Ama, kanun, sizin kabaklarınızı tanımanızı yeter görmez. Buna mah-

kemeyi inandırmanız ve inandırıcı kanıtlarla kabakları tanıtmanız gerekmektedir! Baylar, bunda gülünecek bir şey yok! Ben hukukçuyum!

Yaşlı Buscabeatas, çevrede duranların şaşkınlığı içinde,

— Burdan bir adım bile ayrılmadan, bütün dünyaya bunu hemen kanıtlıyacağımı göreceksiniz... dedi.

Bunu söylerken, parmağıyle, yerde duran kapalı bir paketi gösteriyordu. Yere çöktü, bağdaş kurup oturdu ve sepetinin sicimlerini çözmeğe başladı.

Bu sırada oraya yeni bir meraklı geldi. Satıcı bunu görünce bağırdı :

— Ne iyi ettiniz de geldiniz, Fulano. Bu adam, sizin bana bu gece sattığınız kabakların kendisine ait olduğunu söylüyor. Sözde, bunlar ondan çalınmış.

Yeni gelenin yüzü kireç gibi bembeyaz oldu ve hemen oradan sıvışmak istedi. Ama çevrede duranlar kaçmasına engel oldular. Belediye üyesi de ona kalmasını emretti. Yaşlı Buscabeatas ise, sanık mevkiinde bulunan hilebazın karşısına geçmiş, parmağını sallıyarak,

— Artık yalancılığını göreceksin! diyordu.

Ama, yaşlı Fulano yeniden soğukkanlılığını elde etmiş, şöyle bağırıyordu :

— Kim yalancı şimdi anlaşılacak. Bu yıl Cadiz panayırına getirdiğim bütün kabaklar gibi bunlar da benimdir. Onları kendi bahçemde yetiştirdim ve hiç kimse bunun aksini isbat edemez. İftiradan, deliye tıktıracağım seni.

Bu arada sepetini çözen ve içinden bir şeyler çıkaran yaşlı Buscabeatas,

— Bunu şimdi görürüz... diye yineledi.

Yere, henüz yeni koparılmış ve özsuyu damlıyan bir alay kabak sapı yaydı. Hep bağdaş kurmuş olarak oturuyor, zaferi kazanacağından güvenli, alaylı alaylı gülüyordu. Belediye üyesine ve çevre-

sine toplanan meraklılara küçük bir hitabede bulunarak,

— Baylar, dedi, hiç vergi ödediniz mi? Ve vergi tahsildarının elindeki yeşil defteri biliyor musunuz? O, bundan yapraklar koparır, öyle ki, kâğıdın ufak bir parçası defterde kalır. Bununla da daha sonra, eldeki yaprağın sahte ya da gerçek olduğunu isbat edebilir.

Belediye üyesi, ağır başlı bir eda ile uyarmada bulundu

— Sizin söylemek istediğiniz şeyin adına «alındı» derler.

— İşte ben de bahçemin «alındı» defterini, daha doğrusu, benden çalınmadan önce, kabaklarımın bağlı bulunduğu sapları yanımda getirdim. Hepiniz hele bir şuraya bakın: Bu sap bu kabağındır, bu da şunun. Evet, hele bir şuraya bakın. Bu buna, bu ince de şuraya uyacaktır. İşte tamam! Ve şu şuraya, bu da buraya!

O böyle derken, kabağın koparılmasıyle meydana gelen çukura, sapları, sırasıyle takıyordu. Çevrede duranlar, gerçekten her sapın, kabaktaki iğri-büğrü oyuğa tıpatıp uyduğunu şaşkınlıkla gördüler.

Seyirciler, polisler, hattâ ağır başlı belediye üyesi el ele verip, yaşlı Buscabeatas'a bu özgün kanıtlamada yardım etmeğe çalışıyorlardı. Eğer birisi, sapa uyan kabağı bulursa, bir çocuk sevinciyle bağırıyordu:

— Evet, evet, doğru; hiç kuşku yok! Bu buraya, şu şuraya!..

Büyüklerin neşeli gevezeliklerine çocukların bağrışmaları, kadınların heyecanlı kahkahaları ve yaşlı bahçıvanın kazandığı zaferin sevinç göz yaşları karıştı. Bu arada da, hırsızı hemen deliğe tıkmak için, sanki kendilerini birisi çimdikliyormuş gibi, polislerin savurdukları gözdağları işitiliyordu. Polislerin biraz sonra muratlarına erdiklerini söylemeğe gerek yok. Yaşlı Fulano, satıcıdan kopar-

dığı otuz lirayı hemen kendisine geri vermek zorunda olduğunu anladı. Satıcı da bu paraları yaşlı Buscabeatas'ın ayakları dibine savurdu. O da alıp, çok kıvançlı ve mutlu, Rota'nın yolunu tuttu. Yolda, paraları şıkırdatarak kendi kendine mırıldanıyordu

— Panayırda öyle dururlarken ne de güzel görünüyorlardı! Başka türlü yapamam, hemencecik gidip ««Manuella»yı satın alacağım. Bu akşam onu bir güzel yiyip bitireceğim ve çekirdeklerini de tertemiz saklıyacağım... Gelecek yıl için...

Pedro Antonio de Alarco'nun kısa özyaşamı:

Ünlü İspanyol yazarı Pedro Antonio de Alarcon, 1833 tarihinde Guadix'te doğdu. 1891 yılında, Madrit yakınındaki Valdemoro'da öldü. «Final de Norma» (=Norma'nın Sonu) (1855) ile coşkun bir romantizm örneği verdi; sonra, «Diario de un Testigo de la Guerre de Africa» (=Afrika Savaşında Bir Gözlemcinin Günlüğü) (1859) adlı röportajı ile dik kati çekti. Asıl önemli yapıtı, Üç Köşeli Şapka (= El Sombrrero de Tres Picos) adlı uzun hikâyesidir. Mizah türünde daha başka kısa hikâyeler de yazdı.

İLK GÜN

R.H. Hassberger

Maria, ansızın ve umulmadık bir anda Dorian Weiss ile evlendiği zaman, bütün kız arkadaşları onu pek kıskandı. Böylesine ünlü bir aktör ve de oyun yazarının karısı olmak, hiç kuşkusuz, Tanrı'nın büyük bir lütfu ve bütün isteklerin yerine gelmesi demekti. Maria da bu kanıdaydı.

Dorian, düğün yemeği sırasında ona, planlanmış balayı yolculuğundan vazgeçilmesi gerektiğini bildirdiği zaman bile bu kanısında en ufak bir değişiklik olmadı.

Kocası onun minicik yüzündeki belli belirsiz şaşkınlık anlamını farkedince, damdan düşer gibi söylediklerinde ufak bir düzeltme yapması gerektiğini düşünerek, telâşla atıldı :

— Yani, sadece «ertelenecek» demek istedim.

Dediğine göre, o sırada birden aklına, hemen ertesi gün gidip görmesi gereken yeni bir komedi gelmişmiş. Düğün yemeğinin sona ermesine az kala, o denli düşüncelere dalmıştı ki, genç karısının sorduklarını ya hiç yanıtlamıyor ya da ters düşen yanıtlar veriyordu. Bunun üzerine karısı, onunla hiç konuşmamağa karar verdi ve sağında oturan komşularına biraz zoraki gülümsemede bulunarak onlarla ilgilendi.

Ertesi gün, kahvaltı ederlerken, Dorian'ın hiç aklı başında değildi. Rafadan yumurtayı kocaman

reçel kaşığı ile yedi. Kahvesine tuz ekti ve en sonunda da yanan kibriti şekerliğe doğru tutarken, tereyağı bıçağını puro makası ile boş yere yakmağa çalıştı. Sonra ayağa kalkarak, öğlenleyin bir konuğu olduğunu ve gelen kişinin akşama dek kalacağını bildirdi. Burnunun ucunu Maria'nın saçına sildi (görünüşe göre, «kaçamak bir öpücük» yerine geçecek bir davranıştı bu) ve çalışma odasına girip yok oldu. Maria, onun, telefonda bir numara çevirdiğini duydu. Yüzüne, kutsal tapınağın kapıları kapanan bir dindarın şaşkın ve donuk bakışlarıyla, çalışma odasının kapısı önünde put gibi çakılıp kaldı.

Daha aynı gün, hem de ilk kez konukların önünde titiz bir ev hanımı rolünde ortalarda görünmek zorunda kaldığını düşününce, üzüntüsü birden korkuya dönüştü. Evin temizliği için hiçbir kaygı duymasına gerek yoktu. Bu konuda, yeni evine getirdiği yaşlı hizmetçisi Johanna'ya güvenmekteydi. Bundan böyle, yapacağı bütün alışveriş için onu da yanına katıp götürdü. Bayanlar için iki şişe tatlı likör, baylar için birer şişe viski ile kanyak, ayrıca bir düzine maden suyu sodası, birer kilo tatlı ve tuzlu kuru pasta (kocasının kaç konuk çağırdığından da hiç haberi yoktu), iki tavuk söğüşü, sandviç ekmeklerinin arasına konmak üzere çeşitli şeyler ve son olarak da bir alay çiçek satın aldı.

Tam öğle vakti, eve geldi. Dorian, kapının ancak üç kez çalınmasından sonra ortaya çıktı, sofraya saçı başı dağınık olarak oturdu. Görünüşü kurtarmak için tatlı, hoş söyleşilerde bulunmaya caba gösterdi. Ağzına soktuğunun ne olduğunu bilmeden, sözde yemek yedi ve ağzındaki son lokmayı çiğnerken, yine odasına girip kaybolmak isteğiyle yanıp tutuştu. Ama evlilik görevlerini anımsıyarak Maria'ya doğru gitti: «sevgilim!» dedi ve bu kez kesinlikle kayboldu. Tam bu sırada kapının zili çalındı. Maria, biraz kaygılı, «Bu gelen, konuklardan biri olmasın sakın?» diye sordu kendi kendine.

Daha çay için hiçbir hazırlık yapılmamıştı. Ama kapı açıldı ve yıldırım hızıyle, top sakallı, dazlak kafalı bir adam girdi içeriye. Sırtında, yeşil kareli ceket, pembe gömlek, boynunda iri bağlanmış İskoç kravatı, bacaklarında yanları şeritli, koyu renk pantolon vardı. Adam, orada Maria'nın bulunduğuna aldırış etmeksizin, yazı masasının yanında duran bir koltuğa çökerek,

— Bir haber var mı? diye sordu.

Dorian, yanıtladı :

— Hiçbir haber yok! Aslına bakarsan, bugün hiç keyfim yok. Canım korkunç sıkılıyor...

Sakallı, dazlak kafalı adam,

— Benim de, dedi.

Sonra ikisi de sustu. Gelen, sol bacağını sağ dizinin üstüne attı, dirseğini bacağına dayadı ve kendinden geçerek tırnaklarını yemeğe başladı. Maria, kâğıt yüklü bir sandalyenin boş köşesine oldukça rahatsız bir biçimde oturdu, adamların birini bırakıp öbürüne bakmağa başladı. Tam bir sessizlik içinde bir çeyrek saat geçti. Sonunda birşey oldu. Konuk, sol bacağını yere indirip sağ bacağını üzerine attı. Bu kez öteki dirseğini bacağına dayadı ve orta parmağı ile ensesine düzenli olarak vurmağa başladı.

Yine bir çeyrek saat geçti aradan.

Sonra konuk,

— Artık keyfin yerine geldi mi? diye sordu.

— Hayır... Ya senin?

Konuk, sessizce başını salladı. Maria, bu pek canlı ve neşeli konuşmaya karışmak yürekliliğini göstererek,

— Söyle bakıyım, Dorian, dedi. Öteki konuklar ne zaman gelecekler acaba?

Genç koca, daldığı derin düşüncelerden sıyrılarak, anlamadığını gösteren bir tavırla,

— Ne konukları? diye sordu.

— Bugün öğleden sonra konuğumuz olacağını söylemiştin ya.

— Konuk mu? Nerden çıkardın bunu... Ah, evet, yani sadece Lex'i bekliyordum demek istedim!

Başiyle karşısını gösterdi :

— Birlikte yeni komedi üzerinde çalışıyoruz da.

İskoç kravatlı, korkuyla yerinden fırlayarak,

— Kim bu yahu? dedi.

— Kim olacak... Karım!

Maria'ya selâm vermek zahmetinde bile bulunmıyan Lex, şaşırarak,

— Evlendiğini hiç bilmiyordum. dedi.

Dorian,

— Dünden beri evliyim. Sana söylemeyi unuttum.

Lex,

— Zararı yok, diye mırıldandı.

Yine derin düşüncelere dalıp gitmişti.

Maria, bir kez daha hatırlatmaya cüret ederek,

— Çay servisini burada mı yapayım? diye sordu.

Lex, sert bir dille karşı çıktı

— Olamaz! Kesinlikle olmaz!

Artık Maria'nın sabrı taşmıştı

— Siz ne sanıyorsunuz kendinizi, kuzum? diye bağırdı. Bana nasıl davranıyorsunuz öyle? Uşağınız olduğumu mu sanıyorsunuz yoksa? Sense, bostan korkuluğu gibi oturup, bu mıymıntı herifin sağa sola buyruklar savurmasına göz yumuyorsun, ha? Yoksa sen de mi...

Dorian'ın gizlenmeğe çalıştığı kâğıt yığınını bir vuruşta yazı masasından aşağı indirdi; içi çiçek dolu kristal vazoyu yere çarpıp tuzla buz etti; kırık cam şıkırtısı, Maria'yı daha başka işler yapmağa özendirdi Eline bir başka vazo alarak, öfkeyle odanın öbür köşesine fırlattı.

Sonra da, heykel gibi olduğu yerde donup kaldı. Şaşkınlıktan, ilk önceleri inme inmiş gibi katılıp kalan iki erkek, sanki kendilerine aynı anda komut verilmişçesine, çıngıraklı birer kahkaha attılar. Ardından, çığlık çığlığa bağırıp çağırdılar; bir-

takım acayip böğürtüler çıkardılar. Dorian, sağlam kalan son vazoyu kaptığı gibi tavana savurdu.

Top sakallı,

— Harika! diye bağırdı.

Dorian ise, inliyerek,

— Şahane! dedi. Sonunda keyfimiz yerine geldi!

Lex, Maria'yı göstererek sordu,

— Daktiloyla yazmasını bilir mi?

Dorian, ilk kez belirgin bir gururla genç karısına bakarak,

— Hem de nasıl! dedi. Çabuk sevgilim, git getir şu yazı makineni! Bize yardımcı olabilirsin.

Maria, yarı şaşkın, yarı serseme dönmüş durumda, odasına gidip yazı makinesini getirdi. Her iki erkek, sabırsızlıkla bekliyordu.

Dorian, bir komutan edasıyle,

— Otur, dedi. Ve de yaz: Perde açılınca...

Bir saat sonra hizmetçi Johanna, çayı hazırlayıp hazırlıyamıyacağını sormak üzere, kapıdan başını uzattı.

Üçü birden aynı anda cevap verdiler:

— Bizim caya maya gereksinmemiz yok!

Not: Dorian Weiss ile Lex'in komedisi pek büyük başarı kazandı.

2 numaralı not Maria, bu evliliğinden ötürü herkesi kıskançlıktan çatlatacak denli mutlu oldu.

R. H. Hassberger'in kısa yaşam öyküsü:

1897 yılında doğdu. İlk mesleği tekstil tecimenliğidir. Bu uğraşısının yanısıra felsefe öğrenimi yaptı. 1934 yılında, Genf'te, edebiyat ajansı COSMO-PRESS'i kurdu. Boş zamanlarında, vakit buldukça, şiir ve kısa öyküler de yazmaktadır.

HASAN'ın MANDALARI

Bruno Corra

Sudan'da yaz tam dokuz ay sürer. Doğrusunu isterseniz, Kasr Abad köyünün berberi Hasan Hagar için yaz, en kârlı mevsimdir. Şubat sonunun ilk yakıcı sıcaklarında erkekler, sakaldan başka, saçlarını da traş ettirmeğe başlarlardı; bu, Hasan için iki misli kazanç demekti. İşe başladığının ikinci yılında hemen bir eşek, dört yıl sonra da bir çift manda satın alabildi. O gün bu gündür, herkes onu pek büyük bir saygıyla selâmlıyor, evlenecek yaşa gelmiş kızların anaları, mal canlısı bakışlarını Hasan'a çevirerek, onu nasıl kafese koyacaklarını düşünüyorlardı.

Derken, zavallı, çirkin Hasan, Kasr Abad'ın en güzel kızına vuruldu. Bu kız, şişman, hırçın ve pek kavgacı anasıyle tam evinin karşısında oturuyordu. Kanbur, şaşı Hasan yemek yemek üzere, dolu tabağını alıp evinin eşiğine oturur oturmaz, karşıki kapıda yaşlı kadın görünür ve kızının meziyetleri üstüne bir övgü şarkısı tuttururdu. Anasının yaptığı bu reklamın sonunda, olgun ve dolgun, boylu boslu kız dışarı çıkar ve onu hayran bırakmak için kırıta kırıta bir aşağı, bir yukarı gider gelirdi.

Bir gün, kızın anası ile yolda karşılaştı. Kocakarı, iki elini beline dayıyarak, çaçaron hâliyle;

— E, Hasan Hagar, dedi, eğer güzeller güzeli kızım Om'a karşılık iki mandanı istersem, fiyatın pek yüksek olduğunu ileri sürmeğe kalkmazsın

herhalde? Sana söz veriyorum, yatınca onu göstereceğim, ama üstelik bana eşeğini de vereceksin!

Fiyatın çok yüksek olmasına karşın, Hasan biraz sonra ateş alıp alev alev yanarsa hiç şaşmamalı; zira, mandaların her biri on iki Mısır lirası ettiği halde, Kasr Abad'ta güzel bir kadın için piyasa fiyatı on bir Mısır lirası tutuyordu. Ama aşkta pazarlık olmazdı. Bir sabah Hasan Hagar semiz iki mandasını yolun üzerine çekti ve bunlarla güzel Om, değiş tokuş edildi.

Hasan, yaşamından hoşnuttu. Şimdi daha az kanbur ve daha az şaşı görünüyordu. Her sabah, saç ve sakal traş etmek için, kahverengi meşin çantasını alıp ev ev dolaşır, öğleden sonra da eşeğine binip tıkır tıkır komşu köylere giderdi.

Ama, uğursuz bir ikindi vakti, en yakın köyün yarı yolunda, sabun almayı unuttuğu geldi aklına. Böylece geri döndü.

Evine yaklaşırken, bir erkek sesi işitir gibi oldu. Eşeğinden indi ve usulca kapıya sokuldu. Bir aralıktan, sedirin üzerinde boylu-boslu karısının yanıbaşında iri yarı, güçlü kuvvetli bir gövde daha bulunduğunu gördü. Ama, gözüne bir de, duvara dayanmış budaklı bir sopa ilişti. Sopayı hemen tanıdı Bu sopa, en varlıklı müşterilerinden, yaman bir güreşçi ve sığır canbazı Abdullah Kodb'undu. Hasan, başına gelecekleri şimdi görür gibi oluyordu; demek o, eve girmek yürekliliğini gösterebiliyordu ha! Hayalinde o zaman kalın sopa canlandı ve korkunç bir kasırga halinde, başı ve omuzları üzerinde raksetti. Bu nedenle, içindeki isyan da, yüreğinin en derin ve kuytu köşesine çekildi. Yavaş yavaş kapıdan uzaklaştı, eşeğine binip hemen sıvıştı.

Hasan her şeyden önce bir iş adamıydı. İşlerin de en civcivli mevsimi olduğundan, öcünü daha durgun zamanlara bıraktı. Ama, kendisini kemiren ve ezinç içinde bırakan kıskançlık ve kin, sonunda, kaynanasına vermek zorunda kaldığı iki mandaya karşı ateşli bir özlem duygusuna dönüştü. Çok bü-

yük fedakârlıklarla satın aldığı karısı, onu aldattığı yetmiyormuş gibi, alnının teriyle kazandığı bütün parasını önemsiz şeylere harcıyordu. Kasr Abad'tan hiçbir tüccar geçmezdi ki, Hasan'ın karısı, ondan, renkli boncuklardan yapılmış bir gerdanlık ya da renk renk işlemeli bir şal almamış olsun.

Yaz artık sona eriyordu. Bir gün, Hasan eşeğine bindi ve Hartum'a gitti. Karısına, kentten yeni bir ustura alacağını söylemişti. Oysa eski bir dostunu görmek niyetindeydi. Bu dostu, birkaç yıl kadar, Avrupalı bir doktorun yanında bulunmuştu. Şimdiyse, ondan öğrendikleriyle hasta yerlilere bakıyordu.

Hasan, eşeği ile Hartum'a iki günde gitti ve eşeksiz olarak Kasr Abad'a altı günde geldi. Boz eşeğini, «doktor» dostundan aldığı, ağzı sıkıca kapalı ve üzerine kuru kafa resmi yapıştırılmış bulunan küçük bir cam tüple değiş tokuş etmişti. Tüpün içinde hafif pembe renkte on iki hap vardı. Doktor, ona bunların nasıl kullanılacağı hakkında iyice bilgi vermişti. Nil kıyısındaki bütün köylerde olduğu gibi, köyün ortasında bir su fıçısı vardı. Herkesin kullandığı bu fıçı, her sabah nehir suyu ile doldurulurdu. Doktor, «Hapları bu suyun içine atıp eritirsin.» diyordu. Kuşkusuz ertesi gün, köyde oturan herkes bu sudan içecek ve korkunç sancılar içinde ölüp gidecek. Bunların arasında kesinlikle senin karın ve aşığı da bulunacaktır.»

Hasan, akşama doğru, üstü başı toz içinde ve ölü gibi yorgun bir halde eve dönünce karısına eşeğinin yolda öldüğünü anlattı. Bu durum, saygınlığının elde kalan son kırıntısını da silip süpürdü. Ama ona vız geliyordu. Zira, öcünü fazlasıyla alacaktı artık. Ara sıra, bir köyün dışındaki yollarda çölün kumuna oturuyor, cebinden cam tübü çıkarıp pembe renkli haplardan birini dilinin ucuyla fafifçe yalıyor, sonra da sırtüstü yatarak etkisini sabırsızlıkla bekliyordu. Çünkü Hartum'lu dostunun kendisini aldatmış olmasından korkmaktaydı. Bir

ara, karnında ağrılar duydu; öç almaya susamış bir halde, sevinçle bağırarak ayağa sıçradı; acı acı kahkahalarla, çevresini kuşatan sessizliği bozdu.

Kasr Abad halkının su ihtiyacını karşılayan «Zir» adındaki toprak fıçının üzerinde, sazdan sivri bir çatı vardı. Fıçıyı dolduran adam her sabah şarkı söyliyerek Nil kıyısına iner, kovanın yükü altında soluyarak küçük ve yavaş adımlarla Zir'e dönerdi.

Bir gece, Om horul horul uyurken, Hasan usulca evden çıktı ve topallıya topallıya nehre doğru koştu. Cam tüpteki on iki hapı sağ avucuna boşaltt ı ve doktorun öğütünü tam olarak yerine getirdiği kanısına iyice varıp, bunları tembel tembel akan Nil'in suyuna fırlattı. Sonra seke seke eve dönüp sedirde sessiz sessiz uyuyan karısının yanına uzandı.

Gün ağarır ağarmaz evinin eşiğine büzülüp oturdu. Nehre inerken su taşıyıcısının söylediği şarkıyı dinledi. Onun soluya soluya iki kez gidip gelerek kovasını Zir'e boşalttığını görünce kahverengi meşin çantasını alıp komşu köyün yolunu tuttu.

Kuşku uyandırmamak için, her zamanki gibi işine gitmeğe karar vermişti ama, köy halkının ölümünde hazır bulunmak gücünü kendinde göremediğinden, durmaksızın güneye gitti. Hayal kurma yetisi, Kasr Abad'ta olup biten korkunç sahneler çiziyordu. Sokakta, her kapı eşiğinin önünde sıra sıra cesetlerin yattığını görüyor acı acı bağırmaları, inlemeleri ve hırıltıları duyar gibi oluyordu. Bununla birlikte, Abdullah Kodb'un, ve kendisi için iki mandasını pek boş yere feda ettiği vefasız Om'unun çektiği acıları düşünerek adamakıllı keyifleniyordu.

Hasan kaçıyordu. Geride bıraktığı her mil onu geçmişinden ve cinayetinden giderek ayırmaktaydı. Yedi gün köy köy dolaştı. Sonunda içinden durmadan kervanlar geçen Fasher kentine geldi. Kentin içi, bir karınca yuvası gibi kaynaşıyordu. Hasan Hagar, kendine yeni bir yaşam kurmak için, burada

geçici bir dükkân açmağa karar verdi. Rahat bir çalışmayla dört ay geçti böylece. Bir gün, kuzeyden bir kervan geldi. Bu kervan, Fasher'e, yılda bir kez, Omdurman'daki panayır için belirli miktarda fildişi getirirdi. Devecilerin arkasında Kasr Abad'lı bir adam da bulunmaktaydı; tabii hemen, kaçak berberi tanıdı. Hasan yavaşça, Kasr Abad'lıların sağlık durumunu, karın ağrısına uğrayıp uğramamış olduklarını sorunca, deveci kahkahalar atarak dedi ki

— Karın ağrısına, azizim Hasan, üç hafta önce senin karın uğradı! Sana bir oğlan doğurdu. Karının sen ölmüşsündür diye başka bir adamla evlenmemesi için, çarçabuk Kasr Abad'a dön!

Hasan, güzel Om'unun, kendi üzerinde böyle kolayca işler karıştırmasına izin veremezdi doğrusu. Öfkesinden kudurarak meşin çantasını yakaladı ve soluğu, altıncı günün gecesinde Kasr Abad'ta aldı ve yumruğunu köye doğru salladı. Birinin kendisini görüp karısına haber vermemesi için bir hırsız gibi usulcacık evine sokuldu. Kolunun altında meşin çantasını sıkıca tutuyordu. Sağ elinde ise ağzı açık bir ustura vardı. Soğukkanlı bir şekilde düşünüyordu: «Boğazını keserken, saçlarından tutup başını geriye çekmek için sol elimin serbest bulunması gerek; çantayı eşiğin üzerine koymalıyım.»

Evden yalnız birkaç adım uzakta bulunuyordu. Handiyse, sıcak kanların, parmakları üzerinde dere gibi aktığını seziyor ve karısının birdenbire sönen acı çığlığını duyar gibi oluyordu.

Tam o sırada ayağı bir şeye takılmasın mı? Tepetaklak yuvarlandı Hasan; ustura ve çanta elinden fırladı; ansızın kendini, evinin arkasında geviş getiren tüylü iki mandanın arasında buldu!

Şaşkınlıktan donakalmıştı; bu ne demekti böyle? Sonunda durumu kavradı. Kendisi şu anda, yalnız Om'un kocası değildi; aynı zamanda, bir çift mandanın da sahibiydi. Açıkcası, Om'un anası ölmüş, böylelikle, her şeyden çok sevdiği hayvan-

lan yine evine dönmüştü. Ayağa kalktı, karanlıkta usturasını arayıp buldu, ağzını kapadı. Karısına karşı tiksinti duymuyordu artık! Bütün bu işler, ona yalnız bir «yaşlı» eşeğe mal olmuştu. Mandaların üzerine eğilerek onların semiz sırtını sıvazlayıp okşadı. Sonra da usturayı cebine sokup, içeri girdi sevinçle bağırarak :

— Uyan, Om, uyan! Kocan, Hasan'ın geldi!

Kadın, uyku sersemi, hömurdana homurdana yaktı gaz lâmbasını. Hasan, lâmbayı onun elinden aldı, karısının yanında yatan çocuğa mutlu bir eda ile okşayarak,

— Güzel bir yumurcak! Tıpkı da bana benziyor! dedi.

Carlo Manzoni

O akşam, Domingo Donez de Dentiz'in evinde, aşağı yukarı yirmi kişi toplanmıştı. «Aşağı yukarı» diyorum, çünkü konuklar bir yandan geliyorlar, bir yandan gidiyorlardı. Bu yüzden, sayıları durmadan değişiyordu. Bir bakıyorsunuz onsekiz, bir bakıyorsunuz yirmiüç, hattâ kırk kişiyi bulmuşlar. Donez de Dentiz'ler, pek konuksever bir aile idi. Evlerine dostlarını çağırınca, dostlarının dostları da o geceye gelsin isterlerdi. Bundan böyle, her an biri çıkagelir ve gülümsiyerek kendisini tanıtırdı. Gelen, kesinlikle, bir dostun dostu ya da bir dostun dostunun dostu idi.

Böylece, gelenlerin sayısı giderek artmaktaydı İçilen içkilerse, konuk sayısının iki, belki de üç kat olduğunu göstermekteydi. Ve her an biri gelip kendini tanıtıyordu.

— Kulunuz Esimio Bidodici.

— Pek memnun oldum.

— Kulunuz Ramirez Biancafalda.

— Bize kıvanç verdiniz. Bi'feye buyurmaz mısınız? Viski mi yoksa daha sert bir içki mi istersiniz?

— Teşekkür ederim, sadece bir maden suyu kokteyli diliyeceğim.

Adelaide Fastidio, gramofon çalıyor ve «Köfte Salonu»nda çiftler hiç durmadan dans ediyorlardı.

Kapının zili kaç kez çalınmıştı acaba? Otuz, belki de kırk kez. Kaç kez olduğunu kimse anımsamıyor. O akşam kaç kişi gelmişti ve kimlerdi bunlar? Hiç kimsenin bildiği yok. Yeni yeni insan-

lar, tanımadık yüzler. Geceyarısına doğru, büfedeki bol içki stoku bitmeye yüztuttu.

Şu beyaz saçlı, burulmuş bıyıklı yaşlı bayın adı neydi acaba? Hani şu kömür gibi siyah, ufak gözlü ve soluk yüzlü bay, canım?

Hiç kimsenin aklına gelmiyor. Ne zaman gelmişti? Kimse bilmiyor. Kimin dostuydu? Onu, Domingo Donez de Dentiz'in evine kim çağırmıştı?

Bütün sorular cevapsız kalıyor.

Bununla birlikte, herkes o'nu çok iyi anımsıyabilmektedir. Yüzünün biçimi, boyu bosu herkesin belleğinde açıkça yer etmiştir. İnsanı delip geçen bakışları hiç kimsenin gözünden kaçmış değildir.

Öteki konuklar gibi, o da içten ve neşeli idi. Ötekiler gibi içki içti. En sert içkilerden bile etkilenmiyordu. En acı biberle pişirilmiş taze bezelyeyi, gözleri yaşarmadan yedi. Tabii bu durum herkesin dikkatini çekti; birçokları, o'nun bu olağanüstü yeteneği üstüne birtakım alaylı nükteler savurmaktan geri kalmadılar. Hattâ birisi, o'nun, mayonez yer gibi, çakı ve jilet de yutabileceğini söylemekten kendini alamadı.

Biraz sonra, sayman Bassopiano, sosyete oyunlarına başladı. Kendisi, bu alanda uzmandı. Herkes, bu yeteneği dolayısiyle, onu, sosyete oyunları düzenlemesi için, toplantılarına çağırırdı. Sayman Bassopiano, konukları her zaman şaşkınlık içinde bırakırdı. Hiç kimsenin beceremiyeceği şeyler yapardı.

Domingo Donez de Dentiz, hünerlerinden birini gösterivermesi için saymana ricada bulundu. Bunun üzerine, herkes çılgınlar gibi alkışlamağa başladı. Sayman, her zaman yaptığı gibi, önce biraz nazlandı, ama sonunda, sürekli ısrarlara boyun eğmek zorunda kaldı.

Mendilinin içine bir madeni para koyarak, dört ucunu bir araya getirdi ve parayı yok etti. Sonra onu, Mathilde Fustagno'nun kulağında buldu.

Mathilde Fustagno :

— Bravo, dedi. Ama ben kulağımda daha çok

para bulunmasını isterdim. Yani, pek çok... Böyle bir tane değil.

Sayman Bassopiano,

— Ne yazık ki, dedi, aslında topu topu iki taneydi; birisi yok olmuştu, ötekini şimdi yeniden buldum. Bundan fazlasını yapamam.

Bu sırada, siyah gözlü, beyaz saçlı bay, Mathilde Fustagno'nun yanına yaklaşarak iki elini genç bayanın kulağının altına bir çanak gibi tuttu ve avuçlarına içine gerçek bir altın yağmuru yağdırttı.

Sonra,

— Buyrun, diyerek paraları uzattı ona. Memnun oldunuz mu artık?

Mathilde Fustagno, şaşkın şaşkın bakıyordu. Sayman Bassopiano'nun gözleri faltaşı gibi açılmıştı; bütün konuklar, kuşkulu bakışlarla adamı süzüyorlardı.

Siyah gözlü bay, gülümsiyerek reverans yaptı,

— Ufak bir hokkabazlık, dedi. Ufak ve önemsiz. Fazla bir özelliği yok.

Mathilde Fustagno, paraları çarçabuk el çantasına doldururken,

— Doğrusu, dedi, yeniden büyü yapıp onları geri almanızı hiç istemem.

Siyah gözlü adam,

— Hiç korkmayın, dedi, kimse dokunmayacak.

Sayman Bassopiano,

— Vallahi, dedi, üstünüze yok sizin. Yanınızda kendimi pek yeteneksiz görüyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse, size oranla ben acemi çaylaktan başka bir şey değilim. Hadi, ne olur, bize bir hüner daha gösteriniz!

Siyah gözlü adam, çekingen bir tavırla,

— Gerçekten, dedi, böyle bir şey yapmağa cesaret edemeyeceğim. Bana öyle geliyor ki, siz burada ün salmış bir kişisiniz. Herkes, benim değil, sizin orijinal bir şeyler yapmanızı bekler.

— Matmazel Fustagno'ya yaptığınız o pek görkemli numarayı ben hiç bir zaman başaramam.

Domingo Donez de Dentiz,

— Niçin bir kez denemiyorsunuz? diye sordu.

Sayman Bassopiano, omuzlarını silkti ve ellerini Mathilde Fustagno'nun kulağının altına bir çanak gibi tuttu. Fakat hiçbir şey dökülmedi.

Sayman Bassopiano, düş kırıklığına uğramış bir halde,

— Ben size söylemiştim! dedi.

Siyah gözlü adam,

— Yalnız, dedi, cesaretinizi yitirmeyin! Biraz iyi niyetle bu işi siz de başarabileceksiniz. Bir dakika bekleyin!

Cebinden, büyük beyaz bir mendil çıkardı, bununla Bassopiono'nun ellerini, Mathilde'nin de kulağını örttü.

O sırada, sayman, şaşkın şaşkın çevresine bakınmağa başladı; herkes, onun ellerinin bir şeylerle dolduğunu anlamakta gecikmedi. Siyah gözlü adam, birden mendili havaya kaldırdı; sayman, orada bulunanlara, altın dolu ellerini gösteriyordu heyecanla.

Mathilde Fustagno,

— Inanılmıyacak şey, diyerek el çantasına uzandı, size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum.

Sayman Bassopiano,

— Bana teşekkür etmeyin, dedi, bu işle benim hiçbir ilgim yok; aksine, ordaki bayın hüneri bu.

Başıyle siyah gözlü adamı gösteriyordu.

Siyah gözlü adam, gülümsiyerek,

— Daha bu bir şey değil, dedi, eğer sayın bayanlar ve baylar izin verirlerse, ufak bir hüner daha göstereceğim.

Herkes, sevinçle ellerini çırptı.

Gramofon susturuldu, öteki salondaki konuklar dansa ara verdiler.

Herkes, hızlı hızlı salona doğru koşuştu. Salonda kaç kişiydiler acaba? Belki kırk, belki de elli.

Sürekli bir kaynaşma vardı. Domingo Donez de

Dentiz'in dostlarının dostlarının dostları idi bunlar. Üstelik, içilen içkiler, konukların sayısının iki, belki de üç kat olduğunu göstermekteydi. Ama herkes, daha önce hiç görmemiş olmalarına karşın, siyah gözlü adamı iyice anımsamakta özellikle, yaptıklarını hiç unutamamaktaydılar.

Siyah gözlü adam, Domingo Donez de Dentiz'i bir masa örtüsünün arkasına sakladığı zaman, topluluğun coşkunluğu son sınırını bulmuştu. Adam, üçe dek saydıktan sonra, örtüyü hızla çekip yana savurdu.

Domingo Donez de Dentiz, en az yirmi yıl gençleşmişti. Artık o, şakakları ağarmış, sırtı hafifçe kamburlaşmış yaşlı bay değildi. Aksine parlak siyah saçlı, zarif bıyıklı, iri yarı, boylu boslu, genç bir adam oluvermişti birden. Tıpkı, şöminenin üstünde duran, otuz yaşlarındaki, Domingo Donez de Dentiz'in resmine benziyordu şimdi. Resimdeki gibi, av tüfeğini de omuzuna asmıştı; ayaklarının dibindeyse, henüz boş olan av çantası durmaktaydı.

Salon, handiyse alkıştan yıkıldı.

Yeniden gençleşen Domingo Donez de Dentiz, göğsünü çalımlı çalımlı kabarttı.

Bir yandan da, coşkuya kapılarak,

— İnanılacak şey değil! Aklım durdu, inanın! Görülmemiş bir sosyete oyunu! Ben gerçekten yeniden gençleştim, diye söyleniyordu.

Aynanın karşısına geçip kendini adamakıllı inceledi, saçlarına özenle dokundu, derin derin içini çekti,

— Kendimi, diyordu, tıpkı yirmi yıl önceki gibi hissediyorum. Oyununuz olağanüstü hoşuma gitti doğrusu.

Siyah gözlü adam, alçak gönüllü insanlara özgü bir gülümsemeyle bakıyordu orda duranlara.

— Önemsiz oyun bunlar, diyordu.

Konuklar, hiç seslerini çıkarmadan, ev sahibinin yüzüne dik dik bakıyorlardı.

O sırada, Domingo Donez de Dentiz'in gözü, elbisesine ilişti. Konuklardan özür dileyerek,

— Gidip üstümü değiştireyim. dedi. Konuklarımı av kıyafetiyle karşılamam yakışık almıyacak.

Elindeki silâhı bırakarak salondan çıktı. Herkes, merakla siyah gözlü adamın çevresine toplandı.

Bu işe bir türlü akıl erdiremiyen sayman Bassopiano :

— Bunu nasıl yaptınız? diye sordu, hünerinizi bana da öğretemez misiniz?

Siyah gözlü adam,

— Kolay değil, dedi.

Birisi,

— Elbet, dedi, bu işin bir hilesi, hurdası olmalı.

Bu sırada, Domingo Donez de Dentiz yeniden salona geldi, oldukça heyecanlıydı. Kolları smokininin yenleri içinde yok olmuştu, her iki eliyle sıkı sıkı pantolonunu tutuyordu.

Üzgün bir sesle,

— Smokin bana çok bol geldi, dedi. Baksanıza, üzerimden dökülüyor.

Siyah gözlü adam,

— Bir, iki, üç, diyerek, bir el hareketi yaptı, şimdi düzelecek.

Domingo Donez de Dentiz yeniden dışarı çıktı, biraz sonra da döndü. Akşam elbisesi, gövdesine kalıp gibi oturmuştu.

Siyah gözlü adam,

— Eğer, dedi, sayın bayanların ve bayların hoşuna gittiyse, devam edeyim.

Bunun üzerine, herkes yine onun çevresini sardı; öyle ki, adam elleriyle kendisine yer açmak zorunda kalmıştı. Derken, Esmeralda Adrianopolis de Guantis'e doğru baktı. Çevrede çok titiz huylu oluşu ile tanınmış, yaşlı, soylu bir kadındı bu. Atalarının arasında, bir krallık bakanı, bir kardinal ve iki Haçlı şövalyesi bulunduğunu söyliyerek övünürdü. Yaşlı kadın, koltuğunda baston yutmuş gibi

dimdik oturuyor, eğlencenin başından beri, herkesin coşkun davranışlarını inceliyor ve her zamanki kibirli tavrıyle durmadan başını sallıyordu. Bu haliyle, modern gençliğin tutum ve davranışını hiç hoş görmediğini göstermek istiyordu sanki. Yalnız, ara sıra ayağa kalkıp, büfeye gidiyordu. Konuklardan birisi, gizli gizli bir kadeh votka, bir kez de cinzano yuvarladığını görmüştü.

Siyah gözlü adam, masa örtüsünü havaya kaldırarak, yaşlı kadını bakışlardan sakladı.

Hızlı hızlı,

— Bir, iki, üç, diyerek, örtüyü kaldırdı.

Herkes, birden korkunç bir çığlık attı: Yaşlı kadın, ansızın yeniden gençleşmişti. Artık baston yutmuş gibi dimdik oturmuyor, aksine, koltuğunun yaslanacak yerinin üzerine çıkmış, birtakım denge hareketleri yapıyordu. Üzerinde, tülden, kısa bir bale eteklik vardı. Siyah çoraplar içindeki olağanüstü bacaklarını bu kısa tül eteklik örtmüyordu tabii. Sağ elinde, açılmış, ufak mavi bir şemsiye tutuyor, sol eliyle de dört bir yanına öpücükler yolluyordu.

Donna Esmeralda Adrianopolis de Guantis, atik bir davranışla, koltuğun yaslanacak yerinden aşağı atladı, şemsiyeyi kapattı ve çevresine bakınca yüzü kıpkırmızı oldu.

Otuz yıl gençleşmişti. Otuz yıl önce ne idiyse, yine o olmuştu: basit bir varyete dansözü.

Şaşkınlıktan dili dolaşarak dedi ki:

— Sevinmem mi gerek, utanmam mı bilemiyorum. Yeniden gençleştiğim için bir yandan seviniyorum, öte yandan... Görünüşüm... Baksanıza ne kılıktayım!

Sayman Bassopiano haykırarak,

— Vallahi, dedi, şaşılacak şey doğrusu! Ben böyle bir hüneri hiçbir zaman gösteremem!

Siyah gözlü adam, gülümsiyerek,

— Sözünü bile etmeğe değmez, dedi.

Herkes, onun nereden geldiğini, kimin nesi olduğunu ve adını daha bir soruşturmağa başlamış-

tı. Ama hiç kimsenin bir şey bildiği yoktu. Daha önce hiç kimse görmemişti onu. Eve ne zaman ve nasıl girmiş olduğunu bilen de yoktu. Yalnızca anımsıyorlardı siyah gözlü adamı.

Keyfi pek yerinde olan Domingo Donez de Dentiz, genç kadına kur yapıyordu. Donna Esmeralde ise, kırıtıp duruyordu. Koket bir tavırla, kürkünü omuzlarına atarak siyah çorapları içindeki güzel bacaklarını sergilemeye başladı.

Siyah gözlü adamın yüzündeki içten gülümseyiş, sabahın dördünde bile silinmedi. O eşsiz akşam dolayısıyle, pek mutlu ve hoşnut olan konuklar yavaş yavaş eve gitmeyi düşünmeğe başladılar.

Kimilerinin şişkin cüzdanları, kimilerinin de kapı önünde bekliyen otomobilleri oluvermişti kaşla göz arasında... Konuklar arasında yazlık bir eve kavuşan bile oldu. Siyah gözlü adam, hiç durmaksızın çalışmış olağanüstü sanatına hayran olan konukların bütün dileklerini hemen yerine getiriyermişti.

Sonunda,

— Artık yeter, dedi, bütün burda bulunanların isteklerini yerine getirdiğimi sanıyorum. Yoksa içinizden biri, daha bir şeyler istiyor mu acaba?

Sayman Bassopiano :

— Yalnızca bana ait bir petrol kuyusu, dedi.

Siyah gözlü adam, son kez olmak üzere, bunu da kabul etti. Saymanı pencereye doğru götürerek, ufku gösterdi. Çatıların arkasında, bir sondaj kulesinin ucu yükseliyordu. Kulenin üzerinde neon'la pırıl pırıl şunlar yazılıydı : BASSOPİANO PETROLÜ.

Siyah gözlü adam, elini uzatarak,

— Eh, dedi, artık sizlerden ruhlarınızı bana vermenizi dileyebilirim.

Herkes, şaşkınlıktan donakaldı.

Siyah gözlü adam,

— Evet, diye yineledi, ruhlarınızı istiyorum. Herkes, bir şey karşılığında iş yapar. Tabii ben de

öyle. Size, istediğiniz her şeyi sağladım. Şimdi karşılığının ödenmesi gerekiyor!

Konuklar, korkudan titriyerek,

— Ruhlarımızı mı? diye haykırdılar.

Siyah gözlü adam, çevresine bakındı. Kollarını öne uzatmış bekliyordu. Hiç kimse ne kıpırdadı, ne de bir söz söyleyebildi o an.

Siyah gözlü adam,

— Demek hiç kimse bana ruhunu vermek istemiyor, öyle mi? diye sordu. Peki öyleyse, yaptıklarımın hepsi de şakaydı.

Sağ eliyle bir hareket yaparak, hepsinin önünde eğildi, sonra da kapıya doğru yürüyüp yok oldu.

Sayman Bassopiano, kaygıyla pencereye koştu. Üzerinde «BASSOPİANO PETROLÜ» yazılı sondaj kulesi yok olmuştu. Mathilde Fustagno ise hemen çantasını yokladı, boştu. Villalar ve otomobiller birden kaybolmuşlardı.

Konuklar, pek üzgün ve düş kırıklığına uğramış bir halde, evlerinin yolunu tuttular. Domingo Donez de Dentiz, kapıya kadar uğurladı onları. Kendisi yine yaşlanmıştı. Sakakları yine eskisi gibi ağarmış, sırtı da kamburlaşmıştı. Dar akşam elbisesinin içinde kendini pek rahatsız hissediyordu. Gömleğinin yakası boğazını adamakıllı sıkmaktaydı. Donna Adrianopolis de Guantis, koltuğunda yine baston yutmuş gibi dimdik oturuyordu. Otuz yıl önce giydiği kısa eteklik hâlâ üzerinde idi. Sıska bacakları da hâlâ siyah çoraplar içindeydi.

Utancından yüzü kıpkırmızı olmuştu. Son konuk, salondan çıkıp gidinceye dek bekledi.

Sonra, ufak mavi şemsiyeyi öfkeyle yere çarparak paramparça etti. Bir yandan da :

— Gülünç sosyete düşleri bunlar, diye söyleniyordu.

Carlo Manzoni'nin kısa yaşam öyküsü:

İtalya'nın çağdaş mizah yazarlarından. 1909 yılında Milâno'da doğdu. Tıp öğreniminden sonra, üniversitelerin akşam kurslarında mimarlık ve teknik ressamlık öğrenimi yaptı.

Yazıncılığa 1936'da, gazete ve dergilere mizah ve yergi konularını içeren yazılarla başladı. Daha sonra tiyatro ve televizyon oyunları yazdı. Kısa sürede ilgi topladı. Başlangıçta, yadırganan hikâyeleri eleştirilere uğradı.

Milâno'da çıkan haftalık dergilerden birinin yazı işleri yönetmeni ve ressamı; çoğu hikâyelerinin resimlerini kendisi çizdi.

Yüzlerce mizah hikâyesinden başka polisiye mizah türünde birçok roman da yazdı. Onu asıl üne kavuşturan mizah hikâyeleridir.

KURBAN

Fernando Benitez

Şimdi kışla olarak kullanılan ve sık kayın ağaçlarının arasında hemen hemen yitmiş bir durumda bulunan yıkkın bir konağın çevresinde kuşlar ötüşüyorlardı. Flüt sesine benziyen sevimli cıvıltıları havaya yükseliyor, sonbaharın uyuşuk bir öğlen sonunda, kımıldamadan duran dalların yapraklarını titretiyordu. İçerde, ara sıra, bir borunun falsolu sesleri yansıyor, o zaman kuşlar şakımalarını kesiyor ve binlercesi birden, tıpkı bir arı oğulu gibi gökyüzüne yükselerek yelpaze biçiminde açılıyorlardı. Ancak, borunun gürültüsü bitince yeniden ağaçların üzerine dönüyorlardı. Kapının önünde dimdik nöbet tutan iki asker vardı. Sonbahar, sarı yapraklarla yolu örtmüştü. Küçük taşköprünün altında birkaç kadın, dar bir nehir yatağının yosunlu suyunda çamaşırlarını yıkıyorlardı. Bakımsız kışlanın avlusundan içeriye keskin bir fışkı kokusu yayılıyordu.

Çözük kemerle koridora çıkan Albay, öfkeli bir sesle,

— Yüzbaşı Ramirez! Yüzbaşı Ramirez!... diye bağırdı.

Yüzbaşı, avlunun köşesinden koşar adım geldi. Parlaklığını yitirmiş çizmelerinin topuklarını birbirine vurarak selâm verdi. Göğsünü aşırı bir biçimde şişirerek,

— Buyrunuz, albayım! dedi.

— Uzun süreden beri hangi cehennemin dibinde pinekliyorsunuz? Buyruğumu unuttunuz mu?

— Hayır albayım, unutmadım ama...

— Görevin aması maması yoktur! Anlaşıldı mı! Saat beşte, bir müfrezeyle idam hükmünü yerine getirmeğe gidecektiniz; oysa şimdi saat beşi on geçiyor...

Yüzbaşı,

— Albayım, diye korkuyla kekeledi, "müfrezeyi henüz hazırlıyordum; ilkin askerleri uyandırmam gerekti.

Biraz önce alışık olduğu öğle uykusundan kalkan albay, keyifsiz keyifsiz cevap verdi,

— Bir daha böyle savsaklık istemem. Ben bir buyrukta bulundum mu, harfi harfine yerine getirilmelidir. Hadi artık, bir dakika bile yitirmeden idam hükmünü yerine getirin.

Albay, odasına girip gözden yok oldu. Ramirez de yavaş yavaş uzaklaşırken, kendi kendine şöyle söyleniyordu "Yaşlı maskara! Boyuna somurtup durur! Astlarının yüzüne zehir saçar ama, generalin karşısında kedi gibi büzülür; ama günün birinde ben..."

Avlunun bir köşesinde kendisini uykulu gözlerle bekleyen küçük asker gruplarının işiteceği bir noktaya geldiği zaman, var gücüyle bağırdı :

— Sizin yüzünüzden albay beni haşladı. 'Hükümlüyü getirin, sonra da yola koyulun! İstikamet gömütlük!'

Samanlık kapısı gıcırdıyarak ağır ağır açıldı. Karanlık fonda, hükümlünün hayali belirdi. Ceketi açık duruyordu. Umursamazlıktan değil de, bütün düğmelerinin noksan oluşundan ileri geliyordu bu. Yıpranmış üniforması lekelerle kaplıydı. Günlerce traş olmamıştı adam. Güzel fakat taranmamış saçlarında saman sapları takılıydı. Kızarmış gözlerinden, son saatini bekliyen bir tutuklunun çektiği acı açıkça görülmekteydi. Sigarasının dumanını bütün gücüyle içine çekti. Titriyen elleri dışında, ölüme hüküm giymiş bir kimsenin tedirginliğini belli edecek bir durumu yoktu. Yüzbaşı Ramirez, hü-

kümlünün başını uçuracakmış gibi ansızın çekti kılıcını. Sonra havada sağa sola sallıyarak yola çıkma komutunu verdi. Ağır ayakkabılar, tam bir düzen içinde avlunun taşlarına çarptı; adımların patırdısı köprünün üzerinde son kez duyuldu ve sonra yolun ince kumunda sönüp yok oldu. Henüz pek uzaklaşmamışlardı ki, hükümlü, kendisine bir sigara verilmesi dileğinde bulundu. Yüzbaşı kılıcını indirip ceplerini yokladı. Çıkardı, paketi yürümesini sürdürerek uzattı ona. Hükümlü, iki eliyle alevi koruyarak, bir sigara yaktı. Birdenbire, tok bir sesle,

— Affedersiniz, dedi. siz Ramirez değil misiniz? Bir zamanlar öğrencilerin yoklamasını yaparken öğretmenlerin söyledikleri gibi, Luis Ramirez mi yoksa Ramirez Luis mi?

Yüzbaşı, kısaca,

— Evet, ben Luis Ramirez'im, diye karşılık verdi. Kendine güvenini gösteren bir tonla, "Yüzbaşı Ramirez" diye de pekiştirdi.

— Beni artık anımsamıyor musunuz?

— Hayır, sizi anımsamıyorum.

— Ama ben Pablo Trejo'yum. Bir zamanlar lisedeki sınıf arkadaşınız...

Ramirez, umursamaz bir eda ile başını salladı. Hükümlünün kişiliğinde eski bir arkadaşı tanımağa çalışmanın, onca, hiç de yeri ve zamanı değildi.

Ama hükümlü, kaygusuzca konuşmasını sürdürerek,

— Ananızı tanırdım, Yüzbaşı Ramirez, dedi, adı İzabel'di. Günlerini, bizim çocukça oyunlarımızı izleyerek verandada geçirirdi. Sarı saçları, mavi gözleri vardı. Solgun derisi, görkemli evinin mermer merdivenleri gibi, ince ince damarlı idi. Bunu da anımsamıyor musunuz?

Artık olanlar olmuştu! Ramirez'in gözlerinin önünde anasının solgun yüzü belirdi. Evet, tekdüzen yaşamı günün birinde ansızın son buluncaya dek, hep tekbaşına verandada oturmuştu.

Pablo, sözlerini sürdürüyordu :

— Ananız benimle çene çalmağa bayılırdı. Çoğu zaman, kendine özgü o kibar tavırla, "Oğlum,

derdi, sende iyi bir kafa var; belki bir gün ünlü bir adam olacaksın." Bir keresinde de, ağaçtan düşüp adamakıllı kan yitirdiğim zaman, senin gömleklerinden birini ince şeritlere ayırıp yaramı sardı.

İnandırıcı bir kanıt ileri sürebildiği için, büyük bir memnunlukla ekledi,

— Şuraya bakın!

Ceketinin kolunu sıvadı. Sık ve siyah kılların arasında kırmızı bir yara izi görülmekteydi. Yüzbaşı Ramirez'in artık başka bir anıya ve tanığa gereksinmesi yoktu. Büyük yeşil bahçesiyle okul binası gözlerinin önündeydi şimdi. İşte zil çaldı; çocuklar avluda boy sırasına göre diziliyorlar. Biraz sonra, ıslak ve loş sınıf, kendine özgü kokusuyla onları kabul edecek. Öğretmenin elle kıvrılmış saçları, burulmuş bıyıkları çok komik... Ama bu gülünç tablo birdenbire, okulun en çok sevilen öğrencisini kulağından yakalayıp avluya sürükleyen geniş omuzlu bir adam tarafından bozuluyor. Herkes meraktan çatlıyor ama haber çabuk yayılıyor: Adam, pek acımasız bir insan olan Aurrecochea Baba imiş. O kentin yerlisi olan ufak tefek müdür, öğrencilere dönüyor ve büyük bir çalımla şu açıklamayı yapıyor: "Bay Aurrecochea, çok haklı olarak, oğlunu herkesin içinde cezalandırmak istiyor. Yaramaz, yine okulu üç hafta asmış... Tam üç hafta! Bu pek haklı ceza, aynı şeyi yapmağa yelteneceklere ders olsun."

Katı yürekli adam, enli meşin kemerini çözüyor ve havada şaklatıyor. Onda, bir cellâdın kaba suratı var... Sonra kemer, gözünün yaşına bile bakmaksızın oğlunun sıvanmış sırtında şaklıyor. Çocuğun sesi bütün avluyu çınlatıyor: "Bu yaptığınıza düpedüz bayağılık derler. Ben böyle şeylere dayanamam. Siz kaba bir adamsınız!"

Çocuk sımsıkı sarılıyor babasının kollarına. Kolunu kurtarmak için boş yere uğraşıyor bay Aurrecochea. Müdür ve öğretmenler, zor durumda olan babayı kurtarmaya koşuyorlar. Pablo'yu omuzlarından geriye doğru çekip ayırıyorlar. Yaşlı Aurrecochea, utancından kıpkırmızı kesiliyor. Ama Pablo,

terbiye sahnesini böyle umulmadık bir sonuca ulaştırdığı için, öfkeli müdür tarafından okuldan kovuluyor. Evet, Pablo Trejo böyleydi! O, Ramirez'den daha iyiydi; hattâ hepsinden daha iyi, daha yürekli!.. Üzerinden kanlı serüvenlerle dolu yıllar geçen bu eski anılar şimdi Ramirez'in yüreğinde yeniden uyanıyordu. Pablo'nun çocukluğu, o zamanlar, yolun ortasına düşmüş bir çiçeğe benziyordu. İnsanlar ve hayvanlar onu durmadan çiğniyerek, yolun tozunun derinliklerine batırmışlardı. Ama şimdi, onu, bir tek kılına bile zarar gelmemiş durumda buldu. Elini uzatıp yerden kaldırdı. Yine eskisi gibi, gözlerinin önünde pırıl pırıl parlıyor, taze kokusu, unutulmaz serüvenleri ve tabloları Ramirez'in kafasında yeniden canlandırıyordu. İşte, doğduğu yerin ardındaki tepeye çakılı gibi görünen mezarlık... Her yan mermer lâhitler ve yeşil servilerle doluydu. Eskiden, burada, Pablo ile tatillerini geçirirdi. Her ikisi de, ilk taş yontma dersini burada almış ve bağımsız çalışmanın o özgür sevincini burada duymuştu. Yaptıkları iş, hiç de güç ve cansıkıcı değildi; çünkü, taş bloklar, şimdi atelye olarak kullanılan unutulmuş gömütlerin gölgesinde dururdu. Yazıtlar büyük bir özenle yazılırdı. Taşçı kalemi bütün gün çabayla çıtırdardı. Beyaz tozun arasında harfler pürüzsüz kenarlarıyle göze çarparlardı. Akşama, şişman, iyi yürekli, buram buram sarmısak kokan ustaları gelir, taşları birer birer gözden geçirir, sonra sevinçle başını sallıyarak, "İyi işlemişsiniz, işte size iki peso, doğrusu hak ettiniz." derdi. Ramirez, paraya hep hırsla elini uzatır, daha yoksul olan Pablo ise hiçbir şey alamazdı. Gözleri parlıyarak, ışık dolu kırları seyre dalar ve beyaz yol şeritleriyle ayrılmış, ışıl ışıl parlıyan yeşil çimenlere, kara ökaliptüs ormanına, kayın ağaçları ve salkım söğütler bulunan nehir kıyısına hayran olur ve uzaktaki dağların dört bir yana yayılan içli türküsünü dinlerdi. O zamanlar her iki gencin yüreğinde, heykel yapımcısı olmak için ateşli bir arzu gelişmekteydi. Bazan Pablo, eve gitme-

den önce arkadaşına: «Haydi, derdi, ona gidelim, o bizi bekliyor."

"O" dedikleri bir melekti. Bir gömütlüğün kilisesi önünde sanki nöbet tutan ve kökeni İtalya olan mermer bir melek. Kolları göğsünün üzerinde kavuşmuştu; ince parmaklı elleri, geniş bir giysinin kıvrımlarını tutuyordu. Başı, çevreyi dinliyormuş gibi öne doğru eğik, gözleri kapalı idi. Yarı açık dudakları, yüzündeki o temiz ve sevecen anlatımı bir kat daha güçlendiriyordu. O zaman Pablo coşarak, "Bir gün ben, daha güzel bir melek yaratacağım!" diye bağırmıştı.

Ramirez, düşüncelerinden sıyrılıp yeniden bulundukları ana döndü. Aradan geçen yıllar, arkadaşını ne kadar da değiştirmişti. Derin kırışıklıklar, ağzına acı bir anlam veriyordu. Yalnız, gür kaşlarının altındaki kara gözlerinde, vaktiyle; "Bir gün ben daha güzel bir melek yaratacağım!" diye bağırdığı zamanki ateş vardı. Dalgalı saçları da aynen kalmıştı. Ya Ramirez, o da değişmemiş miydi? Kimi zaman kırlarda, kimi zaman kentte bulunmuş, kimi zaman ata binmiş, kimi zaman da trenle yolculuk etmişti. Yersiz yurtsuz, her an ölümle göz göze gelerek, bir yerden öbür yere sürülmüştü. Ah, bu kararsız askerlik yaşamı!. Bütün yürekleri; onun ve eskiden tarlalarını gönül rahatlığı içinde ekip biçen askerlerinin yüreklerini böylesine katılaştıracak mıydı? Hepsinin iyi bir çocukluk çağı olmuştu ama, savaş, bunu anımsamağa artık izin vermiyordu.

Ramirez, çizgilerinde kesin bir karar okunan yüzünü birdenbire kaldırarak,

— Seni hiç bir zaman unutmadım, Pablo! dedi. Hiç bir zaman!

Askerler, hükümlüyü gözaltında tutmanın gereksiz olduğunu anlıyarak geri kaldılar. Ramirez ilk kez arkadaşıyle yalnız kalınca,

— Ben, dedi, senin idam hükmünü yerine getiremem. Senin bir gün ünlü bir heykel yapımcısı olacağını anlatırken, belki de anamın hakkı vardı.

Pablo, "belki" diye fısıldadı, sanki ansızın parlıyan bir ışıktan korkmuş gibi, gözlerini kırpıştırdı. Ama sonra kaygıyla sordu :

— Bu işin içinden nasıl çıkacaksın? Beni öldürmeni buyurdular; şu halde ölmeliyim.

Ramirez, soğuk bir sesle,

— Yaşamak istiyor musun? Yaşamı seviyor musun? diye sordu.

— Bütün ruhumla seviyorum! İyi bir karım, neşeli çocuklarım var; mesleğime de tutkunum.

— Peki, öyleyse git! Hem de çabuk!

— Ama kendini nasıl temize çıkarabileceksin!

— Bu işi sen bana bırak! Bilirsin ki, yaşam bir talih oyunudur. Bugün senin için, yarın benim için! Bu oyundaki rolün henüz bitmiş sayılmaz!

— Sana nasıl teşekkür edeyim?

— Hiç bir şey söyleme... Paran var mı?

— Hayır, hepsini elimden aldılar!

— Öyleyse bunu al.

Ramirez, cebinden şişkin bir tomar banknot çıkardı.

— Bu çok!

— Hayır, belki de yalnız bir günlük, çok çok bir hafta değeri var. Ondan sonra önemsiz kâğıt parçaları olacaklar. Haydi git artık, tam zamanıdır, git ve kendini kurtar!

İki arkadaş sessizce kucaklaştılar. Sonra tarlalara doğru hızlı hızlı yürüdü Pablo. Birkaç kez geriye dönüp el salladı. Şimdi bir düşman kovalıyormuş gibi, bütün hızı ile koşuyordu artık. Az sonra karanlık ağaçların arasında gözden kayboldu.

Bu sırada Ramirez, askerlerine şunları söylüyordu :

— Çocuklar, bu adam, yıllar önce benim en iyi arkadaşımdı. Onu öldüremezdim tabii. Ama biliyorsunuz ki, yarın sabah, albay, idam hükmünün yerine getirildiğine emin olmak için gömütlüğe gelecek... Önünde ölü bir insan bulması gerek... Size güvenebilir miyim? Susabilir misiniz?

Asık suratlı bir asker, hepsinin yerine karşılıkta bulunmağa karar verip,

— Bize tamamen güvenebilirsiniz, yüzbaşım, dedi, siz bize karşı hep arkadaşça davrandınız. Hepimiz, hep birlikte birçok güçlüklere uğradık, ama sonu her zaman iyi bitti. Siz emir verin, biz yerine getireceğiz.

Yüzbaşı, şu karşılıkta bulundu :

— Sorun aslında basit; Pablo'nun yerine birisinin ölmesi gerekiyor! Onun yerine geçecek bir kimse, bir k u r b a n aramalıyız!

Müfreze, hep birden cevap verdi

— Bu hiç de güç değil, yüzbaşım!

Şimdi, gömütlüğe oldukça yakın bulunuyorlardı. Sararmış bodur çimenler yeri örtüyor, artık çoktan unutulmuş gömütleri iyice saklıyorlardı. Yaşlı kayın ve ökaliptüs ağaçları, görkemli bir görünüşe sahiptiler. Güneşin altın ışıkları yapraklar arasında oynaşırken, çimenleri yer yer parlak ışık lekeleriyle donatıyordu. Yavaş yavaş bu sessizlik ülkesine akşamın alaca karanlığı çökmekteydi. Dağlar, insanda rahatlık verici bir etki yapıyorlardı. Yeşil çayırlardan havaya doğru, tıpkı arı sürüleri gibi, göğü dolduran hafif ve ince duman şeritleri yükseliyordu. Tek yaprak kımıldamıyordu. Gömütlüğün yanından geçen yolun kenarında yedi adam, ateşli gözlerle k u r b a n bekliyorlar, bakışlarıyla kuşkulu geleceği delip geçmeğe çalışıyorlardı. Üzerinde bir kertenkele bulunan kuru bir dalın düşüşü onları heyecandan titretti. O sırada, yol boyunca bir oğlan çocuğu geliyordu. Kendisine ağaçlardan bir değnek kesmiş, bununla ayaklarının önüsıra yere vuruyordu.

Askerler kendi kendilerine,

— Şöyle fırça sakallı, korkunç bakışlı ve üstü paçavralarla örtülü bir serseri, ya da bütün yolların dirlik düzenliğini bozan bir haydut gelse, kendisini burada ne kadar da onurlu bir ölüm bekliyor, diye söyleniyorlardı.

Ama ne bir serseri, ne de bir haydut, aksine, eşeğinin ardı sıra düşünceli düşünceli yürüyen bir

kızılderili çıkageldi. Askerleri görünce, saygıyla eski şapkasını çıkardı. İnsana güven veren bir sesle,

— İyi akşamlar, beyler, diyerek hepsini selamladı.

Askerler Ramirez'e :

— İşini bitirelim mi, yüzbaşım? diye sordular.

Yüzbaşı, yutkunup duruyordu. Boğazındaki bütün hava çekilmişti :

— Hayır, diye fısıldadı, azıcık daha bekleyin; bu kızılderili adam, teninin rengiyle bizi ele verebilir!

Zaman, yavaş yavaş ilerliyordu. Akşam havası kanla doyurulmuş gibiydi. Toprak, ağaçlar, çimenler ve bulutlar da kırmızıydı. Hem de korkunç! Ama karanlık bastırmadan birisinin ölmesi gerekti. Keskin ışık, askerlerin gözlerine sanki bir peçe örtüyor ve bütün güzel düşünceleri kovuyordu. Burada ansızın bir boşluk açılmıştı. Bu boşluğun ölümle doldurulması gerekiyordu.

Ramirez, albayının bıyığını ve gerilmiş ağzını düşlüyor, öfkesinden kudurduğunu işitir gibi oluyordu. Evet, artık bugün, bir kişinin ölmesi gerekti. Ama bu kim olacaktı?

Yeniden sesler işitildi. Birtakım köylüler hasattan dönüyorlardı; ama sayıca askerlerden çoktular, bu durumda onlara saldırılamazdı. Geniş bir kavis halinde geçip gittiler. Şarkıları dağılıncaya değin, uzun süre işitildi.

Şimdi yeni bir gürültü duyuluyordu. Yavaş yavaş yaklaşan bir arabaydı bu. Tekerleklerin gıcırtısı, atların ayaklarının düzenli vuruşları iyice ayırt edilebiliyordu. Herkes, kendi kendine, "Acaba, arabanın içinde oturan kim? Bir albay mı? Zengin bir çiftlik sahibi mi? Yoksa bütün bir aile mi?" diye soruyordu. Ramirez'in yüreği, göğsünün içinde o denli güçlü çarpıyordu ki, vuruşunu askerlerin açıkça duyacağını sanıyordu... O sırada, yolun dönemeç yerinde, çift atlı bir araba göründü. Arabacı kaygısız yerinde oturuyor, vakit geçirmek için kamçısını şaklatıyordu. Araba boştu. Oturacak yerler ve üstlerini örten düz deri seçilebiliyordu.

Ramirez, haykırdı :

— Yakalayın onu, aradığımız adam işte bu!

Askerler, silahlarıyle yolun ortasına dikilip bağırdılar :

— Dur! Olduğun yerde kal, yoksa vururuz!

Büyük şapkası altında yüzü güçlükle görülebilen arabacı, dizginleri çekti. Atlar, tam gömütlüğün kapısı önünde durdular.

Arabacı büyük bir soğukkanlılıkla sordu :

— Kente mi gitmek istiyordunuz? Binin arabaya, atlar yorgun değil!

— Biz binmek istemiyoruz. İn aşağı!

Arabacı,

— Pekiy, dedi, nasıl isterseniz öyle olsun.

Sonra, kamçısını, oturduğu yerin yanına özenle soktu ve yere atladı. Hiç çekinmeden kapıdan içeri girdi :

— Gerçekten benden ne istiyorsunuz? Paraya filan mı ihtiyacınız var? Üzerimde ne varsa hepsini vereyim.

Askerlerden biri,

— Bizim ihtiyacımız başka, dedi... Gel, korkma.

Arabacı gene sakin, yanıtladı:

— Benim hiçbir şeyden korkum yok; hattâ sizlerden de!

Adımların gürültüsünü hafifleten çayıra doğru yürüyüp yüksek bir duvarın önünde durdular. Arabacı, gömütlüğün bu ıslak ve kuytu köşesinde de, kendine güvenini ve soğukkanlılığını yitirmedi. Temiz yürekli biriydi. Askerlerin, kendisiyle budalaca bir şakaya giriştiklerini, bir idam taklidinde bulunduklarını sanmaktaydı. Hem buna ne anlam verilebilirdi ki? O da onlara uyarak, oyunbozanlık etmeksizin sonuna dek boyun eğdi. Sırtını duvara kendisi dayadı, şapkasını çıkardı ve askerleri kışkırtırcasına güldü.

Ramirez,

— Dikkat! diye komut verdi.

Askerler silâhlarını doğrulttular. Bunu iki kısa ve keskin sözcük izledi :

— Dikkat! Ateş!

Arabacı o anda işin ciddiyetini kavrayabildi. Sınırsız bir korku sardı içini. Yardım çağırmak, kaçmak istedi. Oysa altı silahın gümbürtüsü boğuverdi haykırışını. Elleriyle havada çaresiz hareketler yaptı. Sonra ağzını açtı ve olduğu yere yığıldı. Ramirez yaklaştı, silahını yerde kımıldamadan yatan adamın şakağına çevirdi; acısına son verecek bir mermi daha gönderdi.

Silâh seslerinden ürken atlar kudurmuşcasına koşmağa başladılar. Askerler sessizce gömütlükten çıktıkları zaman, devrilmiş arabayla karşılaştılar. Atlar ise çoktan gecenin karanlıklarında kaybolmuşlardı.

İKAROS

Jaroslaw İwaszkiewicz

Brueghel'in bir tablosu, «İkaros» adını taşır* Tabloyu inceleyecek olursak, dik deniz kıyısındaki tarlasını süren bir çiftçi, sürüsünü gönül ra·atlığı içinde otlatan bir çoban, oltalarını çeken balıkçı görürüz. Uzaklardaysa, sessizlikler içine ·ülü bir kent. Denizin üzerinde pupa yelken ı bir gemi; güvertesinde çene çalan tüccarlar. ·celimeyle, tabloda, çalışan insanların günlük ;ıları, çabaları ve sıkıntılarıyla yaşamı görmekz. Peki ama, İkaros nerede? Güneşe doğru ;maya deneyen İkaros nerede acaba? Tabloyu damakıllı inceleyince, bir köşede, denizin kabarı dalgaları arasında iki bacak; havada da ka·lardan kopan birkaç tüy ilişir gözümüze. İkaun düşüşü üzerinden kısa bir an geçtiği anlaaktadır.

Efsaneye göre, kendisine kanatlar takmış olan ur delikanlı, o denli yükseğe uçmuş ki, sonunda ıeşe yaklaşmış. Güneş ışınları, kanat tüylerini rbirine yapıştıran balmumunu eritmiş. Delikanlı .a tepetaklak aşağı düşmüş... Kötü bir alınyazı-

---

(*) **İkaros** : Yunan efsanesinde, en eski yunan bulu·u ve sanatçısı olarak adı geçen Daedalus'un oğıdur.

sı... Ama işin asıl acı yanı şu ki, onun denize düşüp boğuluşunu, tablodaki insanlardan hiçbiri farketmemiştir. Ne tarlasını süren çiftçi, ne engin ufuklara doğru yelken açıp giden tüccar, ne de bulutlara gözlerini dikip alık alık bakan çoban... Yalnız bir tek ozan ya da sadece bir ressam, bu ölüşü görmüş ve gelecek kuşaklara ulaştırmıştır.

İkaros, gerçekten yaşanmış bir olayı düşündüğüm zamanlar, hep gözlerimin önünde canlanır. Bu olay, ya 1942 ya da 1943 yılı haziran ayında geçti. Varşova'da güzel bir yaz akşamıydı. Pembe bir ışık, yıkık kent surları üzerinde alacalı, pırıl pırıl yansımalar yapıyordu. Sokağa çıkma yasağının başladığı saatten önce evlerine gitmek, tramvaya yetişmek için acele edenlerin oluşturduğu insan seli, üniformalı kişileri sivillerin arasında gizliyordu. Varşova'nın canlanmış ve haziran havasıyle güzelleşmiş caddelerine bakınca, insanın bir an için, kentin işgal kuvvetlerinden kurtulmuş olduğuna inanası geliyordu. Bir an için...

Trebacka Caddesiyle, Varşova'nın merkezinden uzak olmamasına karşın, «Krakav varoşu» adı verilen caddenin birbirini kestiği köşede, yani bu köşedeki tramvay durağında duruyordum. Kırmızı gövdeli tramvaylar, çan çalarak, «Krakav varoşu»nda birbirinin arkasında dizilip birikiyorlardı. İnsanlar, sürüler halinde, birbirini itip kakarak tramvaya binmeye çalışıyor, basamaklarda iyice ezilip büzüldükten sonra içeri girmeyi başarıyorlardı. Giremiyenlerse, üzüm salkımları gibi asılı kalıyorlardı. Ara sıra, Almanları taşıyan, kırmızı bir minübüs hızla önümüzden geçip gidiyordu. Daha tenha bir tramvaya binmek için, oldukça uzun bir süre beklemem gerekti. En sonunda böyle bir tanesi geldi; ama bilmem neden, artık canım hiç binmek istemiyordu. Benim varlığıma kayıtsız kalan çevremdeki kalabalığın hali hoşuma gitmeğe başlamıştı. Mickiewicz, mermer kaidesi üzerinde, bütün heybetiyle karşımda ayakta duruyor, anıtın dört bir yanında çiçekler açmış, mis gibi kokuları havayı kucaklıyordu. Otomobiller büyük bir gürültüyle Karmelitler kilise-

sinin önünden dönüyorlar, gazeteci çocuklar avaz avaz gazetelerini satıyorlar, sigara ya da çörek satıcıları, lüks mağazaların önünde karıncalar gibi kaynaşıyorlar, jaluziler gürültüyle indiriliyor, depoların kapı ve pencereleri demir parmaklıklarla sıkı sıkı kapatılıyordu. Parklardaki bütün kanapeler yaşlılar ve gençlerle tıklım tıklım dolmuş, oturacak bir tek yer kalmamıştı. Ağaçların ince dallarına, tıpkı kanapelerdeki insanlar gibi sıkışık bir biçimde yerleşmiş olan serçeler, cıvıl cıvıl ötüyorlardı... Artık bunların hepsi, yavaş yavaş yaz akşamının mavi karanlığına gömülüyordu. Birdenbire Varşova'nın yürek atışını duyar gibi oldum. Buradaki insanlarla biraz daha birarada olmak, kentin bu yaz akşamını onlarla birlikte yaşamak için, ister istemez, oyalandım.

Birdenbire, hareket halindeki bir tramvayın kırmızı gövdesi arkasından ansızın ortaya çıkan küçük bir delikanlı dikkatimi çekti. Yüzü tramvay, arkasıysa otobüs yoluna dönük olarak, yayaların sığındıkları ufak orta kaldırıma çıkıp durdu. Gri karanlıklar içinden gelirken elinde tuttuğu kitaptan gözlerini ayırmadı. Aşağı yukarı on beş, çok çok on altı yaşlarındaydı. Okurken zaman zaman başını sallıyor, bu sırada alnına düşen saman sarısı saçlarını eliyle yana doğru itiyordu.

Ceketinin yan cebinde bir kitap daha vardı. Kitapları bir arkadaşından almış ya da kiralamış olabilirdi. Gizli bir kitabevinden satın almıştı belki de. Eve gitmeyi beklemeden, daha yol üstünde, içindekileri hemen öğrenmek istiyordu anlaşılan. Ne kitabı olduğunu bilemediğim için bayağı canım sıkıldı. Uzaktan, bir ders kitabını andırıyordu, ama bir ders kitabı bu yaşlardaki bir delikanlıda bu denli ilgi uyandırmaz herhalde. Şiir kitabı mıydı acaba? Yoksa ticaret bilgisi gibi bir şey miydi? Bilmiyorum.

Kitaba iyice dalan delikanlı, orta kaldırımda bir süre kalakaldı. Gelip geçenlerin kendisine çarptığını, duraktaki insan kalabalığının itişip kakışarak tramvaylara bindiğini farketmiyordu. Tram-

vaylar kırmızı şeritler gibi birkaç kez geçip gitmişlerdi önünden; o ise, gözlerini kitaptan bir türlü ayıramıyordu. Gürültülü kalabalığın durmadan itip kalkmasından olacak —bilinç dışı bir hareketle— kitabı burnunun ucundan ayırmaksızın orta kaldırımdan tramvay yoluna, hem de yaklaşmakta olan bir otomobilin önüne doğru adım attığını gördüm.

Acı fren sesleriyle yer gök inledi. Lastik tekerlekler cıyak cıyak bağırarak asfalt üzerine siyah şeritler çizdi. Araba, delikanlıya çarpmamak için hızla yana savruldu ve tam Trebacka Caddesi'nin köşesinde durdu. Bunun bir Gestapo arabası olduğunu gördüm, korkuyla. Kitaplı genç, otomobilin önünden geçip gitmek istedi. Ama bu anda, arabanın küçük arka kapısı açıldı, üzerinde o bildik kurukafa resimleri bulunan miğferler giymiş iki kişi tramvay yoluna atladı. Hızla gelip, delikanlının yanıbaşında durdular. Birisi, nerdeyse gırtlağını paralarcasına haykırıyor, öteki ise aşırı nâzik jestlerle arabaya davet ediyordu.

Gencin, arabanın küçük kapısı önünde şaşkın, daha doğrusu utangaç bir halde durduğunu, bir daha hiç böyle şeyler yapmıyacağına dair söz veren küçük bir çocuk gibi, masum baş sallamalarıyla kendini savunduğunu şimdi de görür gibiyim. «Ben hiçbir şey yapmadım. Sadece dalmıştım...» dediği anlaşılıyordu. Dikkatsizliğinin nedeni olarak da, kitaba işaret ediyordu. Sanki burada açıklama yapmanın bir yararı olacakmış gibi. Mahvolmuş yaşamının açığa çıkardığı son bir isyancı davranışla arabaya binmemekte direndi.

Jandarmanın, kimlik istemesiyle delikanlıyı arabanın içine itmesi bir oldu. Sonra Gestapo'nun adamları da bindiler. Kapı büyük bir gürültüyle kapandı. Araba sarsılarak hareket etti ve Szucha Bulvarı'nda kayboldu.

Olup biteni benden başka gören ve ilgilenen bir kimse var mı diye çevreme bakındım; kitaplı genç göz göre göre kaçırılmıştı çünkü. Büyük bir şaşkınlıkla, olayı hiç kimsenin farketmemiş olduğunu gördüm. Yukardan beri anlattığım her şey,

bir yıldırım hızıyle olup bitmişti. Caddedeki kalabalık o denli kendi telâşı içindeydi ki, gencin zorla götürülüşünden kimsenin haberi bile olmamıştı. Yanımdaki kadınlar, hangi tramvay hattında en rahat yolculuk ettikleri üzerinde hararetli hararetli tartışmaya girişmişlerdi. Duraktaki sütunun arkasında iki erkek, birbirinin sigarasını yakma çabası içindeydi. Bir evin önündeki satıcı kadın ise, şefaat dilenen bir dilenci gibi, gelenin geçenin yüzüne doğru, hiç durup dinlenmeden, «Limonlar, güzel limonlar» diye bağırıyordu. Birtakım delikanlılar da, öteki otomobillerin altında ezilme tehlikesini göze alarak, caddede, hareket halindeki tramvayların arkasından koşuşuyorlardı... Mickiewicz, sanki yüreği imanla dolu, suskun bir eda ile hiç kıpırdamadan duruyor, çiçekler mis gibi kokuyordu. Anıtın yanındaki ince yapılı ak kayın ağaçlarıyle üvezler hafif esintide nazlı nazlı sallanıyordu. Bir insanın ortadan yok oluşu hiç kimsenin umurunda bile değildi doğrusu. İkaros'un boğuluşunun bir tek tanığı bendim... Kalabalık dağılıncaya dek, olduğum yerde bir süre daha bekledim. Michael'in —demin düşünürken ona bu adı taktım— belki dönüp geleceğini geçiriyordum aklımdan. Evini, onun dönüşünü bekliyen ana-babasını, getirdim gözlerimin önüne. Oğullarının nasıl öldüğünü hiç bir zaman öğrenemiyeceklerini düşündükçe, aklım başımdan gidiyordu. Ülkemize saldıranları çok iyi bildiğim için, «Michael»in onların pençesinden kurtulabileceğini hiç sanmıyordum. Çocuk, sersemce yakasını kaptırmıştı bir kere! Bu zorla götürmenin anlamsızlığı, insanlığa ve akla sığmıyan bu barbarca davranış, beni derinden sarstı. Bugün bile etkisinden kurtulmuş değilim.

Savaşta şehit düşenler, niçin öldüklerini bilenler, ölümlerinin bir anlamı olduğunu düşünerek, belki avuntu bulmuşlardır. Buna karşılık, benim İkaros'um gibi acaba kaç kişi, dalgınlıkları yüzünden, duyarsızlık denizinde böyle pisi pisine boğulmuş olmayı ister?

Jaroslaw İwaszkiewicz'in kısa yaşam öyküsü:

20 Şubat 1894 tarihinde, Ukrayna'nın Kalnik kentinde doğdu. 1918 yılında, Kiyev Üniversitesinde hukuk öğrenimini tamamladıktan sonra, Varşova'ya göç etti. Burada, «Skamander» adlı edebiyat dergisinin kurucularından biri oldu. Polonyalı Yazarlar Birliği'nin başkanıdır. Polonya Hükümetince kendisine birçok edebiyat ödülü verildi. Pek çok şiir kitabı var. İwaszkiewicz, aynı zamanda, ülkesinin ünlü bir düzyazı ustasıdır.

Başlıca yapıtları : Tarih romanı «Kırmızı Kalkanlar» 1934, «Ay Doğuyor» (1925), Wilkohof'un Kızları» (1933), «Utrata'daki Değirmen», «İtalya Üstüne Hikâyeler» (1947), «Kulak Veren Şiirler» (1954), «Şan ve Şeref» 1956 (Bu üçlü romanda, Polonya toplumunun 1913 tarihinden günümüze değin törelerini yansıtmaya çalışmaktadır). «Yükseklerde Uçuş» (1959), «Tatarak» (Eğir Otu = «Acorus Calamus»), hikâyeler (1960), «İkaros» adlı hikâye, İkinci Dünya Savaşı sırasında yazılmıştır.

Oyunları : «Nohant'ta bir Yaz», (1936), «Bay Balzac'ın Düğünü» (1960).

Yazarın, Chopin, Bach, Szymanowski üstüne besteci biyografileri de var.

HAVYAR

Arkadiy Averçenko

Kulakof, alışveriş için uğradığı mezecinin karşısında durarak :

— Altı buçuk ruble mi?... dedi. Bu kadarı da fazla doğrusu; zıvanadan çıkmak işten değil, canım! Bakın size bir önerim var, Mihailo Polikarpiç; sorunu şöyle çözümliyebiliriz : Bir zamanlar siz bana havyarın en iyisinden yarım kilo verirdiniz ve bundan arta kalanı ertesi gün tartarak geri alırdınız. Şimdi yine bunu alayım, ne kadar yersek, o kadarının parasını öderiz, olmaz mı? Hem, doğrusunu söylemek gerekirse, bizim evde bu zıkkımı kimse yemez; ama bu akşam konuğumuz var. Anlıyorsunuz ya, sırf konuk için alıyorum bunu?

Mezeci, içinden «Hay Tanrı cezasını versin senin gibi adamın!» diye geçirdi. Ama sonra müşteriye dönerek,

— İnanın, dedi, böyle yapmak iyi bir şey değil ama, siz eski müşterimsiniz... Hatırınızı kırmak istemem... Grişka, tart şu havyarı bakayım!

Kulakof, konuğunu sofraya doğru götürerek,

— Yemekten önce bir kadeh rakı almaz mısınız acaba? dedi.

Konuk, bilirkişi edasıyle sofrayı gözden geçirip,

— Teşekkür ederim, dedi, ben kanyak içmeyi

yeğlerim. Lütfen şu bardakla, bu irice olanıyle...

Kulakof, içini çekerek,

— Nasıl isterseniz öyle olsun, dedi. Çünkü bizim konuğumuzsunuz siz.

Ev sahibi, istenen bardağa konyak koydu ama, ağzına kadar doldurmadı, iki parmak boş bıraktı.

Konuk, bunu görünce patavatsız bir tavırla,

— Doldurun şunu iyice canım, dedi, tam ağız çizgisine dek!

Şakaya getirerek, parmağıyle ev sahibinin böğrüne dürttü:

— Ben daima her şeyin en çoğunu, en dolusunu severim.

— Pekiy, sağlığınıza! Ben rakı içeceğim. Lütfen şu çerezlerden alın... Bakınız, mantar, ringa balığı ve ançuvez var şurada. Size bir şey söyliyeyim mi, sevgili dostum, bu ançuvezler olağanüstü lezzetli!

Konuk, birden coşkuya kapılarak,

— O... ho... ho! diye bağırdı. Neler görüyorum orada? Havyar? Görünüşe bakılırsa, pek fena değil hani? Sizi hain sizi! Hiç havyar olduğunu söylemediniz?

Kulakof, dili dolaşarak ve dudakları titriyerek,

— Evet, dedi, havyar... Kuşkusuz burada havyar da var... Biraz buyurmaz mısınız? işte size bir kaşık, hadi alın ondan da.

— Nasıl? Bir çay kaşığı mı? Ohoho! Hayır, sevgili dostum, havyar yemek kaşığı ile yenir. Tadı da güzelmiş hani! Bir bardak daha konyak rica edeceğim. İyi ama, neyiniz var? Niye öyle sarardınız? Bir şey mi oldu?

Ev sahibi, içinde ringa balığı bulunan tabağı konuğun önüne sürerken acıklı bir sesle,

— Ah, dedi, yaşamın hiçbir değeri kalmadı! Dükkânlarda aradığınız hiçbir şey bulunmuyor. En zorunlu besin maddeleri bile ateş pahasına artık. Hele mezelerin yanına hiç yaklaşılmıyor. Biliyor musunuz, örneğin deminden beri sözünü edip durduğumuz şu havyar kaç para? Tam altı buçuk ruble!

Bunun üzerine, konuk alnını kırıştırdı:

— Ne diyorsunuz! Altı buçuk ruble mi? Gelin bunu onun yanına bırakmıyalım. Çarçabuk yutup, gövdeye indiriverelim! Şöyle yarım rublelik alıp... ekmeğin üzerine sürerek ağza atınca, işi görülmüş demektir!... Bakın, ben onun cezasını verdim bile.

Ev sahibi, masanın altında yumruklarını sıktı, elinden geldiğince neşeli bir tavırla,

— Size, dedi, bir kez daha ringa balığı yemenizi salık veririm. İnsanın ağzında handiyse tereyağ gibi eriyor.

— Eriyor mu? Ne diyorsunuz? Belki de söylediğiniz doğrudur ama, ringa balığı her zaman boğazımın yanmasına yol açar. Oysa havyar...

Bunu söylerken, havyar tabağını kendine doğru çekti.

— Hani, dedi, bir ozanın dediği gibi «Ey, hiçbir zaman kurumayan tanrısal kanyak...»

— Bir ozan asla böyle abuk sabuk bir şey söylememiştir.

— Asla söylememiş midir diyorsunuz? Eh, canı isterse söylesin, ne yapalım? Ama şurası kesin ki, kanyak pek nefis bir içki... Hele havyarla olursa...

Kulakof, hayvar tabağına bir göz attı ve derinden bir iç çekmemek için kendini zor tuttu. Hiç renk vermemeğe çaba göstererek, karşısında oturan konuğun önüne jambon tabağını sürdü.

— Niçin, dedi, hiç jambon almıyorsunuz? Ne olur, çekinmeyin...

— Çekinmek mi? Ben mi çekineceğim? Tövbe estağfurullah! Ben burda, tıpkı kendi evimde gibiyim!

Kulakof, «Evinde havyarı yemek kaşığı ile mi yersin» demek ihtiyacını duydu ama, soğukkanlılığını koruyarak, yine neşeyle,

— A a, bakın, dedi, tereyağlı ve kaymaklı Bliny'ler de geliyor.*

(*) **Bliny**: Aşağı yukarı omlete benzeyen, Rusların ulusal bir yemeği.

Konuk, öğüt verici bir eda ile,

— Buna dedi, havyar da katmamız gerek. Zira, siz de bilirsiniz ki, havyar her centilmenin baş yemeğidir.

Ama sonra şaşkın şaşkın önüne bakarak,

— Hay Tanrı cezasını versin! diye bağırdı, galiba havyarın ayakları var! Ben buraya çekiyorum, o ise ayaklanıp öbür yana gidiyor... Hem de hiç sezdirmeden...

Ev sahibi, yapmacık bir şaşkınlıkla,

— Sahi mi? diye sordu, Öyleyse yine eski yerine sürelim.

Bunu söylerken, mantar dolu tabağı konuğa doğru sürdü; konuk, saf bir tavırla,

— İyi ama, dedi, bunlar mantar.

— E... Siz ne istiyorsunuz?

— Havyar, dostum, havyar! Gördüğüme göre, kutuda bir parça daha var.

Kulakof, dişlerini gıcırdatarak,

— Aman Tanrım! Bu herif beni deli edecek, dedi ve konuğa sert sert baktı.

— Ne buyurdunuz?

— Lütfen yiyin, dedim.

— Yiyorum ya!

Kulakof'un dişleri, sıtma tutmuş gibi, birbirine vuruyordu :

— Yiyin, yiyin... Doğrusu çok az havyar yediniz... Ne olur, biraz daha yiyin...

— Teşekkür ederim, havyarı bir bardak daha kanyakla yiyeceğim... Hım, evet... Kanyak gerçekten olağanüstü...

— Evet, olağanüstüdür... Öyleyse lütfen biraz daha kanyak buyrun... Yoksa şampanya mı arzu ederdiniz acaba? Ya da ananas? Ne olur, yiyin...

— Yiyeceğim, yiyeceğim. Yalnız fazla aceleye lüzum yok. Merak etmeyin, şampanya ve ananas için de midemde yeterince yer kalacak... Ama ilk önce şurdaki kara nesneyi yiyeyim hele... Hım... Pek fazla kalmamış galiba...

— O, rica ederim, durmadan yiyin, hepsini yiyin olmaz mı! Belki yemek kaşığı size küçük geli-

yordur?... Bir kepçe getirsem nasıl olur?... Lütfen çekinmeyin... Yemeğe devam edin! Şampanya? Şampanya da ister misiniz? Belki yeni kürküm hoşunuza gitmiştir!... Alın, sizin olsun? Belki de yeleğimi beğendiniz? Çekip çıkarın sırtımdan!... Sandalyeleri, dolapları, aynaları... İstediğiniz her şeyi alın!.. Belki paraya da ihtiyacınız vardır? Öyleyse size cüzdanımı da vereyim... Evet, eğer isterseniz, beni de bütün bütün yutabilirsiniz... Ne olur, çekinmeyin... Kendi evinizde gibi davranın... Hahaha!

Kulakof, korkunç ve çılgınca bir kahkaha atarak, divana yığılıverdi.

Konuk, onun karşısında şaşkınlıktan taş gibi donmuş olarak oturuyor, korkuyla gözlerini açarak ona bakıyordu; havyar dolu sonuncu kaşığı tutan eli, ağzına varamadan yolda kalakalmıştı...

Arkadiy Averçenko'nun kısa yaşam öyküsü:

Rusya'nın ve dünyanın ünlü mizah yazarlarından biri olan Arkadiy Timofeyeviç Averçenko, 1881 yılında Sivastopol'da doğdu. Babası gibi ilkin ticaretle uğraştı. Kısa bir süre sonra, yazarlığa ve gazeteciliğe başladı. 1906 yılında, «Satirikon» adlı mizah dergisini kurdu. Uzun yıllar, başka dergilere de kısa hikâyeler ve fıkralar yazdı. 1917 devriminden sonra, yurt dışına çıktı. Orada da yazdı. Bir ara İstanbul'a da gelip kaldı. İstanbul'da yaşayan beyaz rusların yaşantılarını konu edinen hikâyeler yazdı.

Durmadan mizah hikâyeleri, fıkra, komedi ve skeçler yazan Averçenko, yapıtlarında insanların zaaflarını ve düştükleri gülünç durumları, ustaca bir incelikle belirtmektedir.

Arkadiy Averçenko, 13 Mart 1925 tarihinde, göçmen olarak bulunduğu Prag'da öldü.

Arkadiy Averçenko

Aşçı kadın, kapının çalındığını duyarak, mutfaktan antreye geçti ve evsahibi Terentyev'i görmeğe gelen Kirili Brevkov'a kapıyı açtı. Brevkov, iri yarı bir adamdı. Sık sık çıngıraklı kahkahalar atardı; yüzü her zaman neşeliydi. Kıpkırmızı burnu, cıvıl cıvıl parlıyan gözleriyle her yana neşe saçardı.

Açılarını gözlerle burnun meydana getirdiği üçgene şöyle bir bakmak, Brevkov'un, bu dünyada kaygusuz ve tasasız bir ömür sürdüğünü, çok yiyip içtiğini, çok konuşkan bir kimse olduğunu, muziplik için, gürültülü kahkahalar atmak için her yerde pek bol malzeme bulunduğunu anlamaya yeterdi...

— Günaydın, Pelageya! E, nasılsın bakalım?

— Teşekkür ederim, efendim. İçeri buyurmaz mısınız?

— Dur hele... Ohoho! Ama sana böyle ne olmuş, canım?!

Pelageya'nın, ocağın sıcağından kızarmış yüzünü iki elinin arasına alarak, ışığa doğru çevirdi;

— Ne kadar tanınmıyacak hale gelmişsin ayol! Hasta filan mısın yoksa?

Pelageya, korkusundan kekeliyerek,

— Yo... Yo... Ha... Hayır, dedi, sahiden öyle mi görünüyorum?

— Aman Tanrım, yüzün kireç gibi olmuş! Seni doğruca tabuta koymak gerek! Acaba tifüse mi yakalandın, ne dersin?

Yüzü pancar gibi kızaran Pelageya, korkusundan tir tir titremeye başladı.

— Sahiden hasta mıyım ben?

— Hasta mısın da söz mü? Görenler Tanrı için söylesin! Hiç tanımıyan biri rastlasa, seni bir hayalet, daha doğrusu, bir hortlak sanır! Yüzünün rengi kül gibi atmış, gözlerin çakmak çakmak! Nedir bu halin yahu? Kimin aklına gelirdi böyle olacağın? Kurumuş, çökmüş, tek sözcükle, ölüp gitmişsin be kardeşim...!

Aşçı kadın, üzüntüsünden inleyerek ellerini birbirine vurdu ve panik halinde paldır küldür koşarak mutfağa daldı. Kirili Brevkov ise, gülümsiyerek ardından bakıyordu.

Onu, oturma odasında evin on iki yaşındaki oğlu Grişa karşılayarak önünde saygıyla eğildi;

— Hoş geldiniz, Kirili İvaniç amca. Babam şimdi gelecek.

Brevkov, ciddî üzgün bir surat takındı, parmaklarının ucuna basarak yavaşça Grişa'nın yanına sokuldu. Sanki bir sır söylüyormuş gibi, sesini alçaltarak,

— Babanıza itiraf ettiniz mi? dedi.

— Neyi itiraf ettim mi?

— Sizi sınava sokmayacaklarını.

Grişa, yıldırım çarpmış gibi, birden irkildi. Kirill Brevkov'un ışıl ışıl parlıyan ufak gözlerine dik dik bakarak,

— Nasıl sokmazlarmış? dedi, ne yaptımki ben? Bal gibi gireceğim işte!

Brevkov, kasılarak,

— Ya. öyle mi? dedi. İnanıyor musunuz buna? Öyleyse sizi kutlarım! Buna inananlara ne mutlu... Hehehe...!

Sonra kendini bir koltuğa attı, suratını aşırı bir biçimde asarak, başını eğdi. Sataşacak birini bulmuştu hemen :

— Sizin için çok üzülüyorum, Grişenka... Başınıza bu da mı gelecekti?

— Başıma ne geldi ki?!

— Anlatayım : Bugün sizin okulun müdürü Urugvayev'e rastladım. «E, dedim, bizim delikanlı Grigori Terentyev'in durumu nasıl?» Bunun üzeri-

ne, «Bırak Allahaşkına şu it oğlu iti, dedi, öğretmenler kurulu onu sınava sokmamağa karar verdi!» İşte durum böyle, delikanlı! Bilemezsin ne kadar üzüldüm!

Eğer Grişa biraz dikkatle baksaydı, Brevkov'un gülmemek için sıktığı dolgun dudaklarının nasıl titrediğini, gözlerinin nasıl ışıl ışıl parladığını kesinlikle farkederdi. Ama şu anda Grişa'nın kafasında tamamen başka şeyler dolaşıyordu.

Başını dar omuzlarının içine çekti, hiçbir şey söylemeden, sessizce odasına girdi ve o sırada (hangi nedenle olduğunu kendisi de bilmiyordu) aklına gelen bir cümleyi durmadan mırıldandı:

— Ey yüce Tanrım! Canım sana emanet!

Ev sahibi Terentyev, oturma odasında konuğunu kucaklarken,

— Hoş geldin, Kirill! dedi şimdi karım da gelecek!

Biraz sonra, evin hanımı da göründü.

Zayıf, ince dudaklı bir kadındı evin hanımı. Saçları, balmumu gibi sarı, alnının üzerinde bir kule gibi yükseliyordu. Berevkov heyecanla,

— Anna Evgrafovna! Verin, elinizi öpeyim, dedi. Sizi gördüğüme pek sevindim! Moskova'dan döneli çok oldu mu?

— İki gün kadar oluyor.

Anna, bir şeyler araştıran bakışlarıyla iki erkeği süzdükten sonra, yapmacık bir kayıtsızlıkla sordu:

— E, söyleyin bakalım beyler, dedi, ben yokken nasıl vakit geçirdiniz?

Kirili Brevkov, gerçeğe uygun bir cevap vermek niyetindeydi; Ama, Anna Evgrafovna'nın yüzündeki sinsi ifade o kadar komiğine gitti ki, esrarlı bir şekilde gülümsiyerek,

— Vallahi, dedi, elden gelen her şeyi yaptık; yani, elimizden geleni ardımıza komadık...

Evin hanımı, dudağını bükerek gülümsedi:

— Ya, öyle mi? Bak hele... dedi.

Brevkov, kadının kocasına dönerek :

— Ha, sahi, dedi. Sana söylemeyi unuttum. Dün o Polonyalı kızı yine gördüm.

— Hangi Polonyalı kızı?

— Hani, biliyorsun canım, şu Stanislava adındaki kızı. Hatırlamadın mı, elbisesine Tokay şarabı dökmüştün.* Dün hep senden sözettik.

Brevkov, bunu söylerken, arkadaşına anlamlı anlamlı göz kırptı. Ama böyle bir işarette bulunmanın hiç gereği yoktu. Terentyev, küstah ve kurnaz Brevkov'u çok iyi tanımaktaydı. Daha işin başında onu zor durumda bırakmamağa karar vermişti. Sözde korkmuş gibi baktı ona ve parmağıyle gözdağı vererek :

— Kirili! dedi. Hani çeneni tutacağına söz vermiştin!

Beriki,

— Neden çenemi tutacakmışım? dedi, benim bildiğime göre, Anna Evgrafovna çok açık düşünceli, mert bir hanımefendidir. Kocasının yaptığı ufak bir kaçamağı herhalde anlayışla karşılar ve hoş görür? Hele bu iş ona çok pahalıya patlamamışsa, hiç sorun yok. Sahi, kaç para vermiştin? Yüz kırk mı?

— Evet, yük kırk. On ruble de bahşiş.

Kadın, oturduğu yerden bir ona, bir kocasına bakıyordu.

Sonunda, birden patladı :

— Ah, siz ikiniz de numara yapıyorsunuz! Sözümona, beni avanak yerine koymak istiyorsunuz!

Brevkov, her ne pahasına olursa olsun, yaptığı şakaların öyle kolay kolay açığa vurulmasına izin vermezdi :

— Biz mi numara yapıyoruz? dedi. Pekiy, öyle olsun! Hahaha! Evet, Anna Evgrafovna, biz sizi gerçekten avanak yerine koymak istedik! Söylenenlere hiç önem vermeyiniz...

(*) **Tokay** Macaristan'da bir kent.

Kısa bir süre sustuktan sonra, Terentyev'e döndü:

— Ama, dedi, Morenita'ya, yani şu İspanyol kızına gelince, doğrusu çok iyi ettin!

Terentyev, ömründe ne bir İspanyol kızı, ne de Morenita adında bir kimse tanımıştı. Bununla birlikte, pek sevinçli bir tavır takınarak çok iyi etmiş olduğunu göstermek istedi.

Neşeyle,

— Bak dedi, ben bunun böyle olacağını biliyordum zâten!

Kirili, başını sallıyarak,

— Evet, evet, dedi. Kız senden ayrıldıktan sonra, doğruca akrobata gitti! Haha! Oysa bütün akşam senin kulağına neler fısıldamış, ne yeminler etmişti!

Birden bire elini alnına vurdu:

— Söyle hele, dedi, çoktandır sana sormak istiyordum: O sabah benim cebime sarı ipek çorabı sen mi soktun?

Terentyev, gülerek,

— Ya, demek sendeymiş, ha? diye yanıtladı. Oysa biz onu dip-bucak, her yanda aradık durduk!...

Terentyev'in karısı, ayaklarının ucuna basarak, put gibi, hiç kımıldamadan oturuyordu.

Oldukça durgun bir tonla,

— Ciddi mi konuşuyorsunuz... beyler? diye sordu.

Kirili Brevkov, yalancıktan korkmuş gibi,

— Elbette ciddi! dedi. Sanırım, biraz fazla gevezelik ettim! Özür dilerim! Bu şeyleri sizin önünüzde anlatmamalıydım...

Anna Evgrafovna, birden yerinden fırlıyarak,

— Ciddi mi konuşuyorsunuz, Allahaşkına? diye bağırdı.

Sesinin tonu, kocasını sindirmeğe ve ona sinirli bir kahkaha attırmağa yetti.

Kocası, bir kedi gibi ezilip büzülerek,

— Farkında değil misin, şekerim, dedi, biz başlangıçtan beri şaka yapmaktayız? Sen yokken

ne sokağa çıktım, ne de Kirill'i gördüm. Bütün gün evde oturdum...

Terentyev, bunun üzerine, Brevkov'un da hemen gülmeğe başlıyacağını ve karısını yatıştırmak için kendisine yardım edeceğini sanmıştı.

Ama, Brevkov hiç oralı olmadı, bildiğini okumağa devam etti :

— Buna gerçekten inanıyor musunuz, Anna Evgrafovna? Hem, böyle ufak şeyler için ne diye tatlı canınızı üzüp duruyorsunuz? Hadi, elinizi vicdanınıza koyun da söyleyin bana : Kötü bir şey mi olmuş yani? Sonunda, bütün erkekler de aynı şeyi yapıyorlar ve yine de karılarının baş tacı olarak yaşamlarını sürdürüyorlar! Küçük bir ip cambazı kız ile yapılan birkaç saatçik kaçamak yüzünden, kocanızın başının etini yemenize gerçekten hiç lüzum yok...

Kadın, yüzünü elleriyle örtmüştü. Birden hıçkırarak ağlamaya başladı ve handiyse haykırarak,

— Siz, dedi, ikiniz de hiçbir işe yaramıyan, sadece ortalıkta boşuna dolanan, ahlaksız, rezil, aşağılık heriflersiniz!

Terentyev :

— Kirili! diyerek yerinden fırladı. Yeter! Kes artık! Anişka... Vallahi hep uyduruyor o... Dediklerinin aslı yok...

— Sakın bana elini süreyim deme, alçak, sefil herif! Ben İspanyol kızı filan değilim!

Brevkov, araya girerek,

— Sayın bayan! dedi, sizi temin ederim ki, kocanız bir daha böyle haltlar karıştırmıyacak, her şeye tövbe edecek...

Anna Evgrafovna, kocasını itip kendisinden uzaklaştırdı ve kapıyı arkasından hızla çarparak yatak odasına gitti.

Terentyev, içini çekerek,

— Nedir bu başıma gelenler, Yarabbi! dedi. Sonra, Brevkov'a dönerek,

— Böyle abuk sabuk şeyler yumurtlıyarak ortalığı karıştırman çok mu gerekliydi?!... diye bağırdı.

Ama, Kirili Brevkov, koltuğuna kurulmuş, tıpkı ufak bir çocuk gibi, hiç durmadan katıla katıla gülüyordu.

— Anyuta! Dinle beni, Anyuta!?... Hadi, aç kapıyı! Bırak şu budalalıkları canım! Biz sadece şaka yaptık...

Hiç ses yok.

— Anyuta, Anya! Ne yapıyorsun orada? Hadi üzme beni, aç şu kapıyı artık! Kirill seninle eğlenmek istedi, sense bunu ciddiye aldın... Hahaha!

— Yalan söyleme! Hiç değilse şimdi yalan söyleme... Eski anılarımıza saygı göster!.. Ne desen boş!.. Artık senin bağlılık yeminlerine inanmam...

Yatak odasından hıçkırık sesleri geliyordu. Bir süre sonra ortalık derin bir sessizliğe gömüldü.

Biraz sonra hiç beklenmedik bir biçimde birden kapı açıldı; eşikte, elinde bir valiz, Anna Evgrafovna göründü.

— Halamın yanına gidiyorum. Beni aramak zahmetine katlanmayınız, çünkü boşunadır. Grişa'yı da yokluğuma alıştırmağa çalışınız; şimdi onu görmek benim için çok üzücü olacak. Hoşça kalınız, Brevkov.

Kirili, ona doğru koşarak,

— Ama, Anna Evgrafovna, diye bağırdı, buna gerçekten inandınız mı? Vallahi şaka yaptık biz!

Kadın, hafifçe gülümsiyerek başını salladı:

— Yalan söylemeyiniz, Brevkov. Dostlukları yıpratıcı bir şey bu; ama serserilerle hiçbir işim yok artık. Ne haliniz varsa görün.

— Anna Evgrafovna...

— Çekil yolumdan! Yeter!

Kocasını itti ve başını çalımla yukarı kaldırarak odadan çıktı (çünkü, on dakika kadar önce, «başını çalımla yukarı kaldırarak» evden çıkıp gitmeğe karar vermişti).

Terentyev, dişlerini gıcırdatarak,

— Hay Tanrı senin cezanı versin e mi, Brevkov! dedi. Daha ne istiyorsun bakalım? Burada ne arıyorsun daha?

O sırada kapıda aşçı kadın Pelageya göründü. Avaz avaz bağırıyordu Pelageya :

— Size şunu söylemek isterim ki, tümünüz vampirsiniz! Siz sadece, dul bir kadının kanını emip kurutarak onu toprağa sokmasını bilirsiniz. Bütün işiniz, gücünüz bu sizin! Ama, yağma yok; hevesiniz kursağınızda kalsın da görün bakalım! Hadi, lütfen ücretimi verin!

— Yahu sen aklını mı oynattın? Senin kanını emip kurutan kim?

— Pekiyi biliyorum kimin kuruttuğunu! Herkes hep bundan söz ediyor... Bilmiyen kimse kalmadı... Beni bu hallere getirdiniz!.. Sayenizde belki bir, iki hafta içinde öbür dünyayı boylayacağım. Buna karşı dilimi yutup hiç sesimi çıkarmıyacağımı mı sanıyorsunuz?!... Olacak şey mi bu? Yüreğinizde bir damla acıma duygusu yok! Evet, siz sadece laf etmesini bilirsiniz! Az önce buraya bir yabancı geldi de halime acıdı! Bana, «Canlı cenazeye dönmüşsünüz, Pelageya Vasilyevna, ölüm derecesinde hastasınız da haberiniz yok galiba...» dedi. Ama size bütün bunlar vız geliyor... Oysa sizin için saçımı süpürge ettim! Hüü, hüü!

Kapının eşiğine oturdu, hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Terentyev'in iyice tepesi atmıştı

— Defol! diye bağırdı. İşte paranla kimlik cüzdanın; hadi çek arabanı burdan, yallah! Topunuzun canı cehenneme!

Daha sonra şapkasını, gözlerinin üzerine yatırarak, hızla çıkıp gitti Terentyev.

Koridor kapısı, arkasından gıcırdayarak kapandı.

Pelageya da kalkıp gitti.

Bununla birlikte, gitmeden önce, Kirill'in önünde yerlere kadar eğilerek teşekkür etti :

— Tanrı senden bin kez razı olsun, babacık!

Hiç olmazsa, bu dula bir sen acıdın! Bir tek sen benden yana çıktın!

Şaşkınlıklar içinde kalan Kirill, başını kaşıdı, kendi kendine anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı ve boş odada bir aşağı, bir yukarı dolaşmağa başladı.

Grişa'nın odasından birtakım hışırtılar geliyordu.

Biraz sonra, küçük Grişa, parmaklarının ucuna basarak çıktı dışarı. Brevkov'un uzun uzun baktı yüzüne. Sonra çekingen bir tavırla yere bir pusula atıp, çılgın gibi sokağa fırladı.

Brevkov, arkasından bağırıyordu

— Hey, böyle hızlı hızlı nereye gidiyorsun?

Grişa, dönüp arkasına bile bakmadan,

— Kaçıyorum burdan! Amerika'ya! diye bağırdı.

Kirili, pusulayı yerden alıp okudu

«Ölümümden hiç kimse sorumlu değildir. Bütün sorumluluk yalnız müdür Urugvayev'indir. Mitya Kosih ile Amerika'ya gidiyorum. Not: Böyle bir pusulaya nasıl başlamam gerektiğini bilmiyordum; bunun için ölüm'le başladım. Biz aslında Amerika'ya gitmeğe karar verdik. Bütün sorun bundan ibaret. 2. sınıf öğrencisi Grigo. Terentyev.»

Kirill, sahipleri tarafından yüzüstü bırakılan evde biraz daha dolaştı; ama sonra canı sıkıldı.

Paltosunu giyip dışarı çıkarken evin anahtarını da uşağa verdi. Sonra oldukça ciddi,

— Terentyev ailesi yabancı ülkelere göç etti, dedi, yaptığın gönülden hizmetlerin için bütün evi sana bıraktılar. Göreyim seni, ilerisi için de çabalarını esirgeme, Nikifor!

Sonra, keyifli keyifli gülerek, caddeye doğru yürüdü.

HATİP

Anton Çehov

Tutanak yazmanı Kirila İvanoviç, bir gün ansızın ölüverdi. Kendisini bir bahar sabahı gömdüler. Ölümü, ülkemizde adamakıllı yaygın iki hastalıktan olmuştu : Huysuz bir karı ve alkol!...

Cenaze alayı kiliseden gömütlüğe doğru hareket ettiği zaman, ölenin yakın dostlarından Poplavskiy, hemen bir faytona atlıyarak, arkadaşı Grigoriy Petroviç Sapoikin'in evine yollandı. Sapoikin, henüz genç bir adam olmasına karşın, herkesçe pek sevilen ve aranan bir kimseydi. Sapoikin'in, düğünlerde, jübilelerde ve gömme törenlerinde, doğaçtan konuşma yeteneğine sahip, eşine az rastlanır bir kişi olduğunu pek çok okuyucu bilir. Gerçekten Sapoikin, her yerde görülmemiş ve duyulmamış bir yeteneğe sahipti; üstelik, canı ne zaman isterse konuşabiliyordu. Uyurken, aç karnına, zilzurna sarhoşken, hattâ ve hattâ, 40 derece ateşle yatıp sayıklarken bile konuşmak onun için işten değildi. Sözler ağzından, sanki gür bir pınarın suyu gibi, ardı arkası hiç kesilmeden, akar da akardı. Sözcük dağarcığında, herhangi bir oteldeki tahtakurularından, acıklı, dinliyenleri üzüntüye boğan deyimler vardı. Bu yüzden bazan, özellikle zengin düğünlerinde, onun ağzını kapatıp, daha çok konuşmasına engel olabilmek için, polisin ivedi yardımına başvurmak gerekirdi.

Poplavskiy, arkadaşının evine varınca, soluk soluğa söze başladı :

— Hadi gözümün nuru, hiç durma, hemen giyin ve benimle birlikte gel. Tanıdıklardan biri öl-

dü, şimdi kendisini öbür dünyaya uğurluyoruz. Veda makamında, duruma uygun güzel bir nutuk yumurtlaması gerekiyor birinin. Bütün umudumuz sende. Ölen basit bir kimse olsaydı, inan, seni tedirgin etmezdik; ama ölen, bugüne bugün koskoca bir yazman... Yani senin anlıyacağın, kalem odasının direği, belkemiği... Böyle büyük bir hayvanı nutuk çekmeden gömmek, yakışık almayacak doğrusu.

Sapoikin, esniyerek,

— Haaa, şu bizim içkiye düşkün yazman mı yoksa? diye sordu.

— Evet, ta kendisi. Türlü türlü hamur tatlıları, dört başı mâmur bir kahvaltı... Üstelik, fayton parası da caba. Hadi, kuzum gel gidelim! Orada, gömütün başında, bütün hünerini ortaya dök. Ünlü hatip Çiçeron'a bile taş çıkartacak biçimde bir sürü martaval salla gitsin. Biraz sonra, çektiğin nutkun hazır bulunanlar üzerine ne büyük etki yaptığını, onların sana ne kadar minnettar kaldıklarını kendi gözlerinle görecek, kulaklarınla işiteceksin!

Sapoikin, arkadaşının bu önerisini seve seve kabul etti. Eliyle saçlarını karıştırdı, melânkolik bir surat takınarak, Poplavskiy'in ardından yürüdü.

Faytona binip giderlerken,

— Sizin yazmanı iyi tanırım, dedi. Palavracının tekidir. Tanrı suçlarını bağışlasın ama, dünyada onun gibi canavara az raslanır doğrusu.

Beriki, telâşla atılarak,

— Grişa, dedi, unutma ki, ölenlerin arkasından kötü şeyler söylemek doğru değildir.

— Haklısın dostum, «de mortuis nihil nisi bene» (1), ama neylersin ki, herifçioğlu, dalaverecinin, hergelenin en önde gideniydi.

İki arkadaş, yolda cenaze alayına yetişerek, katıldılar. Tabut pek ağır ağır götürülüyordu. Öyle ki, ölünün ruhunu hoşnut etmek için, yol üzerinde bulunan koltuk meyhanelerine uğrayarak, bir iki

(1) Lâtince: Ölenler hakkında kötü şey söylenmez.

kadeh yuvarladıktan sonra, gömütlüğe dek kafileye üç kez yetişilebilirdi.

Gömütlükte, alışık olunduğu üzere, uzun uzun dualar ve ilâhiler okundu. Bu arada, ölünün kaynanası, karısı ve baldızları, ellerinden geldiğince ağlayıp dövündüler. Hattâ, tabut gömüte indirilirken, karısı,

— Bırakın ben de onun yanına gideyim! diye bağırdı; ama belki de, alacağı dul aylığını aklına getirerek, kocasının gömütüne atlamaktan vazgeçti.

Sapoikin, her şey yatışıncaya dek bekledi. Sonra, görevinin önem ve ciddiyetini kavramış bir insan edasıyle, ağır adımlarla gömüte doğru ilerliyerek, topluluğu şöyle bir süzdü ve hemen söze başladı:

— Gözlerime ve kulaklarıma inanayım mı? Bu gömüt, gözyaşlarıyle ıslanmış bu yüzler, bu inlemeler ve sızlanmalar korkunç bir düş mü acaba? Ah, hayır, düş filan değil bu; gözlerimiz bizi aldatmıyor! Daha kısa bir süre önce, gençliğinin verdiği neşe içinde, gözlerimizin önünde, şen şakır dolaşan ve yorulmak nedir bilmiyen bir arı gibi, devlet hizmetinde bütün gücüyle çalışarak, kamunun refah ve mutluluğunu sağlamaya çaba gösteren o... şimdi aramızdan toz gibi uçup gitti; geride hayalinden başka bir şey bırakmadı. Acımasız ölüm, geçkin yaşta olmasına karşın, daha bütün güç ve kuvvetinin yerinde bulunduğu ve parlak umutlarla dolu olduğu bir sırada, hiç gözünün yaşına bakmadan, o'na kıyıcı pençesini uzatıp, bir anda canını alıverdi. Yerine konulması olanaksız, ne büyük bir kayıp! O'nun yerini kim dolduracak şimdi? Gerçi, bir çok yetişkin ve seçkin memurumuz var ama, Prokofiy Osiptiç'in üstüne kimse yoktur; o bir taneydi. Görev duygusu, o'nun bütün benliğini kaplamış, hattâ öyle diyebilirim ki, iliklerine kadar işlemişti. Hiçbir zaman işinin çokluğundan yakınmazdı. O işten değil, iş o'ndan korkardı. Çalışmaktan başka bir şey düşündüğü yoktu; hattâ bu yüzden, zavallının gözüne geceleri uyku bile girmez-

di. Kişisel çıkarına hiç bakmaz ve asla rüsvet kabul etmezdi... Kamu zararına kendisine rüşvet vermeğe kalkan ve göz alıcı dünya mallarıyle görev duygusunu sömürmeğe çalışan bütün insanlardan tiksinir, kendisine sunulan bu türlü nimetleri şiddetle teperdi! Gerçi Prokofiy Osiptiç'in eline geçen üç kuruşluk maaşını, daha yoksul eş ve dostuna dağıttığını gözlerimizle görmüş değiliz ama, onun verdiği paralarla geçinen dul ve yetimlerin nasıl acı acı ağlayıp dövündüklerini daha biraz önce kendi kulaklarınızla işitmediniz mi? Kendisini tüm işine vermişti. Hayatta bundan başka bir zevk tanımıyordu. Salt bu yüzden, bir aile yuvası kurmak mutluluğundan bile kendini yoksun bırakmıştı. Yaşadığı son güne dek bekâr kaldığını hepiniz bilirsiniz! Arkadaşımız olarak o'nun yerini kim dolduracak? Üzerinden nurlu bir gülümseme hiç eksik olmıyan, sinekkaydı traş edilmiş sevimli yüzü hâlâ gözlerimin önünden gitmiyor. Yumuşak, kibar ve içtenlik dolu sesini hâlâ işitir gibiyim. Ruhun huzur içinde olsun, Prokofiy Osiptiç! Rahat uyu, ey onurlu, namuslu, yüreği imanla dolu, boynu bükük insan!

Sapoikin, konuşmasını coşkunlukla sürdürüyordu. Yalnız, dinliyenler arasında bir fısıldaşma başladı. Sözleri herkesin hoşuna gitmiş, hattâ birkaç kişiyi ağlatmıştı bile. Ama buna karşın, sözlerinde tuhaf kaçan birçok yan vardı. İlkin, ölenin adı Kirila İvanoviç olduğu halde, hatibin o'na boyuna niçin Prokofiy Osiptiç diye hitap ettiğine kimse bir anlam veremedi. İkincisi, ölenin ömrü boyunca, nikâhlı karısı ile cenkleşme halinde bulunduğunu hepsi iyice bilmekteydi. Bundan ötürü, ona bekâr demek doğru olamazdı. Üçüncüsü ise, onun her zaman gür ve kırmızı bir sakalı vardı, ömründe traş olmamıştı. Bu nedenle, yüzünün sinekkaydı traş edilmiş olduğunu söylemesi tamamen yersizdi. Onu dinliyenler şaşkın şaşkın birbirinin yüzüne bakıp, omuzlarını silkiyorlardı.

Hatip, konuşmasını,

— Prokofiy Osiptiç! diye sürdürerek, gömüte

hayran hayran baktı: «Gerçi sen güzel değildin, hattâ çirkindin; asık ve ablak bir suratın vardı ama hepimiz, bu görünen kalıbın altında namuslu ve içten bir yüreğin çarptığını gün gibi biliyorduk.»

Biraz sonra dinleyiciler, bu kez doğrudan doğruya hatibin kendisinde bir acayiplik keşfettiler. Hatip, gözlerini bir yöne dikmiş, tedirgin bir halde kımıldanıyor ve omuzlarını silkip duruyordu. Derken, birdenbire sustu, şaşkınlıkla ağzını açtı ve arkadaşı Poplavskiy'e doğru döndü. Ona korkuyla bakarak,

— Yahu, dedi, yaşıyor o?

— Kim yaşıyor?

— Prokofiy Osiptiç! İşte bak, orada, gömüt taşının yanında duruyor!

— İyi ama, o ölmedi ki! Ölen Kirila İvaniç!

— Ama sen bana, sizin yazmanın öldüğünü söylemiştin!

— Kirila İvaniç de bizim yazmanımızdı. Ne budalasın yahu, her şeyi altüst ettin! Prokofiy Osiptiç'in daha önce bizim dairede yazmanlık yaptığı kuşkusuz doğru; ama kendisi iki yıl önce, ikinci şubeye müfettiş olarak atandı.

— Gel de şimdi ayıkla pirincin taşını bakalım!

— Niçin sustun? Hadi, ne duruyorsun, konuşsana?! Olur rezalet değil doğrusu!

Sapoikin, yine gömüte doğru döndü ve önceki gibi hiç ara vermeden konuşmasını sürdürdü. Gerçekten, gömüt taşının yanında, yüzü traşlı, yaşlı bir memur olan Prokofiy Osiptiç durmaktaydı. Kaşlarını çatmış, hatibin yüzüne dik dik bakıyordu.

Gömme töreninden sonra, memurlar Sapoikin'le birlikte eve dönerlerken

— Ne idi senin o halin öyle, yahu? Sen diri bir insanı gömdün! diye kahkahalarla güldüler.

Prokofiy Osiptiç ise, homurdanarak,

— Bu yaptığın hiç de hoş bir davranış değil, delikanlı! dedi. Sözleriniz, hiç kuşku yok ki, sadece ölen bir kimse için uygun düşebilir. Ama yaşıyan bir insan için sarfedildikleri zaman, buna düpedüz alay etmek derler! Orada topu topu ne söylediniz,

rica ederim? Kendi çıkarına bakmazmış, rüşvet kabul etmezmiş, rüşvet vermek istiyenlere kızarmış! Yaşıyan bir insan hakkında böyle şeylerden sözetmek, onunla alay etmekten başka bir şey olamaz. Sonra efendim, sizden kim istedi benim yüzüm hakkında enine boyuna laflar sarfetmeyi? Yok güzel değilmişim, yok çirkinmişim! Hadi öyle olduğunu kabul etsek bile, benim fizyonomimi herkesin önünde, uluorta meydana koymak yakışık alır mı canım? Doğrusu pek kınanacak bir davranış!

Bunu söyledikten sonra, hatibe öfkeyle bir kez daha bakarak, hızlı adımlarla oradan uzaklaştı.

Anton Çehov'un kısa yaşam öyküsü:

1860'da doğan ünlü Rus yazarı Anton Pavloviç Çehov, önceleri doktorken, «Pestrie Razkazi» adlı kısa hikâyelerden oluşan kitabının başarısı üzerine (1886) kendini edebiyata verdi. Mizahçılığı ve neşeli kişiliği, giderek hüznün egemen olduğu bir yapıya büründü. 1880-90 yıllarında, bağnaz ve katı Rus toplumunun tipik çevrelerinden kesitler veren yazar, kişilerin günlük yaşamlarını, açmazlarını ve çelişkilerini sergilemedeki başarısıyla büyük ün yaptı. Olağan raslantılarla, önemsiz gibi görünen ayrıntılarla, önce özgün bir atmosfer, giderek olağanüstü bir konu zenginliği yaratan Çehov, bu değişik yanıyla kendinden sonraki pekçok yazarı etkilemiştir

1904'de ölen Çehov'un başlıca yapıtları arasında, Martı, Vanya Dayı, Üç Kızkardeş, Teklif, Memurun Ölümü, Bozkır, Korkulu Gece ve Düello sayılabilir.

BEBEK BORSASI

Panteleymon Romanov

İstasyonda büyük bir kalabalık vardı. Gişenin önünde uzun bir kuyruk oluşmuştu. Kuyruk, salonun bir ucundan öbür ucuna kadar kıvrım kıvrım uzuyordu. Çocukların avaz avaz çığlıkları salonu dolduruyordu. Hemen her kadının kucağında cıyak cıyak bağıran bir çocuk vardı.

Dışarda, istasyon alanında da bebekli kadınlar bekleşiyordu. Ötekiler gibi gişeye gitmekte acele etmiyordu bunlar. Yanlarında eşyaları olmadığı gibi, satılık malları da yoktu. Bununla birlikte, istasyonlarda yumurta, sucuk ve ekmek satan pazarcı kadınlar gibi, bunların da çevresine halk toplanmıştı.

Bir inzibat eri,

— Hey, burada ne dikilip duruyorsunuz öyle! diye bağırdı. Eğer tren bileti alacaksanız, doğruca istasyon binasına girin. Yoksa defolun burdan!

Kadın kalabalığı, ağırdan alarak, gişenin olduğu tarafa yöneldi. Salondaki çocuk çığlıkları daha da arttı böylece. Hattâ, genç bir kadının yanında iki bebek vardı. Birini kucağında tutarken, öbürünü sarıp sarmalayıp yere koymuştu.

Kuyruğun sonunda, sırtında bir çuval patates taşıyan bir işçi önündeki kadına,

— Bi' tane aşketsene şuna! diye bağırdı.

Kadın, cevap yerine, yırtınırcasına ağlayan bebeğine çıkıştı :

— Aman Tanrım, başımı alıp nerelere gideyim acep? Hadi sus bakayım... Sana kimsenin tahammülü kalmadı artık!

İşçi, düşünceli düşünceli başını salladı

— Anlaşılan, kadınların akıllarını fikirlerini gezmek almış! Hem de çocuklarını alıp çıkmışlar! Bu ne iş yahu! Belki bilet de kalmıyacak!

Bir başkası,

— Sona kalanlar, dedi, bu gidişle sabaha kadar bekliyecek! Bugün bebeğini kucaklayan gelmiş; bu yüzden hiçbiri sıraya girmiyor.

Koyun kürküne bürünmüş bir kadın,

— A vallahi, dedi, bilseydim ben de çocuğumu getirirdim!

— Duvarın dibinde duranlardan iste bir tane!

— Verirler mi acaba?

— Neden vermesinler? Buraya bu iş için gelmişler. Şimdi herşeyin başı para. Bastırdın mı, herşey kına gibi un olur!

Kadın, genç anaların yanına gidip geldi,

— Dört ruble istiyorlar, dedi.

Yaşlı bir kadın çıkıştı:

— Bunlarda utanma diye birşey yok! Dün üç rubleye oluyordu pekâlâ.

— İyisi mi, kürkünün altına bir kedi sok, herkes meme emziriyorsun sanır!

— Yo yo, olmaz öyle şey; insanın her yanını iyice yokluyorlar.

İnzibat eri, gişenin hemen önünde duran bir kadına seslendi:

— Demin bebeğin yoktu! Nerden çıktı bu böyle?

Kadın, paylarcasına yanıt verdi:

— Nerden mi çıktı? Nerden olacak, çıktığı yerden!

İnzibat eri onun yakasını bırakarak, salona doğru bağırdı:

— Yanında çocuğu olan öne çıksın!

Patates çuvallı işçi, içini çekti:

— Şimdi bir kişi daha sıra dışından bilet alacak!.. Bak, o kocakarı yine gelmiş, kucağında yine bir bebek var! Hay Allah kahretsin!

İki bebek sahibi olan kadın:

— Sen de bir bebek alsana, babacık! O zaman sen de sıraya girmeden alırsın biletceğizini!

— Hay Allah, fiyatı ne olacak?

— Fiyat heryerde aynı, babacık; Dört! Pazar günleri beş bile alıyoruz!

İşçi:

— Ne de pahacısınız yahu? diyerek, paraları bayıldı.

— Peki ama, ne yapalım babacık! Biz de ekmek yiyoruz!

İşçi, parayı verip çocuğu aldı kucağına.

Genç kadın:

— Yalnız, dedi, çocuğun başını biraz daha yukarı kaldır!

Sonra da yerde yatan öbür çocuğu aldı kucağına:

Kalabalıktan biri alçak sesle:

— Çocukların fiyatı bugün ne kadar? diye sordu.

— Dört ruble!

— Vay vampirler vay! Daha dün üç rubleydi!

— Hey, ukalâ dümbeleği, bana baksana sen hele, ekmek kaça bugün?

— Genç kadınlarda hiç insaf diye birşey kalmamış! Dört ruble, çok pahalı anacığım! Geçen hafta gelinimle gittim; o zaman iki bebek için sadece beş ruble ödedik!

Yaşlı bir adamcağız, başını sallıyarak,

— Evet, dedi, bebeklerin fiyatı süratle artıyor. Güçlü kuvvetli bir karıcığı olanın cebine oluk gibi para akıyor şimdi!

İnzibat eri,

— Bugün yine cehennem boşanmış! diye söylendi.

Sonra da işçiye bağırdı:

— Hey, arkadaş! Kadınların arasına ne sokuluyorsun öyle! Hadi git sıraya gir bakalım!

— İyi ama, çocukluyum ben!

— Öyleyse olduğun yerde kal, başımızın cezaları!

Genç kadın bağırarak koşup geldi:

— Be hey sersem herif, çocuğu başaşağı tu-

tuyorsun! Bir de erkek olacak bunlar, daha çocuk tutmasını bile bilmiyorlar!

Nihayet gişe açıldı. Kalabalık gürültü patırdı ederek ilerlemeğe çalıştı. Duvar dibindeki kadınların elinde hiç çocuk kalmamıştı artık. Sadece topal bir kadın, beş yaşında bir oğlan çocuğunu elinden tutmuş, peşisıra sürüklüyordu. Elinde teneke ibrik olan bir satıcı kadın onlara doğru koştu, çocuğu tutup kucağına aldı. Sonra başından ayağına kadar, büyük bir omuz atkısıyle kundaklayıp öne doğru koştu.

O sırada yaşlı bir kadıncağız, topal kadına yanaşarak,

— Nihayet elden çıkarabildin mi? diye sordu.

Kadın, canısıkkın:

— Evet, dedi, ortada hiç bebek kalmayınca, benim yaramazı ancak o zaman aldılar! Edepsiz oğlan bir de ağır ki! İnsanın kolları kopuyor.

Genç kadın, kalabalığı yararken korkuyla bağırıyordu:

— Aman Tanrım, benim iki bebeğim nerelerde?

İşçi, kalabalığın arasından, eliyle işaret ederek,

— İşte, dedi, biri burda!

— Biri de burda! İkisi de sapasağlam, turp gibi!...

Biletini alıp, bebeği tekrar sahibine geri veren işçi.

— Hay canı çıkasıca! dedi. Bütün üstümü başımı ıslattı!

Genç kadın, gülerek,

— O kadar kötü birşey değil, canım, dedi, yine kurur! Ayakta dikilip beklerken koskoca adamların bile başına gelir bu.

Bir başkası, kiralık çocuğun annesini arıyarak, şaşkın şaşkın ordan oraya koşup duruyordu:

— Bu çocuk kimindi yahu?

Teneke ibrikli satıcı kadın, elinden tutup sürüklediği oğlan çocuğunu hışımla topal anneye iterek,

— Bu, dedi, bebek değil, kazık kadar adam! Senin yüzünden kendi yerimden de oldum!

Yaşlı adamcağız, kıs kıs gülerek,

— Kayınbabanı kucağına alsan, daha iyi ederdin, yavrum, dedi.

Panteleimon Romanov'un kısa yaşam öyküsü:

1884 yılında, Tula eyaletine bağlı Petrovskaya'da doğan Panteleymon Sergeyeviç, Romanov, Sovyet gençliğinin töresel ve cinsel sorunlarını ele alan hikâyeleriyle tanınmıştır.

Bir çok yazar gibi, o da, Tolstoy'la Gogol'ün izinde yürüdü. «Savaş ve Barış» yazarının etkisi, üzerinde, azımsanmayacak denli büyük oldu. «Rusya» adlı büyük, epik yapıtının konusu da, «Savaş ve Barış»ınkini andırır. Tolstoy gibi, o da, tüm sevinç ve acıları, sınırsız umutsuzluğu içinde yitip gitmiş Rus köylülerine derin bir duyarlılıkla eğildiği yapıtlarında dile getirmiştir. Gogol'ün etkisi ise, mizah ve taşlama yönünden olmuştur. Romanov'un mizahı abartılmış bir nitelik taşımaz. Okuyucuyu tedirgin etmez; ruhsal durumları belirtmekle yetinir.

«Sade Sevgi» adlı bir ciltte toplanan hikâyeleri, yirminci yüzyılın en çok okunan yapıtları arasındadır. Mizahi olmakla birlikte eğitici bir roman olan «Üç Çift Çorap»ın yayınından sonra, Romanov gözaltına alındı, romanı yasaklandı. Bunun üzerine, suya sabuna dokunmayan kısa hikâyeler yazdı, 1938 yılında, kalp krizi sonucu öldü.

TANRI BAĞIŞI

Panteleimon Romanov

Bir yük vagonunun tamponları üzerinde üç yaşlı kadın yolculuk ediyordu. İkisinin yanında birer çuval, üçüncüsünde ise yalnız küçük bir çıkın vardı. İstasyondan bir tahta aşırıp, kendilerine oturacak yer hazırladıktan sonra, geceleyin gizlice trene binmişlerdi.

Küçük çıkınlı kadın,

— Ey tüm kâinatın gerçek sahibi ve hâkimi yüce Tanrı Baba! dedi ve ağlamağa başladı. «Un almak için tam otuz verst yol teptim... Üstelik paramı da çaldılar...»

Yanında oturmakta olan, ayaklarında beyaz dolaklar bulunan yaşlı bir kadıncağız,

— Seninki gerçekten büyük bir talihsizlik! dedi. Bana ise, ulu Tanrı yardım etti! Uzun geceler uyku nedir bilmedim... Bu yüzden, gözlerimi güçlükle açabiliyorum; ama eve un götürdüğümü düşününce, içim ferahlıyor, bütün çektiklerimi unutuyorum! Vallahi, doğrusunu söylemek gerekirse, un bana nerdeyse bedavaya geldi. Talihsizlikten yana senden aşağı kalmıyan bir adamdan, pazarlık ederek bir binliğe (1) aldım!

Çıkınlı kadın:

— Yani, dedi, gökten inmiş... Tanrı bağışı gibi bir şey! Bana ise...

Bir çuval dolusu unun sahibi olan yaşlı kadıncağız, ona acıdığını gösteren bir eda ile üzgün üz-

(1) On rublelik banknot. (Çev.)

gün içini çekti, eliyle okşar gibi un çuvalını yokladı ve bir ayağını yuvarlak tampon başlığına dayıyarak, rahatça arkasına yaslandı.

Çıkınlı kadın, yeniden,

— Ey Tanrı'nın kutsal anası (2)! dedi. Şimdi ben ne yapacağım? Kocamın karşısına... unsuz nasıl çıkacağım! Adamcağız şu sırada, evde ıhlamur yaprağı geveleyip duruyordur herhalde!

Üçüncü kadın,

— Her ne kadar çok değilse de, eve bir şeyler götürüyorum işte! dedi ve yaşlı kadınınkinin ancak yarısı kadar olan çuvalına baktı.

— Ağır çuvalı taşırken, boyuna ıstavroz çıkardım...

— Elbette ıstavroz çıkarmalı! Bu işte Tanrı'nın elinin olduğu açıkça görülüyor! Böyle koskoca bir çuvalı, sadece bir binliğe almak, olacak iş değil yoksa!

O sırada tren büyük bir hızla yokuş aşağı iniyordu. Vagonlar habire takırdıyor, şiddetle sağa sola yalpalıyordu. İşte o sırada olanlar oldu... Tüyler ürpertici, keskin bir çığlık duyuldu. Tekerleklerin arasına bir şey düştü ve kayboldu...

Yaşlı kadının ayağı tampondan kaymıştı. Öteki iki kadın, bir ara, tekerleklerin altında onun başörtüsünün rüzgârda uçuşuşunu... ve kınnapla sıkıca bağlı beyaz dolaklar içindeki bacaklarını gördüler...

Çıkınlı kadın korka korka eğilip baktı ve keskin bir çığlık atarak elleriyle gözlerini kapadı... Geride, uzaklarda, yolun kıvrıldığı noktada, rayların arasında, kanlar içinde bir şey kıvranıp çırpınıyordu...

Çıkınlı kadın, yeniden keskin bir çığlık attı ve kendinden geçerek «yetişin, kurtarın!» diye bağırmaya başladı.

Öteki kadın,

— Boşuna bağırıp durma, artık hiç yararı yok! dedi. Tren çiğnedi ya onu?

Taştaşı gibi açılmış gözlerinde büyük bir dehşet okunan çıkınlı kadın,

(2) Peygamber İsa'nın anası, Meryem Ana kastediliyor. (Çev.)

— Evet, öyle, kardeş! diye cevap verdi, böyle bir şeye tanık olmak, insanın tüylerini ürpertiyor.

— Ey ulu Tanrı Baba... Sırası mıydı şimdi bunun? Oldu mu ya!

İkisi de son derecede üzgün durumda, bir süre konuşmadılar.

— Tren onu gerçekten çiğnediyse, şimdi artık ölmüş olacak!

— Bir varmış, bir yokmuş dünyası bu... Daha az önce burada, yanımızda oturuyordu. Şimdiyse yerinde yeller esiyor... Şurası kesin ki, onu evde bekliyorlar, yaşlı kadının unu getireceği günleri iple çekiyorlar...

— Çuvalı taşırken ıstavroz çıkardığını söylüyordu! Tanrı'nın bir bağışı diye düşünüyor, ve gerçekte eve ölüm'ü sırtlayıp götürmekte olduğunu hiç mi hiç bilmiyordu...

— Ey tüm kâinatın gerçek sahibi ve hâkimi sevgili yüce Tanrım; şimdi bütün bir hafta rüyalarıma girecek bu. O yana doğru bakınca, zavallıcığın hâlâ kıvranıp çırpındığını görür gibi oluyorum... Kimbilir, belki de hâlâ yaşıyordur... Keşke treni durdursaydık!..

Ufak un çuvallı kadın,

— Dursa n'olacak, dedi, zaten kadın çiğnenince hemen ölmüştür... Hem, yaşasa bile, çok sürmez, az sonra gene ölür! Başkasının binbir güçlükle kazandığı şeyden kendi çıkarına kâr sağladığı için, Tanrı tuttu cezalandırdı onu. Sen de işittin, yok pahasına almış, fiyatı adamakıllı düşürtmüş ve bundan da sevinç duymuş.

Kadınlar yine sustu, hiç kımıldamadan, put gibi oturdular.

Sonra ikisi de, aynı anda yaşlı kadının geride kalan çuvalına baktılar. Gözleri birbiriyle karşılaştı ve ürkerek bakışlarını kaydırdılar.

— Bu gece kesinlikle don olacak...

Ufak çıkınlı kadın,

— Evet, dedi vaziyet öyle gösteriyor. Geçen yıl, Meryem Ana'nın Siyanet ve Şefaat günlerinde kar yağmıştı! diye cevap verdi.

Son istasyona az bir şey kalmıştı. Çuvalını usulca yaşlı kadının çuvalı üstüne koymak istedi.

— Ne o, rahat değil misin? Dur hele, büyük çuvalı biraz kendime doğru çekeyim.

— Yok yok, bırak kalsın...

— İyi ama, neden? Gel gel, onu azıcık çekeyim, sen de bana daha yanaş!

— Yok, yok ben sadece kendi çuvalcığımı onun üzerine koymak istiyorum... Koyacağım da!

— Temiz çuvalın üzerine niye getirip koyacakmışsın onu? Görmüyor musun, seninki kir pas içinde...

— Sana ne? Senin unun mu o? Ha?

— Senin mi yoksa?

— Benim olduğunu falan söylemedim! Fakat ortada hiçbir neden yokken, tertemiz çuvalı kirletmek de ne oluyor?

— Mademki senin değil, öyle dırlanıp durma bakalım!

Kadın, çuvalını büyük çuvalın üzerine koydu ve sanki her iki çuval da kendininmiş gibi bir tavır takındı..

Çıkınlı kadın, sesini yükselterek,

— Hay canı çıkasıca, dedi, ne diye üst üste koyuyorsun! Hemen indir aşağı! Beni rahatsız ediyor!

— Yavaş ol bakalım!

— Anlaşılan, una sahip çıkmak istiyorsun sen?

— Benim hiçbir şeye sahip mahip çıkmak istediğim yok! Ama görünüşe bakılırsa, asıl sen sahip çıkmak istiyorsun! Dur sen, gideceğimiz yere hele bir varalım, lafımı hep ağzıma tıkadığını, rahatça ağlayıp sızlamama bile engel olduğunu, herkese bir bir anlatacağım... Eve koca bir çuval un götürüyor, ama şükredip yetinir mi onunla, gözü bir türlü doymak bilmez ki... Ölünün malını bile zorla ele geçirmek istiyor. Hemen indir onu diyorum sana, yoksa alıp tekerleklerin altına atarım...

Ve de çıkınlı kadın, ufak çuvalı gerçekten aşağı

fırlatmaya kalktı. Bunun üzerine öbürü, öfkeyle onun saçlarına yapıştı...

— Yaa, bir de bunu yapacaktın hal...

Küçük çıkınlı kadın, cevap yerine, iki eliyle rakibinin boğazına sarıldı. Beriki, iki elin zorlu sıkışı yüzünden âdeta can çekişiyormuş gibi hırıltılar çıkarıyordu; çaresiz kadının saçlarını bıraktı... Bir eliyle, çuvalı sıkı sıkı tutup kendine doğru çekerken, öbür eliyle de boğazını sıkan kıskaçtan kurtulmaya çalışıyordu. Oysa, iki elinin yardımıyle kendini pekâlâ kurtarabilirdi. Ama açgözlü kadın, un çuvalını elinden kaçırmaktan korkuyordu...

Tren yine büyük bir hızla yokuş aşağı inmeye başladı. Kavgacı kadınların oturdukları tahta, bir aşağı bir yukarı sallanıyordu. Ayaklarının altında, belli belirsiz görünen bir şerit, yani traversler, titreşerek kayıp geçiyordu.

Kadının gözleri yuvalarından iyice fırladı. Kendisini boğan ellere engel olamıyordu. Unsuz kadın, onu daha bir süre o vaziyette tuttu; hattâ, kazandığı zaferin tadını çıkarmak için habire sarsıp tartakladı... Sonra birden rakibinin boğazını bırakıp büyük çuvalı çarçabuk kendine doğru çekti.

— Daha ister misin? Yetmediyse söyle de bileyim! Tuttuğum gibi vagondan aşağı fırlatırım seni alimallah! Leş kargası, n'olacak! Kendi elindeki un yetişmiyormuş gibi, bir de kalkmış, başkasınınkine el uzatıyor!

Ufak un çuvallı kadın ağlamağa başladı; bir çocuk gibi, hıçkıra hıçkıra ve bütün vücudu titriyerek,

— Hiç değilse, dedi, yarıcığını benim çuvalıma boşaltabilirdin!

— Daha demincecik söyledim ya! Belki de zavallı insancık, hâlâ yaşıyordur... Ama elindekini başkasına kaptırmamak için, yardım falan çağrılmasını istemiyor zâhir! Anladın mı pis mundar, lânet karı!

Öbürü hiç cevap vermedi ve sızlana sızlana ağlamasını sürdürdü.

Uzaktan, istasyonun su kuleleri görünüyordu.

Ağlıyan kadın, yüzündeki yaşları sildi, birkaç kez gözlerini kırpıştırdı, sonra da, yürek burkan hıçkırıklarla sarsılarak,

— Hiç olmazsa, dedi, kırk kilocuk ver sevgili...

Hiçbir cevap alamadı. Yanındaki kadın, heykel gibi kaskatı kesilmiş, hiç kımıldamadan oturuyordu. Gözleri ilerde bir noktaya dikilmiş, öyle bakıyordu. Elleriyse büyük beyaz çuvalı, sanki kenetlenmişcesine, sımsıkı tutuyordu. Tren durur durmaz, vagondan aşağı atladı, çuvalı çarçabuk havada döndürerek sırtına yükledi ve çevresine hiç bakınmadan hızla oradan uzaklaştı...

Geride, vagonda kalan kadınsa gözlerini üzgün üzgün kırpıştırıyor, yarım un çuvalına bakıp duruyordu.

Yavaş yavaş dört bir yanı kaplamakta olan akşam karanlığında, sırtında ağır çuvalıyla demiryolundan hızla uzaklaşan kadın, umulmadık bir anda elde ettiği bu Tanrı bağışı karşısında, gayretli gayretli istavroz çıkarıyordu.

ÖRNEK BAŞKAN

Vyaçeslav Şişkov

Uçsuz bucaksız bozkırın göbeğinde bulunan köyümüze gönderilen yazılı hükümet buyruğunda tez elden bir «Köy Kadınlarını Kalkındırma Derneği» kurulması isteniyordu. Hiç kuşkusuz, hemen kolları sıvayıp gerekli hazırlıkları yaparak adı geçen derneği kurduk. Fyokla Pahomova'yı da derneğin başkanı seçtik. Bu kadın, çingene maşası gibi kara kuru; üstelik, çok fitneci, şirret mi şirretti. Sözün kısası, koklanacak çiçek değildi! Fyokla, işe bütün kadınları erkekler aleyhine kışkırtmakla başladı... Bunun üzerine, biz fakir köylülerin yaşamı zehir zıkkım oldu! Köy kadınlarının huyu adamakıllı değişti; sizin anlıyacağınız, huysuz, edepsiz birer mahluk olup çıktılar. Bütün gün boyunca, «Ah, sizi gidi içki düşkünleri! Sizi gidi soysuz, aşağılık lânet herifler! Durun hele, hepinize pek yakında dünyanın kaç bucak olduğunu göstereceğiz...» sözlerinden başka bir şey duyulmaz oldu. Sözün gelişi, insan kendi nikâhlı karısına, aksırdığında «çok yaşa», ya da sofradan kalkarken boş bulunup «âfiyet bal olsun» dese, hemen şıp diye cevap hazırdır: «Hadi çok söylenme de, cehennem ol git başımdan! Sizin karşınızda babanızın köleleri yok artık!...» Evet, hele bir de, onlara özene bezene, gerçeğin hiç de öyle olmadığını anlatmaya kalk, cevap yerine maşayı kaptığı gibi adamın ağzının ortasına indiriverir; sonra da, sanki etini koparmışlar gibi avazı çıktığınca: «Yetişin! Can kurtaran yok mu! Dayaktan öldürecek bu herif beni!» diye bağırıp çağırarak çılgınlar gibi ordan oraya koşar. İyi ama, çamaşır teknesinin ba-

şında dikilip durduğu sırada, burnunun kendiliğinden kanıyacağı tuttuysa, dayaktan adam öldürülüyor diye ortalığı birbirine katmanın ne âlemi var...

Başkan Fyokla Pahomova, birçok kocayı mahkemeye şikâyet ederek, bunların, ellerinden gelse karılarını bir kaşık suda boğmaya kalkacaklarını, hattâ birinin, karısını döve döve kötürüm ettiğini bildirdi. Sonunda ne oldu dersiniz? İşin aslına bakılacak olursa, bizim sulh hukuk mahkemelerine 'mahkeme' demeye bin tanık ister. Kadınlar, tombul ve kırmızı yanaklarından handiyse kan damlıyacak kadar sağlıklı bir görünüm içinde geldiler duruşmaya; buna karşılık, erkeklerin hepsinin yüzü gözü şiş ve yara bere içindeydi. Üstelik, içlerinden biri enikonu topallıyordu. Kanıtların böylesine göze batacak bir biçimde ortada bulunmasına karşın, erkeklerin tümü hakkında hapis ve para cezasına çarptırılma kararı alındı. Evet, yine kadının fendi...

Bu korkunç baskı ve sindirme harekâtı güze değin sürdü. Güzün, Fyokla Pahomova kente atandı; çünkü çok kafalı bir kadındı... okuma yazma da biliyordu. Köyün kadınları bitip tükenmek bilmiyen ahlamalar, oflamalar ve gözyaşları arasında onu kente uğurladılar. Erkeklerse büyük zafer sevinci içinde söylenip duruyorlardı; «Eee, sizi saçı uzun, aklı kısa yaratıklar, artık saltanatınızın sonu geldi işte! Bakalım şimdi kimi başkanlığa seçeceksiniz? Topunuzun köküne kibrit suyu!...»

Biri başkanlık yapamıyacağını söylüyor, öteki istemiyor, üçüncüsü ise korkuyordu. Bu yüzden hiç kimse seçilmedi. Oysa ilçe merkezinden, seçim yapılması için birkaç kez buyruk geldi! Bunun üzerine kafa kafaya verip düşündük taşındık: «Durun, yahu dedik, bu kez de başkanlığa bir erkek seçelim!»

Köy muhtarı değirmenci ilginç bir öneride bulundu;

— Siz de çok iyi biliyorsunuz ki sevgili kardeşlerim, bizim köyümüz bütün ilçenin en sonunda, yani cehennemin bucağında bulunmaktadır... Ge-

rimizde tüm çevre, yüzlerce vers (1) uzanıp giden bozkır ve batakla kaplı! Çünkü buraya şeytan bile gelmez! Mademki durum böyle, haydi biz de Nastasey'i seçelim. Zâten onun adı da yarı yarıya kadın adı sayılır.

Nastasey, çekingen bir tavırla,

— Valla, dedi, bu fikrinize karşı herhangi bir itirazım yok. Doğrusunu isterseniz, ben çoktan razıyım... Adım da çok uygun görünüyor... Yalnız, sonunda başıma bir iş miş gelmese...

— Efendim! Nasıl iş yani! Bırak allasen, ayda bir kez, bir kâğıtçık imzalamaktan ne çıkar! Adını okunmayacak bir biçimde yazarsın, olur biter!

— Mesele, imzanın okunaklı olup olmamasında değil! Yalnız... bilmem nasıl söyliyeyim... yani sadece demek istiyorum ki... ya biri patdadak çıkıp gelirse?

— Ne dersiniz kardeşlerim, yeni görevine atanmasını kutlamak için, Nastasey'e hep birlikte beş pud'cuk (2) un verelim mi? Ya da en iyisinden bir çeyrek kova (3) votka... tamam mı?

Böylece, o andan itibaren, Nastasey, «Köy Kadınlarını Kalkındırma Derneği» başkanı oldu. Erkekler için artık rahat bir hayat başladı. Kadınlarınsa yüzlerinden düşen bin parça oluyordu.

Derken, o sıralarda görev gezisinde bulunan hükümet komiserlerinden biri ansızın çıkageldi. Hem de doğrudan doğruya köy muhtarı değirmenci Vavila Çetvergov'un kapısına dayandı. Kısa bir hoşbeşten sonra, soru üstüne soru sormaya başladı: «Bu ne, şu nasıl, niçin burda hâlâ bir okuma odası yok, Gençlik Örgütü neden kurulmamış, Köy Kadınlarını Kalkındırma Derneği iyi çalışıyor mu?»

Vavila, pancar gibi kızararak,

— Sayın yoldaş, dedi, bizimle oturup bir bardak çay içmenizden büyük onur duyacağız! Derneğimiz çok iyi çalışıyor. Doğrusu bundan iyisi can

---

(1) **Verst** : 1067 metre.

(2) **Pud** : 16 kilo, 38 gram.

(3) **Kova** 12 litrelik ölçü birimi. (Çev.)

sağlığı. Dernek başkanı, Nastasya Skovoroda yoldaş... Görevini, usulüne uygun, partinin buyurduğu gibi, yani kusursuz, eksiksiz, en iyi bir biçimde yapıyor.

— Kendisiyle bir görüşebilir miyim?

— Ne yazık ki, imkânı yok! Dediklerine göre, şu sırada loğusa yatağında yatıyormuş! Galiba bebek ölü doğmuş!

— Öyleyse, gidip kendisine geçmiş olsun diyeceğim. Nerde oturuyor o?

Vavila'nın yüreği duracak gibi oldu, koca göbeği büzülüp içine çekildi.

— Olmaz yoldaş, olmaz; onu göremezsiniz... Sahi sizin adınız neydi? Başkan, köyden çok uzakta, ormanda oturuyor... Söylenenlere bakılırsa, orada açlıktan gözleri dönmüş azgın kurtlar kol geziyormuş... Bir erkek kurtla bir dişi kurt, yani sizin anlıyacağınız, azılı bir çift.

Fakat komiserin bütün şeytanlığı üzerindeydi:

— Yine de kendisiyle konuşmak istiyorum! diye kesip attı.

Vavila, karısına âdeta fısıldarcasına,

— Aman bana bir çare, dedi, başım dertte! Ve hemen ardından dışarı fırlayıp, koşar adım köyün sokaklarını arşınlamağa başladı. Bütün kulübeleri teker teker dolaştı... Ne olurdu, kadınlardan biri çıkıp sadece yarım saatçiğine başkan olmayı kabul ettiğini bir söyleyiverseydi!

Vavila, gidip Nastasey Skovoroda'ya saldırdı. Bütün öfkesini ondan çıkarmak ister gibi, açtı ağzını yumdu gözünü:

— Seni gidi kazkafalı, sersem budala, uyuz herif! Kadın işine burnunu sokmakla iyi halt ettin doğrusu! İşte şimdi gerçekten karı oldun! Haydi durma, herşeyi büsbütün berbat etmemek için, düş peşime bakalım! Kentten biri geldi, seninle görüşmek istiyor.

Nastasey, paniğe kapılarak dört bir yanına ürkek ürkek bakındı:

— Vay canına, şimdi hapı yuttum işte; ben ormana kaçıyorum!

Sonra, telâşla kapıya koştu.

Vavila, onu alaya alarak,

— Ben ormana kaçıyorum, dedi, duyduk duymadık demeyin, ben ormana kaçıyorum! Sonra yakasına yapıştı: «Koca budala! Sadece defterleri görmek istiyor o. Eğer bir de kadınları çağırtıp bir araya toplarsa, iş daha sarpa saracak demektir! Hemen şu kızıl sakalını kes, hadi durma, fırla! Hay canı çıkasıca mıymıntı herif!...»

Nastasey, bir saat sonra tam bir 'Nastasya' olup çıkmıştı. Başörtüsünü düzgün bir biçimde karısı bağladı. Kadıncağız, bu işe gülmesi mi yoksa ağlaması mı gerektiğini bilemiyordu.

Neşesi iyice yerine gelen değirmenci,

— Böyle daha güven verici olur! dedi. Galiba komiserin gözü iyi görmüyor! Tanrı'ya şükür, sesin de tıpkı kadın sesini andırıyor! Şimdi beni dinle, Darya yenge, onun göğsüne tıka basa çaput maput birşeyler dolduruver... Evet evet, nah oraya... Güzel oldu doğrusu! Tıpkı sahibi gibi!... Hahahay! Bu Sarafan (1) içinde seni kim görse, hemen evlenmeğe kalkar! Haydi, gidelim artık! Yalnız, şu ağlamaklı asık suratını bir an önce değiştirmeye bak; yoksa bir çuval inciri berbat edersin. Şöyle sevimli bir surat takın canım; yüzüne bir incelik, bir tatlılık, bir şirinlik ver bakayım...

Başkan Nastasya, elindeki defterlere bakarak, görev gezisinde bulunan hükümet komiserine bir rapor sundu. Konuşurken kekeliyor, dili dolanıyor, sesi titriyor, parmakları heyecandan tutmaz oluyor, elindeki defterler bir oraya bir buraya kayıyordu.

(1) **Sarafan** Farsça kökenli Rusça sözcük; köylü kadınları giydiği kollu ya da kolsuz uzun giysi; ayrıca, XIV. — XVII. yüzyıllar arasında erkeklerin giydiği bir çeşit uzun kaftan anlamına da gelmektedir. (Çev.)

Değirmencinin yüzü, isim günü kutlanan bir çocuğunki gibi ışıl ışıl parlıyordu.

Ağzı kulaklarına vararak,

— Demedim mi ben! dedi. Görüyorsunuz, herşey gayet tıkırında, yoldaş. Başkanımız, çok becerikli, tuttuğunu koparan, azimli, gayretli, hanım hanımcık bir kadındır! Görevini her zaman usulünce, partinin buyurduklarına tıpıtıpına uygun yapar!

— Mutsuz bir doğum yaptığınız söyleniyor?

Nastasey, büyük bir telâş içinde:

— Yok yok! dedi ve başörtüsünü yüzüne iyice çekti. «Bizim burda bütün doğumlar usulüne uygun bir biçimde olur, yani aileye mutluluk getirir!»

— Hayır hayır, ben bu sözlerimle sadece sizi kastetmekteyim!

Değirmenci hemen lafa karıştı!

— Bağışlamanızı dilerim, size durumu açıklarken ters bir yorumda bulunmuşum! Yani demek istiyorum ki, size sözünü ettiğim kadın başkası! O kadın gerçekten ölü bir çocuk doğurdu; evet, durum bu!

Komiser ansızın pencereyi açtı ve sokağa seslendi:

— Hey, anacıklar, ikiniz de biraz içeri gelin hele!

Birdenbire Nastasey, boynundaki şalın altında, kızıl sakalının yeniden biter gibi olduğunu sandı.

Bu sırada kulübeye iki çakırkeyf kadın girdi. Banyodan sonra, güzel görünmek için yüzlerine biraz düzgün sürmüşlerdi.

Komiser kadınlara,

— Eee, ne var ne yok, anacıklar? diye sordu. Köy Kadınlarını Kalkındırma Derneği başkanından hoşnut musunuz?

Nastasey, korkusundan inliyerek, masanın kenarına sıkı sıkı yapıştı.

Handiyse burunlarına girecekmiş gibi, kadınlara sokulan değirmenci sesini alçaltarak,

— Ne olur, dedi, bizi bu zor durumdan kurtarın, canımın içi, gözümün nuru hanımlar...

Bu arada, şişmanca olanının geniş ve dolgun kalçalarını hafif hafif okşamayı da ihmâl etmedi.

Kadınlar, çevrelerine şuh bakışlar fırlatarak,

— Haa, bizim başkanımızı mı soruyorsunuz! diye gülüştüler, saçlı sakallı bir baaş... kaan işte! Hi-hi-hi! İsterseniz şimdi size...

Nastasey sapsarı oldu, ellerini birbirine vurdu, kem küm etmeğe başladı, neredeyse teslim bayrağını çekecekti. Fakat değirmenci hemen imdadına yetişti. Kadınların üzerine hışımla yürüyerek,

— Çabuk defolun burdan, diye bağırdı, sizi gidi ayyaş domuzlar... Bunlar köyün alıkları, sevgili yoldaş; üstelik bir de, yaşlarına bakmadan bir güzel kafayı tütsülemişler!... Defolun!

Fakat iki kadın, kediler gibi kabarıp, Vavila'nın üzerine atıldılar.

İkisi de cıyak cıyak bağırıyordu:

— Ah, şişko, açgözlü köpek! Senin muhtarlığın falan bize vız gelir! Hem, öğütme parasını ne hakla iki kapik fazla alırsın bizden? Hadi söylesene? Bu yaptığın yakışık alır mı, ha? Tuuu, yazıklar olsun sana, gidi koca şeytan seni! Sözüme kulak ver, sen de kentli yoldaş, şimdi bütün gerçeği anlatacağız... Bu adam, canavarın tekidir; bütün kötülükler onun başının altından çıkar... Böyle bir muhtardır o! Tuuu, yazıklar olsun sana, koca şeytan! İşte bu gulyabani, Köy Kadınlarını Kalkındırma Derneği'ne kızıl saçlı bir köylüyü getirip oturttu!

Komiser, şaşkına dönerek,

— Nasıl? dedi, işte başkanınız burda ya!

— Tuuu sana, koca şeytan! dediler, bu şişgöbek, anlaşılan, o sırada en sıkı fıkı dostlarından birini tutup getirmiş. Kadın başkanın yerini işte bu köylü aldı.

Birden Nastasey dehşete kapılarak acı bir feryat kopardı ve boylu boyunca yere yıkıldı.

Komiser büyük bir gayretkeşlikle,

— Bayıldı! diye bağırdı, çabuk su getirin!

Kadınlar hemen Nastasey'in üzerine atıldılar. Çarçabuk bluzunu çekip çıkardılar! Aman Tanrım! Göğüs möğüs yok, sırf çaput!

On gün sonra, ilçe merkezinden gelen buyruk gereğince, yeni seçimler yapıldı... Biri, Köy Kadınlarını Kalkındırma Derneği, öbürü ise... köy muhtarlığı için.

Vyçeslav Şişkov'un kısa yaşam öyküsü:

Vyaçeslav Yakovleyeviç Şişkov, 1873 yılında, Tver iline bağlı Byejetsk'te doğdu. Hakkında pek fazla bir şey bilinmemektedir. Yıllarca önce, kendisine biyografik bir soru yöneltene gönderdiği mektupta, «Hâlen kükürtlü kaplıca banyosu almakta olduğu» için, bu konuda bir yanıt veremeyeceğini üzülerek bildirmişti.

Vyaçeslav Şişkov, uzun yıllar Sibirya'da yaşadı. İlk yapıtlarında Yakut'larla Tunguz'ların, Sibirya'daki çeşitli kavimlerin, gezginlerin, hac yolcularının, kaçak dolaşan suçluların yaşamını anlattı. 1920 yılında, «Köylücük» adlı komedisiyle kendini gösterdi; birçok mizah hikâyeleri yazdı; ilgi ve bakımdan yoksun, başıboş çocukların yaşamı üzerine «Göçmen Kuşlar» adlı bir roman yazdı.

İlk yapıtları: «Tayga» (1916), «Çuskiy Ailesi» (1918), «Kara Nehir» (1933).

«Kara Nehir» ve ölümünden az önce tamamlayabildiği, üç ciltlik «Yemelyan Pugacov» adlı yapıtı Rusyada ve dünyada tanındı. 1938'den 1945'e değin, yedi yıl, bu yapıtı için çalıştı. 1945 yılı sonlarına doğru, Moskova'da öldü.

UFAK BİR YANLIŞLIK

Mihail Zoşçenko

Son günlerde sulh hukuk mahkemelerine verilen doktorların sayısı bir hayli kabarık... Bakıyorsunuz, biri kirli elleriyle ameliyat yapmış; öbürü ameliyat sırasında gözlüğünü yitirmiş, acaba hastanın karnında mı unuttum diye, zavallının bütün barsaklarını dışarı çıkarıp aramış, ama bir türlü bulamamış. Bir başkası da, bir hanımın, kesilmesi gereken bir yerini kesmeyip, başka bir yerini kesmiş. Hiç kuşku yok ki, bütün bunlar uygar bir ülkeye yakışan şeyler değil! Bu gibi doktorları ağır ceza mahkemelerine verip, analarından emdiği sütü fitil fitil burunlarından getirmek gerek. Oysa bizde böyle doktorları doğrudan doğruya sulh hukuk mahkemesinde yargılıyorlar! Neyse, uzatmıyalım, ünlü doktor (!) Yegoriç hakkında ne hüküm verilecek, ona bakalım!

Rijabov adında bir kamyon şöförü vardı. İri yarı, güçlü kuvvetli bir adamdı. Derken bir gün hastalanıp yatağa düştü. Karısına, hiç bir zahmet ve harcamadan kaçınmayıp, kendisi için en iyi ve en ünlü doktoru çağırtmasını söyledi. Kadıncağız, para gidecek diye üzüntüsünden epeyce ağladı ama, hastaya herhangi bir itirazda bulunmadı. Doktoru çağırttı. Ufak tefek, sıska, ama çok usta bir doktordu gelen. Hastanın karnına baktı, gerektiği gibi elleyip yokladıktan sonra,

— Ne saçma şey! dedi, böyle önemsiz, ufak bir şey için, koskoca, ünlü bir doktoru tedirgin etmek yakışık alır mı hiç! Kocanız yemeği biraz fazlaca kaçırmış! Bir lâvman yapılsın! Yemek olarak, her gün bir piliç yesin!

Bunları söyledikten sonra, hastayı üzgün ve morali bozuk bir halde bırakarak çıkıp gitti.

Hasta,

— Ah, dedi, bir şeycikler demem, dilerim Tanrı'dan, bütün vücuduna derin ağrılar saplansın, inim inim inletsin seni! Böyle kocakarı ilaçları yazmanın gereği var mı şimdi! Hangi çağda yaşıyoruz yahu! Babam bile, ömrü boyunca, kocakarı ilacı nedir bilmedi!

Hasta, akşama değin üzüntüsünden kendi kendini yedi. Akşamleyin karısına, Malaya Ohta sokağında oturan ünlü Yegoriç'i getirtmesini emretti. Yeni bir harcama kapısı açılması, kadıncağızı elbette ki pek üzdü. Bununla birlikte, hiç üzüldüğünü belli etmedi. Bir arabaya binerek, doğruca ünlü (doğrusunu isterseniz, alaydan yetişme) doktora gitti. Gelmesi için yalvar yakar oldu ona.

Bir süre nazlandı doktor, gitmek istemedi. İlginç bir mazeretle oyalıyordu kadını.

— Ünlü doktorun kocanızı görmesinden sonra, bir daha ne diye oralara kadar sürteyim? Benim yüksek öğrenimim yok; ancak kötü bir reçete yazabilirim. Bu yüzden, onca yolu tepmemin gereği yok!

Böylesi nazlanmalardan sonra ücretinin ne olacağı, para ve yiyecek olarak kendisine ne verileceği konusunda görüşüp, sonunda gitmeye razı oldu.

Eve gelince, hastanın vücuduna elini bile sürmedi.

— Vücudun, diyordu, bu işle hiç ilgisi yok! Vücuda elle dokunulsa bile, bununla hastalık iyileşmez ki!

Öteki doktorun yazdığı reçeteyi inceledikten sonra, acı bir gülümsemeyle hastaya dönerek, «Ben sağlıklıyım, rahmetli babam da sağlıklıydı» sözlerini içeren bir pusula yazıp, bunu yutmasını söyledi.

Hasta, bütün söylenenleri dikkatle dinledi. Neden sonra başını üzüntüyle sallıyarak,

— Ah, dedi, olmaz! Ben hiç yazı yazmasını bilmem. Okumam, yazmam yok benim. Yalnız soyadımı yazabilirim. Acaba bu yetmez mi?

Yegoriç:

— Hayır! diye yanıtlarken, kaşlarını çattı, öfkeyle bıyıklarını çekti. «Hayır! Yalnız soyadı yetmez. Soyadı sadece kol ve bacak kopmasına karşı iyidir. Ama karın için tam bir pusula gerek!»

Hasta, korkuyla,

— Peki, şimdi ne yapayım ben? diye sordu, acaba benim yerime siz yazamaz mısınız? Hadi, ne olur, siz yazınız!

Yegoriç,

— Ben, dedi, sizin hatırınız için memnunlukla yazardım ama, gözlüğümü evde unutmuşum. Pusulayı, akrabalarınızdan ya da tanıdıklarınızdan birine yazdırın!

Bunun üzerine, evin kapıcısı Andron'u çağırdılar.

Derken, Andron çıka geldi. Önce, alacağı ücreti saptadı, sonra bir kurşunkalem istedi, kâğıdı da kendisi buldu, yazmağa koyuldu.

Bir saat yazdı, iki saat yazdı. Alnından şakır şakır ter boşandı. Sonunda pusulanın yazılması da bitti:

(«Ben sağlıklıyım, rahmetli babam da sağlıklı idi.»

6 Numaralı evin kapıcısı
Andron)

Yazıyı hastaya uzattı. O da, güç halle, nerdeyse boğula boğula pusulayı yuttu. Yegoriç, coşkun minnet ve sevgi gösterileri arasında, orada bulunanların hepsiyle vedalaştıktan sonra, çıkıp gitti. Ama pusulayı hastanın kendisi yazmadığı için, tedavinin olumlu bir sonuç vermesini garanti edemiyeceğini söylemekten de geri kalmadı. Hastanın neşesi yerine gelmişti; hattâ biraz yemek bile yedi. Bütün bunlara karşın, o gece öldü.

Eh, ölen öldü bir kere! Herkes de onunla birlikte ölecek değil ya! Bu uğurda yaptığı harcamalar, dul kadının içine evlât acısı gibi çöktü. Yegoriç'e kaptırdığı avuç dolusu parayı geri alabilmek için, hemen ilgili makamlara başvurdu.

Parayı geri alması mümkün olmadı; çünkü Yegoriç'te parayı geri verecek hacı gözü yoktu. Ama

olaya el kondu. Ölüye otopsi yapıldı. Ve pusula bulundu. Açıp okudular pusulayı ve korkuyla bağırdılar; «Aman Yarabbi! İmza doğru değil! İmza, Andron'un imzası!»

Derken, durum mahkemeye yansıdı. Mahkeme, imzanın hastaya ait olmadığı, bundan başka, bir duvar kâğıdına yazılmış olduğu ve boyut bakımından mideye büyük geldiği bildirildi... Gelin de şimdi lütfen siz karar verin!

Doktor Yegoriç, sorgusu sırasında şunları anlattı:

— Elimden bir şey gelmez! Pusulayı ne ben yazdım, ne de ben yuttum. Kâğıdı bile ben getirmedim. Ama, kapıcı Andron'un, kâğıda hastanın değil de, kendi imzasını atmış olduğunu doğrusu farketmedim. Beni bu ufak yanlışlık için mi mahkûm edeceksiniz!

Buna karşılık, Andron şu ifadeyi verdi:

— Kendimi zorlayarak, tam iki saat hiç durmadan yazdım; kan ter içinde kaldım. Sonra da soyadımı yazdım! Katil benim! Ne olur, bana hafif bir ceza verin!

Ne dersiniz, Yegoriç ile Andron gerçekten hüküm giyecekler mi?

Mihail Zoşçenko'nun kısa yaşam öyküsü:

Sayılı ünlü mizah yazarlarından biridir. 10 Ağustos 1895 tarihinde Rusya'nın Poltava kentinde doğdu. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine, Petersburg Üniversitesi'ndeki hukuk öğrenimini yarıda bıraktı. Savaşa gönüllü katıldı; savaş kurmay yüzbaşılığa dek yükseldi. Savaştan sonra çeşitli meslek kollarında çalışarak geçimini sağladı.

Zoşçenko, yazdığı mizah hikâyeleri ile hemen dikkati çekti. Öteki mizah yazarlarından ayrı olan yanı, hikâyelerinde daha çok anlatış biçimine verdiği önemdir. Basit bir konuyu bile, o eşsiz mizah anlatışıyle ilgi çekici duruma getirir.

Sayısız denecek kadar çok mizah hikâyelerinden başka, kısa komediler de yazmış olan Zoşçenkonun yapıtları hemen bütün dünya dillerine çevrilmiştir.

Mihail Zoşçenko, 22 Temmuz 1958 tarihinde Petersburg'da öldü.

1905'lerin ADAMI

Valentin Katayev

Müze müdürü, gizli bir gururla,

— Ve burda, dedi, bu dolapta, 1905'lerin adamının ünlü örneği bulunmaktadır.

Müzeyi gezenlerden biri, aşırı ilgi duyarak sordu:

— Balmumundan bir heykel mi ya da doldurma bir insan mı?

Müze müdürü, sanki babasına sövmüşler gibi, dargın bir sesle,

— Hayır, sevgili yoldaş, dedi, ikisi de değil! Burada, eşine hiç bir yerde rastlanmamış bir uyku hastalığı durumuyla karşı karşıya bulunmaktasınız! Evet, işin içyüzü budur yani. Bu vatandaş, 1905 yılında, yanlışlıkla, bazı gösterilerle birlikte yakalanıp karakola götürülmüş. Bizim iyi niyetli devrimcimiz, komiserin karşısına çıkarılınca, korkudan düşüp bayılmış ve... bir daha da ayılmamış! En ünlü doktorlar bile buna bir çare bulamamışlar. Hattâ o sıralarda, yabancı gazetelerde de bununla ilgili haberler çıkmış. Biliyor musunuz, çok tipik bir örnek bu! Böylesine, şimdiye dek hiç bir yerde rastlanmamıştır! Onu şimdi göreceksiniz! Fazla sözün ne gereği var? Şemsiyesiyle, lastik kunduralarıyla, gümüş saat zinciriyle... 1905'lerin adamının gerçekten çok tipik bir modeli. Gözünüzle görüp iyice inanmanız için, lütfen dikkat buyurun!

Müze müdürü, bunları söyliyerek, dolabı açtı ve... korkuyla ürpererek, birden geriye fırladı. Dolap boştu.

Müze müdürü, üzüntüyle haykırdı:

— Yok olmuş!

Müzeyi gezenler, birtakım düşünceler ileri sürüyorlardı:

— Muhakkak çalmışlardır. Ya da belki artık uyanmış... Sonra da usulca sıvışıp gitmiştir?... Vallahi, en akla yatkını da bu galiba!

Müze müdürü, umutsuzluk içinde inildiyerek,

— Oyleyse, dedi, elden geldiğince çabuk arayıp bulmalı! Onun için büyük bir sorumluluk yüklendim ben!

Daldığı derin uykudan uyanan 1905'lerin adamı, en önce, lastik kunduralarının hâlâ yerli yerinde durup durmadığını anlamak için, ayaklarına eliyle dokundu. Ardından şemsiyesini aldı, burnunu sildi, usulca dolaptan çıkıp kendini sokağa attı.

Yolda, mırıldanıyordu:

— Eve! Elden geldiğince çabuk eve! Aman Tanrım, kimbilir karım ne düşünecek! Sonra, daire müdürü de neler söyleyecek acaba! Geceyi karakolda geçirmek, olur rezalet değil doğrusu! Hey arabacı, Tretya Meşçenskaya'ya kaça götürürsün!

— İki rubleciğe!

— Ne diyorsun be yahu? Anlaşılan, aklını yitirmişsin sen? Her zaman yirmibeş kapiğe giderim!

— Asıl aklını yitiren sensin! Bakındı hele, ne de yağlı bir müşteriye çatmışız meğer!

— Ah, seni gidi hayvan herif seni! Bir de hiç utanmadan kaba davranıyor müşterisine! Yoksa canın karakola mı gitmek istiyor, ha?

Kendisine açıkca hakaret edilen faytoncu, sesini daha da yükselterek,

— İnsanların, dedi, pazar günü durup dururken en ağır lâflar işittiği nerde görülmüştür? Belli zaten, en azından iki şişe yuvarlamış! Ayakta bile güçle durabiliyor!

1905'lerin adamı, küstah faytoncunun numarasını dikkatle not defterine yazdıktan sonra, yoluna yaya olarak devam etti.

Kunduz kürkü giymiş şişko bir vatandaş, 1905'lerin adamının yolunu keserek, sordu :

— Yoldaş, dedi, söyler misiniz bana, burdan Dimitrovka'ya nasıl, yani nerden gidilir?

Yaşlı adam, birden parladı:

— Efendim? Ne buyurdunuz? Beni ne sanıyorsunuz siz, kuzum? Herhalde, devrimcilerden biri olduğumu geçiriyorsunuz aklınızdan?... Ben... ben, yoldaş moldaş değilim, anladınız mı?

— Pekiy, öyle olsun vatandaş, bağışlayın beni!

— Nasıl nasıl? Buraya bakın, ben vatandaş filan da değilim!

— Peki, kimsiniz, nesiniz öyleyse?

— Ben... onikinci dereceden memur ve Ermiş Anna tarikatına bağlı, üçüncü dereceden memur ve Ermiş Anna tarikatına bağlı, üçüncü dereceden şövalyeyim! Hem, bir yanlışlığa kurban gidip, devrimcilerle birlikte yakalanmışsam, hiç bir şeyi ispatlamaz bu... hiç bir şeyi!

Kürklü vatandaş, yaşlı adamın gözlerinin içine dik dik bakarken, 1905'lerin adamı korkuyla sürdürdü konuşmasını:

— Sayın bayın kuşkuya kapılmalarına gerek yok! Evet, öyle! Kanun dışı gizli örgütler, devrimci çevreler ya da siyasî partilerle herhangi bir ilişkim gerçekten yok, efendim. Demek oluyor ki, yoldaş değilim! Hernekadar geceyi karakolda geçirdiysem de, inanın bana, sayın bayım... Bir yanlışlık... aksiliklerin üstüste gelmesinden başka bir şey değil, sayın...

Kürklü vatandaş, ürkek ürkek çevresine bakınarak kenara çekildi.

1905'lerin adamı, kendi kendine:

— Ne acı, diye mırıldandı, demek şimdi yol üstünde rastladıkları bir kimseye «yoldaş» diye hitap ediyorlar! Eğer bu, bizim daire müdürünün kulağına giderse, Tanrı bilir, hiç de iyi şeyler olmıyacak demektir! Ama, buna meydan vermemek için, bir şeyler yapmalı...

Sonra, gazete satan çocuğa seslendi:

— Hey, gazeteci, Bana bir «Yeni Haberler» versene, yavrum!

— Ne?

— «Yeni Haberler» diyorum, iki tane olsun!
— Bende bu adda bir gazete yok.
— Yok mu? Peki, öyleyse «Yeni Çağ» ver bana.
— O da yok bende.
— E, ne var peki?
— «Pravda», «İşçi Gazetesi», «Kızıl Yıldız»...

Müze müdürü, bütün Moskova'nın altını üstüne getirdikten sonra, akşamın geç saatinde, 1905'lerin adamını buldu. Onu görünce, büyük bir sevince kapıldı. 1905'lerin örneği ise, Tiyatro Meydanı'nın orta yerinde diz çökmüş, durmadan hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Ordan geçen birçok kimse, hemen durup, zavallı deliye bir iki kapik veriyordu.

Müze müdürü, geçen onbeş, yirmi yıl içinde olagelmiş değişikliklerin içyüzünü ve önemini, 1905'lerin adamına bir bir anlatıp, kafasına sokmak için tam iki hafta uğraşıp didindi...

Üçüncü haftanın başında, adam, kendisine söylenenleri yavaş yavaş kavramıya başladı.

Üçüncü haftanın sonunda, işçi sendikaları yönetim kuruluna girdi.

Dördüncü haftanın başındaysa, öğle tatillerinde, yeri geldikçe, meslekdaşlarına şunları söylüyordu:

— 1905 yılı mı? Bu ne iş, Tanrım, bu ne iş! Elbette hatırlıyorum! Hattâ, monarşiyle savaşa bütün gücümle katıldığımı da söyliyebilirim! Üstelik, biliyor musunuz, yere bile oturmam gerekti! Bir gösteriye katılmak için!.. Deh gidi günler!... doğrusunu isterseniz, böyle uzun uzun çene patlatıp durmanın hiç gereği yok. Uzun sözün kısası: Bugüne bugün, ne de olsa, eski devrimciyiz biz...

Valentin Katayev'in kısa yaşam öyküsü:

Valentin Petroviç Katayev, 1897 yılında bir öğretmenin oğlu olarak Odesa'da dünyaya geldi. 12 yaşlarında iken şiir yazmaya başladı. Gönüllü katıldığı Birinci Dünya Savaşı'nda birçok kez yaralandı. Daha sonra iç savaşa da katıldı. Kızıl Ruslar tarafından tutuklanarak, uzun süre cezaevinde yattı. Gazeteci olarak 1922 yılında Moskova'ya gitti. Onu asıl üne kavuşturan mizah hikâyelerini yazmaya başladı.

Valentin Katayev, Zoşçenko gibi, Sovyetler Birliği'nin en çok okunan bir mizah yazarıdır. «Dolandırıcılar» adlı romanı, «Olanaksız Şey» ve «Çiçekli Yol» adlı komedileriyle tanınmıştır.

Katayev'in kısa mizah hikâyeleri düşünce ile gerçeğin birbirine ters düşen yanlarını etkili bir biçimde ortaya koyar. Mizahı, Zoşçenko'nunkinden daha keskin ve iğneleyici olmakla birlikte, çoğu zaman daha soğuk ve daha soyut bir kimliğe bürünür.

Katayev'in «Tekbaşına Dolaşan Beyaz Yelkenli» adlı romanı, rahatça okunan, insanı olağanüstü eğlendiren yapıtlarından biridir.

1922 yılından beri yerleştiği Moskova'da, yazarlığını sürdürmektedir.

SAKALLI BEBEK

Valentin Katayev

Bir yıl önce, yazı işleri müdürü, resimli bir derginin çıkarılması onuruna verilen kokteyle giderken kafası binbir düşünceyle dolu olmakla birlikte, yüzündeki azimli ifade hiçkimsenin gözünden kaçmamıştı. Bu nazik delikanlının, bütün iş arkadaşlarına bol keseden birtakım avanslar dağıttıktan sonra, onlara şunları söylediğini hâlâ bugünmüş gibi anımsıyorum: «Evet dostlarım, bizim dergimizin hiçbir palavra ve martavala yer vermiyen, tam anlamıyle gerçekçi bir dergi olmasına özellikle özen göstermenizi diliyorum. Ne demek istediğimi anlamışsınızdır herhalde? Yok iki başlı doğmuş hilkat garibesi danalarmış! Yok büyük olay yaratan ikizlermiş! Bizim ulusal yaşantımız, bitip tükenmek bilmiyen konumuz olmalı! Bazı gazetelerin, yurttaşları heyecandan heyecana sürükleyen yazılarına paydos artık! Sigara içen ve akşam gazetelerini okuyan köpeğin canı cehenneme. Köpek sigara içiyor ve de gazete okuyor diye boy boy resimlerini basmanın âlemi var mı; hem de 400.000 tirajlı bir dergide?

İş arkadaşları, hep bir ağızdan: «Köpeğin canı cehenneme!» diye haykırdıktan sonra işlerinin başına dönmüşlerdi. Bir yıl önce olmuştu bu.

Yazı işleri müdürlüğünün telefonu uzun uzun çaldı. Müdür hemen koşup açtı telefonu. Açar açmaz da gözlerinden bir sevinç dalgası geçti, âdeta pembe güller açtı yüzünde. Ahizeyi yerine koyduktan sonra, içeri seslendi:

— Dinleyin, dinleyin! Bir bebek bulunmuş! Saçlı sakallı! Ve de bıyıklı! İnanılır şey değil!... Fo-

toğrafçı!... Nerde fotoğrafçı!... Yok mu?... Otomobili hemen fotoğrafçıya gönderin!

Fotoğrafçı bir çeyrek sonra, yazı işleri müdürüne geldi.

Yazı işleri müdürü, soluğu kesilerek haykırdı:

— Hemen arabaya binin! Durmayın gidin! Elden geldiğince çabuk giderek, sakallı bebeğin resmini çekin. Büyük bir olay yaratacak bu! Anlıyor musun, herkesi yerinden fırlatacak büyük bir olay! Aman çabuk, rakiplerimiz bizden önce davranıp, sakallı bebeği elimizden kapmasınlar!

Fotoğrafçı,

— Merak etmeyin! dedi, bizim dergi çarşamba günü çıkıyor, öbürleriyse ancak cumartesi günü. Hiç korkmayın bebek bizimdir! Bütün dünyaya ilk olarak biz göstereceğiz bebeğin sakalını!

Ama cumartesi günü çıkanlar da geri kalmamıştılar.

Ertesi günü yazı işleri müdürü pek erken geldi bürosuna.

Sekretere sordu:

— Fotoğrafçı geldi mi?

— Hayır, henüz gelmedi!

Yazı işleri müdürü, sabırsızlık içinde eli ayağı titriyerek bir sigara yaktı ve oyalanmak için, cumartesi günü yayınlanan dergilere telefon etti.

— Alo! Henüz hiçbir şeyden haberiniz yok, değil mi?

O dergilerden birinin yazı işleri müdürü,

— Hayrola, ne oldu ki? diye sordu.

— Saçlı sakallı bebeği duymadınız mı siz?

— Hayır! Ne olmuş yani?

— Üstelik bıyığı da var!... Bir bebek yahu!...

— Pekâlâ, pekâlâ! Bundan bize ne?

— Onun resmini basacak mısınız?

— Elbette basacağız. Neden sordunuz?

— Yani, cumartesi günü mü?

— Tabii cumartesi günü! Acelemiz yok bizim!

— Bizse çarşamba günü, hi, hi!

— İyi iyi, o halde bol şans!

Yazı işleri müdürü, ahizeyi yerine koydu; kendi kendine,

— Şuna bak hele! dedi. «Bizim acelemiz yok!» diyor bir de. Bunu derken kıskançlıktan patlamıştır kesinlikle! Boru değil! Sakalı olan bir bebek! Böyle bir şey bin yılda bir olur.

O sırada fotoğrafçı girdi.

Yazı işleri müdürü telâşla,

— Hani nerde? dedi. Gösterin bakayım!

Fotoğrafçı omuzlarını silkti:

— Oyle görülecek bir şey yok! Bir kere, iki aylık değil, tam tersine beş yaşında. Sonra, ne sakalı var, ne de bıyığı! Olacak şey mi bu!

Fotoğrafçı çektiği resmi yazı işleri müdürüne uzattı.

— Hımm... tuhaf şey! Bu da diğerleri gibi basbayağı bir çocuk işte! Hiçbir özelliği yok! Yazık! Pek yazık!

Fotoğrafçı,

— Ben, dedi, size daha önce de söylemiştim. Bu kadar acele etmeğe hiç gerek yoktu! Alt tarafı bir çocuk! Durmadan fotoğrafını çektiler. Cumartesileri çıkan derginin fotoğrafçısı benden az önce gelmiş, habire şakır şakır fotoğraf çekiyordu. Hani şu sarı saçlı küstah herif canım! İnan olsun, tam bir saat çocuğun resmini çekti ve odaya hiç kimseyi sokmadı.

Yazı işleri müdürü, harika bebeğin resmine düşkırıklığına uğramış bir suratla baktı.

Sonra yüzünü ekşiterek,

— Bu işin içinde bir bit yeniği var! dedi. Yanılmış olamam ben. Gür siyah sakalı ve de yine siyah bıyığı... hem de palabıyığı olduğunu söylemişlerdi... Hiç aklım ermedi bu işe!

Yazı işleri müdürü öfkeyle telefona sarıldı:

— Alo! Alo! Cumartesi günü olay yaratan bebeğin resmini basacağınızı söylemiştiniz hani?

— Evet söyledim, basacağız!

— Şu sakallı bebeğin mi?

— Hiç kuşkusuz... Ve de bıyıklı... Neden sordunuz?

— Hımm... Demek sizde sakallı, bıyıklı resmi var, öyle mi?

— Elbette var, neden olmasın!

Yazı işleri müdürü, sıtma tutmuş gibi titremeğe başladı.

Zar zor,

— Evet ama, dedi, bizdeki resimde niye bıyığı, sakalı yok?

— Haaa, bizim fotoğrafçımız sizinkinden daha akıllı da ondan!

— Bununla ne demek istiyorsunuz siz, kuzum? Ala, alo! Hay Allah kahretsin, kapattı! N'olacak, alçak rezil herif!

Yazı İşleri müdürü, sinirinden odada bir aşağı bir yukarı hızlı hızlı gidip gelmeğe başladı. Birden fotoğrafçının önünde durdu:

— Hemen arabaya binip gidin! Bu durumu açıklığa kavuşturun! Eğer ona sakal yapıştırılmışsa, bunu kimin yaptığını öğrenip gelin!

Fotoğrafçı bir saat sonra geri döndü.

Yazı işleri müdürü merakla,

— Ee, ne haber? diye sordu.

Fotoğrafçı sendeliyerek bir sandalyeye doğru yürüdü ve âdeta külçe gibi çöküp oturdu.

— Durumu açıklığa kavuşturabildiniz mi bari?

Fotoğrafçı, ağlamalkı bir sesle, kesik kesik:

— Evet, dedi kavuşturdum!

— E, söyleyin bakalım! Sakal mı yapıştırmışlar? Hadi söyleyin canım?

— Hayır, daha da beter... İlkin...

— Eeee?

— İlkin bebeğin fotoğrafını çekmişler... Sonra da...

— Oldürmüşler mi? Hadi söylesenize yahu! Bizi daha fazla merakta bırakmayın canım!

— Sonra da onu...

— Eeee, sonra?

— Ustura ile traş etmişler.

Yazı işleri müdürünü hıçkırık tuttu:

— Bak hele şu işe... Saçlı sakallı harika bebeğe bu yapılır mı! Ah, ah, gidi namussuzlar, gidi hergeleler!...

CANSIZ BACAKLAR

Branço Çopiç

Bir sinir kliniğine acayip bir hasta getirilmişti: doğrusu, başlıbaşına bilimsel bir olaydı bu : Tüm sağlıklı br adamın, bilinemiyen birtakım nedenlerle heriki bacağı ansızın hissini yitirmeye, bilimsel deyimle atrofi'ye uğramıştı.

Klinik şefi, çaresizlik içinde habire başını sallayıp duruyordu. Bu olayın pek çeşitli hastalıklarla ilişkisi olduğu ileri sürülüyordu. Esaslı muayeneler yapılmış ve bunların sonuçları tekrar tekrar gözden geçirilmiş, ama bütün bunlara karşın, en ufak bir ip ucu bile bulunamamıştı; üstelik, başvurulmıyan bilimsel yol yöntem de kalmamıştı.

Başhekim, Tanrı bilir kaçıncı kez aynı soruları sorarak, hastayı canından bezdirmişti :

— Ailenizde gerçekten hiç kimse frengi ya da kansere yakalanmamış mıdır? Soyunuzda hiç alkolik bir kimse yok muydu?

— Neler saçmalıyorsunuz siz böyle, kuzum! Namuslu, oturaklı bir aileden geliyorum ben. Bu ailenin bütün erkekleri, Kosova meydan savaşından beri, hep kendi ecelleriyle ölmüşlerdir! Büyükbabamın babası, savaşta şehit düşmüş, büyük babamı ise haydutlar vurup öldürmüşler, babam da savaşta ölmüş, amcalarımdan biri, meyhanede canvermiş. Oteki amcamı asmışlar. Sadece erkek kardeşim bir kazaya kurban gitti Etli pilavı çok kaçırdığı için çatlayıp öldü.

Profesör,

— Hımm, anlıyorum! dedi, demek sizin ailenizde yolunu sapıtmış hiç kimse yokmuş; örneğin, bir ozan ya da bir yobaz, veya... izninizle söyliyeyim Bir budala, daha doğrusu, geri zekâlı biri?

— Sayın beyefendi, böyle sürüp giderse, korkarım bir sonuca varamıyacağız. Gerçi, ömrü boyunca araştırmalarda bulunmuş bir akrabam vardı; eleştiriler yazmış, o yayınevi senin, bu yayınevi benim, sürtmüş durmuştu. Ama o da güzel bir ölümle dünyadan elini, eteğini çekti Uyuzdan öldü.

Profesör, bir elini alnına vurarak

— Aman Tanrım, dedi, bu da çok doğal bir neden.

Sonra omuzlarını silkip, konuşmayı yeniden hastalığın tarihçesine getirdi.

— Peki ama, nasıl oluyor da, bu hastalığın ilk belirtisini ne zaman farkettiğinizi hatırlıyamıyorsunuz?

Hasta, açık yüreklilikle,

— İnan olsun bilmiyorum, dedi.

Sonra, derin derin düşünmeğe başladı, birden gözlerini kırpıştırarak bağırdı :

— Evet evet, şimdi anımsıyorum! O günden beri!

Profesör ona iyice sokularak sordu

— Hangi günden beri?

— «Yele ve Kuyruk Ortaklığı»nın yönetmeni olduğumdan beri.

— Bu da ne demek oluyor, Tanrı aşkına?

— At kılı dışsatım-dışalım ortaklığı... Böyle bir ortaklıktan haberiniz yok mu? Büyük baş hayvancılığımızın bir devidir o...

Başhekim, şaşırarak,

— Tanrı yardımcım olsun, dedi, bunca yerli at dururken, ülkeye bir de at kılı mı sokmamız gerekiyor?

Yönetmen, öfkesinden handiyse küplere binerek, sanki döviz savaşımı veriyormuşcasına

— İyi ama, dedi, kalite ön planda gelir; bize kaliteli mal gerek! Yabancı ülkelerinki olmadan...

Profesör, onun sözünü kesti:

— Bir dakika! Biz yine sizin hastalığınıza dönsek iyi olacak. Demekki siz, hastalığınızın ilk belirtilerini «Yele ve Kuyruk Ortaklığı»nın yönetmeni olduğunuz zaman farkettiniz?

— Evet, ne var bunda yani...

— İşin püf noktası da bu ya! Hiç kuşkusuz, at kıllarına dokundunuz; bunların içinde, sizin garip hastalığınızın nedeni olan ve şimdiye değin hiç bilinmiyen bir virüs saklanmış olabilecektir.

— Yoo, hiç sanmıyorum.

— İyi ama siz bana demin, akrabanızın uyuzdan öldüğünü söylediniz. Bunun da atlarla bir ilişkisi olabilir. Gündüzleri, ortaklığınızın bulunduğu yerlerde kaç saat kalıyorsunuz? Yani orada, yelelerle kuyrukların yakınında ne kadar oyalanıyorsunuz demek istiyorum?

— Hemen hemen hiç.

— Nasıl olur?

— Bunun için hiç vaktim olmuyor ki. İşler birtakım yükümlülükler...

— Pekiy. Çalışma zamanınızın pek büyük bir kısmını nerede geçiriyorsunuz öyleyse?

— Ne gereksiz bir soru! Artık bunu herkes biliyor. Nerde olacak, elbetteki otomobilde... Bugün koskoca bir yönetmenim ben.

— Peki, nerelere gitmeniz gerekiyor?

— Nerelere mi? Sadece dış gezileri ele alalım. Bu yıl iki ay yurt dışına çıktım. At kuyruğu sorununu incelemek için, kendi arabamla üç ülke dolaştım.

— Bu fırsattan yararlanarak, ne diye, dünyaca ünlü bir kliniğe gitmediniz?

— Gitmesine elbette gittim. Zürih'te Fanconi, Paris'te de Daubret'e uğradım.

Başhekim, şaşkına dönerek:

— Fakat bunlar çocuk hastaneleridir! dedi.

— Çocuk hastaneleri mi? Elbette çocuk hastaneleri olacak! Ben, yurdumun bir çocuğu değil miyim? Çağımızın bir çocuğu değil miyim ben?

Başhekim, homurdanarak,

— Evet, dedi, orası öyle.

Sonra, yeniden hastalıktan söz etmeğe başladı.

— Dediğinize bakılırsa, ilk belirtiyi, otomobille göreve başladığınız zaman farketmişsiniz.

— Evet. Demincek aklıma bir şey daha geldi. Başlangıçta, arabadan inip bir merdivene çıkmak, doğrusu hiç hoşuma gitmedi. Daha sonraları ise, yürümek bile hoşuma gitmemeğe başladı. Bunu kendi kendime şöyle açıkladım: Gövdemin üst yanı, çok oturmaktan giderek güçlenmişti.

Başhekim,

— Evet evet, diye mırıldandı, yağ birikimi.

— İşte o zaman biliyor musunuz ne yaptım, sayın profesör? Yolda biraz filozofça düşünmeğe başladım. Bir yönetmen acaba ne diye ayaklarına gereksinme duyacakmış? Bir otomobili var ya.

Profesör, birden,

— Durun, durun! diye haykırdı. Şimdi herşeyi anlıyorum!... Linné teorisi sizin hastalığınızın nedenini açıklıyor.

— Bunu da nerden çıkardınız?

— Çok basit! Linné'ye göre, uzun süre kullanılmıyan organlar, zamanla solup kuruyorlarmış. Yani sizin anlıyacağınız, yavaş yavaş gelişip ortaya çıkan bir atrofi!.. Tek sözcükle, ayaklar giderek hissini yitirip, cansız bir hâl alıyorlar.

Hasta, korkuya kapılarak,

— Şimdi ne yapacağım ben? diye sordu.

Profesör, acımaklı bir surat takınarak, başını iki yana salladı:

— Sizin için yeniden yürümesini öğrenmekten başka çıkar yol yok, dostum. Çok gezinmeniz ve bunun için de, doğanın size verdiği taşıma aracından, yani bacaklarınızdan yararlanmanız gerekiyor.

Hasta, ellerini birbirine kavuşturarak, yalvarıp yakarmağa başladı:

— Fakat sayın doktor, ne olur bu denli katı olmayınız! Bana daha insanca bir tedavi biçimi salık veremez misiniz acaba?

Başhekim, sert bir hareketle onun sözünü kesti :

— Hayır, size sadece bunun yararı dokunabilir. Anlıyor musunuz, yaya olarak gezip dolaşmanız gerekiyor! Günde üç kez ikişer kilometre.

Kan ter içinde kalan profesör, tam şöyle rahat ve derin bir soluk alayım derken, bir sedye ile içeri iki hastabakıcı girdi.

Sedyede, yaşamından hoşnut olduğu anlaşılan bulanık bakışlı, sırsıklam aptalın, salağın biri yatmaktaydı.

Profesör, şaşkın bakışlarla,

— Bu ne bu? diye sordu.

Hastabakıcılarla birlikte gelen asistan, şu açıklamada bulundu :

— Yine görülmemiş, acayip bir olay. Sedyede yatan şu kişinin başı eriyip yitmeğe başlamış. Beyni çoktan kuruyup kabına geçmiş bile.

Profesör, derin derin içini çekerek, hastaya sordu :

— Sanırım sizinle meslektaşız! Ne Profesörü olduğunuzu söyler misiniz?

Branko Çopiç'in kısa yaşam öyküsü:

1915 yılında, bir boşnak köyünde dünyaya gelen Branko Çopiç, öykü ve romanlarını sırpça yazmaktadır. Yugoslavya'nın en önemli yazarlarından. Yapıtlarının çoğunun konusu, Yugoslavya Kurtuluş Savaşı üzerinedir. Yazar, vatanında geçen olayları etkili bir biçimde işlemekte, bunu yaparken, kahramanlarına olan sevgi ve anlayışı, ince bir mizahla karışık olarak, bütün derinliğiyle ortaya koymaktadır.

İMRENİLECEK BİR ÖLÜM

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Eskiden beri yüksek yaşama sofraları ile orta halli ve daha aşağı halkın yemekleri arasında çeşitce büyük ayrılıklar olmakla birlikte fakirlerde et, tatlı, mevya yemek fırsatlarından bütün bütün yoksun değillerdi. Fakat şimdi yaşama ölçüsünün dereceleri altüst oldu. Tabakaların soyluluk sıraları bozuldu. Şimdi genel yaşamada bolluk ve yoksullukların göre sınıflara birer değer belirtmek gerekirse kime zengin, kime fakir diyeceğimizi şaşıracağız. Günde ancak iki lira alan kalem mümeyyizi ile, yedi sekiz yüz kuruş kazanan bir hamalın geçimleri kıyaslanırsa meslekçe aşağıda olanların kazançça yükseldikleri görülüyor ki bu, sosyal dengenin büyük bir karışıklığıdır. Kazançlarda orantısız bir ayrılık var ve sonra hamalın ipi ile semerinden başka sırtında bir derdi, kendi boğazından başka bir doyuracağı yoktur. Zavallı mümeyyiz beyin başında ev kirasından evlat okumasına kadar günde iki lira gelirle ödenmesine hiç bir mucize düşünülemeyen bir aile yükü var. Şimdi bunların hangisi hakiki hamal, hangisi beyefendi? Zavallının kalemi kadar vücudunda da kuvvet olsa hısım ve akrabasının söylenmelerinden çekinmese, mümeyizliğin şerefini hamallığın bayağılığına çoktan üstün bulacak, ar değil kâr yılları işte bu yıllardır diyecek ama ne yapsın?

İşte Nasıh Bey derin sosyal felsefelerden son-

ra şimdi bu adi fikir kıyılarına düşmüş zavallı acılı başını taştan taşa vuruyordu. Her dakika altında ezildiği geçim yükünü bezdirici fakat görünmez ağırlığına göre hamalın taşıdığı yükün zahmeti hiç bir şey demekti.

Harpten önce Nasıh Bey pek iyi yer içerdi. Fakat bir çoklarına umulmaz, inanılmaz büyük gelir sağlayan bu uğursuz savaş geçim kaynaklarını hemen bütün bütün kuruttu, elde avuçta bir şey kalmadı. Geçimlerini en dar ve en elemli dereceye indirdi. Nasıh Bey İstanbul'un hatırı sayılan oburlarından ve daha okuldayken arkadaşları arasında açılan iddia üzerine kırk beş kase onluk (on paralık) aşure yemekle partiyi kazanan mide kahramanlarındandı.

Kaleme çırak olduktan sonra bu oburluk şöhreti artmıştı. Çarşı kapısındaki ince ve kaymaklı baklavadan bir buçuk tepsiyi içine sindirerek seyircilerini hayrete düşürmüştü. Bir Hünkâr suyu ziyafetinde birbiri üstüne midesine on beş patlıcan dolması indirerek etrafındakilerin alkışlarına boğuldu, fakat bu sefer hazımsızlıktan bir hafta yatmıştı. Hey gidi vakitler hey... Şimdi bu geçmiş zamanın anılarıyla uğraşıyordu.

Nasıh, boyca orta, fakat ence hürmetliydi. Geniş omuz, kalın pazı ve baldırları, bekçi davulu şişliğindeki karnı ile bazı meyhanelerde görülen Baküs resimlerine benzerdi. Fakat savaş kıtlığı ilkin onun kırmızı rengini soldurdu. Sonra koca vücudunu eritti, eritti, zavallıyı tanınmaz bir hale getirdi. Öteberi yiyecekle doymadığından bir zaman kendini iaşe ekmeği ile bulgur pilavına verdi. Bağırsak yangınlarına, nefes darlığına uğradı. Şiddetli sancılar çekti. Hele bir gece azkalsın tıkanıyordu. Arada bir ayakları şişiyor, koluna ağrılar giriyordu. Elinin uçları karıncalanıyordu. Bu işaretlere hiç aldırmadı. Ama bir baş dönmesine tutuldu.

Sokakta giderken ansızın kendini kaybederek düşüyor, beti benzi uçuyor, tıkanma geliyordu. Sonunda hekime gitmek zorunda kaldı. İyice bir muayeneden sonra doktor ona sindirimi ağır şeyler

yemekten, mide doldurmaktan, sokakta hızlı yürümekten, yokuş çıkmaktan, çarpıntı veren şeylerden kesinlikle sakınmayı tavsiye etti ama evde midesi, bağırdakları, kalbi bozuk olan kendi değildi. Yaşca aralarınca çok fark olmayan eşi de sıhhatça aynı halde gibiydi. Kızı, torunları hep hasta, hep bakıma, besleyici şeyler yemeye muhtactılar. İaşe ekmeği, bulgur pilavı, yağsız, etsiz taş gibi yemekler bütün aile insanlarının sağlıklarını berbat etmiş, kanlarını bozmuş, vücutlarını bitirmişti. Büyük küçük hepsi hazımsızlıktan, gıdasızlıktan bitik bir halde iken kendisi yalnız kendini düşünerek beyaz etler, boyunlar, sütler, yoğurtlar, taze yumurtalar, tatlılar, meyveler, francalalarla nasıl beslenebilirdi? Ya hep birden aynı şeyleri yiyecekler, veya hep birden öleceklerdi. İçlerinden biri ziyade hastalandığı zaman onu marazın istediği gibi iyi beslemek için gösterilecek dikkat ancak üç gün sürebilirdi.

Açlıktan ölmek... İşte Nasıh Bey'in uykularını kaçıran meraklı gözü önünde korkunç, simsiyah mezarlar kazan bir söz... Bu korkunç sözün kara uğursuzluğundan kaçmak için o herşeyi göze aldırmaya razı idi! Herşeye, herşeye... Tek açlıktan ölmesin. Her musibet, her fenalık açlıktan ölmenin yanında büyük bir felaket değildi. Ölüm herkes için vardı.

Nasıh Bey bu kadere hâşâ karşı gelmiyor, ölümden korkmuyordu. Onun titrediği şey açlıktı. İşte onun getirdiği işkenceli ölümü istemiyordu.

Savaşın en alevli bir devrinde benizleri kükürt sarısı kesilmiş, gözlerinin karaları kaymış, salyaları akarak açlıktan ölüm kıvranmaları içinde İstanbul sokaklarında kaldırım üzerinde can verenleri çok görmüştü. Böyle korkunç bir sonla karşılaşmaktan pek korkmuş ve hâlâ korkuyordu. Adeta bu acıyla merak getirdi.

İstanbul'un eski, sefil köpekleri gibi ayak altında çiğnenerek, can çekişme hırıltıları otomobil homurtularına karışan ölenlerden başka evlerinde aynı acıdan dünyalarını değiştiren zavallıların hesaplarının sayısı yoktu.

O, sokakta ara sıra veremin son ümitsiz devresine gelmiş bir solgunluk ve süzgünlükle bir deri bir kemik kalmış adım atacak hali yok tanıdığa rast geliyor, bir kaç gün sonra bu zavallının ölümü duyuluyordu. Aclıktan ölmemek için türlü türlü çareler düşünürdü. Fakat ne kadar düşünse dünyanın en büyük iktisatçılarını aciz bırakan bu meselenin içinden çıkılacak bir tarafını bulamıyor, yiyecek yoksulluğu hergün daha ziyade tehditini arttırıyordu.

Börekler, kebaplar, tatlılar, kaymaklılara, tavuklara, balıklara veda edeli epey olmuştu. Bir gün Bahçekapı'dan geçerken lokanta vitrinlerinin önünde durup durup mosturadaki yemekleri seyre saldı.

Ağızlarda yeşillik kuzu başları, yumuşak filetolar, büyük kayık tabaklara uzatılmış süzgün bakışlı, pembe tenli barbunyalar, etli kalkan parçaları, piliç kızartmaları, yalancı dolmalar, kaymaklı baklavalar, elma, kayısı kompostuları, bağrı yanık sütlaçlar, salatalar, çeşitli meyveler...

Nasıh Bey ağzını sulandırarak bu küçük yemek sergilerine baktı durdu. Boş midesi iştahtan bütün salgılarını koyuverdi. Düşmemek için tutunacak bir yer aradı. Midesinden kabaran iştah zehirli bir yel gibi vücuduna yayıldı. Topuklarından beynine kadar her tarafını korkunç bir karamsarlık kapladı. Zenginlere, toklara karşı yüreğinden büyük bir nefret, bir kin parladı.

Savaş kıtlığı kimler içindi? Memlekette açlıktan ölenlerin beri tarafında tokluktan hazımsızlığa uğrayanlar vardı. Ağızları sulanarak, canları çekerek, içleri titreyerek, gözleri dönerek bu vitrinlerin önünden geçecek parasızların acılarını hiç düşünmeden yemeklerini böyle sergilemek ne büyük insafsızlıktı. Yerden bir taş alıp bu vitrinleri kırmak, o süslü mostraların üzerine çamur, pislik atmak istedi. Fakat bu hiddeti, bu saldırışı neye yarayacaktı? Deli zannederek kendini tevkif edecekler, o, merkezden merkeze posta edilirken yine bu lokantaların müşterileri bütün iştahlarının zevki ile, lezzetiyle karın doyurup gideceklerdi. Öfkesini yenmeye uğraşarak yine yemeklerin iyiliğini seyre daldı. Bunlardan

oburca yiyebilmek için kim bilir kaç lira gerekliydi? Üzerinde ancak elli altmış kuruş kadar bir para vardı. Lokantadan dişlerini kürdanla karıştırarak bir iki kişi çıktı. Yüzlerinden sağlık, yaşamalarının sevinci akıyordu. Onlar doyuncaya kadar yemişlerdi. Şimdi toklara yaraşan birer neşe ile işlerine gidiyorlardı. Kendi yememeye mahkûmdu. Niçin talih insanları böyle aç ve tok olarak ikiye ayırıyor ve bu haksızlığa da 'kader' deniliyordu. Bu yoksulluk yine beynini sızlattı.

O sırada iki dilenci çocuğu geldi, salyalarını dudaklarından aşağı iplik gibi akıtarak baygın gözlerini yemeklere diktiler. Biri kirli parmağıyla mayonezli levrek tabağını göstererek:

— Ahmet kimbilir bunun yemesi ne kadar tatlıdır? dedi.

Öteki birbiri arkasına bir kaç defa yutkunduktan sonra cevap verdi:

— Cama bir yumruk vursam da bundan bir avuç koparark kaçsam... Tadı nasıl olduğunu anlardık...

O aralık Nasıh'ın kalbinden fukaralık ve sefalete karşı da şiddetli bir nefret kaynadı. Yumruğunu sıka sıka çocukların özerine saldırarak:

— Ulan piçler, dölünü fışkıya bırakan hayvanlar gibi sizi böyle sefalet tarlasına eken anaya babaya nalet... Siz böyle yemeklerden tatmadan gebereceksiniz. Sizi yaratan böyle buyurdu. Haydi gidiniz, pazar yerlerinde, köpeklerle beraber döküntü, süprüntü yiyiniz. Niçin kısmetiniz üstüne çıkmak istiyorsunuz, yumurcaklar? Hele, bu haramlardan bir parmak tadınız da bakınız, sizi, döve döve yediğinizi kustururlar. Niçin bir bulgurcudan doğmadınız eşşekoğlu eşekler, diye payladı.

Küçük dilenciler Nasıh'ı deli sanarak ürkmüş birer surat ile kaçtılar.

Sefil çocuklar korkmuş gözleriyle arkalarına kaçarken Nasıh onlara kaldırmış olduğu yumruğunu kendi başına indirerek:

— Sanki benim bunlardan büyük bir farkım mı var? Onlar da aç ben de... Onlar mayonezli lev-

reğin tadını hiç bilmiyorlar, kaç zamandır ben de unuttum gitti. Gözleri yemeklerde fikri bu acı açlık meselesinin karşılığı içinde boğularak düşündü, düşündü. Savaşa, yaşamaya, ölüme, paraya, sefalete her şeye lanet etti. Kendisi açlık ölümünden korkuyordu. Daha bütün bütün de aç kalmış değildi. Fakat öyle lapa ile, sade suya, pırasa ile, o kerpiç iaşe ekmeğiyle ağır ağır Kaşeksi'den ölenin doğrudan doğruya kestirme yolla açlıktan gitmeden farkı ne idi. Birincisi daha acı, daha azaplı bir ölüm değil miydi? Hayır ne surette olursa olsun Nasıh açlıktan ölmek istemiyordu. O, tok ölecekti, o tatlıların, yalancı dolmaların, kuzuların, balıkların, piliçlerin bütün bu saygı değer kesilmişlerin nefasetlerinden tok ölmeye büyük bir coşkunlukla yemin etti.

En zor karar ölmeye razı olabilmekti. Bunu göze aldıktan sonra dünyada insanın yapamıyacağı şey kalır mı?

Ağır ağır Yerebatan'daki evinin yolunu tuttu, bastığı yeri fark edemeyecek bir dalgınlıkla yürüyor, kafasındaki meselenin yapılmasındaki zorlukları çözmeye uğraşıyordu. Evine girdi, bir saat kadar odasına kapandı. En temiz elbiselerini giyindi. Heyecanlar içinde bunalarak bir kâğıt yazdı, dikkatle cebine koydu, yanına hiç para almadı. Maksadını belli etmeden çoluğu ile çocuğu ile öpüştü. Sokağa çıktı, yine aheste adımlarla Bahçekapı'ya indi. En zengin bir lokantadan içeri girdi. Kuytu bir yer seçti. En güzel yemekleri tıkanıncaya kadar yiyecekti. Bir gün lapa, bulgur pilavının şişkinliğiyle şehit düşmektense bu surette ölümü adeta artistik buluyordu.

Listeyi ezberlercesine bir dikkatle beş altı defa okudu.

Hindi dolmasıyla bir üvertür yaptı. Çeşitli salatalar ısmarlattı, şampanya açtırdı. Buza koydurttu, koyun, kuzu, piliç, balık gibi et nevilerinden hiç birini bırakmadı. Sade yahut zeytinyağlı sebzelerin hepsini sıraladı. Pilav ve makoronyaya varıncaya kadar liste hanelerinden bir tekini boşlamadı. Son

zamanlarda çekilmez bir raddeye gelen hayat acılarından kurtulmak için hekimler kendinde var dedikleri kalb illetinden faydalanacaktı. Yiyecek... yiyecek... midesi şişecek, kalbini sıkıştıracak, kazanı patlıyan bir makine gibi hayat birden duracaktı. Fakat yedikçe inanılmaz bir genişleme ile midesi açılıyordu. Eski oburluğu aklına geldi, gençliğinde ne neşeli yerdi. O iddialı oburluklarındaki eğlenceler başka idi. Şimdi ölmek için yiyordu. Artık pişman da olsa bu kararını değiştiremezdi. Çünkü ceplerinde on para bulunmadığından bu gün lokantadan sağ olarak rezaletsiz çıkamazdı. Bakalım hangi katil, daha doğrusu kutsal tabak hayatına son çekerek onun yakasını polislerden önce azraile teslim edecekti.

Garsonlar şaşkınlıklar içinde bidüziye yemek taşıyorlardı. Masa üzerinde hesap pusulası kabardıkça kabarıyordu.

Büfenin arkasında müşterilerine soğuk yemekler, tatlılar ayıran patron bu doymaz oburu ara sıra kuşkulu, meraklı bakışlarla süzüyordu.

Nasıh Bey, şimdi büyük merakla kendine dikilen bakışların şaşkınlığı altında tatlılara başladı. Ne sütlaç bıraktı, ne pudinga, ne krema... Kaymaklı baklavada karar kıldı. En çok hoşuna o gitmişti. Buna bir türlü doyamıyor, porsiyon porsiyon üstüne getirtiyordu. Şişti, şişti. Yedikçe vücudu lastik torba gibi açıldı. Enine boyuna kabardı. Kendini mandalaşmış sandı. Yıllarca süren uzun bir açlıktan sonra böyle şampanyalarla sulanmış güzel yemeklerle şişmekten bir nevi gurur duydu. Hekimler muayenelerinde ne kadar aldanmışlar. Haniya kalp illeti niçin varlığını belli etmiyordu? Ah bu atılgan fen adamları kimbilir ne kadar zenginleri hastalıkla korkutarak doyunca yiyip içmekten alıkoyuyorlardı. Fakat doktorlar, teşhislerinde aldanmışlarsa kendinde hakikaten kalp hastalığı yoksa, bu yemekler kendini öldürmeyecekse iş rezalete varacaktı. Canı daha yemek istiyor muydu?

Gırtlağına kadar üfüren dolgunluğun baskısı ile, sıkışmış bir sünger gibi bütün vücudundan ter

boşalıyor, pek derin bir kuyudan çıkıyor sanılacak bir zorlukla nefes alıp veriyordu. Ufak geyirtiler, hıçkırıklarla yemekler tatlılı ekşili, tuzlu biberli ağzına geliyordu. Artık doyduğunu anladı. Fena tıkınmıştı.

Uyanık iken korkulu rüyaya tutulmuş gibi sıkıntılar geçiriyor, büyük bir gevşeme içinde, ara sıra kendini kaybedip, yine buluyordu. Doymaz dedikleri kör nefis işte sonunda doymuştu. Bütün çalmalar, hırsızlıklar, cinayetler, her zaman böyle çatlayıncaya kadar tıkınmak için mi yapılıyordu? Her gün acıkmak ve sonra böyle lezzetli yemeklerle tıka basa doymak, yaşamak bu muydu? Eğer hayatın zevki her şeyde böyle tokluğa ermekten başka bir şey değilse kaç zamandır şiddetle isteyip durduğu bu doygunluğun şimdi o kadar gürültüsü, didinmeleri, boğuşmaları, fenalıkları çekmeye pek değerli bulamıyordu. «Aç doymayacağım, tok acıkmayacağım sanırmış» atasözünü hatırladı. Doymayacağım sanırken işte doymuştu. Sağ kalırsa elbette yine acıkacaktı. O anda bir türlü eline geçiremeyeceği sandığı sevgilisiyle doymuş hale gelen mutlu aşık halinde idi. İnsanların ciddi mutlulukları hep arzu etmelerinde idi. Arzular tatminle söndürüldüğü vakit hayatta lezzet kalmıyordu.

Şimdi... O saatta İstanbul'da o kadar çok aç vardı ki kendini bu gün onlardan beş altı kişinin yiyeceğini yalnız başına karnına doldurmuş olmak cinayetiyle suçlu buluyordu. İnsanların en insaflısı en adaletlisi her şeyde böyle son derece haline geldikten sonra mı kendi gibilerin, muhtaçların acılarını düşünebiliyordu. Acaba ömründe bir kere olsun böyle sevdiği yemeklerle doymak fırsatına ermemiş bir adam var mıydı? Varsa bile işte kendisi bu cinsten bu gün ayrılıyordu. Her tarafını saran gevşeklikten zihnini kurtarmaya uğraşarak niçin o kadar yemiş olduğunu düşünmek istedi. Ölmek için yemişti. Fakat neden hâlâ sağdı, bunu düşünerek bir tabak daha kaymaklı baklava ısmarladı. Ağır ağır bir lokma aldı, güçlükle yuttu. İştahının son derecesini zorlamak için yarım kadeh şampanya içti,

ikinci lokma bir gülle ağırlığı ile boğazına durdu. Pek çok hayallerini dolduran lezzeti ile çok ün almış bu nefis yemek şimdi ona yutulmayacak ağır ve bunaltılı geliyordu. Bu son lokmanın yüküne midesi tahammül edemedi. Yüzü morardı. Gözlerinin önünde bütün eşyalar berraklığını kaybetti. Göğsünün içinde bir şey yırtılarak bir sıvının taştığını duydu. Tatlı bir kayışla bir boşluğa uçar gibi oldu. Ufak bir çarpışma ile sessiz sedasız, tatlı tabağının üstüne devrildi. Avurtlarının içi kaymaklı baklavayla doldu ve dudaklarının etrafı şampanya köpükleriyle çevrili olarak ağız tadıyla bu ölümlü dünyanın yoksulluk, ahlaksızlık, açlık acılarına veda etti. Sarılığı ile ölüm yüzünü sardı. Nasıh Bey şimdi içi yemek dolu bir kadavra olmuştu. Böyle kıtlık yıllarında bu kadar yağlı ballı bir ölüm her kula nasip olmayan saadetlerden idi.

Polise haber gitti, polisler, doktorlar geldi. Muayene ederek ölenin kalp sektesinden gittiğini rapor verildi. Kim olduğunu anlamak için cesedin ceplerini yokladılar, değerli hiç bir şey ve on para bulamadılar, yalnız bir kâğıt parçası çıktı.

Lokanta sahibi uğradığı zararın kimin tarafından tazmin edileceğini anlamak telaşında çırpınarak şöyle diyordu :

— Canım efendim, bu acaip adam, masa başında sekteye uğramayaydı hesabı nasıl ödeyecekti? Merakım bu.

Üzerinde çıkan kâğıtta şu satırlar vardı :

«Hele çok şükür açlıktan ölmedim, kimseye kötü örnek olmak istemem, fakat bu ölümün hoşluğunu nasıl inkâr edeyim? Yıllarca süren bir açlığı böyle tımtıkız ve nefis bir toklukla taçlandırıp ahreti boylamak Amerikalıları bile icat fikrine hayran edecek bir yeniliktir.»

«Haram yemeklerle karın şişirerek öbür dünyaya gitmekteki cezayı düşünen kaba sofular olabilir. Bu önemli husus sual sevap melekleri ile benim aramda görülecek bir davadır. O meleklerin sorgularından önce benim onlardan soracak o kadar ince suallerim var ki cesaret edebilirlerse, karşı-

ma çıksınlar. Bu yağma, bu çapul bu kapan kapana zamanında helal, haram ne kelime? Ben ömrümde bir defa beleşten karın doyurdum. Buna karşı da hayatımı diyet verdim. Bu işin tekrarlanmasına da artık imkân kalmadı. Bütün ömürlerindeki işleri haram yemekten başka bir şey olmayan bu kadar insan var. Onlara bakınız. Hep o vicdansızlar helalleri ile kanaat edenlerin rızıklarını çalıyorlar. Doğru hesap edersek benim daha onlardan o kadar çok alacağım çıkar ki hayatımın bu son yemeğine haram demeye utanırlar. Lokanta sahibi ile mutlaka helallaşmak lazımsa ona söyleyiniz beri gelsin... Şu anda gözlerimden maddiyat perdeleri kalktı, berrak billûr bir şişe gibi her şeyin içini görüyorum. Patronun kalbini de önüme açılmış bir müzevirlik kitabı gibi aynen okuyorum. Onun şimdiye kadar topladığı paranın gugukların hep birden ortaya dökeyim mi? Oğullarına biriktirdiği sermayelerin, kızlarına verdiği çeyizlerin, Beyoğlu'ndaki apartmanların nasıl kazanıldıklarını anlatayım mı?»

Bu satırları gittikçe artan bir çarpıntı ile dinleyen ihtiyar lokantacı, bir ikinci sekteye de kendi uğrayacak gibi mosmor kesilerek

— Artık yetişir, okumayınız. Yedikleri bu adama benden yana kat be kat helal ve hoş olsun. Böyle bir zata haram etmeye nasıl dil varır ki... Yalnız şunu rica ederim ki bu iş gazetecilerin ağzına düşmesin, belki bunu örnek tutacak başka açlar bulunur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın kısa yaşam öyküsü:

1864'de İstanbul'da doğdu. Mahmudiye Rüştiyesi'ni bitirdi. 1878'de Mülkiye okuluna girdiyse de, hastalığı nedeniyle öğrenimini yarıda bıraktı. 1908 Meşrutiyetinden sonra bir ara memurluk yaptı. 1887'de «Tercüman-ı Hakikat» gazetesinde yazarlığa başladı. 1936 - 1943 yılları arası Kütahya Milletvekilliği yaptı. Eserleri ellinin üzerindedir. 1944'de İstanbul'da öldü.

Bazı Yapıtları: «Şıpsevdi», «İki Hödüğün Seyahati», «Utanmaz Adam», «Mezarından Kalkan Şehit,» «Aşk Batağı».

Ömer Seyfettin

Ali Dânâ Efendi, Edirnekapısı semtinde dedesinin dedesinden kalma eski viran evde oturur... Kırk yılda bir dışarı çıkardı. Son zamanlarda birtakım genç âlimlerin bin bir rica, yüz bin teşekkürle gezip yıkık sakaflarının, eğrilmiş camsız pencerelerinin, düşük kapılarının resimlerini aldıkları bu harabe, iki yüz yaşını çoktan doldurmuştu. Beş dönüme yakın bahçesi kablettarih bir ormanı andırırdı. Büyük çitlembik, çınar ağaçlarının altında isimlerini kimsenin bilmediği irili ufaklı yüzlerce ağaçlar, otlar, baldıranlar, devedikenleri, yılanyastıkları arap saçı gibi yer yer karışmıştı. Ağustosböceklerinin ninnileri, dızdızların ahenkleri sanki bu karanlık gölgelerde saklı haşaratı uyuturdu. Çitlembik çalmak için yüksek duvarlardan aşarak bu bahçeye bir defacık girmek kabadayılığını gösterebilen küçük külhanbeyler, bir daha buna cesaret edemezler, benizleri sararark, sık ağaçların içinde, karanlık kovuklarda ayılar, kurtlar, kaplanlar, hatta develer gördüklerini yeminlerle anlatırlardı. Baykuşlar o kadar çoktu ki, kahkahaları gündüz bile işitilirdi.

Dânâ Efendi, bu evin, ceddi Mahmut Ağa tarafından yapıldığını bilirdi. Bu mahmut Ağa, Karamustafa Paşanın kethüdalarından biriydi. Evi gezmeye gelen meraklıların önlerine, çok eski bakır kaplar, kazanlar, cezveler, sahanlar yığar, bunların kenarlarındaki «kargacık, burgacık» stilinde okunmaz bir mührü göstererek,

— Bakınız, «mim»i görüyorsunuz ya? «Kef»in ucunda da «kaf» var. «Tı», «fe»... «rı» silinmiş, es-

kiden «şin»e nokta koymazlarmış, Dikkat ediniz. Okuyamıyor musunuz? Efendim, gayet açık: Vezir-i âzâm Karamustafapaşa kethüdası Mahmut Ağa!» —derdi.

Halbuki Dânâ Efendinin, içinde su gibi bir satır yazı okuduğu bu mühürcüğün nısıf kutru ancak yarım santimetreydi. Gören genç âlimler, bu mührü, «hat san'at-ı nefîsimizin» tespihböceği büyüklüğünde emsalsiz bir âbidesi telâkki ederlerdi. Eski ev, eski eşya, eski kitap, eski esvap, eski kundura, eski halı, eski şarap meraklısı olan Dânâ Efendi, evinin kırılan çerçevelerini tamir ettirmez, eski çamaşırlarını değiştirmez, eski dostlarından vazgeçmezdi. Tam evvelzamankâri bir rind hayatı sürüyordu.

Eski bir merakı da dama oyunu idi. Kışın çini ocaklı odasında, yazın bahçesindeki yıkık, suyu yosunlu eski havuzun kenarına serdiği hasırın üstünde eski dostlarından biriyle dama oynamak yegâne zevki, yegâne eğlencesiydi.

Yine bir gün, bu eski hasırın üstünde uzanmış, çubuğunu çekiyordu. Evin, camları kırık tepe pencerelerinden girip çıkan serçelere gözleri dalmıştı. Hızlı bir rüzgâr esti. Geniş saçaktan bir tahta parçası koptu. Yere düştü. Dânâ Efendi, sevgili evinin bu kışı nasıl geçireceğini acı acı düşündü. Her şey gibi, içinde doğup büyüdüğü, içinde evlendiği dedesinin, babasının, annesinin, kardeşlerinin, birbir arkasına aldığı karıların, çocuklarının, kızlarının ölülerini içinde kefenlediği bu uğurlu ev de yıkılacaktı...

Dünyada zaten ne bakiydi? Hiç, hiç... Evet, hiç! Gözlerini saçaktan ayırdı. Havuza dikti. Orada gayet iri, kart bir kurbağanın kendisine baktığını gördü. Dikkat etti.

— Süphanallah, ne benzeyiş!.. —diye başını salladı.

Şimdiye kadar hiç farkına varmamıştı. Bu kurbağa, kendisiyle tam kırk sene her gece dama oynadığı Cabi Efendiye benziyor, tıpkı onun gibi bakıyordu. Kaybolan eski dostlarından biri de bu Cabi Efendicikti.

Geçen sene delirmiş, timarhaneye gitmişti. Dânâ Efendinin beyaz kaşları çatıldı. Soluk dudakları büküldü. Doğruldu. Ayağa kalktı. Terliklerini giydi. Havuzun kenarına eğildi. Bu kurbağayı tutmak öpmek istiyordu. Elini uzatırken kurbağa daldı. Havuzun durgun, koyu yeşil derinliğinde görünmez oldu. O vakit kalbine keskin bir sızının saplandığını duydu. «Ah Cabi, Cabi!» dedi. Bu ne eski, ne iyi, ne hoş, ne hâkim, ne tatlı bir arkadaştı. Âdeta bir feylesoftu. O kadar akıllıydı. Dânâ Efendinin havuza dikili gözlerinden yaşlar yuvarlanmağa başladı.

Beyaz sakalını tuttu. Birdenbire kaçırmış gibi haykırdı...

— Gidip onu görmeliyim. Ölmeden onunla bir oyun olsun oynamalıyım...

Dânâ Efendi, vakıa çok sakin bir adamdı. Lâkin en ehemmiyetsiz bir arzu onu en şiddetli bir hırs gibi sarsardı. Sabırsızdı. Aklına geleni hemen yapardı. Hasırın üstünden Şam-hırkasını almadan eve koştu. Çabucak giyindi. Aceleden yüreği çarpıyordu. Dama kutusunu koltuğunun altına aldı. Tenha sokaklardan tramvay caddesine çıktı. Aksaray'da tramvaydan indi. Arabaya bindi. Köprü'ye yetişti. Üsküdar vapuruna, nefes nefese kendini attı. Vapur pat, pat, pat diye sümüklüböcek süratiyle yürürken, o, duramıyor, dar güvertenin yolcu dolu kanapeleri arasında yumruklarını sıkarak dolaşıyordu. Nihayet Üsküdar'a çıktı. Rasgele bir arabaya atladı.

— Çabuk, çabuk!..

— Nereye efendim?

Acelesinden arabacı çocuk şaşırmıştı.

— «Çabuk!» diyorum.

— Peki. Nereye?

— Toptaşı'na. Sana iki mecidiye.

— Ama o kadar çok çabuk olmaz.

— Dört mecidiye...

— Pekâlâ.

— Aman çabuk...

Sarsıla sarsıla yokuşları çıkarken sabırsızlığından patlayacaktı. Arabacının ensesinden atların hareketlerine bakıyor, «Ha gayret, ha gayret... Biraz daha çabuk!» diye durmadan söyleniyordu.

Tımarhanenin önünde indi. Parayı arabacının kucağına fırlattı. Bir kanadı aralık büyük kapıdan hızla içeri girince beyaz gömlekli, koyu esmer, iri bir kapıcı onu karşıladı. Aceleyle kendisinin «Edirnekapısı eşrafından Dânâ Efendi» olduğunu, yine Edirnekapısı eşrafından Cabi Efendiyi görmek istediğini anlattı.

Kapıcı, «Efendi, bunları tohtora deyiver. Biz garışmayuz.» diye onu yokuşlu küçük meydanın köşesindeki bir katlı, sarı boyalı bir binaya götürdü. Nöbetçi doktoru orada, odasında idi. Sarı saçlı, mavi, baygın gözlü bir genç, âdeta bir çocuk.

Dânâ Efendi, bu çocuğa derdini anlattı. Yalvardı. Yakardı. Fakat onu razı edemedi.

— Efendim, göremezsiniz. Bu adam zırdelidir... —diyordu.

Dânâ Efendi, boynunu bükerek, ak sakalıyla çocuk gibi ağlayarak tekrar rica etti:

— Bey oğlum, bu zat benim en aziz, en eski refikimdir. Bana bir şey yapmaz. İhtimal beni görünce sevincinden aklı başına gelir.

Genç doktor kanmadı.

— Hayır efendim, biz mesuliyet altına giremeyiz —dedi—. Size tekrar söylüyorum. Bu zat zırdelidir. Onu öteki hastalardan ayrı tek başına bir odada tutuyoruz. Akıllılara değil, diğer delilere bile tecavüz ediyor.

— Bana etmez efendim.

— Ne biliyorsunuz?

Dânâ Efendi şal yeleğinin üstünden iman tahtasına vurdu:

— Dinim gibi biliyorum efendim —dedi—. Ah kırk senelik refik... Unutmasının ihtimali yoktur.

— Olamaz, olamaz, olamaz.

Doktor kızmıştı. Elleri cebinde bir aşağı bir yu-

karı dolaşıyordu. Dânâ Efendi, hüngür hüngür ağlamağa başladı.

— Beni de tımarhaneye koyun. Ben buradan bir yere gitmem! —diye bağırdı.

Kapının yanındaki sandalyeye çökmüş, hıçkırıyordu. Doktor nihayet bu küçük ihtiyarın haline dayanamadı. Acıdı, Baktı. Baktı. Başını salladı. Razı oldu.

— Pekâlâ! —dedi—, susunuz. Hadi refikinizin yanma gidiniz. Fakat bir zararı dokunursa biz karışmayız.

— Karışmayınız...

— Lâkin o koltuğunuzun altındaki ne?

— Dama kutusu.

— Onu da mı beraber götüreceksiniz?

— Evet. Kendisiyle bir oyun yapacağım.

Doktor, cebinden çektiği iki eliyle beraber başını yukarı kaldırdı.

— Yo!... Yo!... İşte bu kat'iyyen olamaz! —dedi—, onun yanına biz bir çöp bile sokamayız.

— Fesuphanallah! Niçin?

— Bir fenalık yapar.

— Ayol, bunlar küçük küçük taşlar! Top değil, tüfek değil, kılıç değil, kama değil...

— Ne olsa yasaktır vesselâm!

—

Dânâ Efendi, içini çekerek, dama kutusunu, doktorun üstü boş masasına bıraktı. Onun, yanına kattığı gardiyanla oradan çıktı. Büyük kapıdan girdi. Beyaz badanalı koridorlardan geçti. Taş merdivenlerden çıktı. Küçük yüksek pencerelerdeki kalın demir parmaklıklar sinirlerine dokunuyor, derinden ağlamalar, kahkahalar, naralar, eninler duyar gibi oluyordu. Gardiyan, yeşil boyalı demir bir kapının önünde durdu.

— İşte burası... —dedi.

Anahtar ağır kilidin içinde dönerken Dânâ Efendinin yine hıçkırması tuttu. Ah zavallı Cabi Efendi... Tıpkı bir kaatil gibi! Halbuki bu adam bir melekti. Bir melâikeydi.

Kapı açılınca, Dânâ Efendi, eski arkadaşını

sakalı bıyığına karışmış, beyaz bir gömlek giymiş, köşede derin derin düşünüyor gördü. Zayıflamamıştı. Yine yusyuvarlaktı. Haykırdı:

— Cabi Efendi!

Deli döndü. Kapıya baktı. Eski arkadaşını hemen tanıdı. Akıllı akıllı güldü. Başını salladı. Yavaş yavaş ayağa kalktı.

— Vay, sen misin Dânâ! Kardeşim! Şükür bizi dünya gözüyle görüştürene!

— Ah zavallı kardeşim!

Birbirlerine sarıldılar. Hüngür hüngür ağlaşarak öpüştüler. İkisi de derin teşennüçlerle hıçkırıyorlardı. Bu acılığı kadar âkılâne olan sahne, gardiyanın da kalbine dokundu. İşte zırdeli, sevdiği adamı görünce akıllanıvermişti. Dânâ Efendi, konuşmak için kendisini arkadaşıyle yalnız bırakmasını gardiyandan rica etti. Elini saltasının cebine soktu. Bahşiş çıkardı. Gardiyan, bu vazifeye bir gün evvel girmiş iyi yürekli, saf, merhametli bir Anadolu evladıydı:

— Pekâlâ, beraber oturagoyun, Yarenlik edin. Ben üzerinizden kapıyı kitliyom. Yemek yiyeceğum, yarım saat sonra gelir açarım. Emme sakın korgmayasın... —dedi.

Dânâ Efendi, delinin boynuna sarılarak:

— Ah! Kardeşimden mi korkacağım? —diye derin derin hıçkırdı—. Haydi git. Ne vakit istersen gel.

— Benden korkacaksın ha?... Benden? Benden? Ben seni canıma sokarım. Senin için canımı veririm.

...

Gardiyan, birdenbire akıllandığını gördüğü bu deli ile, bu deliyi deli gibi seven akıllının üstünden demir kapıyı kilitledi. Yemeğini yemeye gitti. Odada yalnız kalınca iki eski arkadaş bir müddet daha ağlaştılar. Öpüştüler. Opüştüler. Gözyaşları bitip hıçkırıklar dinince Dânâ Efendi,

— Ayol, sen deli değilsin. Seni niçin buraaa tutuyorlar? —dedi—. Senin benden ne farkın var?

— Hiç, kardeşim, hiç... Doktorların garazı...

Lânet olası çoluğumun çocuğumun iftirası. Damayı çok oynamamı çekemediler. «Deli» diye iftira attılar. Beni tımarhaneye verdiler.

— Vah, vah!...

— Ya!...

İki arkadaş ağlaşarak dertleştiler. Dânâ Efendinin heyecanına Cabi Efendi de dayanamadı, feylezofluğuna yakışmayacak bir ümitsizlikle hıçkırıyordu. Bahçede oynadıkları oyunları, unutulmaz matları, hileleri, on saat yemek yemeden, su içmeden oyuna devam ettiklerini hatırlıyorlar, acı acı gözyaşları döküyorlardı. Dânâ Efendi dedi ki:

— Seninle yine bir oyun yapmak için dama kutusunu getirdim. Ama doktor buraya bırakmadı.

Delinin gözleri parladı. Ellerini dizlerine vurdu.

— Sahi mi söylüyorsun? Bana bu iyiliği yapmak istedin ha... —dedi. Allah senden razı olsun! Dün gece rüyamda görmüştüm. Zaten oynayacak bir adam bekliyordum. Benim taşlarım var!

— Taşları nerede buldun?

— Nerede buldumsa buldum. Sorma kardeşim. Bu gizlidir. Bu bir sırdır. Görürlerse hemen alırlar. Haydi vakit geçirmeyelim. Çabucak bir oyun yapalım.

Deli, oturduğu ot minderden hızla kalktı. Duvardan koparılmış bir kireç parçasıyle, kapının önündeki döşeme üstüne muntazam dama çizgileri çizdi. Haneleri, birer aşırı içlerini beyazlattı. Ot minderin üstüne kıvrılmış duran yatağının arasından bir takımı yassı, bir takımı sivri taşlar çıkardı. Bunlar topraktan yapılmış gibi gayet tuhaf bir renkteydi. Su testisini kaptı. Arkasını kapıya dayayarak oturdu. Testiyi yanına koydu. Karşısına Dânâ Efendiyi aldı:

— Ben mahsustan böyle oturdum... —dedi—. Birdenbire kapıyı açmasınlar diye... Taşları görmesinler! Sen yassıları mı istersin, sivrileri mi?

— Hangisi olursa olsun!

Deli gülerek:

— Dânâcığım! Ben senin iyiliğini isterim. Yassıları al. Sivrileri alırsan güçlük çekersin! —dedi.

Dânâ Efendi, arkadaşının gözlerini görünce sarardı. Bunlar artık göz değil, iki alev parçasıydı. O sakin kurbağa çehresi değişmiş, birdenbire bir kaplan çehresi oluvermiş. Kapı, üstünden kilitli... Pencere kalın demir parmaklıydı. Yüreği göğsünü yırtacak gibi hopluyor, boğazına bir darlık tıkanıyordu:

— Ne var kardeşim?

— Ne olacak? Ben tamam iki senedir dama oynamıyorum. Bütün oyunları unuttum. Kapalı durmaktan zihnim dağıldı. Dikkat et. Yanlış oynama. Eğer taş alırsam sana yuttururum.

Dânâ Efendi gözlerini faltaşı gibi açtı:

— Neyi yuttursun?

— Aldığım taşı.

— ...

— Evet, dikkat et.

— Böyle şey olur mu, Cabi'ciğim?

— Olur mu, olmaz mı, görürsün şimdi...

— ...

— Haydi sür bakayım.

— ...

— Hop...

— ...

— Hop, al şunu yut bakayım.

— Aman...

— Aman filan tanımam...

— Taş bu kardeşim!

— Ne olursa olsun, yutacaksın diyorum!

— Nasıl yutayım?...

Korkusundan taşı ağzına koydu. Fakat boğazından aşağı indiremiyordu. Deli, yanında hazır duran testiyi aldı. Uzattı.

— Haydi gayret... Hap gibi...

— Ama...n! Ama...n!...

— Amanı mamanı yok. İç bakayım! Hadi...

Deli bir eliyle Dânâ Efendinin yakasını tutuyor, öbür eliyle kaldırıp kafasına indirecekmiş gibi, içi su dolu, kaba testiyi sallıyordu. Dânâ Efendi gay-

ret etti. Su kuvvetiyle taşı yuttu. Boğazı yırtılmış gibi acıyordu.

— Haydi, şimdi, dikkat et.

—

Tekrar oyuna başladılar. Dânâ Efendi, tepeden tırnağa kadar dikkat kesildi. Fakat deli, kaide, usul filan tanımıyordu. Abuk sabuk, taşları sürüyor, aldığı taşı, şeftali takdim eder gibi eliyle onun ağzına götürerek:

— Buyur, yut bakayım, haydi... Vakit geçirmeyelim... —diyordu.

Gözleri pek korkunçtu. Duvarlar ses geçmeyecek derecede muhkemdi. Kapı demirdendi. Dânâ Efendi bütün taşları hap gibi yuttu. Artık testide su kalmamıştı, boğazının acısından kıvranıyor, elleriyle karnına basıyordu. Deli gülmekten katılıyor,

— İşte oyun bilmeyenin hali budur! diyordu.

Dânâ Efendi, gözleri kapalı kıvranırken, kapının kilidi döndü. Deli gülmeyi bıraktı. Gömleğinin ucuyla, önündeki çizgileri sildi. Hemen ot minderin üstüne kaçtı. Kapıyı açan gardiyan:

— Ne o? Darıldınız mı? Ayrı duruyorsunuz. —dedi.

—

Deli, yüzünü duvara çevirmiş, kapı tarafına bakmıyordu bile... Dânâ Efendi, can havliyle aralanmış kapıdan fırladı. Koridora çıkınca «İmdat, İmdat!» diye bağırarak geldiği yollardan, çıktığı merdivenlerden koşmaya başladı. Büyük kapının kalın tahta parmaklığını geçip kendini meydana atınca arkası üstü yıkıldı. Gardiyanlar başına toplanmışlardı.

— Ne oldu?

— Ne oldu ki?

— Ne var?

Dânâ Efendi inledi:

— Ölüyorum.

Hakikaten kendini ölüyor sanıyordu. O kadar taş yuttuktan sonra yaşamanın imkânı var mıydı? Yüzü sapsarıydı. Gardiyanlar sarası tutmuş sandılar. Hemen kargatulumba, doktorun odasına gö-

türdüler. Pencere yanında geniş bir koltuğa uzanarak gazetesine dalmış olan doktor, yarım saat evvelki dipdiri ihtiyarı şimdi böyle ölü gibi görünce şaşırdı. Acele kalktı. Nabzını tuttu. İyiydi... Hararet, o da tabiîydi.

— Ne oldu beybaba? —diye sordu.

Dânâ Efendiyi kapının yanındaki hasır kanepeye uzatmışlardı. İnledi:

— Ölüyorum, ölüyorum.

— Nen var?

— Yuttum! Taşları yuttum!

Doktor anlamıyor, gözlerini açıyordu:

— Ne taşlarını?

— Dama taşlarını, hepsini!

— Nerede yuttun?

— Delinin yanında...

Çırpınıyor, geriliyor, titriyordu. Doktor, Dânâ Efendinin midesini yokladı. Yumuşacıktı. Öyle taşa benzer katı bir şey olsaydı anlaşılacaktı. Halbuki.

— Yalan söylüyorsun beybaba, midende bir şey yok! —dedi.

— Ne? Ölüyorum vallahi! Koca koca taşların hepsini...

Doktor tekrar midesini yokladı, Hiç, hiç bir şey yoktu. İnce barsaklara geçmesin diye midenin aşağı taraflarını da yokladı. Yine hiç...

— Yalan galiba sen de delisin.

— Deli mi? Boğazıma bak. Yırtıklara bak.

Doktor, ağzını açan Dânâ Efendinin boğazına dikkatle baktı. Hakikaten küçük dilinin etrafı berelenmiş, kan içindeydi.

Gayet katı, gayet sert bir şey buradan geçmişti. Ama nereye gitmişti. Dânâ Efendiyi istintak etti. Delinin, yatağının altından taşları nasıl çıkardığını, çizgileri nasıl çizdiğini, her taştan sonra nasıl su içirttiğini öğrendi... Dânâ Efendinin midesini, barsaklarını tekrar yokladı. Taşa benzer bir şey yoktu!

— Tuhaf, tuhaf!... —diyordu.

Dânâ Efendi, ölecek gibi gözlerini kapıyor, uzandığı kanepeyi sarsan ürpermeler geçiriyor, el-

leri, kolları kımıldamıyordu. Doktor, kendisiyle beraber hastayı hayretle seyreden gardiyanlara döndü:

— Nasıl olur? Siz kör müsünüz? Delinin yanına taşları kim vermiş? —diye bağırdı—. Haydi gidin. Nereden bulduğunu öğrenin. Çabuk bana haber getirin... —dedi.

Gardiyanlar çıktılar.

Genç doktor, olağanüstü bir olay karşısında kalmış gibi şaşırıyor, cançekişen ihtiyarın boğazını, midesini parmaklarıyle yokluyor, yokluyor, birçok büyük, ecnebi sert maddeler değil, minimini, katı bir şey bulamıyor, dudaklarını bükerek:

— Fakat taş hazmolur mu? —diyordu.

Beş dakika sonra gardiyanlar koşa koşa geldiler. En önlerindeki, ellerini oğuşturan başgardiyan, ansızın gayet ağır mesuliyetlerden kurtulmuş adamlara mahsus şen bir memnuniyetle:

«... Şey efendim; hâşâ huzurunuzdan... Nasıl haberimiz olsun bizim... malûmunuz, bu zırdeli! Yalnız oturuyor. Şey etmiş, güneşte kurutmuş. O taşları öyle kendisi yapmış işte...» diye anlatırken, doktor niçin mideyi yumuşak bulduğunun farkına vararak gülümsüyor; Dânâ Efendi, yavaş yavaş doğruluyor... Demin ölüm korkusundan kapanan gözlerini, tıpkı vakitsiz ayılarak ötecek münasip bir yer arayan mahmur sarhoş gibi, açmaya çalışıyordu!

Ömer Seyfettin'in kısa yaşam öyküsü:

1884'de Balıkesir'de doğdu. Sekiz yaşındayken annesiyle İstanbul'a geldi. İlk öğrenime burada başladı. Daha sonra babası onu Baytar Rüştiyesi'ne verdi. Öğrenimi Edirne Askeri İdadisi'nde sürdü. 1903'de Harp Okulu'nu bitirdi. Orduya teğmen olarak katıldı. Üsteğmenken askerlikten ayrıldı, kalemiyle geçinmeye başladı. Selânik'te çıkan «Genç Kalemler» dergisine yazılar yazdı. Balkan Savaşı'nın başlamasıyla tekrar askerliğe döndü (1912-1913). Sırp ve Yunan cephelerinde savaştı. Yunanlılara esir düştü. Tutsaklığı bir yıl sürdü. Balkan Savaşı'nın bitiminde, Kabataş Lisesi'nde edebiyat öğretmenliğine başladı (1914-1920). Ölünceye dek bu görevde kaldı. 1920'de İstanbul'da öldü.

Bazı Yapıtları: «Bomba», «İlk Düşen Ak», «Efruz Bey», «Harem», «Yüksek Ökçeler».

HÜLLE

Refik Halit Karay

— Bu, Şam'a ikinci gelişimdir, diye söze başladı, amma birincisinde pek toy idim, babam sürre kâtibi olarak alayla Mekke'ye giderken beni de götürüyordu; hacılığım oradan geliyor, yirmisine yeni basmıştım, aşağı yukarı kırk senelik bir mesele...

İnsan kendi memleketinden uzaklaşıp da böyle başka ırklarla meskûn ayrı isimli yerlere gitti mi bilmediği, görmediği acayip vakalarla karşılaşmak bir takım sergüzeştler geçirmek ister. Çoğu defa, bunları yapamadığı içindir ki seyahatinden mübalâğacı, hattâ yalancı olarak döner. Bire bin katmak, habbeyi kubbe yapmak, fili yılana yutturmak... İşte yolculuğun eskiden resimli gazete ve sinema asrından evvelki maksadı bunlar idi.

Fakat benim başımdan, Şam'da hâlâ esrarına iyice akıl erdiremediğim çok meraklı bir vaka geçmişti... Derebeylik devrine ait romanları hatırlatan bir gizli nikâh... Bilmediğim, bir güzel kadınla, bir gece, düğünsüz, derneksiz evlenmiş, sabaha karşı da ayrılmıştım... Hem, bir daha, biribirimizi görmemek şartıyle! Bu kadın, belki de, kırk sene sonra ikinci defa ayak bastığım şu şehirde sağdır, çoluk çocuk sahibidir.

Ben anlatayım, siz isterseniz inanmayınız.

Bir ikindi üstü, yarı kır, yarı şehir, tenhaca bir semtte yabancı yabancı dolaşıyor, «Evveli Şam, âharı Şam!» diye öğdüğümüz memlekette beğenilecek hiçbir şeye rastgelmeyerek, toz toprak içinde, geze geze akşamı bulmaya çalışıyordum. Bir aralık, etrafımda çarşaflı ve yaşlı bir kadının dönüp dolanması merakımı çekti. Kendi kendime: «Birşey so-

racak? Bir yer mi danışacak?» derken, kadıncağız çekine çekine yanıma sokuldu:

— Evlâdım, dedi, yabancısınız galiba?

— Evet, dedim, Sürre ile geldim, bir haftadır buradayım, yarın da yola çıkacağız.

— Şam'da hiç tanıdığınız, ahbabınız, akrabanız yok mu?

Bir tek adam bile tanımadığımı bildirdim. Kadın memnun olmuştu:

— Sizi bu akşam bir misafirliğe çağırsak, gelir misiniz?

Demin size yaşımın yirmi olduğunu söylemiştim ya... O zamanlarda yirmi yaşındakilerin, şimdikiler gibi ne tahsil, ne spor, bellibaşlı hiçbir ciddî meşguliyetleri yoktu; kaleme devam ederler, bıyıklarını büyütmeyi ve evlenmeyi düşünürlerdi. Yaşlı hanımın daveti hem yabancı memlekette aradığım macerayı, hem de peşinden koşup da bir türlü temin edemediğim bir zevki önüme sermişti. Amma ihtiyatlı bir gençtim:

— Yolcuyum, dedim, fazla masrafa gelemem.

Kadın kıpkırmızı kesildi:

— O nasıl laf beyim, dedi, siz niçin masraf edecekmişsiniz? Tanrı misafirimsiniz. Ezandan yarım saat sonra, karanlık basınca şu ahşap minare altında bekleyiniz; ben sizi bulurum.

Atlı araba devrinde kasaba yapılı dar mahallelere, akşam üstleri, hava durgunsa, koyu bir köy kokusu sinerdi. Berber dönüşü, bıyıklarım pompalanmış, yanaklarım bol pudralı, elde baston, ahşap minare bölgesine dikildiğim zaman etrafa inen karanlıkta bu korkuyu duyuyordum, yaş saman ve fışkı kokusu...

Kadın geç geldi ve beni, geceye karıştığım için zor farketti.

— Aman beyim, dedi, gürültüsüz yürüyelim.

Şam'ın bu iç mahalleleri ve yılankavi sokakları o kadar birbirlerine benzer, öyle ayırdedilmez şeylerdir ki... Her kapı, her cumba, her yalak, her binek taşı; bütün çeşmeler, mescitler, türbeler diğerlerinin eşidir. Bana insanlar görerek değil, koku

alarak evlerini bulurlar zehabını verir. Akşamları koyun sürüsü köye dönünce nasıl yeni kuzular, şaşırmadan analarını seçip memelerine yapışırlarsa bu mahalle insanları da kapılarının halkalarına öyle, bizim akıl erdiremediğimiz bir hassa ile şaşırmadan el atarlar.

Gittik, gittik. Çıkmaz zannettiğim sokaklar, daima bir başka sokağa varıyor, orası da bana çıkmaz görünüyor, ama gene bir dar dönemeçten geçit vererek bir başkasına geçiyordu.

Nihayet bir yerde durduk, kilit içinde dönen bir anahtar sesi.. Her Şam evi gibi, kapıdakiler içerisini görmesinler diye bir tahta bölme; ağaçlıklı bir iç bahçe ve bu avluya açılan bir sıra kapılar, sıram sıram pencereler...

Şimdi odalardan birindeyiz; lamba yakıldı: Sedefli Arabesk mobilyalarla döşenmiş bir «Kâa»dayım. Mermer arklardan döne kıvrıla, irili ufaklı yalaklardan geçe atlaya, odanın ortasında, durmamacasına sular akıp gidiyordu. Taze traş yanığı ile ve heyecanla alevlenmiş yüzüme serinlik ıslak bir tülbent gibi hoş ve yumuşak yapışıyor. Hiç ses yok. Acaba ne olacak? Çocukluğumda hikâyelerini dinlediğim, Binbirdirek batakhaneleri cinsinden bir yere mi düştüm? Hani Sultan Mahmut bunları basmış ve mahzenlerinden yüzlerce delikanlının ölüsünü çıkarmıştı.

Derken yan tarafta hafif sesler, mırıltılar oldu, sonra kapı aralandı, bir kadın göründü, ayağa kalktım. Başına sıkı sıkıya bir namaz bezi dolamıştı, gençti, güzeldi, endamlı idi. İlk rastgeldiği kanepeye oturdu, gözlerini önüne eğerek güçlükle:

— Safa geldiniz! dedi.

Göğsü kalkıp kalkıp iniyordu, elleriyle mendilini büküyordu. Bir ayağı yerde halıyı dövüyordu; helecandan bitiyordu. Karşılıklı oturuyorduk. Odanın ortasındaki sular, ambardan boşanıp kileye akan buğday gibi hışırdıyordu, bir türlü konuşamıyoruz. Neden sonra ben kekeledim:

— Rahatsız ettim... Emrederseniz artık gideyim.

Kendimi beğendirmediğime hükmettiğim için böyle demiştim. Kadın al al oldu:

— Estağfurullah, biz sizi rahatsız ettik. Ricam şu idi, söylemeye cesaret edemiyorum...

Gene durdu, fakat birden nefesini zorlayarak dedi ki:

— Beni bir gece için nikâh eder misiniz?

Gözlerim dört açıldı, ne evet, ne hayır mânasına gelen birşeyler mırıldanıyordum; o devam etti:

— Burası bir gecelik eviniz olacak... Nikâhı, şer'i şerife uygun olarak «linefsihi binefihi» aktedeceğiz. Ne imama, ne şahide lüzum var.

— Olabilir mi, diye sordum, sahih sayılabilir mi?

— Olur, fetvasını aldım.

— Sonrası?

— Beni tatlik edip gidersiniz. Tabiî lûtfunuza mukabil bir bergüzar takdim edeceğim.

Gene sustuk, fakat kulaklarım şiddetle uğuldadığı için «Kâa» ortasındaki suların sesini artık duymuyordum.

— Büyük bir insaniyet etmiş olacaksınız. Reddederseniz ölümden başka çare kalmayacak!

Benim yerimde ve yaşımda siz olsanız bu gözleri dolu dolu, yüzü kıpkırmızı, göğsü kabarıp inen, dertli veya deli, genç kadını o halde bırakır, gider miydiniz?

— Nasıl isterseniz.

Dedim. Kadın yerinden fırladı. İçeriye seslendi:

— Dadı! Dadı! Misafir Bey kabul etti.

Hikâyemin teferruatı uzundur, çoktur, treni kaçırmamanız için kısa keseceğim: Karşı karşıya geçtik, isimlerimizi söyleştik. Sordum:

— Allahın emri, peygamberin kavliyle kendini bana tezvice razı mısın?

— Evet, razıyım.

— Ben de seni aldım, zevceliğe kabul ettim.

Merasim böyle bitince nikâhlım, başındaki örtüyü utanarak, usulca kaldırdı; zira artık helâlımdı.

Aradan, bakınız, kırk sene geçtiği halde ben bu nikâhın hükmüne inanmaktayım ve onun içindir ki bir gecelik eşimden hakikî zevcem gibi biraz sıkılarak, ve mahremiyetine girmeyerek bahsediyorum.

Dadısına ait olan bu evde başbaşa yemek yedik. On türlü yemeğin bir tepsi üzerinde hep birden dizilişi Şam usulü sofra.. Taze ezilmiş karadut şerbeti içtik, oradan hatırlıyorum ki mevsim yaz başlangıcıydı. Vak'aya dair hiç konuşulmuyordu, havaî laflar...

Daha sonra beni mükemmel bir yer döşeği serilmiş yatak odasına aldılar; üçer kollu ve fanuslu şamdanların aydınlattığı bir temiz oda... Atlas bohça keten entari, kuşak, takke vardı; önüme terlikler çevrilmişti; kenarda leğen, ibrik, havlu duruyordu; eksik yoktu.

Ben ne yapacağımı bilmeyerek ayakta bekliyordum. Zevcem kapalı bir gecelik elbisesiyle, saçları arkasında toplanmış, utana sıkıla, yanıma geldi. Helecandan ikimiz de titriyorduk.

— Çok teşekkür ederim, dedi, şimdi de lûtfunuzu tamamlayınız.

— Ne gibi efendim?

— Beni tatlik ediniz.

— Hemen mi?

Aklımdan bir saniyede neler, ne tereddütler, ne fikirler, ne acayip düşünceler geçti... Fakat, sonunda kadının masum yüzüne bakınca derin bir rikkatle bu istediğini de yaptım.

Sinirlerim o derece gevşemişti ki, yüzümü avuçlarımla kapatarak yatağın kenarına oturmuştum. Kadın da, galiba diz çöktü; ellerimi yakaladı, onları minnettarlıkla öptü.

Biraz sonra, dadısının uzattığı başörtüsü ile tekrar saçlarını sarmış, ağır ağır odadan çıkıyordu. Zira artık «na mahremim» olmuştu!

Yatakta döne döne kimbilir kaç saat geçmişti. dalar gibi olurken dürterek uyandırdılar. Dadı:

— Beyciğim, diyordu, ortalık aydınlanmadan çıksanız iyi olur.

Çıktım.

Daha alaca karanlıktı, dar, eğri büğrü birbirlerine benzeyen yollardan Merce meydanını nasıl bulacağımı bilemiyordum, rasgele yürüyordum. Nihayet bir ışık gördüm, yaklaşıp baktım. Bir kundura tamircisi, gazete kâğıdından siper geçirdiği bir petrol lambası başında dalgın çalışıyordu. Sualime, yüzüme bile bakmadan Arap şivesiyle:

— Togri! Togri!

Diye cevap verdi; doğru yürüdüm; gene saptım, gene döndüm, nihayet caddeyi buldum. Öyle sokaklar ki... Bir daha, güpe gündüz arasam da gene çıktığım evi bulamazdım.

Başımdan geçen vak'aların esasında anlaşılmayacak bir ciheti yok: Sevdiği kocasının nasılsa talâkı selâse ile boşadığı bir kadın, din ahkâmı icabınca, nikâhı yenilemek için bir hülle yapmıştı; sırrının şehir içinde duyulmaması için bir yabancı seçmişti, bu yabancının yolcu olmasını tercih etmişti; sonra musallat olmaması için de bu adamı bulunması güç olan bir semtte, geceleyin, dadısının evine getirmişti.

Çocuklar! Vaktiniz geldi, benim saatim ona çeyrek var. Ha, işte o bir gecelik nikâhlımın hediyesi budur, şu altın saat... Gözüm gibi saklarım, mübarek bir saniye şaşmaz!

Biz trene yetişmek üzere otomobile atladığımız zaman arkadaşlarımızdan biri dedi ki:

— İhtiyar iyi masalcı imiş, öyle güzel uydurdu ki, inanacağımız geldi.

Holep 1935

Refik Halit Karay'ın kısa yaşam öyküsü :

1888 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Sultanisinde okudu. «Tercüman-ı Hakikat» gazetesinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. Beyrut ve Halep'te geçirdiği sürgün ve gurbet yaşamından sonra, aftan yararlanarak yurda döndü (temmuz 1938). Gazeteciliğe tekrar başladı, «Aydede» gazetesini ikinci kez çıkardı.

Başlıca yapıtları : Memleket Hikâyeleri, Yezidin Kızı, (roman), Ago Paşa'nın Hâtıraları, Ay Peşinde, Guguklu Saat, Sakın Aldanma/İnanma/Kanma, Kıbrının Dedikleri.

AHRET DÖNÜŞÜ

Reşat Nuri Güntekin

— Ne gülüyorsunuz çocuklar? Ben de insan değil miyim? Kırk beş yaşındayım... Bu, oldukça uzun zaman içinde benim de hiç zaaf ve ümitsizlik saatim olmadı mı sanırsınız?

İntihardan bahsediliyor, hikâyeler, hatıralar anlatılıyordu. En yaşlımız, Şevki,

— Biliyor musunuz... O münasebetsizliği bir kere de ben yapıyordum, dedi.

Odada bir kahkaha koptu. Arkadaşlarımızdan biri:

— Hadi canım... Sen kim, intihar kim... Efendim nerde, sen nerde? diye eğlendi.

Abdullah Şevki, neşesi, nikbinliği ve kalenderliği ile meşhur bir adamdı. Demir gibi bir vücudu vardı. En olmayacak şeyler için kahkahayı attığı zaman camlar sarsılırdı.

Arkadaşımız, sözünün alaya alınmasına kızdı. Hatta, biraz da, mahzun olduğunu hissettim.

Devam ediyordu:

— Yüzlerdeki maskelere aldanmamalı... Kahkaha, mutlaka neşeye delâlet etmez... Size temin ederim ki, ben, bir defa ölüyordum... Bir mucize, hayatımı kurtardı. Bakın, anlatayım: On altı, on yedi sene evvel bir gün kendimi öldürmeye karar verdim... Sebebini tahmin edersiniz... Bir kadın meselesi... Tekrar güleceksiniz diye aşk demeye cesaret edemiyorum... Yakın akrabamdan birinin zevcesini seviyordum... O vakitki aşkların bir hususiyeti vardı... Kaç göç sebebiyle insan, en yakın akrabasından başka kadınla görüşemezdi. Binaenaleyh

çapkınlık komedileri, aşk facialarının daima aile ocaklarının mukaddes sahnesinde, yeğenler, yengeler, baldızlar, bacanaklar arasında geçerdi.

Akrabam, aynı zamanda en sevgili bir arkadaşımdı. Fakat biraz safçaydı. Yüzü de hayli sakildi. Ben, onun yanında Eflâtun gibi âlim ve zeki, müteveffa Valântino gibi güzeldim... Kadına gelince, az tahsil görmüş, fakat çok zarif ve hisli bir şeydi... Ailemize ilk gelin geldiği günden itibaren ona karşı duyduğum muhabbet ve incizap günden güne artıyordu. Evlerine benden başka erkek gelip gitmiyor gibiydi. Aramızda gizli bir anlaşma oldu. O, bana üstü örtülü kelimelerle hayatının yalnızlıklarından, hüzünlerinden bahsediyordu. Ben, yine kocasının idrak edemediği kelimelerle anladığımı ve acıdığımı söylüyordum. Bu arkadaşlık, bir zaman sonra bir aşk, bir hastalık şekline girdi. Mamafih, bunu hiç bir zaman açığa vurmayacağımıza, ölünceye kadar bu acıya tahammül edeceğimize emindim. O; çok temiz ve saf bir aile kızıydı. Ben, şimdiki gibi şen ve lâkayt bir adam değildim.

Gülmeyin çocuklar. Ben, o vakit bambaşka bir insandım. Ne diyordum?.. Evet, tam manasıyle namuslu bir adamdım. Sonra, onu, düştüğünü görmeye tahammül edemiyecek kadar, seviyordum. Mamafih, bilinmez... İnsan halidir bu... Münasebetimiz daha uzun müddet devam etseydi, belki bir gün, mekânlar ve zamanların müstesna bir yardım saatinde... Fakat, günün birinde birdenbire ayrıldık. Akrabam, uzak bir vilâyette memuriyet almıştı. Onları vapura kadar götürdüm. O, ağladığını göstermemek için peçesini kapıyordu. Kamaraya eşyalarını yerleştirirken bir an yalnız kalmıştık. Uzun uzun birbirimize baktık. Ben, onun parmaklarının ucunu tuttum. O, hasta bir çocuk gibi hafifçe başını omuzuma dayadı. Hâsılı, aşkımızın bütün günahı bundan ibaret kaldı.

Çıldırıyordum. Onu bir türlü unutamıyordum. Dünyayı gözüm görmüyordu. Onsuz hayatın zerre kadar tadı, tuzu kalmamıştı.

Mamafih, bu acıyı gönlümden, onun yüzünü gözümden söküp atabilmek için çok uğraştım.

Ben halde olan hastalara tatbik edilen klasik ve budala tedaviyi bilirsiniz: İçmek, eğlenmek, çapkınlık etmek... Bence bu, meselâ ayağından yaralı olan bir insanı, sızılarını unutturmak için, koşturmaya, dans ettirmeye; boğazı hasta bir biçareye şarkı söyletmeye benzer... Kendimi avutacağım diye aylarca ötede, beride sürüklendim... Sonra bu hayattan vazgeçtim.

Kırlara çekildim. Bir zaman da tek başıma serseri ve biçare, tenha deniz kenarlarında, ormanlarda dolaştım. Onun da fayda etmediğini görünce, kendi kendime şöyle dedim:

«Oğlum Şevki... Seni iyi etmek için bir tek ilâç kalmıştır: Kurşun hapı. Eğer gayret edip ondan bir tane alabilirsen, sonun selâmettir.»

Kararımı vermiştim. Ölecektim. Sefer hazırlığı tamamdı. Alacaklarımı almış, borçlarımı vermiş, işlerimi yoluna koymuştum. Sevdiğim kitapla çocukluğumdan beri kullandığım eşyayı arkadaşlarıma hediye edilmek üzere takım takım ayırmıştım.

Geceyi lüzumsuz kâğıtları yırtmakla ve arkadaşlara küçük veda mektupları yazmakla geçirdim. Nihayet ortalık aydınlandı. Bu, benim son günüm, son sabahımdı.

Mamafih, ölmek için aceleye lüzum görmüyordum. Bu son günün programı şuydu:

Akşama kadar kapı kapı, daire daire dolaşacak, dostlarımı görecektim. Akşam yemeğini çalgılı bir yerde yiyecektim. Sonra gece yarısına doğru evime dönecek, pijamamı giydikten sonra, yatağıma uzanacak, mumu söndürecek, yastığımın altına hazırladığım tabancayı alacaktım.

Son günüm pek güzel geçiyordu. Büyük kararlar insana inanılmaz bir ruh sükûneti veriyor. O gün her şey beni memnun ediyordu. Çünkü, gece yarısından sonra odamda beni bekleyen korkunç

azap, o gece boğazıma sarılmayacaktı... O gece yatağımda yeni doğmuş bir çocuk rahatıyle uyuyacaktım.

Dairelerden birinde muhasebeci olan bir dostuma uğradım. Beni görünce telâşla işini bıraktı:

— Yahu, sen kendini öldürecekmişsin... Bu, ne iş? dedi.

Hayretten ağzım açık kaldı. Kararımdan daha kimsenin haberi yoktu. Verecek cevap bulamıyarak kahkahayla gülmeye başladım.

O, biraz ferahlar gibi oldu:

— Ha şöyle gül, bakayım... Aslı yok, değil mi?

— Haltetmişler... Ne münasebet?

On dakika sonra bir başka arkadaş tramvaydan atladı:

— Şevki, seni görmek istiyordum. Nasılsın?

— Demir gibi!

O, hazin hazin yüzüme baktı:

— Hiç zannetmiyorum zavallı kardeşim... Sen, kendini öldüreceksin... Biliyorum... Saklama...

Bu, ne işti Yarabbi!?.. Bir berber dükkânının kapısındaki aynaya baktım. Acaba vereceğim karar, ben farkında olmadan yüzümde bir fevkalâde değişiklik mi vücuda getirmişti?

Fakat hayır! Çehrem, her zamankinden daha sakin ve renkliydi.

Arkadaşımın yakasına yapıştım:

— Çıldıracağım... Beni tenvir et... Bu havadisi kim uydurdu? dedim.

— Ne bileyim kardeş... Herkesin ağzında.

— Herkesin mi? İmkânı yok!..

Tam bu dakikada berber dükkânından bir başka arkadaş çıktı. Gülerek:

— Sen daha sağ mısın? Ben, seni öldü sanıyordum... diye alaya başladı.

— !!!???

O, kahkaha ile gülmekte devam ederek elimi sıkıyordu:

— Mamafih, ben zerre kadar telâşa düşmedim. Senin böyle bir münasebetsizlik yapacak kadar ahmak olmadığını biliyordum.

— !!!???

— O kadar mendebur bir mahlûk için kendini öldürebileceğini düşünmek sana hakaret olurdu...

— !!!???

Bu defa, birinci arkadaş söze karıştı:

— Evet, ben de pek ihtimal verememiştim. Mamafih, kimbilir, gönüldür bu, dedim...

— Haydi efendim... İnsan, köpeklere gönül verir de, öyle cadaloza gönül vermez...

Bu muhavereyi ne kadar hayretle dinlediğimi tahmin edersiniz... Acaba öldüm de, ahrette mi bu sözleri işitiyorum diye düşünüyordum. Eğer öyle ise, beyhude yere sıkıntıya girmiş, yer değiştirmiş olacaktım.

— Çıldıracağım... Allahaşkına ne biliyorsanız söyleyin!.. diye yalvardım.

— Senin bir zamandan beri Nazenin Hanım'ı sevdiğini söylüyorlardı... Uzun müddet onun peşinde dolaşmışsın... Boş yere yanıp yakılmış; nihayet, ona izdivaç teklif etmişsin... Sana varmazsa kendini öldüreceğini söylemişsin... Nazenin Hanım razı olmamış... Bu hafta bir eski mutasarrıfla evleniyormuş..'. Sen, bir ültimatom vermişsin: «Son nikâh olduğun gün kendimi öldürürüm!» demişsin... Nazenin Hanım'ın kendisi... Gezdiği, yürüdüğü yerde: «Kuzum, o çocuğa göz kulak olun... Kendini öldürecek... Yazıktır!» diye söyleniyor...

— İnanan oluyor mu?

— Bazı safdiller inanıyor... Fakat, seni bilenler nasıl ihtimal verirler?

Arkadaşlarımdan ayrıldıktan sonra, beni bir düşüncedir almıştı. Bu Nazenin Hanım, elli yaşların da rastıklı, düzgünlü bir maskaraydı. Ayan âzasından eski bir paşanın karısıydı. Kendisine kocasından mühimce bir para kaldığı için, oldukça hatırı sayılırdı. Mamafih, herkes alay ederdi. Bu zavallı kadında bir hastalık vardı. Herkesi kendine âşık zanneder: «Filân benim için karısını boşamaya

kalktı, falan beni istedi de varmadım!» diye önüne gelene övünürdü. Kalabalık meclislerde onu uzun uzun söyleyerek alay ederlerdi.

Kendimi avutmaya çalıştığım gecelerden birinde ona bir dost evinde tesadüf etmiştim. Derhal bana kırıtmaya, cilveler yapmaya kalkıştı. Ben de, «Maşallah, geçkincesiniz ama, güzelsiniz... Meyvelerin biraz geçkini daha ballı olur!» filân gibi bir iki manasız şaka söz sarfetmiştim. Nihayet, bir hafta evvel en mustarip bir saatimde sokakta bana rastlamış, yakama yapışmıştı. «Evleniyorum; bu hafta nikâhım var!» diyordu.

«Vah vah... Keşke bana varmalıydınız. Artık nikâhınız olduğu gün kendimi öldürmeli!» demiş ve kaçmıştım.

Başıma geleni anlıyorsunuz ya... Maazallan, ölmek için birkaç saat acele etseydim, herkes beni Nazenin Hanım için intihar etti sanacaktı. Bütün İstanbul hamakatime şaşacak, ölümüme gülecekti.

İntiharımın hakikî sebebini söyleyemezdim. Başka bir sebep uydursam belki meydana çıkardı... Dünyada her şeye tahammül edebilirdim. Fakat, Nazenin Hanım için ölmüş bir adam zannedilmeye asla...

Evet, kararım katiydi. Hiç bir şey beni fikrimden döndüremeyecekti. Fakat, o vakit bu Nazenin Hanım hesapta yoktu. Evime döndüm.

Mektupları yırttım. Tabancamı büyük bir ihtiyatla korka korka boşalttım. Korka korka diyorum Çünkü kazaya inanmazlar. Nazenin Hanım için öldü zannına düşebilirlerdi.

Nazenin Hanım, beni dünyaya çivilemişti. Bir zaman daha mutlaka yaşamak ve bu acıya katlanmak lâzımdı.

Yaşadım. Zaman geçtikçe hastalığım hafiflemeye başladı. Nihayet, büsbütün unuttum. Yaram kapandı. Sadece ayda yılda bir hafifçe sızlayan bir iz kaldı.

İntiharlar, galiba bazı buhran saatlerinde oluyor... İnsan bir parça dişini sıkmalı... Kendine birkaç gün, bir iki hafta mühlet vermeli... Zaman, her yarayı tedavi ediyor... Nitekim bugün ne kadar hayotından memnun bir adam olduğumu hepiniz bilirsiniz.

Vaktiyle o Nazenin Hanım'a çok kızmıştım. Fakat, şimdi bir yerde görürsem eğilip eteğini öpeceğim:

«Allah uzun ömürler versin!... Beni ölümden kurtardınız!» diyeceğim...

Reşat Nuri Güntekin'in kısa yaşam öyküsü:

1899'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi (1912). Bursa Sultanisi'nde öğretmenliğe başladı; çeşitli okullarda bu görevini sürdürdü. Milli Eğitim müfettiği (1931), Çanakkale milletvekili (1938-1943) oldu. 1947'de Milli Eğitim Başmüfettişliğine atandı. Paris Kültür Ataşesiyken emekliye ayrıldı (1954). Hastalığı nedeniyle gittiği Londra'da 1956'da öldü.

Hemen bütün romanlarına Anadolu atmosferi egemendir. Genellikle duygusal ve sosyal konuları işleyen yazar, küçük hikâyelerinde mizah ögelerine ağırlık verdi.

Önemli yapıtları: «Çalıkuşu», «Dudaktan Kalbe», «Eski Hastalık», «Yaprak Dökümü», «Olağan İşler», «Balıkesir Muhasebecisi», «Tanrıdağı Ziyafeti», «Sönmüş Yıldızlar», «Leyla ile Mecnun».

Dünya Mizahından Seçme Hikâyeler

16 ÜLKE
27 YAZAR
ve
BİRBİRİNDEN
GÜZEL
32 ÖYKÜ

●

BİLGİ YAYINEVİ, Dünya Mizahından Seçme Hikayeler dizisinin ilk kitabını yayımlarken, son yıllarda büyük atılımlar yapan Türk mizahına evrensel bir kaynak kazandırmanın kıvancı içindedir.

250 LİRA